

ΜΑΡΙΑ ΣΠΥΡΟΓΙΑΝΝΗ

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

για το Ενιαίο Λύκειο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΟΛΟΝΑΚΗ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει τη σφραγίδα των εκδόσεων ΒΟΛΟΝΑΚΗ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΒΟΛΟΝΑΚΗ**

© Copyright

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΒΟΛΟΝΑΚΗ

Μαυρομικάλη 41 και Βαλτετσίου

Τηλ.: 210 3608065 - 210 3608197

Fax: 210 3608197

ΑΘΗΝΑ

Στοιχειοθεσία - Σελιδοποίηση:

Ν. Αλεξόπουλος,

τηλ.: 210 3606826 - 210 3606760

ISBN: 978-960-381-400-9

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σελίδα

• Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	
1. Συνώνυμα	7
2. Αντώνυμα	33
3. Παρώνυμα - Ομώνυμα	41
4. Παροιμίες	55
5. Κυριολεξία - Μεταφορά - Πολυσημία των λέξεων	61
6. Ορισμός	97
7. Ύφος - Επίπεδα λόγου	105
8. Άλλες χρήσεις των λέξεων	113
• Β΄ ΑΠΟ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝ	121
• Γ΄ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	149
• Δ΄ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	165
• Ε΄ ΛΕΞΕΙΣ ΑΠΟ ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ	207
• ΣΤ΄ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	219
• Ζ΄ ΣΤΙΞΗ	241
• Η΄ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ	253
• Θ΄ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	287

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Το βιβλίο “Γλωσσικές ασκήσεις για το ενιαίο λύκειο” απευθύνεται στους μαθητές των τριών τάξεων του λυκείου και περιέχει τις απαντήσεις όλων των ερωτήσεων του αντίστοιχου σχολικού βιβλίου.

Στην αρχή κάθε κεφαλαίου δίνονται σε αδρές γραμμές κάποια σημεία της θεωρίας, ώστε ο μαθητής να θυμηθεί κανόνες και ορισμούς, που θα τον βοηθήσουν να κατανοήσει τα ζητούμενα των ασκήσεων. Σε ορισμένες απαντήσεις υπάρχουν πρόσθετες σημασιολογικές διευκρινίσεις και παρατηρήσεις σχετικά με τη χρήση των χρόνων, την ορθογραφία των λέξεων κ.λπ.

Η συγγραφή του βιβλίου βασίστηκε στα πλέον αποδεκτά και έγκυρα λεξικά της ελληνικής γλώσσας και στα οικεία σχολικά εγχειρίδια.

Η συγγραφέας

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Συνώνυμα

Συνώνυμα ονομάζονται οι λέξεις που έχουν την ίδια περίπτωση σημασία ή εκφράζουν έννοιες με σημασιολογική συγγένεια

π.χ.

1. τελειώνω - τερματίζω - περατώνω - φέρω εις πέρας - αποτελειώνω - ολοκληρώνω - λήγω
  2. κάθισμα - καρέκλα - σκαμνί - πολυθρόνα
  3. βλέπω - κοιτάζω - παρατηρώ - διακρίνω - αντικρίζω - ξεχωρίζω - αγναντεύω
- ✓ Οι συνώνυμες λέξεις συχνά εκφράζουν τις διάφορες αποχρώσεις της ίδιας έννοιας (παραδ. 3) και βρίσκονται μεταξύ τους σε μία σχέση διαβάθμισης και κλιμάκωσης.
  - ✓ Ανάλογα με αυτό που θέλουμε να εκφράσουμε στο λόγο μας, πρέπει να επιλέγουμε κάθε φορά το κατάλληλο συνώνυμο.

Σελ. 12 Σχολικού Βιβλίου

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με το κατάλληλο ρήμα από αυτά που βρίσκονται στο πλαίσιο.

μετασχηματίζω, ανακαινίζω, μεταρρυθμίζω, μεταστρέφω, μεταμφιέζω, μεταποιώ, μεταμορφώνω, μεταπλάθω, μετουσιώνω, μετατρέπω, μεταβάλλω

Απάντηση

1. Συνηθίζει να **μεταβάλλει** άποψη, όταν κρίνει ότι η προηγούμενη δεν τον εξυπηρετεί.
2. Η Κίρκη **μεταμόρφωσε** τους συντρόφους του Οδυσσέα σε γουρούνια.
3. Ο ληστής **μεταμφιέστηκε**, για να μην τον αναγνωρίσουν.
4. **Μεταποίησε** το παλτό της, για να το φορέσει και η κόρη της.
5. Η αληθινή τέχνη **μεταπλάθει** την πραγματικότητα.
6. Όλοι οι υπουργοί Παιδείας αναλαμβάνουν τα καθήκοντά τους με το όραμα να **μεταρρυθμίσουν** το εκπαιδευτικό σύστημα.
7. Ο ρόλος του χριστιανισμού είναι να **μετασχηματίσει** την καταναλωτική κοινωνία σε κοινωνία αγάπης.
8. Με τα επιχειρήματά του κατάφερε την τελευταία στιγμή να **μεταστρέψει** την κοινή γνώμη και να κερδίσει τις εντυπώσεις.
9. Ύστερα από παρέμβαση της αντιπολίτευσης **τροποποιήθηκαν** μερικές διατάξεις του νομοσχεδίου για την υγεία.
10. Εξαιτίας της αρρώστιας **μετέτρεψε** τα σχέδιά του.
11. Στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας ο άρτος και ο οίνος **μετουσιώνονται** σε σώμα και αίμα Χριστού.
12. Αποφάσισα να **ανακαινίσω** το κατάστημά μου.

Σελ. 12 Σχολικού Βιβλίου

2. Να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν με ένα από τα συνώνυμα που βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο.

ιδιαιτερότητα, ιδιορρυθμία, ιδιοτροπία, ιδιοσυγκρασία, εκκεντρικότητα, παραξενιά

Απάντηση

1. Φοράει μπότες μέχρι το γόνατο και βραδινό κοστούμι· τέτοιες **εκκεντρικότητες** είναι συνηθισμένες στους καλλιτέχνες, για να τραβούν προσοχή.
2. Στις **ιδιοτροπίες** του οφείλεται ότι ζει απομονωμένος, χωρίς φίλους και παρέες.
3. Λόγω **ιδιοσυγκρασίας** δεν μπορεί να συνεργαστεί με τους άλλους.
4. Τις **ιδιαιτερότητες** του χαρακτήρα της άλλοι τις ανέχονται και άλλοι όχι.
5. Είναι όλο **παραξενιές**· ούτε μια μέρα δεν μπορείς να ζήσεις μαζί του.
6. Η **ιδιορρυθμία** της ζωγραφικής του όχι μόνο δεν ενοχλεί, αλλά επαινείται από πολλούς, γιατί τη θεωρούν στοιχείο προσωπικού ύφους.

Σελ. 13 Σχολικού Βιβλίου

3. Το ρήμα *παύω* και τα συνώνυμά του *σταματώ*, *διακόπτω*, έχουν γενικά τη σημασία «δε συνεχίζω (να κάνω) κάτι».
Το ρήμα *τελειώνω* και τα συνώνυμά του *τερματίζω*, *περατώνω*, *φέρω εις πέρας*, *αποτελειώνω*, *ολοκληρώνω*, *λήγω* δηλώνουν ότι «δε συνεχίζεται να γίνεται κάτι» με την πρόσθετη πληροφορία ότι «έχει περατωθεί, έχει φτάσει στο τελικό του όριο». Από τα δύο τελευταία το *ολοκληρώνω*, σημαίνει «τελειώνω κάτι πλήρως ή με πληρότητα», το *λήγω* είναι αμετάβατο.
Συμπληρώστε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν με ένα από τα παραπάνω ρήματα.

Απάντηση

1. **Λήγει** αύριο η προθεσμία υποβολής δηλώσεων στην Εφορία.
2. **Έχω πάψει** (ή **έχω σταματήσει**) να ασχολούμαι μ' αυτό το ζήτημα.
3. Είμαστε στη δυσάρεστη θέση να σας ανακοινώσουμε ότι **διακόπτουμε** τη συνεργασία μαζί σας.
4. Η ανέγερση του ναού **περατώθηκε** με τη συνδρομή των πιστών.
5. Η επιτροπή ελπίζει ότι σύντομα **θα ολοκληρώσει** (ή **θα φέρει εις πέρας**) το έργο της.
6. **Σταμάτησε** το κάπνισμα ύστερα από την αρρώστια που τον βρήκε.
7. **Σταματήσαμε** σε ένα χωριό, για να ξεκουραστούμε.

Σελ. 13 Σχολικού Βιβλίου

4. Να αντικαταστήσετε με άλλες συνώνυμες τους τις υπογραμμισμένες λέξεις.

Απάντηση

1. Οι εχθροί της δημοκρατίας **βυρσοδομούν** αδιάκοπα → **μηχανογραφούν**
2. Χρησιμοποίησε **αθέμιτα** μέσα, για να αναρριχηθεί στην εξουσία → **άνωμα**
3. Περίμενε με **αδημονία** το τρένο → **ανυπομονησία**
4. Έδειξε πρωτοφανή **αδράνεια** την ώρα του ατυχήματος → **νωθρότητα**
5. Καταδικάστηκε για **ιδιοποίηση** δημόσιου εγγράφου → **σφετερισμό**
6. Πρέπει να αντιμετωπίσουμε θαρραλέα τις **δυσμενείς** συνθήκες → **αντίξοες**
7. Με τις πράξεις σου **αμαύρωσες** το όνομά σου → **σπίλωσες**
8. Έχει την τάση να είναι **δηκτικός** στην κριτική του → **καυστικός**
9. Είναι αδύνατο να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα με **ενδοτικότητα** ή αδιαφορία → **υποχωρητικότητα**
10. Πρέπει να περιμένουμε **έντονες** αντιδράσεις, επειδή **διακυβεύονται** μεγάλα συμφέροντα → **σφοδρές, διακινδυνεύονται**

Σελ. 14 Σχολικού Βιβλίου

5. Οι λέξεις **σκέφτομαι** και **στοχάζομαι** είναι συνώνυμες· έχουν όμως διαφορετική σημασιολογική απόχρωση, όπως φαίνεται και από το παρακάτω κείμενο. Θα μπορούσατε να εντάξετε σε ένα σύντομο κείμενο δύο (ή περισσότερες) συνώνυμες λέξεις με τέτοιο τρόπο, ώστε να φαίνεται η νοηματική απόχρωση της καθεμιάς;

Απάντηση

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι στην Ελλάδα ο τομέας της παιδείας χρειάζεται βελτίωση με ριζικές **αλλαγές** από τη βασική έως την ανώτατη εκπαίδευση. Την τελευταία εικοσαετία οι εκάστοτε Υπουργοί Παιδείας προσπάθησαν να ενισχύσουν την εκπαίδευση πραγματοποιώντας **μεταβολές**, σε επιμέρους όμως σημεία και δίχως ένα ενιαίο πρόγραμμα. Πιο ολοκληρωμένη είναι η πρόσφατη «εκπαιδευτική **μεταρρύθμιση**» στα πλαίσια της οποίας έγιναν **τροποποιήσεις** στη νομοθεσία για την αναδιοργάνωση του συστήματος εισαγωγής στα ΤΕΙ και ΑΕΙ. Αν και τα αποτελέσματα δεν έχουν ακόμα φανεί, αρκετοί εκφράζουν τη γνώμη ότι ούτε τώρα υπάρχουν σημαντικές **διαφοροποιήσεις** από τα προηγούμενα χρόνια, κυρίως όσον αφορά στην ουσία της εκπαίδευσης. Χρειάζεται προσοχή και συνεχής έλεγχος, γιατί οι αλλεπάλληλες **μεταλλαγές** στο εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να οδηγήσουν σε **αλλοίωση** του χαρακτήρα της παιδείας.

Σελ. 15 Σχολικού Βιβλίου

6. Να κατατάξετε κλιμακωτά από το ασθενέστερο στο ισχυρότερο τα εξής συνώνυμα:
1. αφοσίωση, αγάπη, λατρεία, συμπάθεια
  2. επιδοκιμάζω, εγκρίνω, επαινώ, επικροτώ, εκθειάζω
  3. κατάπληξη, απορία, έκπληξη
  4. βλαβερός, ολέθριος, άχρηστος
  5. αδιαφορώ, μισώ, αποστρέφομαι, απεχθάνομαι
  6. άκαρδος, βάρβαρος, άγριος, άπονος, σκληρός
  7. αναγκαίος, απαραίτητος, χρήσιμος
  8. κάποτε, σπανιότατα, συχνά, σπάνια, συχνότατα, συνήθως
  9. εκλιπαρώ, παρακαλώ, ικετεύω
  10. ψέμα, τερατολογία, υπερβολή
  11. αναγκαίος, χρήσιμος, απαραίτητος
  12. αποδοκιμάζω, στηλιτεύω, επικρίνω, αποπαίρνω, καυτηριάζω
  13. απαθής, ασυγκίνητος, ανάλγητος, αναισθητός
  14. σκεπτικισμός, αβεβαιότητα, αμφιβολία, αμφισβήτηση
  15. διαψεύδω, αναιρώ, ανασκευάζω, αντικρούω

Απάντηση.

1. συμπάθεια, αγάπη, αφοσίωση, λατρεία
2. εγκρίνω, επιδοκιμάζω, επικροτώ, επαινώ, εκθειάζω
3. απορία, έκπληξη, κατάπληξη
4. άχρηστος, βλαβερός, ολέθριος
5. αδιαφορώ, αποστρέφομαι, απεχθάνομαι, μισώ
6. σκληρός, άπονος, άκαρδος, άγριος, βάρβαρος
7. χρήσιμος, αναγκαίος, απαραίτητος
8. σπανιότατα, σπάνια, κάποτε, συχνά, συνήθως, συχνότατα
9. παρακαλώ, ικετεύω, εκλιπαρώ
10. υπερβολή, ψέμα, τερατολογία
11. χρήσιμος, αναγκαίος, απαραίτητος
12. επικρίνω, αποπαίρνω, αποδοκιμάζω, καυτηριάζω, στηλιτεύω
13. ασυγκίνητος, απαθής, αναισθητός, ανάλγητος
14. αβεβαιότητα, αμφιβολία, σκεπτικισμός, αμφισβήτηση
15. διαψεύδω, αντικρούω, ανασκευάζω, αναιρώ

Σελ. 15 Σχολικού Βιβλίου

7. Σας δίνονται οι εξής συνώνυμες λέξεις:

δύναμη: η γενική έννοια του «δύνασθαι» (ψυχική, σωματική, οικονομική κ.τ.λ.)

ισχύς: χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε σε άσκηση εξουσίας

ρώμη: η σωματική δύναμη

σθένος: χρησιμοποιούμε τη λέξη για να δηλώσουμε ψυχικές δυνάμεις

Να εντάξετε την καθεμία σε μια σύντομη περίοδο λόγου.

Απάντηση

- Παρά την οικονομική καταστροφή, βρήκε τη **δύναμη** να ξαναφτιάξει την επιχείρησή του.
- Στη χθεσινή ομιλία του ο υπουργός εξωτερικών των ΗΠΑ προσπάθησε να κάνει επίδειξη **ισχύος**.
- Οι νέοι πρωταθλητές στην άρση βαρών είναι γεμάτοι **ρώμη** και ψυχική αντοχή.
- Χρειάζεται μεγάλο **σθένος**, για να ξεπερνάς τις δυσκολίες της ζωής.

Σελ. 16 Σχολικού Βιβλίου

8. Σας δίνονται συνώνυμα του επιθέτου **γόνιμος** και σύντομες επεξηγήσεις για το πώς ή πού χρησιμοποιείται το καθένα.

Να εντάξετε καθεμία από αυτές τις συνώνυμες λέξεις σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον.

γόνιμος: έχει την ευρύτερη σημασία απ' όλα

εύφορος: για παραγωγή καρπών

καρποφόρος: 1. για χαρακτηρισμό δέντρου

2. για ενέργεια με θετικά αποτελέσματα

δημιουργικός: για δημιουργήματα στο πνευματικό και κοινωνικό πεδίο

παραγωγικός: 1. για δημιουργία οικονομικών αγαθών

2. για κάποιον που παράγει πολύ έργο

Απάντηση

- Η κυβέρνηση και οι εκπρόσωποι των συνδικαλιστών κατέληξαν σε λύση του προβλήματος μετά από ένα **γόνιμο** διάλογο.
- Στη Μακεδονία υπάρχουν πολλές **εύφορες** εκτάσεις.
- Το έργο αυτό είναι το αποτέλεσμα της **καρποφόρας** συνεργασίας πολλών ανθρώπων.

- Το **δημιουργικό** πνεύμα του καλλιτέχνη αποτυπώνεται με έξοχο τρόπο στα γλυπτά του.
- Ο Μένης Κουμανταρέας με το πλούσιο πεζογραφικό του έργο είναι ένας από τους πιο **παραγωγικούς** σύγχρονους συγγραφείς.

Σελ. 16 Σχολικού Βιβλίου

9. Να συμπληρώσετε τα κενά με τις λέξεις *πρώην* ή *τέως* και να προσδιορίσετε τη σημασιολογική τους διαφορά.

Απάντηση

1. Ο νέος υπουργός διαχώρισε τη θέση του από τον **τέως**.
2. Εγώ παρέδωσα στο σημερινό διευθυντή της Τράπεζας. Είμαι, επομένως, ο **τέως** διοικητής.
3. Στην εκδήλωση που οργάνωσε το Πανεπιστήμιο προσκλήθηκε ο **τέως** πρόεδρος Κ. Χ. και όλοι οι **πρώην** πρυτάνεις του ιδρύματος.
4. Μερικοί αθλητές της **πρώην** Ανατολικής Γερμανίας κατέφυγαν στην Αμερική.

Σημείωση: Το άκλιτο επίθετο *πρώην* σημαίνει «παλαιότερος, κάποτε στο παρελθόν» και χρησιμοποιείται ως προσδιορισμός ιδιότητας που δε φέρει πια κάποιος. Το επίρρημα *τέως* σημαίνει «τελευταίος, ο πιο πρόσφατος, αυτός που ίσχυε μέχρι προ ολίγου, ο ακριβώς προηγούμενος».

Σελ. 17 Σχολικού Βιβλίου

10. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες ισοδύναμες.

Απάντηση

1. Του καταλόγισαν παραλείψεις και λάθη, που οδήγησαν στη χρεοκοπία της επιχείρησης → **επέρριψαν** (ή **απέδωσαν** ή **χρέωσαν**)
2. Καταδικάστηκε για διασπορά ψευδών ειδήσεων → **διάδοση**
3. Έγιναν διεξοδικές συζητήσεις, πριν υπογράψουν οι δύο χώρες το σύμφωνο φιλίας → **λεπτομερείς**
4. Η ζωή διέπεται από φυσικούς νόμους → **ρυθμίζεται** (ή **καθορίζεται**)
5. Η γερμανική κυβέρνηση ζήτησε την έκδοση ενός ατόμου που θεωρείται υπεύθυνο για διάφορες τρομοκρατικές ενέργειες στη Γερμανία → **παράδοση**
6. Η σύλληψη ενός δραπέτη ήταν το έναυσμα, για να ξεσπάσουν ταραχές στις φυλακές υψίστης ασφαλείας → **η αφορμή**

7. Πήρε όλα τα *ενδεδειγμένα* για την περίπτωση μέτρα → **κατάλληλα**
8. Μετά τον πόλεμο καταστράφηκε *παντελώς* → **ολοκληρωτικά** (ή **εντελώς** ή **ολοσχερώς**)
9. Έχω την *αίσθηση* ότι μου λες ψέματα → **εντύπωση**
10. Η *κομπορημοσύνη* και η μεγαλομανία του είναι παροιμιώδεις → **καυχσιολογία** (ή **κομπασμός**)

Σελ. 17 Σχολικού Βιβλίου

11. Να βρείτε τα συνώνυμα των παρακάτω επιρρημάτων.

Απάντηση

- αδιακρίτως:** ανεξαρτήτως, ανεξαιρέτως
αδιάκριτα: αγενώς, χωρίς διακριτικότητα, χωρίς λεπτότητα
άμεσα: απευθείας
τέλεια: άψογα, άριστα, άρτια, υποδειγματικά
έκτακτα: θαυμάσια, υπέροχα, λαμπρά, περίφημα, έξοχα
ευχαρίστως: πρόθυμα, με χαρά
συνοπτικά: περιληπτικά, σύντομα, αδρομερώς

Σελ. 18 Σχολικού Βιβλίου

12. Στο κείμενο που ακολουθεί να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες συνώνυμες τους.

Απάντηση

Για να γίνει ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας, πρέπει να **σταματήσει** πρώτα να βασίζεται στο κωροφύλακα. Να βλέπει σ' αυτόν το σύμβολο της **αρχής** κι όχι την **προσωποποίηση** της. Να μην τον **θεωρεί αναγκαίο** στο κάθε του βήμα, **επόπτη** και παιδαγωγό. Ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας δίνει εξετάσεις καθημερινά όχι μόνο μπροστά στην **ψηφοδόχο**: δίνει εξετάσεις στα πιο **ασήμαντα** πράγματα της καθημερινής ζωής: σέβεται τη θέση του στην «ουρά», προσέχει να μην **πειράζει** το διπλανό του, πιστεύει πως έχει πρώτα **υποχρεώσεις** κι έπειτα δικαιώματα. Η κοινωνική αγωγή είναι **απαραίτητος όρος** της Δημοκρατίας. Όταν ακούω κάποιους να λένε πως τους χρειάζεται δικτατορία, **μειδιώ** μέσα μου, παρ' όλη μου τη **δυσφορία**, γιατί **σκέφτομαι** πως δεν το **αντιλαμβάνονται** τι λένε πραγματικά: ότι τους λείπει η αγωγή. Πώς μπορεί να βοηθεί Δημοκρατία δίχως το σεβασμό του διπλανού σου;

Υπάρχει όμως κι ένα άλλο στάδιο βαρβαρότητας που πρέπει να ξεπεραστεί, για να είναι ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας: το στάδιο του θαυμασμού προς τη **βιαιότητα**. Η χοντρή πλάνη να την περνάει κανείς για δύναμη. Συναντούμε κοινωνικά σύνολα που δεν ξέρουν, δεν **υποψιάζονται** τι **αποκρύπτεται** πίσω από τη βαναυσότητα: πόση ουσιαστική αδυναμία, πόση ανάγκη για άμυνα, πόση μεταμφιεσμένη μνησικακία, πόσα συμπλέγματα, πόση **καταφρόνηση** προς το ανθρώπινο γένος, πόσοι παράγοντες **απρόβλεπτοι** και σκοτεινοί. Η πραγματική δύναμη είναι κάτι πολύ πιο δύσκολο εξακριβώσιμο απ' ό,τι πιστεύει ο κόσμος. **Παρουσιάζεται ήσυχη** και σεμνή, εκεί που κανένας σχεδόν δεν το φαντάζεται: στο εργαστήρι του σοφού, στο κελί του αγίου, στο **δεσμωτήριο** του επαναστάτη. Σπανιότατα στο προσκήνιο. Γιατί δύναμη ανθρώπου θα πει ένα και μόνο: δύναμη ψυχής. Κι αυτή φανερώνεται στη μοναξιά και στις **συμφορές**, όχι στην αγορά και στο θρίαμβο.

Σελ. 19 Σχολικού Βιβλίου

13. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες εκφράσεις με άλλες ισοδύναμες.

Απάντηση

1. Ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης εξαπέλυσε μύδρους κατά της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα της οικονομίας → **άσκησε δριμεία κριτική**
2. Οι ανταγωνιστές του χάλκευσαν συκοφαντίες εναντίον του, προκειμένου να τον εμποδίσουν να αναλάβει τα νήια της επιχείρησης → **έπλασαν ψευδείς κατηγορίες**
3. Η κατάργηση του σταυρού στα ψηφοδέλτια κόβει τον ομφάλιο λώρο που συνδέει το βουλευτή με τους ψηφοφόρους του → **σπάζει το δεσμό**
4. Παρά τα μεγάλα λόγια ότι θα αντιδράσει στις αποφάσεις τους, τελικά περιορίστηκε σε ρόλο κομπάρσου → **έπαιξε ασήμαντο ρόλο**
5. Ο μικρότερος γιος πήρε τη μερίδα του λέοντος από την πατρική περιουσία → **το μεγαλύτερο μερίδιο**
6. Αυτό το φόρεμα το έχω από καταβολής κόσμου → **από πολύ παλιά**
7. Εάν οι υπεύθυνοι παραπέμψουν το θέμα στις ελληνικές καλένδες, τότε τους αξίζει να τιμωρηθούν παραδειγματικά από τον ελληνικό λαό → **αναβάλλουν διαρκώς την επίλυση του θέματος**

Σελ. 20 Σχολικού Βιβλίου

14. Από τα παρακάτω σχόλια σε λήμματα γνωστού λεξικού έχουν αφαιρεθεί τα παραδείγματα. Μπορείτε να γράψετε ένα δικό σας παράδειγμα για κάθε λέξη;

Απάντηση

A. προβολή – προπαγάνδα – διαφήμιση. Η λέξη **προβολή** έχει γενική σημασία και θετικό περιεχόμενο.

π.χ. *Πολλοί Έλληνες καλλιτέχνες θα συμμετάσχουν στο ευρωπαϊκό φεστιβάλ, με σκοπό την **προβολή** του έργου τους στο εξωτερικό.*

Αρνητική χροιά έχει η σημασία της λέξης **προπαγάνδα**: δηλώνει την προβολή πολιτικών, κοινωνικών και ιδεολογικών κυρίως αρχών και διδαγμάτων με κάθε τρόπο, συχνά παραπειστικό, αποπροσανατολιστικό, επικοινωνιακά ανέντιμο, αφού μπορεί να περιέχει ελλειπείς, παραποιημένες ή εσφαλμένες πληροφορίες, που δε βοηθούν να διαμορφώσει κανείς ορθολογική, τεκμηριωμένη και αντικειμενική γνώμη.

π.χ. *Στις περισσότερες ταινίες του αυτός ο σκηνοθέτης κάνει **προπαγάνδα** υπέρ του αμερικάνικου τρόπου ζωής.*

Η μεταπολεμική, όλο και περισσότερο καταναλωτικά προσανατολισμένη, κοινωνία, με προεξάρχουσα χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, προέβαλε και επέβαλε τη **διαφήμιση**, την προβολή καταναλωτικών κυρίως προϊόντων με κύριο στόχο το εμπορικό κέρδος.

π.χ. *Για να θεωρηθεί σήμερα μια εταιρεία υπολογίσιμη δύναμη στην αγορά, πρέπει να κάνει **διαφήμιση** των προϊόντων της.*

B. χορηγώ – επιχορηγώ – επιδοτώ. Το **χορηγώ** σημαίνει «δίνω» και χρησιμοποιείται συνήθως για χρήματα που δίνονται επισήμως (από το κράτος, οργανισμούς, χορηγούς, κλπ.) για συγκεκριμένο σκοπό. Το αρχαίο ρήμα *χορηγώ* (<χορ - νγός <χορός + άγω) σήμαινε «καταβάλλω χρήματα για την προετοιμασία του χορού στα δράματα», αναφερόμενο σε ιδιώτες χορηγούς ή και σε επίσημες αρχές (δήμος).

π.χ. *Ο Οργανισμός Εργατικής Εστίας **χορηγεί** δάνεια για την αγορά πρώτης κατοικίας.*

Το **επιχορηγώ** δηλώνει ότι καταβάλλονται από επίσημη αρχή (κράτος) και από τον κρατικό προϋπολογισμό χρήματα ως πρόσθετη ή συμπληρωματική οικονομική υποστήριξη.

π.χ. Το Υπουργείο Πολιτισμού **επιχορηγεί** τα θέατρα που παρουσιάζουν ελληνικά έργα.

Το **επιδοτώ** αναφέρεται στην οικονομική ενίσχυση που δίνεται εκτάκτως ή συμπληρωματικά σε ιδιώτες ως κίνητρο για συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα.

π.χ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση **επιδοτεί** τις ελαιοκαλλιέργειες.

Σελ. 21 Σχολικού Βιβλίου

15. Στα συνώνυμα:

παρασύρω, παραπλανώ, πλανεύω, δελεάζω, γοιτεύω, σαγηνεύω υποδηλώνεται η έννοια της «απάτης».

Στα **παρασύρω, παραπλανώ** η δήλωση αυτή είναι σχετικώς ουδέτερη.

Στο **πλανεύω** (πλάνη, πλάνος, αποπλανώ) η εξαπάτηση υπέχει το ερωτικό στοιχείο.

Στο **δελεάζω** (<δέλεαρ) η εξαπάτηση επιτυγχάνεται με θέλγητρα, με προσφορές αρεστές στο υποψήφιο θύμα.

Στο **γοιτεύω** (<γόης) η εξαπάτηση διατηρεί το στοιχείο της μαγείας, του μυστηριώδους.

Το **σαγηνεύω** (<σαγήνη = δίχτυ για ψάρεμα) σημαίνει ότι χρησιμοποιώ σαγήνες, θέλγητρα, για να οδηγήσω κάποιον εκεί όπου θέλω παραπλανώντας τον. Τα δύο τελευταία έχουν και καλή σημασία.

Χρησιμοποιήστε καθένα από τα παραπάνω ρήματα μέσα σε μία φράση, έτσι ώστε να φαίνεται η ιδιαίτερη απόχρωση της σημασίας του.

Απάντηση

- Με τα όμορφα λόγια του ο συγγραφέας **παρέσυρε** τους παρευρισκόμενους.
- Ο κατηγορούμενος προσπάθησε στην απολογία του να **παραπλανήσει** το δικαστήριο.
- Τον **πλάνεψε** η ομορφιά της.
- Όσο κι αν προσπάθησαν να τον **δελεάσουν** με χρήματα και υποσχέσεις, αυτός αρνήθηκε να υποχωρήσει.

- Τη **γούτευσε** ο αντισυμβατικός τρόπος ζωής του.
- Αυτή η γυναίκα τον έχει **σαγηνεύσει**· δεν μπορεί να τη βγάλει από το μυαλό του.

Σελ. 22 Σχολικού Βιβλίου

16. αλλαγή, μεταβολή, μεταλλαγή, τροπή, τροποποίηση, μετατροπή, αλλοίωση, διαφοροποίηση.

Οι παραπάνω συνώνυμες λέξεις εντάσσονται στη γενική σημασία «της μετάβασης από μια κατάσταση (μορφή, σχήμα) σε μια άλλη».

Με βάση τα παραδείγματα που σας δίνονται να συντάξετε ένα σχόλιο για την καθεμία στο οποίο θα εξηγήτε πού ή πώς αυτή χρησιμοποιείται.

1. Με το δημοψήφισμα του 1974 επήλθε **αλλαγή** του πολιτεύματος της χώρας μας.
2. Η **μεταβολή** ορισμένων άρθρων δεν απαιτεί και αλλαγή του νόμου.
3. Οι συνεχείς **μεταλλαγές** στην πολιτική ζωή της χώρας οδήγησαν σε αδιέξοδο.
4. Στις λέξεις «χτίζω», «χτίστης» έχουμε **τροπή** του «κτ» σε «χτ».
5. Η κυβέρνηση αποφάσισε να επιφέρει **τροποποιήσεις** στο σχέδιο νόμου για τη διαδοχική ασφάλιση.
6. Έκανε πολλές **μετατροπές** στο σπίτι· σχεδόν το ξανάχτισε από την αρχή.
7. Η **αλλοίωση** των χρωμάτων σ' αυτόν τον πίνακα είναι μεγάλη.
8. Η **διαφοροποίηση** του υπουργού από την κυβερνητική πολιτική οδήγησε στην απομάκρυνσή του.

Απάντηση

- **αλλαγή**: οριστική και πλήρης μετάβαση
- **μεταβολή**: μερική ή προσωρινή μετάβαση
- **μεταλλαγή**: κάθε περαιτέρω ή διαδοχική αλλαγή που γίνεται στα πλαίσια ορισμένης εξέλιξης
- **τροπή**: ακριβής και συγκεκριμένη αλλαγή από μία μορφή σε μια άλλη
- **τροποποίηση**: η μερική τροπή
- **μετατροπή**: η ολική και πλήρης τροπή
- **αλλοίωση**: αλλαγή της αρχικής μορφής προς το χειρότερο
- **διαφοροποίηση**: αλλαγή σε σχέση με άλλα όμοια

Σελ. 23 Σχολικού Βιβλίου

17. Να εντάξετε τα παρακάτω συγγενικά ρήματα στο κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον, έτσι ώστε να διακρίνεται η ιδιαίτερη απόχρωση της σημασίας του καθενός.

Απάντηση

- **μεταφέρω:** Θέλω να με βοηθήσεις να *μεταφέρω* το γραφείο μου στο διπλανό δωμάτιο.
- **μετακινώ:** Πρέπει να *μετακινήσουμε* τη βιβλιοθήκη προς τα αριστερά, γιατί κρύβει το παράθυρο.
- **μεταθέτω:** Ο μεγάλος μου αδερφός είναι στρατιώτης και πρόσφατα τον *μετέθεσαν* στη Σάμο.
- **μετακομίζω:** Σε μερικούς μήνες θα *μετακομίσουμε* σε ένα μεγαλύτερο σπίτι.
- **μεταπηδώ:** Ο πρώην βουλευτής της συντηρητικής παράταξης πρόσφατα *μεταπήδησε* στο αντίπαλο κόμμα.
- **μετατοπίζω:** Με τον ανεφοδιασμό ενός αεροπλάνου, *μετατοπίζεται* το κέντρο βάρους του.
- **μετατάσσω:** Ο προϊστάμενος του τμήματος *μετατάχθηκε* στο ΥΠΕΧΩΔΕ, μόλις βρέθηκε κενή θέση.
- **μετοικίζω:** Η κυβέρνηση *μετοίκισε* πληθυσμούς, από την ενδοχώρα στα κατεχόμενα εδάφη.

Σελ. 23 Σχολικού Βιβλίου

18. Να βρείτε όσο το δυνατόν περισσότερα συνώνυμα ή συγγενικά των ρημάτων «κλαίω» και «κατηγορώ» και να τα κατατάξετε από τα ασθενέστερα στα ισχυρότερα.

Απάντηση

- **κλαίω:** παραπονιέμαι, γκρινιάζω, μεμψιμοιρώ, κλαψουρίζω, κλαυθμυρίζω, θρηνώ, μοιρολογώ, θρηνολογώ, θρηνωδώνω, ολοφύρομαι, οδύρομαι.
- **κατηγορώ:** επικρίνω, φέγω, μέμφομαι, κατακρίνω, αποδοκιμάζω, αιτώμαι, ενοχοποιώ, καταγγέλλω, στηλιτεύω.

Σελ. 24 Σχολικού Βιβλίου

19. Σας δίνονται ζεύγη συνωνύμων που κατά τη χρήση τους συχνά συγχέονται. Να εντάξετε κάθε λέξη σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον. **αμφιβάλλω** (συντάσσεται πάντοτε με πρόθεση) = έχω επιφυλάξεις ως προς το αν κάτι είναι σωστό

αμφισβητώ= εναντιώνομαι ρητά σε κάτι, απορρίπτω

αναγκαιότητα = η λογική ή ηθική επιταγή

ανάγκη = υποχρέωση που επιβάλλεται συνήθως έξωθεν

ανακηρύσσω > **ανακήρυξη**: αναφέρεται στην απόφαση απονομής ενός τίτλου
αναγορεύω > **αναγόρευση**: αναφέρεται στη διαδικασία απόδοσης τιμής, στην τελετή

απολαμβάνω: ευχαριστιέμαι, μου αρέσει

απολαύω: είμαι αποδέκτης (τιμής, εμπιστοσύνης...)

παρέμβαση: έχει αμετάβατη χρήση και συνήθως καλή σημασία

παρεμβολή: έχει συνήθως μεταβατική χρήση και τις περισσότερες φορές κακή σημασία

βιώνω = ζω κάτι ως έντονη και συνειδητή εμπειρία

ζω (μεταβατικό ή αμετάβατο) = η ενέργεια του ζην, της ζωής, περνώ τη ζωή μου

Απάντηση

- Με τον τρόπο που φέρεται, έχω αρχίσει να **αμφιβάλλω** για τη φιλία του.
- **Αμφισβητώ** τα λεγόμενά σου, γιατί δεν έχεις επιχειρήματα.
- Η συνεπής εξωτερική πολιτική είναι μια **αναγκαιότητα** της σύγχρονης εποχής.
- Η τροφή και η στέγη είναι βασικές φυσικές **ανάγκες** του ανθρώπου.
- Ο Πελέ **έχει ανακηρυχτεί** ο καλύτερος ποδοσφαιριστής όλων των εποχών.
- Ο επιφανής ερευνητής **αναγορεύτηκε** πρόσφατα επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Χτες στο θέατρο **απολαύσαμε** την ερμηνεία της νεαρής ταλαντούχου ηθοποιού που ερμήνευσε την Οφηλία.
- Είναι ένας σημαντικός άνθρωπος και γι' αυτό **απολαύει** της εκτίμησής όλων.
- Η παύση των εχθροπραξιών στην εμπόλεμη περιοχή επιτεύχθηκε μετά από **παρέμβαση** του Συμβουλίου Ασφαλείας.
- Η **παρεμβολή** σκληροπυρηνικών στελεχών του κόμματος οδήγησε το διάλογο σε αδιέξοδο.
- Ο λόγος που σου μιλώ έτσι είναι επειδή **έχω βιώσει** και εγώ δύσκολες καταστάσεις.
- Όλοι οι νέοι ονειρεύονται **να ζήσουν** σε μια καλύτερη κοινωνία.

Σελ. 25 Σχολικού Βιβλίου

20. α) Οι ακόλουθες λέξεις είναι συνώνυμες, εκφράζουν όμως διαφορετικές αποχρώσεις, διαφορετικούς χρωματισμούς της ίδιας έννοιας. Να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις αυτές μέσα σε χαρακτηριστικά παραδείγματα, ώστε να φανεί η σημασιολογική απόχρωση της καθεμιάς.
- *βλέπω, κοιτάζω, παρατηρώ, διακρίνω, αντικρίζω, αγναντεύω*
  - *διάλεξη, κήρυγμα, λόγος, μάθημα, ομιλία*

Απάντηση

- Το σπίτι μας έχει καταπληκτική θέα: από το παράθυρό μου βλέπω την Ακρόπολη και το Λυκαβηττό.
  - Όση ώρα μιλούσε, εκείνη τον **κοιτούσε** εξεταστικά.
  - Οι επιστήμονες **παρατηρούν** τα φαινόμενα και έπειτα συνάγουν συμπεράσματα.
  - Με δυσκολία **διέκρινε** τη μορφή της μέσα στο πλήθος.
  - Μόλις συνήλθε από τη νάρκωση και άνοιξε τα μάτια της, **αντίκρισε** τον πατέρα της που χαμογελούσε.
  - Καθόταν στο μικρό μπαλκόνι κι **αγνάντευε** την ήσυχη θάλασσα που απλωνόταν μπροστά του.
  - Ο διαπρεπής επιστήμονας θα δώσει στο αρχαιολογικό μουσείο μια σειρά **διαλέξεων** για την τέχνη της προϊστορικής εποχής.
  - Την Κυριακή, μετά τη λειτουργία, οι πιστοί άκουσαν με ευλάβεια το **κήρυγμα** του ιερέα.
  - Ο ευχαριστήριος **λόγος** του συγγραφέα στην τελετή απονομής του Νόμπελ συγκίνησε το ακροατήριο.
  - Φέτος στο πανεπιστήμιό μας θα διδάσκει το **μάθημα** της φιλοσοφίας ένας νέος καθηγητής.
  - Στο δελτίο ειδήσεων προβλήθηκε απόσπασμα από την προεκλογική **ομιλία** του πρωθυπουργού.
- β) Αν υποθέσετε ότι σας ανέθεταν να συντάξετε τα λήμματα των λέξεων αυτών για κάποιο λεξικό, τι θα γράφατε δίπλα σε κάθε λέξη;

Απάντηση

- **βλέπω:** αντιλαμβάνομαι κάτι μέσω της οράσεως
- **κοιτάζω:** στρέφω το βλέμμα μου για να δω
- **παρατηρώ:** βλέπω με προσοχή κάτι, εξετάζω, παρακολουθώ

- **διακρίνω:** αναγνωρίζω κάτι με τις αισθήσεις ή τη λογική μου, ξεχωρίζω
- **αντικρίζω:** βλέπω κάτι απέναντί μου, μπροστά μου
- **αγναντεύω:** παρατηρώ κάτι από μακριά ή από ψηλά, ατενίζω
- **διάλεξη:** ομιλία με επιστημονικό συνήθως θέμα μπροστά σε ακροατήριο, παράδοση πανεπιστημιακού μαθήματος
- **κήρυγμα:** λόγος θρησκευτικού περιεχομένου/ομιλία προτρεπτικού χαρακτήρα που γίνεται δημόσια
- **λόγος:** η ικανότητα της ομιλίας/δημόσια ομιλία/υπόσχεση/απολογία/λογική
- **μάθημα:** συστηματική μετάδοση γνώσεων από δάσκαλο σε μαθητή
- **ομιλία:** λόγος που εκφωνείται μπροστά σε ακροατήριο/η λαλιά

Σελ. 26 Σχολικού Βιβλίου

21. Να συνδυάσετε τις συνώνυμες λέξεις που σας δίνονται με μια κατάλληλη λέξη ή φράση. Στη συνέχεια να εντάξετε μερικά από τα λεκτικά σύνολα που δημιουργήσατε σε ένα ευρύτερο γλωσσικό πλαίσιο.

π.χ **1. διαπράττω αδίκημα:** Ο κατηγορούμενος διέπραξε το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας.

Απάντηση

1. διεξάγω έλεγχο

Η αγορανομία *διεξάγει* αυστηρούς *ελέγχους* στην κεντρική αγορά κατά τη διάρκεια των εορτών.

δημιουργώ νέες θέσεις εργασίας

Οι αρμόδιοι δεσμεύτηκαν ότι το υπουργείο *θα δημιουργήσει* νέες θέσεις εργασίας την προσεχή χρονιά.

επιτελώ καθήκοντα

Όταν υπηρετούσα στο στρατό, είχα *επιτελέσει* σημαντικά *καθήκοντα*.

εκτελώ εντολές

Δεν έπαιρνε ο ίδιος αποφάσεις· απλώς *εκτελούσε εντολές* άλλων.

διενεργώ ανακρίσεις

Η αρμόδια αρχή *θα διενεργήσει ανακρίσεις* για τη διαλεύκανση της υπόθεσης.

2. προσφέρω υπηρεσίες

Οι πολίτες είναι έτοιμοι ανά πάσα στιγμή να *προσφέρουν τις υπηρεσίες τους* στην πατρίδα.

παρέχω υποστήριξη

Στην υπηρεσία όπου εργάζομαι *παρέχουμε υποστήριξη* σε εξαρτημένα άτομα.

χορηγώ δάνειο

Οι τράπεζες *χορηγούν δάνεια* με υψηλά επιτόκια.

δωρίζω την περιουσία μου

Καθώς δεν είχε συγγενείς, *δώρισε όλη την περιουσία του* στο κράτος.

δίνω αίμα

Είναι αναγκαίο να *δίνουμε τακτικά αίμα*, γιατί έτσι σώζονται πολλές ανθρώπινες ζωές.

χαρίζω βιβλίο

Τα παιδιά ευχαριστούνται όταν τους *χαρίζεις βιβλία* με πολύχρωμες εικόνες.

κερνώ καφέ

Μετά το μάθημα, πάμε να σε *κεράσω έναν καφέ*.

προμηθεύω με υλικά

Το σχολείο *θα σας προμηθεύσει με τα απαραίτητα υλικά* για την κατασκευή των σκηνικών της θεατρικής παράστασης.

3. αναγκαία προϋπόθεση

Η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου είναι *αναγκαία προϋπόθεση* για την κατάληψη αυτής της θέσης.

αναπόφευκτη συνέπεια

Η δυστυχία είναι *αναπόφευκτη συνέπεια* του πολέμου.

υποχρεωτική στρατιωτική θητεία

Στην Ελλάδα *η στρατιωτική θητεία είναι υποχρεωτική* για όλους τους άρρενες πολίτες.

επιτακτική ανάγκη

Είναι *επιτακτική ανάγκη* να εμποδίσουμε αυτόν τον πόλεμο.

αναπόδραστη μοίρα

Οι αρχαίοι λυρικοί ποιητές πραγματεύτηκαν το θέμα της *αναπόδραστης μοίρας* του ανθρώπου.

4. αμετάβλητη θερμοκρασία

Τις επόμενες δύο ημέρες η *θερμοκρασία* θα παραμείνει *αμετάβλητη*.

αδιάσειστα στοιχεία

Αύριο θα προσκομίσω στο δικαστήριο *αδιάσειστα στοιχεία* της αθωότητάς μου.

ακλόνητο επιχείρημα

Πρέπει να πειστείς ότι έχει δίκιο, γιατί έχει *ακλόνητα επιχειρήματα*.

πάγιο αίτημα

Η κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις χώρες του κόσμου αποτελεί *πάγιο αίτημα* της Διεθνούς Αμνηστίας.

αναλλοίωτο χρώμα

Αν και έχει περάσει μισός αιώνας, τα *χρώματα* της εικόνας έχουν παραμείνει *αναλλοίωτα*.

ανεπηρέαστος δικαστής

Οι δικαστές πρέπει να κρίνουν τις υποθέσεις ανεπηρέαστοι από εξωτερικούς παράγοντες.

μόνιμη κατοικία

Η διεύθυνση της *μόνιμης κατοικίας* μου είναι: Αλεξανδρουπόλεως 26, Πάτρα.

5. προφυλάσσω από τα ναρκωτικά

Κάθε γονιός προσπαθεί να *προφυλάξει* το παιδί του από τα ναρκωτικά.

προστατεύω το περιβάλλον

Είναι καθήκον όλων μας να *προστατέψουμε* το *περιβάλλον* από τη μόλυνση.

υπερασπίζω τα εθνικά συμφέροντα

Ο Υπουργός Εξωτερικών στη συνάντηση που είχε με τον Αμερικανό ομόλογό του, προσπάθησε να *υπερασπίσει* με κάθε τρόπο τα εθνικά μας συμφέροντα.

διασώζω την πολιτιστική κληρονομιά

Σημαντικοί λαογράφοι όπως ο Ν. Γ. Πολίτης και ο Μ. Γ. Μερακλής *διέσωσαν* μεγάλο μέρος της *πολιτιστικής κληρονομιάς* των Ελλήνων.

6. φανερή απάτη

Η μη απόδοση των υπερωριών είναι μια *φανερή απάτη* της επιχείρησης εις βάρος των εργαζομένων.

ευδιάκριτο σήμα

Το *σήματα* της τροχαίας είναι *ευδιάκριτα* από μακριά.

εμφανή σημάδια

Στο πρόσωπό του υπάρχουν *εμφανή σημάδια* κακοποίησης.

πρόδηλη συγκίνηση

Μετά το πέρας της ομιλίας του νεαρού, *πρόδηλη ήταν η συγκίνηση* στα πρόσωπα των παρευρισκομένων.

πασιφανής πρόθεση

Η *πρόθεση* του διευθυντή να απολύσει μερικούς υπαλλήλους ήταν *πασιφανής*· δεν καταλαβαίνω λοιπόν γιατί ένωσες έκπληξη.

εναργής εικόνα

Ο σκηνοθέτης, με την τεχνική αρτιότητα αλλά και την ευαισθησία που τον διακρίνει, στην τελευταία του ταινία δίνει μια *εναργή εικόνα* της μεγαλοαστικής τάξης του 19ου αιώνα.

7. ενισχύω την άμυνα του οργανισμού

Τους χειμερινούς μήνες πρέπει να *ενισχύουμε την άμυνα του οργανισμού* με τροφές πλούσιες σε βιταμίνες.

προασπίζω τη δημοκρατία

Είναι χρέος όλων μας να *τιμήσουμε αυτόν τον αγωνιστή που προάσπισε τη δημοκρατία* σε δύσκολους καιρούς.

υπεραμύνομαι των θέσεών μου

Στην συνάντηση κορυφής ο πρωθυπουργός *υπεραμύνθηκε των θέσεων της ελληνικής πλευράς* για ειρήνευση στη Μέση Ανατολή.

προστατεύω τις τέχνες και τον πολιτισμό

Αυτός ο επιχειρηματίας *προστατεύει τις τέχνες και τον πολιτισμό* αναλαμβάνοντας τη χορηγία εκθέσεων νέων κυρίως καλλιτεχνών.

συνηγορώ υπέρ της λήψης μέτρων

Οι περισσότεροι βουλευτές *συνηγόρησαν υπέρ της λήψης αυστηρότερων μέτρων* για την πάταξη της φοροδιαφυγής.

ευνοώ την καλλιέργεια

Το κλίμα στην περιοχή *ευνοεί την καλλιέργεια* του αμπελιού.

8. υπομένω τα βασανιστήρια

Ο ατσάλινος χαρακτήρας του και η πίστη στα ιδανικά τον βοήθησαν να

υπομείνει τα βασανιστήρια κατά τη διάρκεια της δικτατορίας.

υποφέρω τον πόνο

Μου είναι δύσκολο να υποφέρω τον πόνο στην μέση.

ανέχομαι την προσβολή

Δεν πρόκειται να ανεχτώ άλλη προσβολή από 'σένα.

αντέχω στις κακουχίες

Παρά την άσχημη κατάσταση της υγείας του, άντεξε στις κακουχίες.

9. συνεχής προσπάθεια

Για να βελτιωθεί η εκπαίδευση στη χώρα μας, είναι αναγκαία η συνεχής προσπάθεια όλων των φορέων.

αδιάκοπος αγώνας

Ολόκληρη η ζωή του ανθρώπου είναι ένας αδιάκοπος αγώνας.

ακατάπαυστη φλυαρία

Η ακατάπαυστη φλυαρία του κουράζει τους άλλους.

συναπτά έτη

Ήμουν μέλος του συμβουλίου του ιδρύματος επί δεκαπέντε συναπτά έτη.

αένας κίνηση

Η γη βρίσκεται σε αένας κίνηση.

ατέρμονες διενέξεις

Θα σταματήσω εδώ τη συζήτηση γιατί δεν θέλω να εμπλακώ σε ατέρμονες διενέξεις.

10. διαβαίνω το κατώφλι

Αν και είχα χρόνια να τον δω, τον αναγνώρισα αμέσως μόλις διάβηκε το κατώφλι του σπιτιού.

διέρχομαι κρίση

Η οικονομία των πρώην ανατολικών κρατών διέρχεται σοβαρή κρίση.

μεταβαίνω σε (άλλη) πόλη

Ο Υπουργός Εξωτερικών θα μεταβεί αύριο στη Σόφια για να λάβει μέρος στο συνέδριο.

μετακινούμαι από την πόλη στην εξοχή

Πολλοί κάτοικοι της πόλης μετακινήθηκαν από την Αθήνα στην επαρχία, για το τριήμερο του Αγίου Πνεύματος.

μετατοπίζω τις ευθύνες

Αν και προσπάθησε να μετατοπίσει τις ευθύνες στο συνάδελφό του, τελικά φάνηκε ότι ήταν αυτός ο υπαίτιος του σφάλματος και τιμωρήθηκε όπως του άξιζε.

διασχίζω το δρόμο

Χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή όταν διασχίζεις δρόμο χωρίς διάβαση πεζών.

διαπλέω το πέλαγος

Οι ναυτικοί χρόνια ολόκληρα διαπλέουν τα πελάγη.

διανύω απόσταση

Με το καινούργιο μου αυτοκίνητο διανύω την ίδια απόσταση σε μικρότερο χρόνο.

Σελ. 28 Σχολικού Βιβλίου

- 22.** Για κάθε λέξη που υπογραμμίζεται σας δίνονται τρεις, από τις οποίες μία είναι συνώνυμή της. Να βρείτε αυτές τις συνώνυμες λέξεις. Στη συνέχεια με τη βοήθεια αυτού του λεξιλογίου (υπογραμμισμένες λέξεις και συνώνυμές τους) να γράψετε ένα σύντομο κείμενο για την εξειδίκευση στην εργασία.

Απάντηση

- 1. προσοδοφόρος → β. επικερδής
- 2. ευδοκιμώ → γ. προκόβω
- 3. επίμοχθος → α. επίπονος
- 4. επιλέγω → γ. διαλέγω
- 5. επίτευξη → γ. πραγματοποίηση
- 6. αναπόφευκτος → β. αναπόδραστος
- 7. καταμερισμός → α. διαίρεση
- 8. μονομερής → α. μονόπλευρος
- 9. μονήρης → β. μοναχικός
- Η εξειδίκευση στην εργασία

Όλες οι σύγχρονες επιχειρήσεις έχουν βασική επιδίωξη να είναι όσο το δυνατόν πιο επικερδείς και προσοδοφόρες. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, πολλές εταιρείες επιλέγουν τον καταμερισμό των εργασιών μεταξύ των υπαλλήλων τους σε μεγάλο βαθμό, πρακτική που έχει αναπόφευκτη συνέπεια τη μονόπλευρη εξειδίκευση των υπαλλήλων σε μεμο-

νωμένες εργασίες. Συχνά ο εργαζόμενος δεν μπορεί να διαλέξει την εργασία που του ανατίθεται, επειδή αυτό γίνεται **μονομερώς** από την εταιρεία, με αποτέλεσμα πολλοί εργαζόμενοι να καλούνται να εκτελέσουν υπερβολικά **επίπονο** έργο. Επιπλέον, η εξειδίκευση έχει σοβαρές αρνητικές συνέπειες στην ψυχολογία του εργαζόμενου, αφού, ως **αναπόδραστο** αποτέλεσμα της **μοναχικής** εργασίας, ο εργαζόμενος γίνεται **μονήρης** και απομονώνεται από τους συναδέλφους του. Η **διαίρεση** λοιπόν των εργασιών επιτρέπει στις εταιρείες να **ευδοκιμήσουν**, αλλά δεν αφήνει τους υπαλλήλους τους να **προκόψουν**, καθώς η **επίμοχθη** εργασία τους δε συνοδεύεται -όπως θα έπρεπε- από την **πραγματοποίηση** της επιθυμίας κάθε ατόμου για προσωπική βελτίωση.

Σελ. 29 Σχολικού Βιβλίου

23. Υποθέστε πως κάποιος φίλος σας σας κατηγορεί ότι δεν έχετε άποψη για τα διαδραματιζόμενα στη δημόσια ζωή της χώρας μας. Εσείς, φυσικά, διαφωνείτε.

Χρησιμοποιήστε σε ένα σύντομο κείμενο τα παρακάτω συνώνυμα, για να διατυπώσετε ευκρινώς τη στάση σας απέναντι σε όσα θετικά ή αρνητικά συμβαίνουν, κατά τη γνώμη σας, στη χώρα μας.

- *επιδοκιμάζω, εγκρίνω, αποδέχομαι, επικροτώ*
- *αποδοκιμάζω, επικρίνω, καυτηριάζω, στηλιτεύω*

Απάντηση

Με κατηγορείς ότι δεν ενδιαφέρομαι για τα δημόσια πράγματα και ότι δεν έχω άποψη για όσα διαδραματίζονται στην πολιτική σκηνή του τόπου, μολονότι παρακολουθώ καθημερινά τις εξελίξεις και **επιδοκιμάζω** ή **αποδοκιμάζω** αντίστοιχα όσα θετικά ή αρνητικά συμβαίνουν σε κοινωνικό επίπεδο. Για παράδειγμα, **επικροτώ** τις προσπάθειες της κυβέρνησης να εκσυγχρονίσει τη χώρα μας και να επιτύχει τη σύγκλιση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, αν και κατά καιρούς **έχω επικρίνει** επιμέρους πρακτικές και χειρισμούς της.

Ένα άλλο θέμα που με απασχολεί ιδιαίτερα είναι η κατάσταση που επικρατεί στις δημόσιες υπηρεσίες. Συχνά **έχω στηλιτεύσει** τη νοοτροπία ορισμένων υπαλλήλων αλλά κυρίως το ίδιο το γραφειοκρατικό σύστημα. Θα με έχεις ακόμη ακούσει να **καυτηριάζω** τα κακώς κείμενα στα μέσα

μαζικής ενημέρωσης. Αν και πολλοί πιστεύουν ότι το να ελέγχει το κράτος τα Μ.Μ.Ε. ισοδυναμεί με λογοκρισία, εντούτοις εγώ **αποδέχομαι** την ανάγκη ύπαρξης του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου και **εγκρίνω** την επέμβασή του σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις.

Σελ. 29 Σχολικού Βιβλίου

24. Υποθέστε ότι με μια μεγάλη παρέα φίλων σας παρακολουθείτε μια μουσική συναυλία που δίνεται από ένα νεανικό συγκρότημα, το οποίο έχει φανατικούς φίλους αλλά και επικριτές. Μετά τη συναυλία οι εντυπώσεις και τα συναισθήματα είναι ποικίλα. Χρησιμοποιήστε μερικά από τα παρακάτω συνώνυμα, για να γράψετε μία παράγραφο στην οποία θα περιγράψετε τα ανάμεικτα συναισθήματα της παρέας σας.

- *ευχαρίστηση, χαρά, ικανοποίηση, αγαλλίαση, τέρψη*
- *δυσaréσκεια, απaréσκεια, δυσανασχέτηση, απδία, αποστροφή*

Απάντηση

Η συναυλία που παρακολουθήσαμε χτες δημιούργησε στην παρέα μας ποικίλες εντυπώσεις και ανάμεικτα συναισθήματα. Οι περισσότεροι ένιωσαν μεγάλη **χαρά** και **ευχαρίστηση** ενώ δύσκολα έκρυβαν τον ενθουσιασμό τους. Μερικοί μίλησαν για την **τέρψη** που αισθάνθηκαν ακούγοντας τα τραγούδια, και εξέφρασαν την **ικανοποίησή** τους για τη σκηνική παρουσία των καλλιτεχνών. Αντίθετα, η εμφάνιση του συγκροτήματος δημιούργησε **αποστροφή** σε κάποιους άλλους εξαιτίας των ακραίων ενδυματολογικών τους επιλογών. Επηρεασμένοι λοιπόν από την εικόνα των τραγουδιστών δεν ευχαριστήθηκαν τη μουσική και έδειξαν την **απαρέσκειά** τους συνολικά για τη συναυλία, χαρακτηρίζοντάς την «**απδία**». Τελικά, η **δυσaréσκεια** και η **δυσανασχέτησή** τους δημιούργησε αρνητικό κλίμα στη συντροφιά και δεν έλειψαν οι λογομαχίες και η ένταση.

Σελ. 30 Σχολικού Βιβλίου

25. Υπάρχουν στη γλώσσα μας αρκετές συγγενικές λέξεις ή φράσεις που συγχέονται ως προς τη σημασία. Σας δίνονται σχολιασμένες μερικές από αυτές. Να εντάξετε την καθεμία σε μία περίοδο λόγου.

Απάντηση

1. **πλεονέκτημα:** (για πράγματα)
προτέρημα: (για πρόσωπα)

- Ένα από τα **πλεονεκτήματα** της καινούριας μου δουλειάς είναι το ευέλικτο ωράριο.
- Η ευγένεια και η καλοσύνη είναι μερικά μόνο από τα **προτερήματα** του Δημήτρη.

2. **συμβαίνουντα**: όσα γίνονται τυχαία

τεκταινόμενα: όσα γίνονται με μεθόδευση

- Αυτή τη στιγμή παρακολουθούμε στις οθόνες μας τα **συμβαίνουντα** στις κερκίδες του σταδίου.
- Ο Υπουργός Εξωτερικών σχολίασε τα **τεκταινόμενα** στις βαλκανικές χώρες.

3. **διαβόητος/περιβόητος**: (μόνο για πρόσωπα) αυτός που έχει κακή φήμη
διάσημος: (μόνο για πρόσωπα) αυτός που έχει καλή φήμη

περίφημος: (για πρόσωπα και πράγματα)· όταν χρησιμοποιείται για πρόσωπα, έχει μερικές φορές ειρωνική χροιά.

- Ασύλληπτος παραμένει ο **διαβόητος/ περιβόητος** κακοποιός.
- Ο ποιητής Γ. Σεφέρης ήταν **διάσημος** και στο εξωτερικό.
- Στο Λούβρο μπορεί κανείς να θαυμάσει την **περίφημη** Αφροδίτη της Μήλου.
- Στην πρώτη συναυλία του στην Ελλάδα ο «**περίφημος**» Αμερικανός μουσικός αποδείχτηκε τελείως ατάλαντος.

4. **ευπαρουσίαστος**: εμφανίσιμος

ευπρόσωπος: αξιοπρεπής, ευπρεπής, αυτός που κάνει καλή εντύπωση

- Ξαφνικά άνοιξε η πόρτα και μπήκε μέσα ένας ψηλός **ευπαρουσίαστος** άντρας.
- Αν και οι ηθοποιοί ήταν όλοι ερασιτέχνες, η παράσταση που ανέβασαν ήταν **ευπρόσωπη**.

5. **αναγνωρίζω**: (θετική σημασία)

καταλογίζω: (αρνητική σημασία)

- Ευτυχώς η πολιτεία **αναγνώρισε** την αξία του μεγάλου γλύπτη όσο αυτός βρισκόταν στη ζωή και τον τίμησε για τη συνολική προσφορά του στην τέχνη.
- Ο προϊστάμενος τού **καταλόγισε** ευθύνες για την πρόσφατη αποτυχημένη διαφημιστική εκστρατεία.

6. **εξαιτίας:** (αρνητική σημασία)

χάρη σε: (θετική σημασία)

- Απεβλήθη από το σχολείο **εξαιτίας** της ανάρμοστης συμπεριφοράς του.
- Η εκδήλωση αυτή πραγματοποιήθηκε **χάρη στη** βοήθεια των μαθητών του σχολείου.

7. **προξενώ:** (αρνητική σημασία)

προκαλώ: (θετική ή αρνητική ή ουδέτερη σημασία) π.χ. θαυμασμό, προβλήματα, οργή, αίσθηση, εντύπωση κτλ.

- Οι χιονοπτώσεις **προξένησαν** μεγάλες ζημιές στις καλλιέργειες.
- Οι σημερινές δηλώσεις του Πρωθυπουργού **προκάλεσαν** την έντονη αντίδραση της αντιπολίτευσης.

8. **αιτιολογώ:** τεκμηριώνω, εξηγώ

δικαιολογώ: δίνω δίκιο σε κάποιον

- Δε με πείθεις, γιατί δεν **αιτιολογείς** την άποψή σου.
- Μην προσπαθείς να τον **δικαιολογήσεις**, γιατί η συμπεριφορά του προς τους υπόλοιπους ήταν απαράδεκτη.

9. **επισύρω:** (αρνητική σημασία)

προσελκύω: (θετική σημασία)

- Η κυνική ομολογία του εγκλήματος από το δράστη **επέσυρε** την οργή των συγγενών του θύματος.
- Τα μνημεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού **προσελκύουν** χιλιάδες τουρίστες στη χώρα μας.

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

2. Αντώνυμα

Αντώνυμα ή αντίθετα ονομάζονται οι λέξεις που εκφράζουν αντίθετες έννοιες

Π.χ.

1. καλός - κακός
2. έρχομαι - φεύγω
3. κοντά - μακριά

- ✓ Στη γλώσσα μας υπάρχουν πολλές στερεότυπες φράσεις οι οποίες έχουν σχηματιστεί από δύο αντίθετες λέξεις, π.χ. χειμώνα καλοκαίρι, πάνω κάτω, μέσες άκρες.
- ✓ Τα αντώνυμα κάνουν το λόγο μας περισσότερο εκφραστικό.

Σελ. 32 Σχολικού Βιβλίου

1. Να βρείτε τα αντώνυμα των παρακάτω επιρρημάτων:
άμεσα, αμέσως, τελείως, φέτος, κοντά, διακριτικά, αδρομερώς, ακροθιγώς, ακριβώς.

Απάντηση

- άμεσα ≠ έμμεσα, πλαγίως
 αμέσως ≠ αργότερα, σιγά-σιγά, ύστερα
 τελείως ≠ καθόλου
 φέτος ≠ πέρυσι
 κοντά ≠ μακριά
 διακριτικά ≠ αδιάκριτα
 αδρομερώς ≠ λεπτομερώς, εξονυχιστικά
 ακροθιγώς ≠ λεπτομερώς, αναλυτικά, εξαντλητικά, ενδελεχώς
 ακριβώς ≠ περίπου, πάνω κάτω

Σελ. 32 Σχολικού Βιβλίου

2. Για κάθε λέξη που υπογραμμίζεται σας δίνονται τρεις, από τις οποίες μία είναι αντώνυμή της. Να βρείτε αυτά τα αντώνυμα. Στη συνέχεια, με τη βοήθεια των αντωνύμων που βρήκατε, να γράψετε ένα σύντομο κείμενο που να αναφέρεται στις αρνητικές επιδράσεις της τηλεόρασης.

Απάντηση

1. χειραφέτηση ≠ α. χειραγώγηση
2. εμβρίθεια ≠ γ. ρηχότητα
3. διαλεύκανση ≠ β. συσκότιση
4. συγχρωτισμός ≠ γ. απομόνωση
5. φιλοπονία ≠ β. οκνηρία
6. ενεργητικότητα ≠ γ. παθητικότητα
7. τεκμηριωμένος ≠ β. αναπόδεικτος
8. εγρήγορη ≠ γ. αποχαύνωση
9. διαφώτιση ≠ β. προπαγάνδα
10. ενημέρωση ≠ α. παραπλάνηση

Οι αρνητικές επιδράσεις της τηλεόρασης

Είναι λυπηρό να διαπιστώνει κανείς ότι ένα μέσο τόσο ισχυρό όσο η τηλεόραση, αντί να χρησιμοποιείται προς όφελος του λαού, προάγοντας την παιδεία και τη σωστή ενημέρωση, γίνεται φορέας **προπαγάνδας** της εξουσίας. Οι ιθύνοντες, καθώς γνωρίζουν την έλξη που ασκεί η εικόνα στο θεατή, εκμεταλλεύονται συχνά τη δύναμη της τηλεόρασης, για να προβάλλουν ό,τι τους εξυπηρετεί. Η **συσκότιση** της αλήθειας και η προσπάθεια **παραπλάνησης** που γίνεται μέσω της τηλεόρασης οδηγούν τους πολίτες στην **παθητικότητα**, με αποτέλεσμα να είναι ευκολότερη η **χειραγώγηση** της σκέψης τους. Εκπομπές που χαρακτηρίζονται από **ρηχότητα**, λαϊκισμό και έλλειψη αισθητικής αποκοιμίζουν τις συνειδήσεις και αμβλύνουν τις αντιστάσεις, παραδίδοντας έτσι τους ανθρώπους στην πνευματική **οκνηρία** και στην **αποκαύνωση**, και τελικά στην **απομόνωση** από το κοινωνικό τους περιβάλλον.

Σελ. 33 Σχολικού Βιβλίου

3. Να σχηματίσεις πέντε φράσεις, η καθεμία από τις οποίες να περιέχει ένα ζεύγος αντωνύμων, όπως είναι π.χ. η φράση:

‘Όποιος γυρεύει τα *πολλά* χάνει και τα *λίγα*.

Απάντηση

1. Έπεσα από τα **ψηλά** στα **χαμηλά**.
2. Ήρθαν τα **άγρια** να διώξουν τα **ήμερα**.
3. Ουδέν **κακόν** αμιγές **καλού**.
4. Έγινε η **νύχτα** **μέρα**.
5. Δε γνωρίζει η **αριστερά** του τι ποιεί η **δεξιά** του.

Σελ. 33 Σχολικού Βιβλίου

4. Να αντικαταστήσετε με αντώνυμα τις υπογραμμισμένες λέξεις.

Απάντηση

1. Όλοι οι άνθρωποι **επιδοκιμάζουν** τέτοιες πράξεις → **αποδοκιμάζουν**
2. Η μπάντα του στρατού παιάνιζε κατά την **έπαρση** της σημαίας → **υποστολή**
3. **Είχε ενστερνιστεί** τις επαναστατικές ιδέες της εποχής του → **είχε απορρίψει**
4. Η στάση της αστυνομίας **διευκόλυνε** το έργο μου → **δυσχέρανε**

5. Αποδείχτηκε πως ήταν **ευάλωτος** σε πιέσεις → **απρόσβλητος**
6. Εξαιτίας της κακοκαιρίας **ενεργοποιήθηκε** όλος ο κρατικός μηχανισμός → **αδρανοποιήθηκε**
7. Ύστερα από αυτά τα γεγονότα **υποβαθμίστηκε** πάρα πολύ ο ρόλος του στην κυβέρνηση → **αναβαθμίστηκε**
8. Τα σχέδιά σου για το μέλλον είναι **ουτοπικά** → **ρεαλιστικά**
9. Ήταν σαφής η προσπάθειά του **να εξομοιώσει** τους έκτακτους με τους μόνιμους υπαλλήλους → **να διαφοροποιήσει**
10. Τον τελευταίο καιρό **έχουν βελτιωθεί** αισθητά οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες → **έχουν επιδεινωθεί**

Σελ. 34 Σχολικού Βιβλίου

5. Συμπληρώστε το δεύτερο συνθετικό και δημιουργήστε ζεύγη αντωνύμων.

Απάντηση

- **καλόγουστος** ≠ **κακόγουστος**
- **ευανάγνωστος** ≠ **δυσανάγνωστος**
- **καλοδιάθετος** ≠ **κακοδιάθετος**
- **ευαρέσκεια** ≠ **δυσαρέσκεια**
- **καλόβουλος** ≠ **κακόβουλος**
- **ευεξήγητος** ≠ **δυσεξήγητος**
- **καλοθρεμμένος** ≠ **κακοθρεμμένος**
- **εύθυμος** ≠ **δύσθυμος**
- **καλοκαρδίζω** ≠ **κακοκαρδίζω**
- **εύκαμπτος** ≠ **δύσκαμπτος**
- **καλοπερνώ** ≠ **κακοπερνώ**
- **εύπιστος** ≠ **δύσπιστος**
- **υπερθερμία** ≠ **υποθερμία**
- **αλλόγλωσσος** ≠ **ομόγλωσσος**
- **υπερσιτίζομαι** ≠ **υποσιτίζομαι**
- **αλλόδοξος** ≠ **ομόδοξος**
- **υπερτιμώ** ≠ **υποτιμώ**
- **αλλοεθνής** ≠ **ομοεθνής**
- **υπέργειος** ≠ **υπόγειος**
- **αλλογενής** ≠ **ομογενής**
- **υπεργεννητικότητα** ≠ **υπογεννητικότητα**
- **αλλόφυλος** ≠ **ομόφυλος**
- **υπέρταση** ≠ **υπόταση**
- **αλλόθρησκος** ≠ **ομόθρησκος**

Σελ. 35 Σχολικού Βιβλίου

6. Το απόσπασμα από τη «Ρητορική» του Αριστοτέλη (B 1389) που ακολουθεί αναφέρεται στα ήθη των γερόντων και είναι συνέχεια του αποσπάσματος που αναφέρεται στα ήθη των νέων. Αφού υπογραμμίσετε στο κείμενο τα βασικά χαρακτηριστικά των γερόντων, να γράψετε ένα αντίστοιχο κείμενο για τους νέους, τονίζοντας τα χαρακτηριστικά τους που είναι αντίθετα ή διαφορετικά από εκείνα των γερόντων.

Απάντηση

- **Τα βασικά χαρακτηριστικά των γερόντων**

- Δεν είναι βέβαιοι για τίποτα.
- Δεν κάνουν υπερβολές.
- Ενεργούν πάντοτε λιγότερο απ' ό,τι πρέπει.
- Πάντοτε λένε ό,τι νομίζουν, όχι ό,τι ξέρουν καλά.
- Για κανέναν δεν εκφράζονται με βεβαιότητα.
- Έχουν κακό χαρακτήρα.
- Είναι καχύποπτοι.
- Ούτε σφοδρά αγαπούν ούτε σφοδρά μισούν.
- Είναι μικρόψυχοι.
- Είναι φιλοχρήματοι.
- Είναι δειλοί και όλα τούς φοβίζουν.
- Είναι ολότελα ψυχροί.
- Αγαπούν υπερβολικά τη ζωή τους και τον εαυτό τους.
- Η ζωή τους κανονίζεται σύμφωνα με το συμφέρον τους.
- Είναι ξεδιάντροποι.
- Δεν τρέφουν ελπίδες, ζουν πιο πολύ με την ανάμνηση παρά με την ελπίδα.
- Είναι φλύαροι.

- **Τα ήθη των νέων**

Οι νέοι, καθώς βρίσκονται στην ακμή της ηλικίας, της ορμής και της δημιουργικότητάς τους, έχουν σχεδόν τον αντίθετο χαρακτήρα από τους γέροντες. Κατ' αρχάς είναι απόλυτοι στις απόψεις τους και υπερβολικοί. Επειδή έχουν ζήσει λίγα χρόνια και δεν έχουν εξαπατηθεί πολλές φορές, ενεργούν πάντα περισσότερο από ό,τι πρέπει. Για όλα τα πράγματα εκφράζονται με βεβαιότητα και είναι ευκολόπιστοι. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη πείρας αλλά και στον καλό τους χαρακτήρα. Είναι ορμητικοί· αγαπούν με πάθος και μισούν σφοδρά, χωρίς όμως να είναι μικρόψυχοι, αφού δεν έχουν ακόμη γνωρίσει στη ζωή τους την ταπείνωση. Έχουν υψηλά ιδανικά και δεν ενδιαφέρονται για τα χρήματα, αφού δε γνωρίζουν πόσο δύσκολο είναι να τα αποκτήσει κανείς και πόσο εύκολο να τα χάσει. Η νεανική τους δύναμη τούς κάνει θαρ-

ραλέους και ατρόμπτους μπροστά σε οτιδήποτε. Θερμοί και ορμητικοί καθώς είναι, ρίχνονται στους αγώνες με τρόπο λεβέντικο, χωρίς να υπολογίζουν τη ζωή ή το συμφέρον τους. Παράλληλα όμως, είναι ντροπαλοί, κι αυτό συμβαίνει επειδή, στοχεύοντας στο ωραίο, ενδιαφέρονται πολύ για τη γνώμη των άλλων. Τέλος, είναι αισιόδοξοι και τρέφουν μεγάλες ελπίδες, αφού όλο το μέλλον απλώνεται μπροστά τους.

Σελ. 36 Σχολικού Βιβλίου

7. Από ένα λεξικό συνωνύμων σας δίνονται πέντε λήμματα. Μπορείτε να συμπληρώσετε τα αντώνυμα; Τα συνώνυμα θα σας φανούν χρήσιμα.

Απάντηση

- **διάλυση (η)** (θ. διαλύω) Σ: αποσύνθεση, διαμελισμός, εξάρθρωση, ξεκαρβάλωμα, διασκορπισμός, σκόρπισμα, αραιώμα-αραίωση, λύση, χάλασμα, καταστροφή, εξουθένωση, ανάλυση, υγροποίηση, λιώσιμο // ακύρωση, κατάργηση, καταγγελία.

A: σύνθεση, συγκέντρωση, συγκρότηση, οργάνωση, διάρθρωση, μάζεμα, δόμηση, χτίσιμο, συμπύκνωση, δημιουργία, σχηματισμός, συναρμολόγηση, μοντάρισμα.

- **καλλιεργώ** (ρ. μτβ.) Σ: δουλεύω τη γη, κατεργάζομαι, γεωπονώ, γεωργώ, δουλεύω, οργάνω, καλοδουλεύω, περιποιούμαι τη γη // μορφώνω, αναπτύσσω, προάγω πνευματικά, καταρτίζω, εκπαιδεύω, εκλεπτύνω // υποθάλλω // προκαλώ ανάπτυξη μικροβίων // βελτιώνω, ραφινάρω, τελειοποιώ // θεραπεύω.

A: χερσώνω // αποκτηνώνω, εξαχρειώνω // κατασιγάζω // αναστέλλω ανάπτυξη μικροβίων // επιδεινώνω, χειροτερεύω, χαλώ, καταστρέφω // αμελώ, παραμελώ.

- **κυρίαρχος, -η, -ο** (επ.) (το αρσ. κ. ως ουσ.) (θ. κύριος + άρχω) Σ: κύριος, άρχοντας, εξουσιαστής, αφέντης, αυτεξούσιος, δεσπότης, αρχηγός, δυνάστης, αυτοκράτορας, κυρίαρχης, ηγεμόνας, ισχυρός.

A: υπηρέτης, δούλος, σκλάβος, υπόδουλος, υποτελής, υποτακτικός, υπήκοος, υποταγμένος, ραγιάς, είλωτας, ανδράποδο.

- **συνεχής, (ο, η), -ές** (επ.) (θ. συνέχω) Σ: συνεχόμενος, αδιάκοπος, αδιάλειπτος, άπαυ(σ)τος, ακατάπαυστος, ασταμάτητος, εξακολουθητικός, συνα-

πτός, διαρκής, διηνεκής, αέναος, ατέλειωτος, ατέρμονας, κολλητός, επαναληπτικός, συχνός, αλληπάλληλος, πυκνός, απανωτός.

A: ασυνεχής, σποραδικός, σπάνιος, αραιός, απομακρυσμένος, περιοδικός, διακοπτόμενος, τμηματικός, διαλείπων, διακεκομμένος, ανακόλουθος, παροδικός, εφήμερος, πρόσκαιρος.

- **υποχωρώ** (ρ. αμτβ.) (θ υπό + χωρώ < χώρος) Σ: οπισθοχωρώ, οπισθοβατώ, οπισθοδρομώ, πισωδρομώ, τραβιέμαι, χάνω έδαφος, συμπύσσομαι, κάνω πίσω, ανακρούω πρύμναν, καρκινοβατώ, αποσύρομαι, αποτραβιέμαι // καθιζάνω, παθαίνω καθίζηση, κατολισθαίνω, κατακαθίζω, βουλιάζω // ελαττώνομαι, μειώνομαι, λιγοστεύω, εξασθενώ, απαμβλύνομαι, εκφυλίζομαι // ενδίδω, δεν επιμένω, δέχομαι, συγκατατίθεμαι, λυγίζω, κάνω αβαρία, κάμπτομαι, υποκύπτω.

A: προχωρώ, προελαύνω, κερδίζω έδαφος, προωθούμαι, προοδεύω, συνεχίζω, επεκτείνομαι, απλώνομαι // ανέρχομαι, ανεβαίνω, αναδύομαι // αυξάνομαι, μεγαλώνω, δυναμώνω, ενισχύομαι, οξύνομαι // επιμένω, εμμένω, πεισμώνω, είμαι ανυποχώρητος.

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

3. Παρώνυμα - Ομώνυμα

Παρώνυμα ή παρώνυμες λέξεις ονομάζονται οι λέξεις που έχουν παραπλήσια προφορά αλλά διαφορετική σημασία

π.χ.

1. αμαρτωλός - αρματολός
2. αμνησία - αμνηστία
3. καλόβολος - καλόβουλος

- ✓ **Τονικά παρώνυμα** ονομάζονται οι λέξεις οι οποίες διαφοροποιούνται στον τονισμό π.χ. γέρος - γερός, νόμος - νομός, φόρα - φορά.

Ομώνυμα ή ομόηχα ονομάζονται οι λέξεις που προφέρονται όμοια, αλλά έχουν διαφορετική σημασία

π.χ.

1. κλίμα - κλήμα
2. λίρα - λύρα
3. κλίνω - κλείνω

- ✓ Συνήθως οι ομώνυμες λέξεις έχουν διαφορετική ορθογραφία.

Σελ. 38 Σχολικού Βιβλίου

1. Οι λέξεις που υπάρχουν μέσα στις παρενθέσεις συγχέονται συχνά ως προς τη σημασία τους. Να συμπληρώσετε τα κενά με τη σωστή λέξη και να χρησιμοποιήσετε την άλλη σε μία φράση, έτσι ώστε να διευκρινιστεί η σημασία της.

Απάντηση

- Έχει πολύ ισχυρή **βούληση** (=θέληση) και θα καταφέρει να νικήσει τον αντίπαλό του.
  - Η **Βουλή** απέρριψε το νομοσχέδιο του Υπουργού Παιδείας για τη δημιουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων.
- Κάθισε στο **εδώλιο** (=κάθισμα, έδρανο) του κατηγορουμένου συντετριμμένος.
  - Τα κυκλαδικά **ειδώλια** (ειδώλιο= αγαλματίδιο) αναπαριστούν ανθρωπινες μορφές με αφαιρετικό τρόπο.
- Η **έκλυση** (=αποδέσμευση κάποιας ουσίας ή ενέργειας/ανηθικότητα) ραδιενέργειας εξαιτίας του πυρηνικού ατυχήματος προκάλεσε μεγάλη οικολογική καταστροφή.
  - Τα μέλη της GREENPEACE απευθύνουν **έκκληση** (=αίτηση, παράκληση) στην κυβέρνηση να εμποδίσει τη λειτουργία του νέου εργοστασίου.
- Ο υπουργός δεσμεύτηκε ότι δε θα υπάρξει **επιβολή** (>ρ. επιβάλλω) νέων φόρων.
  - Ο πρόεδρος δήλωσε πως το σωματείο είναι έτοιμο να αντιμετωπίσει τις **επιβουλές** (επιβουλή= εχθρικό και ύπουλο σχέδιο) των αντιπάλων.
- Τα κυβερνητικά μέτρα αποβλέπουν στην πρόοδο και την **ευημερία** (=ευπορία, ευδαιμονία) του τόπου.
  - Η **ευμάρεια** (=αφθονία υλικών αγαθών) των αναπτυγμένων χωρών συγκρινόμενη με την εξαθλίωση του Τρίτου Κόσμου δημιουργεί πολλά ερωτηματικά για την πορεία της ανθρωπότητας.
- Ο χώρος δεν προορίζεται για τη **ρίψη** (=ρίξιμο) σκουπιδιών και μπαζών.
  - Οι έντονες ιδεολογικές διαφορές προκάλεσαν **ρήξη** (=θραύση, διάσπαση, διατάραξη σχέσεων) στο εσωτερικό του κόμματος.
- Στην κουζίνα στοιβάζονταν **σωρός** (=στοίβα) τα άπλυτα πιάτα.
  - Η **σορός** (=το σώμα του νεκρού) του καλλιτέχνη θα μεταφερθεί στην ιδιαίτερη πατρίδα του, όπου θα γίνει η κηδεία.

8. Η συμμετοχή στο αντιπολεμικό συλλαλητήριο υπήρξε **παλλαϊκή** (παλλαϊκός= αυτός που γίνεται με τη συμμετοχή ολόκληρου του λαού).
- Στο σπίτι του έχει συνδυάσει μοντέρνα αντικείμενα με **παλαικά** (παλαικός= αυτός που αναφέρεται στην παλιά εποχή) έπιπλα.
9. Η οικονομική κρίση που **υποβόσκει** (ρ. υποβόσκω= υπάρχω χωρίς να φαίνομαι) στην παγκόσμια αγορά έκανε πολλούς επιχειρηματίες διστακτικούς στην επέκταση του κύκλου των εργασιών τους.
- Στο σκοτεινό δωμάτιο **υποφώσκει** (ρ. υποφώσκω= αχνοφέγγω) μόνο η φλόγα του καντηλιού.
10. Από τις παλιές φωτογραφίες **αναδίδεται** (ρ. αναδίδω= εκπέμπω, διασκορπίζω στο χώρο, βγάζω οσμές) το άρωμα μιας άλλης εποχής.
- Σύμφωνα με το μύθο, η Αφροδίτη **αναδύθηκε** (ρ. αναδύομαι= ανεβαίνω στην επιφάνεια του νερού, ξεπροβάλλω) από τους αφρούς της θάλασσας στην Κύπρο.
11. Ο Χ. από τα νεανικά του χρόνια **ενέκυψε** (ρ. εγκύπτω, αορ: ενέκυψα= προσπλύνομαι, καταγίνομαι συστηματικά) στη μελέτη των έργων του Πλάτωνα.
- Δριμύ ψύχος **ενέσκηψε** (ρ. ενσκήπτω, αορ: ενέσκηψα= εμφανίζομαι απροσδόκτα και πλήττω με ορμή) στη χώρα.

Σελ. 39 Σχολικού Βιβλίου

2. Να σχηματίσετε μικρές φράσεις με τα ακόλουθα παρώνυμα, έτσι ώστε να φανεί η διαφορετική σημασία κάθε λέξης.

Απάντηση

1. *αιρείος* = αυτός που αναδεικνύεται με ψηφοφορία, ο εκλεγμένος
αιρείκος = αυτός που σχετίζεται με κάποια αίρεση/ αυτός που δε συμφωνεί με κάποια καθιερωμένη άποψη
  - Το αξίωμα του βουλευτή είναι **αιρείτο**.
  - Το δόγμα του Νεστοριανισμού θεωρήθηκε **αιρείκο** από την επίσημη Εκκλησία.
2. *αισθητικός* = αυτός που σχετίζεται με τις αισθήσεις ή με την αισθητική
αισθαντικός = ευαίσθητος, τρυφερός, συναισθηματικός
  - Μετά τις παρεμβάσεις του αρχιτέκτονα στα αρχικά σχέδια, προέκυψε θαυμάσιο **αισθητικό** αποτέλεσμα.
  - Αυτός ο τραγουδιστής έχει **αισθαντική** φωνή.

3. *ανία* = πλήξη, αθυμία, μονοτονία
άνοια = εξασθένηση των διανοητικών κυρίως λειτουργιών (συνήθως σε ηλικιωμένους)
- Η ζωή μου τον τελευταίο καιρό δεν έχει κανένα ενδιαφέρον· νιώθω αφόρητη **ανία**.
  - Ο παππούς του Γιάννη πάσχει από γεροντική **άνοια**.
4. *απορία* = η δυσκολία να κατανοήσει κάποιος π.χ. μια έννοια/ κατάσταση έκπληξης και αμηχανίας
απόρροια = αποτέλεσμα, συνέπεια, επακόλουθο
- Παρόλο που του έδωσα τις απαραίτητες εξηγήσεις, αυτός συνέχισε να με κοιτάζει με **απορία**.
  - Η διαγραφή του βουλευτή από το κόμμα ήταν **απόρροια** των τραγικών λαθών που έκανε στο χειρισμό της υπόθεσης των δανείων.
5. *τεχνητός* = αυτός που έχει κατασκευαστεί, ο μη φυσικός/ προσποιητός, πλαστός
τεχνικός = αυτός που σχετίζεται με την τεχνική
- Η λίμνη του Μαραθώνα είναι **τεχνητή**.
  - Για τα **τεχνικά** θέματα αρμόδιοι είναι οι πολιτικοί μηχανικοί.
6. *έκλειψη* = ανυπαρξία, εξαφάνιση/ η μερική ή ολική συσκότιση ουράνιου σώματος από παρεμβολή άλλου
έκθλιψη = αφαίρεση χυμού με πίεση/ αποβολή του τελικού φωνήεντος μιας λέξης, όταν η επόμενη αρχίζει από φωνήεν
- Ο Θαλής ο Μιλήσιος είχε προβλέψει πολλούς μήνες πριν την **έκλειψη** ηλίου που έγινε το Μάιο του 585 π.Χ.
  - Στη θέση του φωνήεντος που έπαθε **έκθλιψη** σημειώνουμε απόστροφο.
7. *εξαιρώ* = παραλείπω, αφήνω έξω
εξαίρω = τονίζω/ εξυψώνω, εγκωμιάζω
- Οι ηχογραφημένες συνομιλίες **εξαιρούνται** από τα αποδεικτικά στοιχεία στο δικαστήριο.
  - Στόχος του ομιλητή ήταν **να εξαίρει** τα κατορθώματα του τιμώμενου προσώπου.
8. *επίπρεια* = επίδραση (συνήθως βλαπτική)
επιρροή = επίδραση, επηρεασμός, ενέργεια πάνω σε κάτι
- Είναι επικίνδυνο να οδηγεί κανείς **υπό την επίπρεια** αλκοόλ.
  - Ήταν φανερό η **επιρροή** της οικογένειάς του στις επαγγελματικές του επιλογές.

9. *λατόμος* = εργάτης λατομείου
υλοτόμος = ξυλοκόπος
- Πολλοί **λατόμοι** έχασαν τη δουλειά τους μετά από την απόφαση της κυβέρνησης να σταματήσει η εξόρυξη πετρωμάτων στην περιοχή.
  - Στα μεγάλα δάση της Β. Αμερικής εργάζονται πολλοί **υλοτόμοι**.
10. *πρότυπο* = υπόδειγμα, μοντέλο
πρωτότυπο = το πρώτο που έγινε, βάσει του οποίου παράγονται άλλα
- Αυτός ο άνθρωπος είναι **πρότυπο** ανδρείας.
  - Στην Εθνική Βιβλιοθήκη φυλάσσονται πολλά **πρωτότυπα** χειρόγραφα.

Σελ. 39 Σχολικού Βιβλίου

3. Να εντάξετε τα παρακάτω σημασιολογικά ζεύγη σε φράσεις, έτσι ώστε να φανεί η διαφορετική σημασία κάθε λέξης.

Απάντηση

1. *κόχη* = γωνία που προεξέχει
κόγχη = κοιλότητα οργάνου του σώματος/ κοίλωμα τοίχου ή εδάφους
- Πρόσεξε μη χτυπήσεις στην **κόχη** του τραπεζιού.
  - **Κόγχη** του οφθαλμού ονομάζεται καθεμιά από τις κοιλότητες του κρανίου στις οποίες βρίσκονται τα μάτια.
2. *νύφη* = γυναίκα που παντρεύεται
νύμφη = θεότητα των αρχαίων, νεράιδα/ νεαρό έντομο/ νύφη
- Από το πρωί είχαν έρθει στο σπίτι νεαρά κορίτσια, για να στολίσουν τη **νύφη**.
  - Σύμφωνα με τη μυθολογία, οι Ναϊάδες ήταν οι **νύμφες** των πηγών και των νερών.
3. *πραμάτεια* = εμπόρευμα
πραγματεία = πρωτότυπη εκτενής επιστημονική μελέτη για κάποιο ειδικό θέμα
- Οι μικροπωλητές είχαν απλώσει την **πραμάτεια** τους κατά μήκος του δρόμου και καλούσαν τους περαστικούς να δουν και να αγοράσουν.
  - Η **πραγματεία** του για τη βυζαντινή μουσική βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών.
4. *στοιχείο* = υπερφυσικό ον
στοιχείο = μέρος συνόλου/ πληροφορία/ απόδειξη/ δύναμη της φύσης
- Σύμφωνα με λαϊκές δοξασίες, τα **στοιχεία** μένουν στον τόπο όπου σκοτώθηκαν και τον προστατεύουν.

- Ο συνήγορος του κατηγορουμένου προσκόμισε στο δικαστήριο αποδεικτικά **στοιχεία** της αθωότητας του πελάτη του.
5. **αχνός** = (ουσ.) ο αέρας της εκπνοής, αναπνοή/ ατμός// (επιθ.) αμυδρός, θαμπός
ατμός = εξαερωμένη μορφή υγρών
- Από το πολύ κρύο έβγαινε **αχνός** από τα στόματά μας.
  - Όταν το νερό άρχισε να βράζει, όλο το δωμάτιο γέμισε με πυκνούς **ατμούς**.
6. **σώνω** = είμαι αρκετός (σώνει= φτάνει, σώνει και καλά= με το ζόρι)/ **σώνομαι** = τελειώνω
σώζω = γίνομαι σωτήρας κάποιου, εξασφαλίζω τη σωτηρία του/ διαφυλάσσω κάτι αναλλοίωτο
- Κάνει κρύο στο σπίτι, γιατί **σώθηκε** το πετρέλαιο.
  - Αυτός ο άνθρωπος μου **έσωσε** τη ζωή.
7. **αυθεντία** = αξία που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί/ πρόσωπο του οποίου οι απόψεις δεν αμφισβητούνται από κανέναν/ ο ειδικός σε ένα θέμα
αφεντιά = προσφώνηση για την έκφραση σεβασμού σε ανώτερο/ ειρωνική προσφώνηση/ (η **αφεντιά** μου, σου, του, μας κ.λ.π. = εγώ ο ίδιος, εσύ, αυτός, εμείς κ.λ.π.)
- Αυτός ο καθηγητής είναι **αυθεντία** στη μεταπολεμική ιστορία της Ελλάδας.
  - Να με συγχωρεί η **αφεντιά** σου, αλλά δε θα σου κάνω το χατίρι.

Σελ. 39 Σχολικού Βιβλίου

4. Να ετυμολογήσετε τις ομόηχες λέξεις που υπάρχουν στις παρακάτω φράσεις.
1. Η **εξάρτηση** του ανθρώπου από το περιβάλλον είναι άμεση και στενή.
  2. Οι στρατιώτες παρήλασαν με πλήρη πολεμική **εξάρτηση**.
  3. Ψάξε στο λεξικό να βρεις το **λήμμα** «έπαρση».
  4. Τα αστικά και βιομηχανικά **λύματα** αποτελούν τη βασική αιτία ρύπανσης του περιβάλλοντος.
  5. Θα κάνω ένα μικρό **διάλειμμα** στη δουλειά μου.
  6. Κατάπιε κατά λάθος ένα υγρό **διάλυμα** από διάφορες χημικές ουσίες.

7. Ο πρωθυπουργός έκανε *έκκληση* στο λαό για ομοψυχία.
8. Πολλοί υποστηρίζουν ότι είναι χαρακτηριστικό της εποχής μας η *έκλυση* των *νθών*.

Απάντηση

1. *εξάρτηση* > ρ. *εξαρτώ* (= κρεμώ/ βασίζω/ στηρίζω)
2. *εξάρτηση* > ρ. *εξαρτύω* (= προετοιμάζω/ εξοπλίζω, εφοδιάζω)
3. *λήμμα* > ρ. *λαμβάνω* (αορ. β': έλαβον, μεσ. παρακ. εΐλημμαι)
4. *λύματα* > αβέβαιης ετυμολογίας· ίσως προέρχεται από το ρ. *λύω* ή από το ρ. *λούω*
5. *διάλειμμα* > ρ. *διαλείπω* (= εμφανίζομαι περιοδικά, ανά διαστήματα/ κάνω διακοπή)
6. *διάλυμα* > ρ. *διαλύω*
7. *έκκληση* > ρ. *εκκαλώ* (= συγκαλώ/ καλώ, προσκαλώ)
8. *έκλυση* > ρ. *εκλύω* (= απελευθερώνω/ (για ενέργεια) αποδεσμεύομαι και αφήνομαι στο περιβάλλον/ διαφθείρω)

Σελ. 40 Σχολικού Βιβλίου

5. Να εντοπίσετε τη σημασιολογική διαφορά των λέξεων κάθε ζεύγους και να σχηματίσετε προτάσεις με μερικές από αυτές.

Απάντηση

1. *κοινοτοπία* = λόγος, σκέψη ή πράξη χωρίς πρωτοτυπία
καινοτομία = ριζική αλλαγή, νεωτερισμός, κάτι εντελώς νέο.
  - Κρίμα που η έκθεσή σου είναι γεμάτη **κοινοτοπίες**, γιατί είσαι ένα παιδί με πλούσια φαντασία και πρωτότυπες ιδέες.
  - Ο Υπουργός Παιδείας μίλησε για τις **καινοτομίες** που θα επιφέρει στο εκπαιδευτικό σύστημα.
2. *υπονώω* = υπαινίσσομαι, αφήνω να εννοηθεί
επινώω = δημιουργώ, ανακαλύπτω, εφευρίσκω/ μηχανεύομαι
  - Ο διευθυντής **υπονόησε** ότι κάποιος υπάλληλος έκανε υπεξαίρεση χρημάτων από το ταμείο της εταιρείας.
  - Οι αρχαίοι Έλληνες **επινόσαν** την ελληνική αλφαβητική γραφή.
3. *κύρωση* = πιστοποίηση της εγκυρότητας/ *κυρώσεις* = ποινή, τιμωρία
κίρρωση = χρόνια ασθένεια του ήπατος
  - Για τους παραβάτες ο νόμος προβλέπει αυστηρές **κυρώσεις**.

- Οι άνθρωποι που καταναλώνουν καθημερινά υπερβολικές ποσότητες αλκοόλ έχουν αυξημένες πιθανότητες να προσβληθούν από **κίρρωση** του ήπατος.
4. *απολογία* = λόγος με τον οποίο προσπαθεί κάποιος να υπερασπιστεί τον εαυτό του για όσα τον κατηγορούν
απολογισμός = λογοδοσία της διαχείρισης με έκθεση των λογαριασμών π.χ. μιας επιχείρησης/ συνοπτική έκθεση και αξιολόγηση των πεπραγμένων
- Η **απολογία** του κατηγορουμένου συγκίνησε το ακροατήριο.
  - Κάθε χρόνο γίνεται στη Βουλή **απολογισμός** από όσους διαχειρίζονται τα οικονομικά της χώρας.
5. *επενέργεια* = επίδραση, ενέργεια πάνω σε κάτι
παρενέργεια = ανεπιθύμητη επίδραση
- Ο θόρυβος προκαλεί αρνητικές **επενέργειες** στο νευρικό σύστημα του ανθρώπου.
  - Πολλά φάρμακα μπορεί να προκαλέσουν παρενέργειες.
6. *εξάρθρωση* = μετατόπιση των άκρων των οστών που σχηματίζουν άρθρωση/ διάλυση οργανωμένης ομάδας
διάρθρωση = σύνδεση των οστών ή των μελών του σώματος/ αρμονική σύνδεση των μερών ενός συνόλου
- Η αστυνομία πέτυχε την **εξάρθρωση** μεγάλης σπείρας εμπόρων ναρκωτικών.
  - Στην έκθεση χρειάζεται προσοχή στη **διάρθρωση** των παραγράφων.
7. *απερίσπαστος* = ανενόχλητος, ανεμπόδιστος, αυτός που καταγίνεται με κάτι χωρίς να αποσπάται η προσοχή του σε άλλα πράγματα
απερίσκεπτος = αυτός που μιλά, ενεργεί ή γίνεται χωρίς να σκεφτεί, επιπόλαιος
- Αν και το σπίτι είχε γεμίσει με κόσμο και φωνές, αυτή συνέχισε **απερίσπαστη** τη μελέτη της.
  - Η απόφασή σου να εγκαταλείψεις τις σπουδές στη μουσική ήταν βιαστική και **απερίσκεπτη**.
8. *ανταγωνισμός* = αγώνας μεταξύ αντιπάλων με στόχο την επικράτηση του ενός, αντιπαλότητα
συναγωνισμός = άμιλλα, προσπάθεια για διάκριση και υπεροχή συνήθως χωρίς διαμάχες
- Τα τελευταία χρόνια στην αγορά εργασίας υπάρχει μεγάλος **ανταγωνισμός**.

- Το επίπεδο των μαθητών είναι υψηλό, γιατί υπάρχει μεταξύ τους **συναγωνισμός**.
9. *αντίθεση* = έλλειψη συμφωνίας/ σχέση μεταξύ δύο λέξεων, εννοιών ή απόψεων που η μία αναιρεί την άλλη.
αντίφαση = το να λέει κανείς διαφορετικά ή αντίθετα πράγματα από όσα έλεγε προηγουμένως/ αντινομία, αντίθεση/ ασυνέπεια, ανακολουθία
- Είναι δύσκολο να βρεθεί λύση στο πρόβλημα, γιατί υπάρχει **αντίθεση** απόψεων ανάμεσα στα δύο μέρη.
  - Ο κατηγορούμενος κρίθηκε προφυλακιστέος, γιατί κατά την ανάκριση έπεσε σε πολλές **αντιφάσεις**.
10. *πληροφορία* = καθετί που πληροφορούμαστε, είδηση
πληροφορική = η επιστήμη των ηλεκτρονικών υπολογιστών
- Αν θέλεις περισσότερες **πληροφορίες** σχετικά με τις εξετάσεις, πρέπει να αποταθείς στο Υπουργείο Παιδείας.
  - Η **πληροφορική** είναι η επιστήμη του 21ου αιώνα.
11. *ιεραρχία* = κλίμακα βαθμών σε διοικητική ή πολιτική οργάνωση, στο στρατό κ.λ.π.
ιεράρχηση = τοποθέτηση σε σειρά κατά προτεραιότητα και σημασία
- Ο πρόεδρος της εταιρείας βρίσκεται στην κορυφή της **ιεραρχίας**.
  - Για να γράψεις μια καλή έκθεση, είναι απαραίτητο να κάνεις **ιεράρχηση** των ιδεών και των πληροφοριών πριν τις αναπτύξεις σε παραγράφους.
12. *κληροδοτώ* = μεταβιβάζω σε κάποιον περιουσιακό μου στοιχείο/ (μτφ) αφήνω ως πνευματική παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές
κληρονομώ = παίρνω περιουσία με κληροδοσία/ διαδέχομαι κάποιον στο αξίωμα που κατείχε/ αποκτώ τα σωματικά και ψυχικά χαρακτηριστικά των προγόνων μου
- Ο Θουκιδίδης **κληροδότησε** στις επερχόμενες γενιές το σπουδαίο ιστορικό του έργο.
  - Έχει **κληρονομήσει** πολλά χωράφια από τον παππού του.
13. *απόκλιση* = κλίση/ παρέκκλιση από την αρχική τοποθέτηση
επίκληση = παράκληση, αίτηση για βοήθεια
- Οι επιδόσεις αυτού του αθλητή στο χθεσινό αγώνα σημείωσαν μεγάλη **απόκλιση** από τα προηγούμενα παιχνίδια.
  - Στο προίμιο της Οδύσσειας ο ποιητής κάνει **επίκληση** στη μούσα.

14. *επιτείνεται* = αυξάνεται η ένταση/ τονίζεται

παρατείνεται = αυξάνεται η διάρκεια, τα χρονικά όρια/ επιμηκύνεται χρονικά

- Όσο καθυστερεί η ενημέρωση των γιατρών για την υγεία του ασθενούς, τόσο **επιτείνεται** η αγωνία των συγγενών του.
- Ο εκπρόσωπος της κυβέρνησης δήλωσε ότι **παρατείνεται** ως τις 27 Μαρτίου η προθεσμία υποβολής των φορολογικών δηλώσεων.

15. *ροπή* = τάση, προτίμηση, κλίση

ριπή = πυροβολισμός από ένα πολυβόλο όπλο ή από ομάδα όπλων/ *εν ριπή οφθαλμού* = στη στιγμή

- Αυτός ο άνθρωπος έχει **ροπή** προς το ψέμα.
- Έχει τραυματικές εμπειρίες από τον πόλεμο· ακόμη και τώρα, μετά από τόσα χρόνια, ξυπνάει έντρομος νομίζοντας ότι ακούει **ριπές** πολυβόλων.

Σελ. 41 Σχολικού Βιβλίου

6. Να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν με ένα από τα ομόρριζα που γράφονται με έντονα στοιχεία. Πρέπει να προσέξετε, γιατί οι λέξεις αυτές μοιάζουν στη μορφή, αλλά διαφέρουν ως προς τη σημασία.

Απάντηση

1. *ανάγκη-αναγκαιότητα*

- Η περιοριστική οικονομική πολιτική είναι μια **αναγκαιότητα** που προκύπτει από τις διεθνείς εξελίξεις.
- Λόγω οικονομικών προβλημάτων προβάλλει η **ανάγκη** να ληφθούν σοβαρά μέτρα.
- Μετά τις κοινωνικές μεταβολές οι αντίστοιχες αλλαγές στο κοινωνικό σύστημα προκύπτουν ως φυσική **αναγκαιότητα**.

2. *επέμβαση-παρέμβαση-παρέκβαση*

- Οι συχνές **επεμβάσεις** των γονέων προκαλούν μεγάλα προβλήματα στα νέα, κυρίως, ζευγάρια.
- Η παρεξήγηση λύθηκε με την **παρέμβαση** των πιο ψύχραιμων της παρέας.
- Με τις συνεχείς **παρεκβάσεις** του ξεχάστηκε το κύριο θέμα της ομιλίας του.
- Οι φιλολογικές **παρεμβάσεις** στο κείμενο ήταν απαραίτητες.

3. *διαλέγω-εκλέγω-επιλέγω*
- Τον **επέλεξαν** να μας εκπροσωπήσει στο διεθνές συνέδριο.
  - Τον **εξέλεξαν** πρόεδρο της Ένωσης Φιλολόγων.
  - Η επιτροπή θα **επιλέξει** τους πιο κατάλληλους γι' αυτή τη θέση.
  - **Διάλεξε** ό,τι σ' αρέσει και πάρ' το.
4. *κληροδοτώ-κληρονομώ*
- Μαζί με τα ακίνητα **κληρονόμισε** και τη θέση του προέδρου της εταιρείας.
  - Ο Σολωμός **κληροδότησε** το έργο του στις μελλοντικές γενιές.
  - Έχουμε **κληρονομήσει** τον πολιτισμό των αρχαίων Ελλήνων.
5. *παρακινώ-υποκινώ*
- Όσο καιρό δούλευε στην εταιρεία **υποκινούσε** τους συναδέλφους του σε απεργίες.
  - Οι φίλοι του τον **παρακίνησαν** να μάθει να οδηγεί.
  - Όσοι **υποκινούν** τις ταραχές θα συλληφθούν.
6. *κατ' αρχάς-καταρχήν*
- **Καταρχήν** (στα βασικά σημεία) δέχομαι την πρότασή σου· ελπίζω να συμφωνήσουμε και στις λεπτομέρειες.
  - Το νομοσχέδιο ψηφίστηκε **καταρχήν**. Μένει τώρα να ψηφιστεί και κατ' άρθρο.
  - Κατ' αρχάς (= πρώτα - πρώτα) πρέπει να σας συστηθώ.

Σελ. 42 Σχολικού Βιβλίου

7. Σας δίνονται ζεύγη από ομόρριζα ονόματα με τη σημασία τους. Πολλοί τα χρησιμοποιούν αδιακρίτως, ενώ, όπως θα δείτε, διαφέρουν ως προς τη σημασία. Να σχηματίσετε με το καθένα από αυτά μία περίοδο λόγου.

Απάντηση

1. *αίσθημα* = ό,τι αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις
συναίσθημα = ψυχική κατάσταση που προκαλείται από διάφορα γεγονότα ή σκέψεις
- Οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη αντοχή στο **αίσθημα** του πόνου.
  - Δυστυχώς είναι πολύ εσωστρεφής· δεν εκφράζει τα **συναισθήματά** του.
2. *γένεση* = η δημιουργία, η αρχή, ο σχηματισμός

- γέννηση* = α) η πράξη και το αποτέλεσμα του γεννώ
 β) η εμφάνιση ενός νέου πράγματος ή μιας νέας τάσης
- Η θεωρία της «Μεγάλης Έκρηξης» σχετικά με τη **γένεση** του σύμπαντος είναι ως τώρα η πλέον αποδεκτή από τους επιστήμονες.
  - Η Δημογραφία είναι ο επιστημονικός κλάδος που μελετά την κίνηση του πληθυσμού, δηλαδή τα ποσοστά **γεννήσεων**, γάμων, θανάτων κ.λ.π.
3. *εκμάθηση* = η τέλεια μάθηση, η τέλεια γνώση
μάθηση = η απόκτηση γνώσεων
- Η **εκμάθηση** της γερμανικής γλώσσας απαιτεί πολλή μελέτη και κόπο.
  - Ένα από τα ζητούμενα της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η χαρά που προκύπτει για το παιδί από τη **μάθηση**.
4. *εξήγηση* = ερμηνεία, ανάλυση
επεξήγηση = πρόσθετη εξήγηση, εξήγηση με περισσότερες λεπτομέρειες, διασαφήνιση
- Ποια είναι η **εξήγηση** αυτής της λέξης στα νέα ελληνικά;
  - Αυτή η φράση χρειάζεται περισσότερες **επεξηγήσεις**.
5. *εμπειρία* = βίωμα
πείρα = συσσωρευμένες εμπειρίες
- Εκείνη η θεατρική παράσταση ήταν μια συγκλονιστική **εμπειρία** για τους θεατές.
  - Ένας από τους λόγους που κάνει τόσο καλά τη δουλειά του είναι η μακροχρόνια **πείρα** που έχει στο συγκεκριμένο αντικείμενο.
6. *ευθύνη* = η υποχρέωση κάποιου να δώσει λόγο για τις ενέργειές του ή να ανταποκριθεί σε ό,τι έχει αναλάβει
υπευθυνότητα = η συναίσθηση της ευθύνης
- Η προστασία των νέων από τα ναρκωτικά είναι **ευθύνη** όλων μας.
  - Αν και είναι πολύ νέος, τον χαρακτηρίζει μεγάλη **υπευθυνότητα**.
7. *μεταγραφή* = (αθλητή/κειμένου/ περιουσιακών στοιχείων)
μετεγγραφή = (μαθητή/ σπουδαστή)
- Ο καθηγητής ζήτησε από τους φοιτητές να κάνουν **μεταγραφή** του βυζαντινού κειμένου σε μικρογράμματα γραφή.
  - Τελικά ο αδερφός μου δεν κατάφερε να πάρει **μετεγγραφή** από το γαλλικό στο ελληνικό πανεπιστήμιο.
8. *τεχνική* = η αξιοποίηση και η εφαρμογή των επιστημονικών γνώσεων
τεχνολογία = η μελέτη των τεχνικών και επιστημονικών μεθόδων

- Αυτός ο καλλιτέχνης έχει άψογη **τεχνική** αλλά του λείπει το πάθος.
  - Η μεγάλη ανάπτυξη της **τεχνολογίας** τον προηγούμενο αιώνα επέφερε σημαντικές αλλαγές σε κοινωνικό επίπεδο.
9. **ψυχικός** = αναφέρεται στην ψυχή
ψυχολογικός = αναφέρεται στην επιστήμη της ψυχολογίας
- Έχει μεγάλο απόθεμα **ψυχικών** δυνάμεων.
  - Όταν φοιτούσε στο Πανεπιστήμιο, είχε κάνει **ψυχολογικές** μελέτες, τα αποτελέσματα των οποίων εξέδωσε πρόσφατα.

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

4. Παροιμίες

Οι παροιμίες είναι σύντομες λαϊκές φράσεις που εκφράζουν σημαντικές αλήθειες με αλληγορικό ή αστείο τρόπο

π.χ.

1. Το έξυπνο πουλί από τη μύτη πιάνεται.
  2. Το μήλο κάτω απ' τη μηλιά θα πέσει.
  3. Κύλισε ο τέντζερης και βρήκε το καπάκι.
- ✓ Οι παροιμίες είναι προϊόν μακρόχρονης πείρας και λαϊκής σοφίας και μεταδίδονται κυρίως προφορικά.
  - ✓ Άλλες παροιμίες λέγονται για να παραδειγματίσουν, άλλες φανερώνουν ηθικές αλήθειες ή δίνουν πρακτικές συμβουλές και οδηγίες για τον καιρό, για γεωργικές ή ναυτικές εργασίες κ.λπ.

Σελ. 44 Σχολικού Βιβλίου**1. Να βρεις σε ποια περίπτωση λέμε τις παρακάτω παροιμίες.****Απάντηση**

1. **Γυρεύει με το βελόνι ν' ανοίξει πηγάδι:** λέγεται για ανθρώπους οι οποίοι με ελάχιστα μέσα προσπαθούν να κάνουν κάτι δύσκολο ή σπουδαίο.
2. **Εγώ λέω του σκύλου μου κι ο σκύλος στην ουρά του:** λέγεται όταν κάποιος μεταβιβάζει μια δουλειά σε κάποιον άλλο προσπαθώντας να την αποφύγει.
3. **Πίσω έχει η αχλάδα την ουρά:** λέγεται ως προειδοποίηση ότι στο τέλος θα φανούν οι συνέπειες ενός πράγματος, καθώς και για να αποτρέψουμε τη συναγωγή εύκολων συμπερασμάτων.
4. **Όταν λείπει η γάτα, χορεύουν τα ποντίκια:** λέγεται για ανθρώπους που παραμελούν τα καθήκοντά τους ή συμπεριφέρονται ανεξέλεγκτα όταν λείπει ο υπεύθυνος ή αυτός που τους ελέγχει.
5. **Δuo γάιδαροι μαλώνανε σε ξένον αχυρώνα:** λέγεται για ανθρώπους οι οποίοι καβγαδίζουν για πράγματα που δεν τους ανήκουν ή για υποθέσεις που δεν τους αφορούν.
6. **Για χάρη του βασιλικού ποτίζεται κι η γλάστρα:** λέγεται στην περίπτωση κατά την οποία κάποιος επωφελείται από κάτι καλό που τυχαίνει σε κάποιον άλλο.
7. **Το καλό το παλικάρι ξέρει κι άλλο μονοπάτι:** οι ικανοί άνθρωποι βρίσκουν τρόπους επίλυσης των προβλημάτων τους.
8. **Ακόμη δεν τον είδαμε και Γιάννη τον εβγάλαμε:** λέγεται όταν βιαζόμαστε να εκφέρουμε κρίση ή άποψη πριν συγκεντρώσουμε αρκετά στοιχεία.

Σελ. 44 Σχολικού Βιβλίου**2. Να γράψεις ένα σύντομο κείμενο με πυρήνα καθεμιά από τις παρακάτω παροιμίες:**

1. **Όπου ακούς πολλά κεράσια κράτα και μικρό καλάθι.**
2. **Ο καλός καρaboκύρης στη φουρτούνα φαίνεται.**
3. **Καθαρός ουρανός αστραπές δε φοβάται.**
4. **Όποιος δε θέλει να ζυμώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.**
5. **Όποιος φυλάει τα ρούχα του έχει τα μισά.**

Απάντηση

1. Στην προεκλογική ομιλία του ο υποψήφιος βουλευτής έδωσε πολλές υπο-

σχέσεις· μίλησε για μεγάλα έργα όπως: κατασκευή δρόμων, αναμόρφωση κτιρίων, δημιουργία χώρων πρασίνου, καταπολέμηση της ανεργίας, ενίσχυση της οικονομίας κ.λπ. Όμως οι παρευρισκόμενοι τον αντιμετώπισαν με επιφυλακτικότητα, αφού, όπως λέει μια παροιμία **«όπου ακούς πολλά κεράσια κράτα και μικρό καλάθι»**.

2. Τόσα χρόνια τον ακούγαμε να μιλάει για τις ικανότητές του και να δίνει συμβουλές στους άλλους, πώς να χειριστούν μια δύσκολη κατάσταση. Τώρα λοιπόν που ο ίδιος αντιμετωπίζει αντίξοες συνθήκες θα δούμε αν και κατά πόσο άξιος είναι να αντεπεξέλθει στα προβλήματα· **«ο καλός καρaboκύρης στη φουρτούνα φαίνεται»**.
3. Οι άδικες κατηγορίες και η συκοφαντία δεν τρομάζουν τους ανθρώπους που έχουν ήσυχη τη συνείδησή τους. Όπως λέει και ο σοφός λαός **«καθαρός ουρανός αστραπές δε φοβάται»**.
4. Έχει περάσει ήδη ένας μήνας από τότε που του ανέθεσα αυτή τη δουλειά κι εκείνος δεν έχει κάνει τίποτα ακόμη. Όποτε τον ρωτάω, βρίσκει διάφορες δικαιολογίες και προφάσεις, αλλά εγώ καταλαβαίνω ότι **«όποιος δε θέλει να ζυμώσει, πέντε μέρες κοσκινίζει»**.
5. Οι άνθρωποι πρέπει να είναι προνοητικοί σε πολλούς τομείς της ζωής τους, για να αποφεύγουν τις δυσάρεστες καταστάσεις, τις απώλειες και τους κινδύνους· **«όποιος φυλάει τα ρούχα του έχει τα μισιά»**.

Σελ. 45 Σχολικού Βιβλίου

3. Να βρείτε παροιμίες που έχουν το ακόλουθο νόημα:
  1. Γίνεται τέτοια αναμπουμπούλα, που δε βρίσκει κανείς ούτε τους δικούς του.
  2. Οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι κάθε στιγμή είναι πολλοί.
  3. Τα λόγια σου με γέμισαν χαρά, κι ας μην μπορείς να με βοηθήσεις με ό,τι κάνεις.
  4. Με την αλληλεγγύη και τη συνεργασία γίνονται τελειότερα οι δουλειές.
  5. Όταν πεινά κάποιος, δεν έχει κέφι.
  6. Και άδικα να σε κατηγορήσουν, μπορεί αυτό να σου φέρει μεγάλο κακό.
  7. Η συμφωνία του γαμπρού και της νύφης είναι το κυριότερο για ένα γάμο.
  8. Να μην πολυπιστεύεις, όταν ακούς να σου τάζουν πολλά.
  9. Όπου ανακατώνονται πολλοί, δύσκολο να γίνει σωστή δουλειά.

10. Πρέπει να βοηθούμε τους άλλους χωρίς να περιμένουμε ανταπόδοση.

Απάντηση

1. Χάνει η μάνα το παιδί και το παιδί τη μάνα.
2. Ο διάβολος έχει πολλά ποδάρια.
3. Ο λόγος σου με χόρτασε και το ψωμί σου φά' το.
4. Το 'να χέρι νίβει τ' άλλο και τα δυο το πρόσωπο.
5. Νηστικό αρκούδι δε χορεύει.
6. Καλύτερα να σου βγει το μάτι παρά το όνομα.
7. Σαν θέλει η νύφη κι ο γαμπρός, τύφλα να 'χει ο πεθερός.
8. Όπου ακούς πολλά κεράσια κράτα και μικρό καλάθι.
9. Όπου λαλούν πολλά κοκόρια, αργεί να ξημερώσει.
10. Κάνε το καλό και ρίξ' το στο γιαλό.

Σελ. 45 Σχολικού Βιβλίου

4. Στις παροιμίες που ακολουθούν υπογραμμίζονται μερικές ασυνήθιστες ή ιδιωματικές λέξεις. Να τις αντικαταστήσετε με τις αντίστοιχες κοινές και να εξηγήσετε τις παροιμίες.

Απάντηση

1. Άλλα λένε **το βραδύ** κι άλλα λένε **το ταχύ** →
Άλλα λένε *το βράδυ* κι άλλα λένε *το πρωί*.
  - Λέγεται για ανθρώπους οι οποίοι αλλάζουν γρήγορα γνώμη, είναι επιπόλαιοι και δεν μπορεί να τους εμπιστευτεί κανείς.
2. Κατά μάνα κατά **κύρη**, το παιδί και η θυγατέρα →
Κατά μάνα κατά *πατέρα*, το παιδί και η θυγατέρα.
  - Τα παιδιά κληρονομούν το χαρακτήρα των γονιών τους ή επηρεάζονται από αυτούς.
3. Πάρε του γέροντος **βουλή**, του παιδεμένου γνώση →
Πάρε του γέροντος *συμβουλή* (γνώμη), του παιδεμένου γνώση.
  - Πρέπει να συμβουλευόμαστε τους μεγαλύτερους, που έχουν πείρα από τη ζωή, και να μαθαίνουμε από τους μορφωμένους.
4. Καλά είν' τα κουμαρόφυλλα με το **ροϊ** το λάδι →
Καλά είν' τα κουμαρόφυλλα με το *λαδικό* (ελαιοδοχείο) το λάδι.
  - Κάτι που δεν έχει μεγάλη αξία ή είναι άνοστο, μπορεί να αρέσει, αν συνοδεύεται με κάτι πολύτιμο ή νόστιμο.
5. Πού του γονιού του δε **γρικά κακός κακού** θα πάει →

Πού του γονιού του δεν ακούει κακήν κακώς θα πάει.

- Όποιος δεν ακούει τους γονείς του, θα έχει άσχημη κατάληξη.

Σελ. 46 Σχολικού Βιβλίου

5. Να βρείτε μία ή δύο παροιμίες που να λέγονται για τις εξής περιπτώσεις.

Απάντηση

1. Για τον κλέφτη ή τον απατεώνα που δεν μπορεί να κάνει τις άνομες πράξεις του μένοντας διαρκώς ασύλληπτος και ατιμώρητος:
  - *Ο κλέφτης και ο ψεύτης τον πρώτο χρόνο χαίρονται.*
  - *Μια του κλέφτη, δυο του κλέφτη, τρεις και η κακή του μέρα.*
  - *Ο θεός αγαπάει τον κλέφτη, αγαπάει και τον νοικοκύρη.*
2. Ειρωνικά, για εκείνους που πάνε να υποδείξουν κάτι στους μεγαλύτερους και τους σοφότερους:
  - *Έλα, παπούλη, να σου δείξω τ' αμπελοχώραφά σου.*
3. Όταν οι κακές συναναστροφές επηρεάζουν αρνητικά κάποιον:
  - *Μ' όποιο δάσκαλο καθίσεις, τέτοια γράμματα θα μάθεις.*
  - *Όποιος κάτσει με στραβό, ως το βράδυ αλληθωρίζει.*
  - *Όποιος ανακατεύεται με τα πίτουρα τον τρώνε οι κότες.*
4. Για εκείνον που αναλαμβάνει υποχρεώσεις πέρα από τις δυνατότητές του:
  - *Δε χωρούν δυο καρπούζια σε μία μασχάλη.*
  - *Όσο φόρτωμα μπορείς, τόσο και να σηκώνεις.*
  - *Ποντικός στην τρύπα του δε χώραγε, κολοκύθα έσερνε.*
  - *Άπλωνε τα πόδια σου κατά το πάπλωμά σου.*
5. Για εκείνον που κατηγορεί κάποιον για ελάττωμα που το έχει ο ίδιος σε μεγαλύτερο βαθμό:
  - *Είπε ο γαίδαρος τον πετεινό κεφάλια.*
6. Για εκείνον που υπονομεύει τους άλλους και στο τέλος πέφτει ο ίδιος στην παγίδα:
  - *Όποιος σκάβει το λάκκο τ' αλλουνού, πέφτει ο ίδιος μέσα.*
7. Όταν κάποιος που έχει υπερβολική εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του κάνει μια ανόητη ενέργεια:
  - *Το έξυπνο πουλί από τη μύτη πάνεται.*
8. Για εκείνον που κρίνει εύκολα και κατακρίνει τους άλλους, όταν δεν ξέρει τις δυσκολίες μιας δουλειάς ή μιας κατάστασης:
  - *Όποιος είναι έξω απ' το χορό πολλά τραγούδια ξέρει.*

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

5. Κυριολεξία - Μεταφορά Πολυσημία των λέξεων

Οι λέξεις αλλάζουν όπως και οι άνθρωποι που τις χρησιμοποιούν, γιατί η γλώσσα δεν είναι κάτι στατικό και αυστηρά οριοθετημένο, αλλά είναι μια ζωντανή δομή που εξελίσσεται μαζί με την κοινωνική ομάδα που τη χρησιμοποιεί.

- ✓ Τα αίτια που αλλάζουν τις σημασίες των λέξεων είναι *πολιτιστικά* και *ψυχολογικά*.
- ✓ Κάθε λέξη γεννιέται με μία μόνο σημασία και με τον καιρό αποκτά διάφορες σημασιολογικές αποχρώσεις, οι οποίες από την παραδοσιακή γλωσσολογία ονομάζονται *δευτερεύουσες* ή *μεταφορικές* σημασίες.
- ✓ Η νεότερη γλωσσολογία με τον όρο *δήλωση* εννοεί την αρχική σημασία μιας λέξης, και με τον όρο *συνυποδήλωση* εννοεί τις ιδιαίτερες σημασιολογικές αποχρώσεις και σημασίες που μπορεί να αποκτήσει η αρχική σημασία μιας λέξης. Οι σημασιολογικές αυτές αποχρώσεις σχετίζονται με τις γλωσσικές συνθήκες ή με τις εμπειρίες των ομιλητών.
- ✓ Μια λέξη, ακόμη κι αν έχει αποκτήσει διάφορες σημασιολογικές αποχρώσεις, συνεχίζει να διατηρεί τον αρχικό σημασιολογικό της πυρήνα.
- ✓ Η σημασία μιας λέξης με την πάροδο του χρόνου μπορεί να:
  1. **πλατύνει**, π.χ. η λέξη *ανδράποδο* αρχικά σήμαινε «αιχμάλωτος πολέμου που πουλιέται ως δούλος» με τον καιρό η σημασία της διευρύνθηκε και πήρε την έννοια «δούλος» και σήμερα «ανελεύθερο άτομο, δουλικός, δουλοπρεπής, άνθρωπος που χειραγωγείται από τους άλλους».
  2. **στενέψει**, π.χ. η λέξη *ρήμα* αρχικά σήμαινε «λόγος, λέξη» και σήμερα σημαίνει «το κλιτό μέρος του λόγου που φανερώνει πως ένα υποκείμενο ενεργεί, παθαίνει ή βρίσκεται σε μία κατάσταση».
  3. **χειροτερέψει**, π.χ. η λέξη *μοχθηρός* αρχικά σήμαινε «αυτός που ασχολείται με χειρωνακτικές εργασίες, που καταβάλλει πολύ μόχθο» και σήμερα σημαίνει «αυτός που επιδιώκει και χαιρέται με τη δυστυχία των άλλων, κακεντρεχής, χαιρέκακος».

4. **καλυτερέψει**, π.χ. η λέξη *λεβέντης* αρχικά σήμαινε «ναύτης που ανήκει στο σώμα πυροβολητών, πειρατών από την ανατολή», στο μεσαίωνα πήρε τη σημασία «απείθαρχος, παράτολμος νέος» και σήμερα, έχοντας βελτιωθεί σημασιολογικά, σημαίνει «άντρας με ωραίο παράστημα, γενναίος, τίμιος, ευθύς, παλληκάρι».

Σελ. 50 Σχολικού Βιβλίου

1. Να αποδώσετε τη σημασία των μεταφορικών εκφράσεων.

Απάντηση

1. Του 'στριψε η βίδα! → Τρελάθηκε
2. Μου έγινε βραχνάς! → Με πιέζει ψυχολογικά, με στενοχωρεί
3. Τι γλυκανάλατα αστεία είναι αυτά! → Άχαρα, κακόγουστα αστεία
4. Έχω ράμματα για τη γούνα σου! → Έχω στοιχεία εις βάρος σου
5. Του μίλησε έξω από τα δόντια → Του μίλησε ξεκάθαρα, χωρίς περιστροφές
6. Έχω ένα κεφάλι καζάνι! → Έχω πονοκέφαλο, ζαλάδα, κούραση
7. Μαζεύτηκε εκεί κάθε καρδιάς καρύδι → Μαζεύτηκαν κάθε είδους άνθρωποι
8. Τον κόλλησα στον τοίχο → Τον αποστόμωσα
9. Πνίγεται σε μια κουταλιά νερό → Δεν μπορεί να αντεπεξέλθει ούτε στην παραμικρή δυσκολία
10. Μασάει τα λόγια του → Δε μιλάει ξεκάθαρα
11. Δεν ξέρω τι μαγειρεύουν! → Δεν ξέρω τι ύπουλο σχεδιάζουν, δολοπλοκούν
12. Αυτός δε μου γεμίζει το μάτι! → Αυτός δε μου εμπνέει εμπιστοσύνη
13. Είναι σαν τη μέρα με τη νύχτα → Είναι εντελώς διαφορετικοί
14. Πήρε τα μάτια του κι έφυγε → Έφυγε μακριά απογοητευμένος
15. Δεν τα σηκώνει κάτι τέτοια → Δεν τα ανέχεται αυτά

Σελ. 51 Σχολικού Βιβλίου

2. Να βρείτε σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται οι ακόλουθες μεταφορικές φράσεις.

Απάντηση

1. σηκώνω χέρι: χτυπώ κάποιον
2. σηκώνω ψηλά τα χέρια: παραιτούμαι από την προσπάθεια
3. δίνω τα χέρια: συμφιλιώνομαι ή επισφραγίζω συμφωνία
4. τρίβω τα χέρια μου: νιώθω ευχαρίστηση, εκδηλώνω την ικανοποίησή μου
5. με το χέρι στην καρδιά: με απόλυτη ειλικρίνεια
6. πάει με το σταυρό στο χέρι: συμπεριφέρεται με τίμιο και δίκαιο τρόπο

7. **έχω τα χέρια μου δεμένα:** δεν μπορώ να ενεργήσω ελεύθερα
  8. **λύνω τα χέρια κάποιου:** βοηθώ κάποιον βρίσκοντας λύση στο πρόβλημά του, τον βγάζω από τη δύσκολη θέση
  9. **κάνω ό,τι περνάει από το χέρι μου:** προσπαθώ με όλες μου τις δυνάμεις
  10. **τον κρατώ στο χέρι:** γνωρίζω τα μυστικά κάποιου και τον εκβιάζω
  11. **είναι του χεριού μου:** τον ελέγχω απόλυτα, είναι υποχείριό μου
  12. **έχω το πάνω χέρι:** ελέγχω, έχω την υπεροχή
  13. **κάνω κάτι μέσα από τα χέρια μου:** κάνω κάτι που ήταν εύκολο να το εξασφαλίσω
  14. **γύρισε με άδεια χέρια:** δεν κατάφερε να επιτύχει το στόχο του, γύρισε άπρακτος
  15. **ζήτησε το χέρι της:** της έκανε πρόταση γάμου
  16. **τα είπαμε ένα χέρι:** συζητήσαμε με έντονο τρόπο
- B.
1. **βρήκα το δάσκαλό μου:** βρήκα κάποιον που μπορεί να με νικήσει, να με φέρει σε δύσκολη θέση
  2. **βρήκα τις πόρτες κλειστές:** δε βρήκα ανταπόκριση, αρνήθηκαν να με βοηθήσουν
  3. **τα βρήκαμε:** συμφωνήσαμε, συμφιλιωθήκαμε
  4. **βρήκα τον εαυτό μου:** συνήλθα μετά από (ψυχολογική) ταλαιπωρία
  5. **βρήκα το δρόμο μου:** βρήκα τι θέλω να κάνω στη ζωή μου
  6. **τα βρήκα σκούρα:** συνάντησα μεγάλες δυσκολίες
  7. **τα βρήκαμε τα λεφτά μας:** λέγεται ειρωνικά όταν δεν ξέρουμε τι να κάνουμε ή όταν καταλαβαίνουμε ότι θα ζημιωθούμε από κάτι
  8. **βρήκα λογαριασμό:** έβαλα τα πράγματα σε τάξη

Σελ. 51 Σχολικού Βιβλίου

3. Να γράψετε προτάσεις στις οποίες να χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά και συνυποδηλωτικά οι εξής λέξεις: *πηγή, υιοθετώ, σκηνοθετώ, θυσιάζω, συρρικνώνω.*

Απάντηση

- Κυριολεκτικά: Η Υπάτη είναι γνωστή για τις ιαματικές της *πηγές*.
Συνυποδηλωτικά: Ο πόλεμος είναι *πηγή* μεγάλων συμφορών για τους ανθρώπους.
- Κυριολεκτικά: Τα ζευγάρια που θέλουν να *υιοθετήσουν* ένα παιδί, πρέπει

να απευθύνονται στα ανάλογα ιδρύματα και οργανισμούς.

Συνυποδηλωτικά: Πολλές ανταγωνίστριες εταιρείες **υιοθέτησαν** τις μεθόδους μας.

- Κυριολεκτικά: Είχε παρακολουθήσει την τελευταία παράσταση που **σκηνοθέτησε** ο Κάρολος Κουν.

Συνυποδηλωτικά: Ο επιχειρηματίας **σκηνοθέτησε** τη ληστεία του καταστήματός του, για να εισπράξει τα χρήματα από την ασφαλιστική εταιρεία.

- Κυριολεκτικά: Στην αρχαία Ολυμπία, πριν από τους αγώνες, **θυσίαζαν** ζώα προς τιμή του Πέλοπα και του Δία.

Συνυποδηλωτικά: Οι γονείς δε διστάζουν να **θυσιάσουν** τα πάντα για τα παιδιά τους.

- Κυριολεκτικά: Μετά τη γονιμοποίηση ενός λουλουδιού τα πέταλά του **συρρικνώνονται**, μαραίνονται και πέφτουν.

Συνυποδηλωτικά: Μετά την καταστροφή, ο ελληνικός πληθυσμός της Μικράς Ασίας **συρρικνώθηκε**.

Σελ. 52 Σχολικού Βιβλίου

4. Να εντάξετε σε περιόδους λόγου τις ακόλουθες μεταφορικές φράσεις.

Απάντηση

1. **Τον ψάρεψε** με έντεχνες ερωτήσεις κι έτσι έμαθε για τη μυστική τους συνάντηση.
2. **Τα έκανε θάλασσα** στις εξετάσεις, γιατί δεν είχε προετοιμαστεί κατάλληλα.
3. Με την ομορφιά και τη γοητεία της **τον έπιασε στα δίχτυα της**.
4. Όταν κατάλαβε ότι είχαν μάθει την απάτη που τους έστησε, πήρε τα λεφτά κι **έγινε καπνός**.
5. Τον τελευταίο καιρό **πέρασα πολλές φουρτούνες**, αλλά τώρα έχω ορθοποδήσει.
6. Αν και προσπάθησε να βοηθήσει, τελικά **τα 'κανε μούσκεμα** και με εξέθεσε στον προϊστάμενό μου.
7. Όλοι κάναμε φασαρία την ώρα του μαθήματος, αλλά μόνο ο Γιώργος πήρε αποβολή: αυτός **πλήρωσε τη νύφη**.
8. Οι ανταγωνιστές του **τον έβαλαν στο μάτι** και προσπάθησαν να σπιλώσουν το όνομά του.
9. Με τη συμβουλή που μου έδωσες να αποκρύψω τα πραγματικά μου έσο-

δα με πήρες στο λαιμό σου και τώρα πρέπει να πληρώσω πρόστιμο στην Εφορία.

10. Τον τελευταίο καιρό οι γονείς μου είναι πολλοί αυστηροί: μου έχουν βάλει τα δυο πόδια σε ένα παπούτσι.

Σελ. 52 Σχολικού Βιβλίου

5. Να βρείτε όσο το δυνατό περισσότερες μεταφορικές εκφράσεις που να περιέχουν τις παρακάτω λέξεις και να πείτε τι σημαίνουν.

Απάντηση

1. μάτι/ α

- τρίβω τα μάτια μου = δεν μπορώ να συνέλθω από την έκπληξη
- έχω στο μάτι κάποιον/ κάτι = διατίθεμαι εχθρικά απέναντί του/ το εποφθαλμιώ
- βάζω στο μάτι κάποιον/ κάτι = θέτω ως στόχο/ επιθυμώ να αποκτήσω κάτι που δε μου ανήκει
- μπαίνω στο μάτι κάποιου = ενοχλώ κάποιον με τις επιτυχίες μου/ γίνομαι αντικείμενο επιθυμίας κάποιου
- χτυπάω στο μάτι = είμαι πολύ έντονος
- κάνω τα γλυκά μάτια = φλερτάρω
- κάνω τα στραβά μάτια = προσποιούμαι πως δεν καταλαβαίνω κάτι
- κλείνω τα μάτια = παραβλέπω, εθελουφλώ
- κλείνω τα μάτια κάποιου = κρατάω κάποιον σε άγνοια
- μαύρισε το μάτι μου = δεν αντέχω/ υποφέρω από την έλλειψη κάποιου πράγματος
- δε μου γεμίζει το μάτι = δε μου εμπνέει εμπιστοσύνη
- κοιτώ κάποιον με μισό μάτι = δε συμπαθώ κάποιον
- παίρνω τα μάτια μου/ των ομματιών μου = φεύγω απελπισμένος προς άγνωστη κατεύθυνση
- βγάζει μάτι = είναι εμφανές
- έβγαλα μόνος μου τα μάτια μου/ πήρα τα χεράκια μου κι έβγαλα τα ματάκια μου = καταστράφηκα από δικό μου λάθος
- βγάζω τα μάτια σε κάτι = το χαλάω
- τα μάτια σου τέσσερα/ δεκατέσσερα = να είσαι πολύ προσεκτικός
- με κλειστά μάτια = απερίσκεπτα/ με μεγάλη εμπιστοσύνη

- *κόβει το μάτι μου* = είμαι παρατηρητικός, έχω μεγάλη αντίληψη
- *παίρνω/ κάνω μάτι* = βλέπω κρυφά
- *δεν έχω μάτια να δω* = ντρέπομαι κάποιον για κάτι που του έχω κάνει
- *ρίχνω στάχτη στα μάτια κάποιου* = παραπλανώ
- *τρώω με τα μάτια κάποιον/ κάτι* = κοιτάζω επίμονα
- *κάνω μαύρα μάτια να δω κάποιον* = έχω πολύ καιρό να δω κάποιον
- *μου πετάχτηκαν τα μάτια έξω* = κουράστηκα ή πόνεσα πολύ
- *παίρνω από/ με καλό/ κακό μάτι* = συμπαθώ/ αντιπαθώ
- *μέσα στα μάτια μου* = μπροστά μου
- *ανοίγω τα μάτια κάποιου* = κάνω κάποιον να καταλάβει τι πραγματικά συμβαίνει, τον διαφωτίζω.
- *γυαλίζει το μάτι κάποιου* = έχει άγρια όψη
- *δεν τον πιάνει το μάτι σου* = δε δείχνει τις ικανότητές του

2. χάνω

- *χάνω το χρώμα μου* = ταράζομαι, χλομιάζω
- *χάνει η μάνα το παιδί και το παιδί τη μάνα* = υπάρχει πολυκοσμία και θόρυβος
- *χάνω το δρόμο μου* = ξεστρατίζω, βγαίνω από τη σωστή πορεία
- *χάνω έδαφος* = υποχωρώ, μένω πίσω σε σχέση με κάποιον άλλο
- *χάνω τα λόγια μου* = μιλώ σε κάποιον χωρίς να βρίσκω ανταπόκριση
- *χάνω το τρένο* = χάνω την ευκαιρία
- *χάνω τον μπούσουλα* = χάνω τον προσανατολισμό μου, βρίσκομαι σε σύγχυση
- *χάνω τ' αυγά και τα καλάθια/ πασχάλια* = χάνω τα πάντα, χρεοκοπώ/ μπερδεύομαι, είμαι σε αμηχανία
- *χάνω το λογαριασμό* = χάνω τον έλεγχο, μπερδεύομαι
- *θα χάσει η Βενετιά βελόνι*: λέγεται για ασήμαντη απώλεια
- *εδώ ο κόσμος χάνεται... ή εδώ καράβια χάνονται, βαρκούλες αρμενίζουν*: λέγεται όταν κάποιος ασχολείται με ασήμαντα πράγματα, ενώ γύρω του συμβαίνουν σημαντικά γεγονότα

3. γάτα

- *σαν το σκύλο με τη γάτα*: λέγεται για ανθρώπους οι οποίοι μαλώνουν συνεχώς
- *σαν βρεγμένη γάτα* = ταπεινωμένος, ντροπισμένος
- *παίζω όπως η γάτα με το ποντίκι* = πλήττω κάποιον σιγά σιγά, χωρίς να

του δίνω το τελειωτικό χτύπημα, ώστε να αυξάνεται η αγωνία του

- *ούτε γάτα ούτε ζημιά* = όλα τακτοποιήθηκαν και δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας
- *σκίζω τη γάτα* = καταφέρνω να επιβληθώ στον άλλον
- *όσο πατάει η γάτα* = ελάχιστα
- *γάτα με πέταλα*: λέγεται ως χαρακτηρισμός για έξυπνο και επιτήδαιο άνθρωπο
- *αυτό το ξέρει και η γάτα μου* = είναι πασίγνωστο
- *θα βάλω τη γάτα μου να κλαίει*: λέγεται ειρωνικά, για να δείξουμε την αδιαφορία μας για κάτι
- *τα κουκουλώνει σαν τη γάτα* = εξαφανίζει τις ενδείξεις ενοχής του

4. **ρίχνω**

- *το ρίχνω σε κάτι* = επιδίδομαι, αφοσιώνομαι σε κάτι
- *ρίχνω μπόι/ ανάστημα* = ψηλώνω
- *ρίχνω φως σε κάτι* = ερμηνεύω, διαλευκαίνω μια υπόθεση αποκαλύπτοντας νέα στοιχεία
- *ρίχνω μαύρη πέτρα πίσω μου* = φεύγω αποφασισμένος να μην επιστρέψω ποτέ
- *ρίχνω άδεια, να πιάσω γεμάτα* = προσπαθώ με έμμεσο τρόπο να μάθω κάτι
- *το ρίχνω στην τρελή/ στην παλαβή* = κάνω τον ανήξερο
- *ρίχνω το δηλητήριο/ το φαρμάκι μου* = λέω κακιές
- *ρίχνω κάποιον στα σίδερα* = φυλακίζω
- *ρίχνω το βάρος μου σε κάτι* = επικεντρώνω την προσοχή μου
- *ρίχνω στο ψαχνό* = πυροβολώ απευθείας στο κορμί κάποιου με σκοπό να τον σκοτώσω
- *ρίχνω μαύρο* = καταψηφίζω κάποιον
- *το ρίχνω έξω* = διασκεδάω
- *ρίχνω λάδι στη φωτιά* = οξύνω τα πνεύματα
- *ρίχνω τα μούτρα μου* = ταπεινώνομαι
- *ρίχνω λάσπη* = συκοφαντώ
- *ρίχνω το γάντι σε κάποιον* = προκαλώ, απαιτώ ξεκαθάρισμα
- *ρίχνει νερό με το τουλούμι* = βρέχει πάρα πολύ
- *ρίχνομαι στη φωτιά για κάποιον* = θυσιάζομαι για κάποιον
- *ρίχνομαι με τα μούτρα σε κάτι* = αφοσιώνομαι, καταπιάνομαι με μεγάλο ζήλο
- *ρίχνω το παιδί* = κάνω έκτρωση

5. κόσμος

- *έφαγα/ σήκωσα/ χάλασα τον κόσμο* = αναστάτωσα τα πάντα
- *για τα μάτια του κόσμου* = (κάνω κάτι) για να το δουν οι άλλοι, όχι επειδή πραγματικά το θέλω
- *ζει στον κόσμο του* = δεν έχει επαφή με την πραγματικότητα
- *δε χάλασε κι ο κόσμος* = δεν είναι κάτι σοβαρό, ανησυχητικό
- *ήρθε ο κόσμος τα πάνω κάτω* = έγιναν μεγάλες αλλαγές

Σελ. 53 Σχολικού Βιβλίου

6. Οι υπογραμμισμένες λέξεις χρησιμοποιούνται με τη δηλωτική τους σημασία. Να τις εντάξετε σε διαφορετικό γλωσσικό περιβάλλον, έτσι ώστε να χρησιμοποιούνται με τη συνυποδηλωτική (μεταφορική) τους σημασία.

1. Η χρήση της *πυξίδας* έπαιξε σημαντικό ρόλο στις γεωγραφικές ανακαλύψεις.
2. Τρομοκράτες *πυροδότησαν* βόμβα με ωρολογιακό μηχανισμό και προκάλεσαν μεγάλες ζημιές στο κέντρο της πόλης.
3. Λέγεται ότι οι Ρωμαίοι *κατέκτησαν* τους Έλληνες με τα όπλα και οι Έλληνες τους Ρωμαίους με το πνεύμα τους.
4. Οι στρατιώτες *διείσδυσαν* στην απαγορευμένη περιοχή.
5. Ο Κ.Κ. *σκηνοθέτησε* με μεγάλη επιτυχία δεκάδες θεατρικά έργα.
6. Η θερμοκρασία είναι 40° υπό *σκιάν*.
7. Η *προσέγγιση* του πλοίου στην ακτή στάθηκε αδύνατη λόγω της σφοδρής θαλασσοταραχής.
8. Να *προσδεθείτε* στο κάθισμά σας και να μην καπνίζετε κατά την απογείωση και την προσγείωση του αεροπλάνου.
9. Μην στρίβεις δεξιά, γιατί είναι *μονόδρομος*.
10. Το λιοντάρι κατασπαράζει τη *λεία* του.

Απάντηση

1. Η δράση του μεγάλου επαναστάτη έγινε *πυξίδα* ελευθερίας και προόδου για όλους τους αδύναμους λαούς.
2. Η αρνητική στάση του υπουργού απέναντι στις προτάσεις των εργαζομένων *πυροδότησε* έντονες αντιδράσεις.
3. Τον *κατέκτησε* με την ομορφιά και την ευστροφία της.

4. Οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν **δρεισδύσει** οικονομικά στις χώρες της ανατολικής Ευρώπης.
5. Ο επιχειρηματίας **σκηνοθέτησε** τη ληστεία στο κατάστημά του, για να εισπράξει την αποζημίωση από την ασφαλιστική εταιρεία.
6. Έζησε στη **σκιά** του διάσημου πατέρα του.
7. Οι καθηγητές πρέπει **να προσεγγίζουν** τα προβλήματα των παιδιών με ευαισθησία.
8. Στο Β' παγκόσμιο πόλεμο η Ελλάδα **είχε προσδεθεί** στο άρμα της Μεγάλης Βρετανίας.
9. Ο υπουργός δήλωσε ότι οι ιδιωτικοποιήσεις ορισμένων εταιρειών είναι **μονόδρομος** για την εθνική οικονομία.
10. Οι εύπιστοι και αφελείς άνθρωποι γίνονται εύκολη **λεία** των επιτήδειων.

Σελ. 54 Σχολικού Βιβλίου

- 7. Να βρεις μεταφορικές φράσεις που να αποδίδουν τη σημασία των φράσεων που ακολουθούν.**

Απάντηση

1. Προσπαθεί να μας παραπλανήσει, να μας ξεγελάσει, να μας εμποδίσει να δούμε καθαρά: *Μας ρίχνει στάχτη στα μάτια ή προσπαθεί να θολώσει τα νερά*
2. Ανέλαβα όλη την ευθύνη εγώ: *Πήρα/ σήκωσα το φορτίο ή τα φορτώθηκα όλα πάνω μου ή το πήρα πάνω μου*
3. Μας λύπησε, μας πίκρανε και μας στενοχώρησε όλους: *Μας πότισε όλους φαρμάκι*
4. Είναι πολύ απελπισμένος, βρίσκεται σε απόγνωση: *Είναι του θανατά ή τραβάει τα μαλλιά του*
5. Έφτασαν τα πράγματα στο απροχώρητο, σε αδιέξοδο: *Έφτασε ο κόμπος στο χτένι*
6. Πριν επιχειρήσει κανείς κάτι δύσκολο, πρέπει να έχει εξασφαλίσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις: *Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν, μαγειρεύουν.*
7. Του παίρνει κανείς λόγια με δυσκολία: *Του τα βγάζεις με το τσιγκέλι ή είναι σφίγγα*
8. Κοιμάται πολύ νωρίς: *Κοιμάται με τις κότες*

9. Έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του, είναι αλαζόνας: *Έχει τη μύτη ψηλά ή έχει καβαλήσει το καλάμι*
10. Δεν ανέχεται την παραμικρή ενόχληση: *Δε σπκώνει μύγα στο σπαθί του*

Σελ. 54 Σχολικού Βιβλίου

8. Να βρεις ένα ή περισσότερα επίθετα που να αποδίδουν το νόημα καθemιάς από τις ακόλουθες λαϊκές φράσεις.

Ύστερα να γράψεις ένα μικρό κείμενο στο οποίο θα περιγράψεις ένα φανταστικό (ή πραγματικό) πρόσωπο, που θα έχει αυτά τα χαρακτηριστικά (μερικά ή όλα).

Απάντηση

1. θέλει το παξιμάδι βρεγμένο: *τεμπέλης, οκνηρός, απαιτητικός*
2. βγάζει από τη μύγα ξίγκι: *τσιγκούνης, φιλοχρήματος, παραδόπιτος*
3. του γεννούν και τα κοκόρια: *τυχερός*
4. δεν ξέρει να μοιράσει δυο γαϊδουριών άχυρα: *ανίκανος, ανάξιος, άχρηστος*
5. Το ένα τού βρομά και τα' άλλο τού μυρίζει: *παράξενος, ιδιότροπος, δύστροπος*

Τις προάλλες γνώρισα σε ένα φιλικό σπίτι κάποιον που αντιπροσωπεύει όλα όσα απεχθάνομαι στους ανθρώπους. Δύστροπος και παράξενος καθώς ήταν, μου τράβηξε αμέσως την προσοχή. Συνεχώς ζητούσε κάτι από τους οικοδεσπότες, ασκούσε κριτική στα λεγόμενα των υπολοίπων και δεν τον ικανοποιούσε τίποτα, ούτε η μουσική ούτε το φαγητό ούτε τα θέματα που συζητούσαμε. *Το ένα τού βρομούσε και το άλλο τού μυρίζει.* Κάποια στιγμή αποφάσισα να του πιάσω κουβέντα για τη δουλειά του και διαπίστωσα ότι *δεν ήξερε να μοιράσει δυο γαϊδουριών άχυρα.* Μου έδωσε μάλιστα την εντύπωση ότι είναι απαιτητικός αλλά και τεμπέλης, από τους ανθρώπους που *θέλουν το παξιμάδι βρεγμένο.* Από υπαινιγμούς που έκαναν οι φίλοι μας κατάλαβα ότι πρόσφατα είχε πάρει προαγωγή στη δουλειά του ενώ είχε κερδίσει και ένα μεγάλο χρηματικό ποσό στο λαχείο. Φαίνεται πως *του γεννούν και τα κοκόρια.* Παρόλ' αυτά *προσπαθεί να βγάλει από τη μύγα ξίγκι,* αφού, όπως είπε ο ίδιος, κάθε Κυριακή πηγαίνει να δει έναν ηλικιωμένο θείο του, ο οποίος του δίνει χαρτιζιλίκι...

Σελ. 55 Σχολικού Βιβλίου

9. Να αποδώσεις το νόημα των ακόλουθων μεταφορικών φράσεων και να τις χρησιμοποιήσεις σε σύντομες περιόδους λόγου.

Απάντηση

1. **Ο σκοπός αγιάζει τα μέσα:** λέγεται όταν θέλουμε να δικαιολογήσουμε παράνομες ή ανήθικες πράξεις που γίνονται για κάποιον ιερό ή υψηλό σκοπό ή όταν θέλουμε να υποστηρίξουμε ότι κάθε μέσο είναι θεμιτό προκειμένου να πετύχουμε ένα στόχο
  - Οι δικτάτορες υποστηρίζουν ότι ο περιορισμός των ελευθεριών εξασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία του πολιτεύματος, καθώς θεωρούν ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα.
2. **Χτίζω πύργους στην άμμο:** λέγεται όταν προσπαθούμε να κάνουμε κάτι που θεωρείται (ή είναι) αβέβαιο ή μάταιο.
  - *Χτίζει πύργους στην άμμο* αν νομίζει ότι χωρίς κανένα προσόν μπορεί να βρει μια καλή δουλειά.
3. **Ρίχνω λάδι στη φωτιά:** αναζωπυρώνω την ένταση, οξύνω τα πνεύματα.
  - Εγώ προσπαθούσα να τον ηρεμήσω κι εσύ μ' αυτά που του είπες *έριξες λάδι στη φωτιά* και τον εξαγρίωσες.
4. **Τράβηξε το χαλί κάτω από τα πόδια μου:** με υπονόμεισε, μου έβαλε «τρικλοποδιά».
  - Ήταν άνθρωπος υπέρμετρα φιλόδοξος, άπληστος και καιροσκόπος· έγινε διευθυντής αφού *τράβηξε το χαλί κάτω από τα πόδια* του συναδάλφου του.
5. **Για την τιμή των όπλων:** λέγεται σε περιπτώσεις που, ενώ έχουμε χάσει τη μάχη, δεν εγκαταλείπουμε τον αγώνα προκειμένου να διατηρήσουμε την αξιοπρέπειά μας.
  - Στα τελευταία δευτερόλεπτα του αγώνα η ομάδα έχανε με μεγάλη διαφορά, αλλά έβαλε ένα γκολ *για την τιμή των όπλων*.
6. **Περί όνου σκιάς:** λέγεται για θέματα ασήμαντα, ανάξια λόγου.
  - Ενώ υπάρχουν σοβαρά προβλήματα που μας απασχολούν, εσείς συζητάτε *περί όνου σκιάς*.
7. **Μην πυροβολείτε τον πιανίστα!:** μην κατηγορείτε, μην αποδίδετε ευθύνες σε αθώους.

- Αν θέλετε να βρείτε τον πραγματικό ένοχο, να τον αναζητήσετε αλλού: αυτός ο άνθρωπος είναι αθώος: *μην πυροβολείτε τον πιανίστα!*
8. **Πύρρειος νίκη:** νίκη που επιτυγχάνεται με μεγάλες απώλειες για το νικητή, ώστε δεν έχει ουσιαστικό αντίκρισμα.
- Η νίκη των Περσών στη μάχη των Θερμοπυλών ήταν *πύρρειος*, καθώς είχαν τεράστιες απώλειες.

Σελ. 55 Σχολικού Βιβλίου

10. Για τις μεταφορικές φράσεις που ακολουθούν να βρείτε από μια λέξη ή φράση ισοδύναμη.

Απάντηση

- π.χ.1. το παραξήλωσε → ξεπέρασε τα όρια
2. μπήκες στη μύτη (μας) → μας ενοχλείς
  3. χώνει τη μύτη του (παντού) → αναμειγνύεται σε (πολλές) ξένες υποθέσεις
  4. ως το κόκαλο (βραχίκαμε) → βραχίκαμε εντελώς/ γίναμε μούσκεμα
  5. ως εδώ και μη παρέκει → αρκετά! Φτάνει πα!
  6. βράζει στο ζουμί του → ταλαιπωρείται μόνος του
  7. μια χαρά και δυο τρομάρες → μην τα ρωτάς/ άστα να πάνε/ καθόλου καλά
  8. Ο κούκος απδόνι (κόστισε) → το ακριβοπλήρωσα/ το πλήρωσα μια περιουσία

Σελ. 56 Σχολικού Βιβλίου

11. Συχνά μεταχειριζόμαστε μεταφορικά ονόματα ζώων, για να εκφράσουμε πιο έντονα μια ιδιότητα κάποιου ανθρώπου, σωματική ή ψυχική. Έτσι π.χ. λέμε για κάποιον ότι είναι *φίδι*, όταν είναι ύπουλος, πονηρός και κακός. Να βρείτε ποιες ανθρώπινες ιδιότητες εκφράζονται με τα ακόλουθα ονόματα ζώων:

αρνάκι, αρκούδα, καμήλα, κασίκι, λιοντάρι, μαϊμού, μουλάρι, χαμαιλέοντας, παγόνι, παπαγάλος, λύκος, όρνιο

Απάντηση

- **αρνάκι:** άκακος, αθώος, ήρεμος, υπάκουος
- **αρκούδα:** μεγαλόσωμος, χοντρός, βαρύς, ογκώδης, δυσκίνητος, τριχωτός
- **καμήλα:** ψηλή και άχαρη γυναίκα
- **κατσίκι:** άτακτος, ανυπάκουος, ευκίνητος
- **λιοντάρι:** θαρραλέος, ατρόμητος, ανδρείος, ορμητικός
- **μαϊμού:** ζωηρός και χαριτωμένος, πονηρός, άσχημος
- **μουλάρι:** πεισματάρης, ισχυρογνώμων, αγενής, ανόητος
- **χαμαιλέοντας:** ασαθής, άστατος, αυτός που προσαρμόζεται σε κάθε περίπτωση σύμφωνα με το συμφέρον του
- **παγόνι:** καμαρωτός, αλαζόνας, επηρμένος, επιδεικτικός, κορδωμένος
- **παπαγάλος:** αυτός που επαναλαμβάνει μηχανικά τα λόγια των άλλων ή που απομνημονεύει αυτολεξεί κείμενα, χωρίς να κατανοεί το περιεχόμενό τους
- **λύκος:** άγριος, επιθετικός, αιμοβόρος
- **όρνιο:** άρπαγας, αρπακτικός, ανόητος, ανίδεος, βλάκας

Σελ. 56 Σχολικού Βιβλίου

12. Να βρείτε μια μεταφορική φράση που να αποδίδει τη σημασία που έχει το καθένα από τα επίθετα που ακολουθούν.

Απάντηση

- π.χ. 1. (είναι) **τρελός** → (είναι) **για δέσιμο**
 2. **αστείος** → είναι σπαρταριστός
 3. **χαιδεμένος** → τον έχουν μη στάξει και μη βρέξει
 4. **άγνωστος** → δεν ξέρουμε από πού βαστάει η σκούφια του
 5. **ένοχος/ μαζεμένος** → σαν βρεγμένη γάτα ή έχει λερωμένη τη φωλιά του
 6. **παμπόνηρος** → αλεπού ή διαβόλου κάλτσα
 7. **φιλάργυρος** → δε δίνει του αγγέλου του νερό ή δε δίνει ούτε τον πυρετό του ή βγάζει από τη μύγα ξίγκι
 8. **ψευδολόγος, τερατολόγος** → κάνει το άσπρο μαύρο
 9. **δύσκολος, μεμφίμοιρος** → το ένα τού βρομά και τ' άλλο τού μυρίζει

Σελ. 57 Σχολικού Βιβλίου

13. Να σχηματίσεις τρεις προτάσεις με καθεμία από τις λέξεις που σου δίνονται, παίρνοντας υπόψη σου τις διαφορετικές σημασίες τους, όπως αυτές φαίνονται στις ακόλουθες φράσεις:

α) *στάση*

1. αναπαυτική στάση
2. ουδέτερη στάση
3. στάση πληρωμών

β) *πτώση*

1. πτώση από μπαλκόνι
2. πτώση της θερμοκρασίας
3. πτώση της δικτατορίας

γ) *πίεση*

1. πίεση ενός κουμπιού
2. ασκώ πιέσεις
3. πληθωριστικές πιέσεις

δ) *ανάβω*

1. ανάβω το καντήλι
2. άναψε το γλέντι
3. ανάβω το θερμοσίφωνα

Απάντησηα) *στάση*

1. Όση ώρα δούλευε ο ζωγράφος, το μοντέλο στεκόταν στην ίδια στάση.
2. Δεν ξέρω τι στάση να κρατήσω απέναντί του.
3. Αύριο οι εργαζόμενοι στα Ελληνικά Ταχυδρομεία θα πραγματοποιήσουν δίωρη στάση εργασίας.

β) *πτώση*

1. Μετά την πτώση έφερε ελαφρές κακώσεις στα άνω άκρα.
2. Τη Δευτέρα στα ορεινά θα σημειωθεί πτώση της θερμοκρασίας.
3. Πολλοί νέοι άνθρωποι αγωνίστηκαν για την πτώση της δικτατορίας.

γ) *πίεση*

1. Αυτή η πόρτα ανοίγει με την πίεση ενός κουμπιού.
2. Συχνά άνθρωποι με μεγάλη δύναμη ασκούν πιέσεις στην πολιτική εξουσία, με σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους.
3. Οι πληθωριστικές πιέσεις έχουν αυξηθεί την τελευταία πενταετία.

δ) *ανάβω*

1. Ανάψαμε το τζάκι, γιατί έκανε πολύ κρύο.
2. Μόλις δυναμώσαμε την ένταση της μουσικής, το γλέντι άναψε.
3. Άναψε τα φώτα, γιατί δε βλέπω τίποτα!

Σελ. 57 Σχολικού Βιβλίου

14. Να βρείτε τη σημασία που έχει το ρήμα *δίνω* στις παρακάτω φράσεις και να το αντικαταστήσετε με ένα κατάλληλο για την κάθε περίπτωση συνώνυμο.

Απάντηση

1. Του έδωσα το αυτοκίνητό μου για το Σαββατοκύριακο.
(= παραχωρώ κάτι δικό μου σε κάποιον για να το χρησιμοποιήσει) → *του το δάνεισα*
2. Το σπίτι θα το δώσω στην κόρη μου.
(= αφήνω κληρονομιά) → *θα το κληροδοτήσω*
3. Της έδωσα για τη γιορτή της δέκα χιλιάδες.
(= προσφέρω) → *της χάρισα, της δώρισα*
4. Η μητέρα δίνει στα παιδιά της ακόμη και τη ζωή της.
(= προσφέρω) → *θυσιάζει*
5. Ο θεός να δώσει να ξανασυναντηθούμε.
(= επιτρέπω) → *να βοηθήσει*
6. Δεν μπορώ να δώσω τόσα λεφτά.
(= καταβάλλω χρήματα) → *να πληρώσω*
7. Πόσο το δίνεις το σπίτι;
(= μεταβιβάζω την κυριότητα αντικειμένου έναντι χρημάτων) → *το πουλάς*
8. Όταν φεύγω, δίνω τα κλειδιά στο θυρωρό.
(= εμπιστεύομαι) → *αφήνω*
9. Δόθηκε στην επιστήμη του.
(= αφιερώνομαι σε κάτι με ζήλο, προσπλώνομαι) → *αφοσιώθηκε*
10. Έδωσε τη ζωή του για την πατρίδα.
(= προσφέρω) → *θυσιάσε*
11. Ζήτησα να μου δώσουν από την κεντρική υπηρεσία δύο ικανούς τεχνίτες.
(= παραχωρώ) → *να διαθέσουν*
12. Μου δίνει χαρά η παρουσία σου.
(= γίνομαι αιτία, προξενώ) → *μου προκαλεί*
13. Θα δοθεί δεξίωση προς τιμήν των ξένων δημοσιογράφων.
(= πραγματοποιούμαι) → *θα γίνει*

Σελ. 58 Σχολικού Βιβλίου

15. Να αντικαταστήσετε με κατάλληλα ρήματα ή περιφράσεις τα ρήματα **βάζω, βγάζω και βλέπω**. Σε μερικές περιπτώσεις πρέπει να αντικατασταθεί ολόκληρη η φράση.

Απάντηση

α) βάζω

1. *βάζω προθεσμία* → ορίζω προθεσμία
2. *βάζω φύλακα* → διορίζω φύλακα
3. *βάζω μπρος μια δουλειά* → αρχίζω μια δουλειά
4. *βάζω μπροστά κάποιον* → επιπλήττω, μαλώνω, αποπαίρνω κάποιον
5. *βάζω τραπέζι* → στρώνω τραπέζι
6. *το βάζω στα πόδια* → φεύγω γρήγορα
7. *βάζω το χέρι μου στη φωτιά* → ορκίζομαι/ είμαι σίγουρος
8. *βάζω κατά μέρος* → αφήνω στην άκρη, παραμερίζω/ παραβλέπω
9. *βάζω στο χέρι κάποιον* → ελέγχω/ εκμεταλλεύομαι, κοροϊδεύω
10. *τα βάζω με κάποιον* → θυμώνω με κάποιον
11. *βάζω κάποιον στη θέση του* → τον επαναφέρω στην τάξη
12. *βάζω μυαλό* → λογικεύομαι
13. *βάζω τη θηλιά στο λαιμό* → πιέζω, εκβιάζω
14. *βάζω πλώρη* → κατευθύνομαι κάπου/ αρχίζω να ενεργώ για συγκεκριμένο σκοπό

β) βγάζω

1. *βγάζω γλώσσα* → αυθαδιάζω
2. *του βγάζω το λάδι* → τον εξαντλώ
3. *βγάζω χρήματα* → κερδίζω χρήματα
4. *τα βγάζω πέρα* → τα καταφέρνω
5. *βγάζω στη φόρα* → αποκαλύπτω
6. *βγάζω στο σφυρί* → ξεπουλώ
7. *βγάζω από τη μέση* → εξουδετερώνω
8. *βγάζω το συμπέρασμα* → εξάγω το συμπέρασμα
9. *του βγάζω την ψυχή* → τον ταλαιπωρώ, τον εξαντλώ

γ) βλέπω

1. *βλέπω σφαιρικά τα πράγματα* → εξετάζω σφαιρικά τα πράγματα
2. *το σπίτι βλέπει στη θάλασσα* → το σπίτι έχει θέα στη θάλασσα
3. *τα βλέπω ρόδινα* → είμαι αισιόδοξος
4. *τα βλέπω μαύρα* → είμαι απαισιόδοξος
5. *απ' αυτό βλέπουμε...* → απ' αυτό συμπεραίνουμε...
6. *είδα κι έπαθα* → κουράστηκα πολύ

7. είδα άσπρη μέρα → η κατάσταση βελτιώθηκε
8. βλέπω με καλό μάτι → συμπαθώ/ αντιμετωπίζω με ευνοϊκή διάθεση

Σελ. 59 Σχολικού Βιβλίου

16. Φτωχαίνει η ιδιόλεκτός μας (όχι η γλώσσα μας), όταν περιορίζουμε το λεξιλόγιό μας σε μερικές μόνο λέξεις που ταιριάζουν σε πολλές περιπτώσεις. Σε καθεμία από τις παρακάτω φράσεις να αντικαταστήσετε το *κάνω* με ένα άλλο ρήμα ή με μια περίφραση.

Απάντηση

1. Το εργοστάσιό μας κάνει χαλιά από το 1955 → *κατασκευάζει*
2. Ο θεός έκανε τον κόσμο → *έπλασε, δημιούργησε*
3. Τι θα κάνεις σήμερα; - Θα κάνω ψητό → *τι θα μαγειρέψεις; - Θα μαγειρέψω ψητό.*
4. Με τη δουλειά του έκανε περιουσία → *απέκτησε, δημιούργησε.*
5. Του έκανε ένα δώρο → *χάρισε*
6. Δεν έχω τι να κάνω· βαρέθηκα να κάθομαι → *με τι να ασχοληθώ*
7. Τι θα κάνεις όταν μεγαλώσεις; → *ποιο επάγγελμα θα ασκήσεις*
8. Έκανε δάσκαλος σε πολλά χωριά → *εργάστηκε ως δάσκαλος*
9. Και τι θα μου κάνει, αν δεν υπακούσω; → *πώς θα με τιμωρήσει*
10. Έκανε πως δε μας είδε, για να μη μας μιλήσει → *προσποιήθηκε*
11. Έκανε σαν παιδί από την χαρά του → *συμπεριφέρθηκε*
12. Πόσο κάνουν τα παπούτσια; → *κοστίζουν*
13. Εγώ δεν έχω να κάνω μ' αυτή την υπόθεση → *δεν έχω σχέση*
14. Δεν κάνει να λες ψέματα → *δεν πρέπει*
15. Δεν κάνει για δάσκαλος γιατί δεν αγαπάει τα παιδιά → *δεν είναι κατάλληλος*

Σελ. 59 Σχολικού Βιβλίου

17. Μερικές λέξεις πλαταιίνουν σημασιολογικά, διευρύνεται η αρχική τους σημασία και αποκτούν ποικίλες σημασίες μέσα στο χρόνο. Να βρείτε τον τρόπο με τον οποίο διευρύνθηκε η σημασία των παρακάτω λέξεων:

1. υπηρέτης, 2. καρδιά, 3. δόντι, 4. ανδράποδο, 5. διθύραμβος,
6. εϊλωτας, 7. σατράπης

Απάντηση

1. **υπηρέτης:** αρχικά σήμαινε «βοηθός του *ερέτη*», δηλαδή βοηθός του κωπηλάτη· σήμερα σημαίνει αυτόν που εργάζεται σε βοηθητικές εργασίες στο σπίτι κάποιου και παίρνει μισθό ή/και άλλες παροχές (π.χ. τροφή, στέγη κ.λ.π.). Μεταφορικά σημαίνει αυτόν που εργάζεται με αυταπάρνηση για κάποιο σκοπό.
2. **καρδιά:** αρχικά η λέξη *καρδία* σήμαινε το όργανο του σώματος· σήμερα σημαίνει την έδρα των συναισθημάτων, της συμπεριφοράς ενός ατόμου κ.λ.π., την ψυχή, το κουράγιο, το θάρρος, τη διάθεση, την επιθυμία, το κεντρικό σημείο ενός πράγματος, χώρου, περιόδου κ.λ.π.
3. **δόντι:** αρχικά σήμαινε καθένα από τα σκληρά όργανα που βρίσκονται στη στοματική κοιλότητα· σήμερα μεταφορικά σημαίνει και «αιχμηρή προεξοχή σκεύους ή εργαλείου» ή πρόσωπο που έχει εξουσία και κάνει εξυπηρετήσεις, (πολιτικό) μέσον.
4. **ανδράποδο:** αρχικά σήμαινε «αιχμάλωτος πολέμου που πουλιέται ως δούλος»· σήμερα σημαίνει το άτομο που στερείται της ελευθερίας του και αυτόν που χειραγωγείται από άλλους, το δουλοπρεπή και δουλικό
5. **διθύραμβος:** αρχικά σήμαινε «άσμα προς τιμήν του Διούσου» και στη συνέχεια είδος της χορικής ποίησης που το τραγουδούσαν χορευτές με συνοδεία αυλού στο πλαίσιο της διονυσιακής λατρείας· σήμερα σημαίνει «εγκώμιο, έπαινος».
6. **είλωτας:** αρχικά σήμαινε το δημόσιο δούλο στην αρχαία Σπάρτη· σήμερα σημαίνει μεταφορικά κάθε άνθρωπο που εργάζεται σκληρά ή αυτόν που τον εκμεταλλεύονται εργασιακά.
7. **σατράπης:** αρχικά σήμαινε «διοικητής σατραπείας» (σατραπεία= επαρχία του αρχαίου περσικού κράτους)· σήμερα σημαίνει τον αυταρχικό άνθρωπο.

Σελ. 60 Σχολικού Βιβλίου

18. α) Να βρείτε την αρχική σημασία των λέξεων της Α' στήλης.
β) Να αντιστοιχίσετε την αρχική σημασία τους με την ευρύτερη που απέκτησαν μέσα στο χρόνο (στήλη Β').

Απάντηση

Α' αρχική σημασία	Β' ευρύτερη σημασία
1. εκατόμβη: θυσία εκατό βοδιών	→ ε. μεγάλη θυσία, μεγάλος αριθμός ανθρώπινων θυμάτων
2. βουκόλος: βοσκός βοδιών	→ ζ. βοσκός γενικά
3. αιγίδα: ασπίδα από δέρμα αίγας (= κασίκα)	→ α. προστασία
4. χορηγός: αυτός που αναλάμβανε τα έξοδα του χορού για το ανέβασμα δράματος στην αρχαία Αθήνα	→ β. κάθε είδους δωρητής
5. αδερφός: ο ομομήτριος αδερφός (από την ίδια μητέρα, την ίδια μητέρα)	→ γ. ο άνθρωπος με τον οποίο έχει κανείς ισχυρούς δεσμούς
6. έρανος: δείπνο στο οποίο συνεισφέρουν όλοι οι συνδαιτυμόνες	→ δ. κάθε είδους συνεισφορά
7. ταξίδι: εκστρατεία, πορεία στρατιωτικών σωμάτων	→ θ. κάθε πορεία σε μακρινό μέρος
8. πολεμώ: διεξάγω ένοπλο αγώνα, πόλεμο	→ σι. φτιάχνω
9. τεντώνω: στήνω τέντα	→ η. τσιτώνω καθετί
10. μελάνι: παχύρρευστο υγρό μαύρου χρώματος	→ ια. γραφική ύλη
11. κερνώ: αναμειγνύω κρασί με νερό	→ ι. προσφέρω

Σελ. 60 Σχολικού Βιβλίου

19. Κάποιες λέξεις στενεύουν σημασιολογικά, δηλαδή κρατούν μία μόνο από τις πολλές και ποικίλες σημασίες που είχαν αρχικά. Μπορείτε να παρακολουθήσετε το στένεμα των ακόλουθων λέξεων;

1. ποιητής, 2. τύχη, 3. ρήμα, 4. άρτος, 5. ψάλλω, 6. έπος,
7. άγαλμα, 8. τέμενος

Απάντηση

1. **ποιητής:** αρχικά σήμαινε «αυτός που κάνει, που κατασκευάζει κάτι, δημιουργός»· σήμερα σημαίνει αυτόν που γράφει ποιήματα.

2. **τύχη:** αρχικά ήταν μέση λέξη (media vox) και σήμαινε και την καλή και την κακή τύχη· σήμερα σημαίνει «καλή τύχη», ευνοϊκή κυρίως δύναμη που καθορίζει την έκβαση των γεγονότων.
3. **ρήμα:** αρχικά σήμαινε «λέξη, λόγος, ό,τι έχει ειπωθεί»· σήμερα σημαίνει το μέρος του λόγου που δηλώνει ότι το υποκείμενο ενεργεί, παθαίνει ή βρίσκεται σε μία κατάσταση.
4. **άρτος:** αρχικά σήμαινε κάθε είδος ψωμιού· αργότερα στένεψε και πήρε τη σημασία «ψωμί που χρησιμοποιείται κατά την εκκλησιαστική λειτουργία».
5. **ψάλλω:** αρχικά σήμαινε «σφίγγω με τα δάχτυλα, τραβώ τις χορδές μουσικού οργάνου», στη συνέχεια πήρε τη σημασία «τραγουδώ» και σήμερα σημαίνει «τραγουδώ εκκλησιαστικούς ύμνους ή άσματα επίσημα και σοβαρά, είμαι ψάλτης».
6. **έπος:** αρχικά σήμαινε «ομιλία, λόγος, λέξη»· σήμερα σημαίνει «πολύστιχο ποίημα που εξυμνεί ηρωικά κατορθώματα» και «σύνολο ηρωικών κατορθωμάτων».
7. **άγαλμα:** αρχικά σήμαινε κάθε πολύτιμο αντικείμενο που η κατοχή του προκαλεί χαρά, αγαλλίαση (<ρ. αγάλλομαι). Στη συνέχεια πήρε τη σημασία «προσφορά για την αγαλλίαση του θεού», «ομοίωμα θεού και ανθρώπων», ώστε σήμερα σημαίνει το τρισδιάστατο έργο γλυπτικής.
8. **τέμενος:** αρχικά σήμαινε κάθε τμήμα γης που ήταν αφιερωμένο σε ήρωα ή θεότητα, όπου υπήρχε ναός ή βωμός· σήμερα σημαίνει «μουσουλμανικό τζαμί».

Σελ. 61 Σχολικού Βιβλίου

- 20. Μερικές λέξεις χειροτερεύουν σημασιολογικά, δηλαδή φθείρεται η σημασία τους και δηλώνουν κάτι κακό, ενώ αρχικά δήλωναν κάτι καλό. Να βρείτε:**
- α) την αρχική σημασία των λέξεων
  - β) τη σημασιολογική μεταβολή (χειροτέρευση) που υπέστησαν μέσα στο χρόνο
  - γ) πού οφείλονται, κατά τη γνώμη σας, οι σημασιολογικές αλλοιώσεις αυτών των λέξεων

αγαθός, πονηρός, μοχθηρός, βάνουσος, άθλιος

Απάντηση

- **αγαθός**
  - α. αρχικά η λέξη σήμαινε «γενναίος, ευγενής, έμπειρος, φρόνιμος, τίμιος, ενάρτετος, ικανός, καλός».
  - β. με τον καιρό χειροτέρευσε σημασιολογικά και σημαίνει επίσης «αφελής, εύπιστος, αγαθιάρης, κουτός».
  - γ. η σημασιολογική αλλοίωση της λέξης, που παρατηρείται και σε άλλες γλώσσες (γαλλ: bonhome, γερμανικά: einfältig, αγγλικά silly<saeling), οφείλεται πιθανόν στο ότι οι άνθρωποι που χαρακτηρίζονταν από αθωότητα και καλοσύνη γίνονταν εύκολα θύματα εξαπάτησης και εκμετάλλευσης από τους άλλους.
- **πονηρός**
  - α. αρχικά η λέξη σήμαινε «κοπιώδης, επίπονος, κουραστικός».
  - β. σήμερα η σημασία της έχει χειροτερέψει και σημαίνει αυτόν που εξαπατά τους άλλους με τεχνάσματα, δόλιος, πανούργος.
  - γ. η σημασιολογική φθορά της λέξης ίσως οφείλεται στους εξής λόγους: I) οι άνθρωποι που κατέβαλλαν κόπο γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης και έτσι προσπαθούσαν να βρουν πλάγιους τρόπους για να προστατευτούν, II) η λέξη «πονηρός» λεγόταν ειρωνικά για αυτούς που προσπαθούσαν να αποφύγουν τις κοπιαστικές εργασίες χρησιμοποιώντας τεχνάσματα, III) οι αρχαίοι Αθηναίοι πίστευαν ότι τα χειρωνακτικά επαγγέλματα ήταν αταίριαστα για ελεύθερους ανθρώπους και κατάλληλα για δούλους, στους οποίους απέδιδαν χαρακτηριστικά όπως δολιότητα, φθόνο, κακία, σκαιότητα, τραχύτητα.
- **μοχθηρός**
  - α. αρχικά η λέξη σήμαινε αυτόν που ασχολείται με τις χειρωνακτικές εργασίες, που καταβάλλει έντονη σωματική προσπάθεια, κουραστικός, επίπονος.
  - β. σήμερα σημαίνει «χαιρέκακος, κακεντρεχής, φθονερός, αυτός που χαιρείται για τη δυστυχία των άλλων και λυπάται για την ευτυχία τους».
  - γ. η λέξη απέκτησε μειωτική σημασία ίσως επειδή: I) οι άνθρωποι που κοπίαζαν γίνονταν αντικείμενα εκμετάλλευσης ενώ έβλεπαν άλλους να πετυχαίνουν πολλά με ελάχιστο κόπο, με αποτέλεσμα να νιώθουν φθόνο γι' αυτούς, II) οι αρχαίοι Αθηναίοι πίστευαν ότι τα χειρωνακτικά

επαγγέλματα ήταν αταίριαστα για ελεύθερους ανθρώπους και κατάλληλα για δούλους, στους οποίους απέδιδαν χαρακτηριστικά όπως δολιότητα, φθόνο, κακία, σκαιότητα, τραχύτητα.

• **βάνουσος**

- α. αρχικά η λέξη σήμαινε «τεχνίτης, χειρώνακτας, αυτός που εργάζεται στο βάνο (= καμίνι, κλίβανος, φούρνος).
- β. στη συνέχεια η λέξη χειροτέρευσε σημασιολογικά και σημαίνει «άξεστος, αγροίκος, βίαιος, τραχύς, σκαιός».
- γ. η αρνητική σημασία της λέξης ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι οι αρχαίοι Αθηναίοι πίστευαν ότι τα χειρωνακτικά επαγγέλματα ήταν αταίριαστα για ελεύθερους ανθρώπους και κατάλληλα για δούλους, στους οποίους απέδιδαν χαρακτηριστικά όπως τραχύτητα, βιαιότητα, σκαιότητα.

• **άθλιος**

- α. αρχικά η λέξη σήμαινε «δικαικτής επάθλου» (άθλον= έπαθλο).
- β. με τον καιρό η σημασία της χειροτέρευσε και κατέληξε να σημαίνει «αξιολύπτος, εξαθλιωμένος, μίζερος, αξιοθρήντος» και αργότερα «κακοήθης, φαύλος αχρείος, τιποτένιος, κακός».
- γ. η σημασιολογική αλλοίωση της λέξης σε «αξιολύπτος» οφείλεται πιθανόν στη συμπάθεια που γεννά η προσπάθεια του αγωνιζόμενου να κατακτήσει το έπαθλο, ενώ η σημασία «κακοήθης» προέρχεται από τα αρνητικά συναισθήματα και την εξαχρείωση που δημιουργείται κάποτε εξαιτίας της μισέριας και της εξαθλίωσης.

Σελ. 61 Σχολικού Βιβλίου

21. Εκτός από τις λέξεις που χειροτερεύουν σημασιολογικά, υπάρχουν και λέξεις που βελτιώνονται/καλυτερεύουν σημασιολογικά. Να εντοπίσετε την αρχική σημασία και τις βελτιώσεις που παρουσιάζουν οι λέξεις:

λεβέντης, νήπιο, υπουργός, δουλειά, τύχη
--

Απάντηση

- **λεβέντης:** αρχικά σήμαινε «σώμα ναυτών πυροβολητών, πειρατές από την ανατολή» (levante = ανατολή> ιταλ. levanti > τουρκ. levend > λεβέντης). Στο μεσαίωνα η λέξη δήλωνε τον απειθαρχο και παράτολμο νέο. Σήμερα

έχει βελτιωθεί σημασιολογικά και σημαίνει «γενναίος, παλικάρι, ανδρείος, άνδρας με υπερήφανο παράστημα».

- **νήπιος:** αρχικά η λέξη *νήπιος* σήμαινε ίσως αυτόν που δεν μπορεί (ακόμη) να μιλήσει, άμυαλος, ανόητος· σήμερα δηλώνει το παιδί από ενός έως έξι ετών.
- **υπουργός:** αρχικά η λέξη σήμαινε υπηρέτης, βοηθός (<υπό + έργον)· σήμερα σημαίνει τον ανώτατο κρατικό λειτουργό που ασκεί την εκτελεστική εξουσία και προΐσταται υπουργείου.
- **δουλειά:** αρχικά (στο μεσαίωνα) η λέξη σήμαινε «καταναγκαστική και σκληρή εργασία που επιβάλλεται από άλλους» (<δουλειά= σκλαβιά)· σήμερα έχει βελτιωθεί σημασιολογικά και δηλώνει την εργασία, το επάγγελμα, την απασχόληση.
- **τύχη:** αρχικά ήταν *μέση λέξη* (*media vox*) και σήμαινε και την καλή και την τύχη· με την πάροδο του χρόνου διατήρησε τη θετική σημασία «καλή τύχη».

Σελ. 62 Σχολικού Βιβλίου

22. Να βρείτε τη σημασία των λέξεων *έπαρση, ασθενής* και *ακέραιος* σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις.

Απάντηση

- α) 1. Μιλάει με *έπαρση* για τα κατορθώματά του → **αλαζονεία, υπεροψία, οίηση**
 2. Κάθε πρωί γίνεται η *έπαρση* της σημαίας → **ανύψωση**
- β) 1. Είναι *ασθενής* χαρακτήρας → **αδύναμος**
 2. Οι *ασθενείς* μαθητές πρέπει να προσκομίζουν ιατρική βεβαίωση → **άρρωστοι**
 3. Όπως όλοι οι άνθρωποι, έχει κι αυτός το *ασθενές* σημείο του χαρακτήρα του → **αδύνατο, τρωτό**
 4. Έχει *ασθενή* όραση → **μειωμένη**
 5. Οι νέες αυξήσεις στις τιμές των καυσίμων πλήττουν κυρίως τις *ασθενέστερες* οικονομικά τάξεις → **φτωχότερες**
- γ) 1. Κατέβαλα *ακέραιο* το ποσό της οφειλής μου → **ολόκληρο**
 2. Έχει *ακέραίες* τις σωματικές και πνευματικές του δυνάμεις → **αμείωτες, σώες, ακμαίες**

3. Αναλαμβάνω *ακέραια* την ευθύνη των πράξεών μου → **εξ ολοκλήρου, ολόκληρη**
4. Έκανα το καθήκον μου στο *ακέραιο* → **καθ' ολοκληρίαν, χωρίς παραλείψεις**
5. Είναι *ακέραιος* χαρακτήρας → **έντιμος, άμεμπτος**

Σελ. 62 Σχολικού Βιβλίου

23. Να βρείτε ποια ήταν η πρώτη σημασία των παρακάτω λέξεων και ποια η σημερινή μεταφορική σημασία τους.

Απάντηση

	Λέξεις	Πρώτη σημασία	Σημερινή μεταφορική σημασία
1.	φενάκη	περούκα	απάτη, ψέμα
2.	σταυρώνω	πασσαλώνω, περιφράσσω με πασσάλους	βασανίζω/ καταφέρνω να αποκτήσω
3.	ανερμάτιστος	(για πλοίο) αυτός που δεν έχει έρμα, υποστήριγμα	ασταθής, ευμετάβλητος/ επιπόλαιος
4.	δορυφόρος	σματοφύλακας που κρατά δόρυ	πρόσωπο ή κράτος που εξαρτάται πολιτικά από άλλο πιο ισχυρό
5.	εμπορεύομαι	πορεύομαι, είμαι στο δρόμο	εκμεταλλεύομαι, καπνλεύομαι, χρησιμοποιώ κάτι για κέρδος
6.	μύωπας	αυτός που μισοκλείνει τα μάτια για να δει πιο καθαρά	αυτός που δεν μπορεί να κατανοήσει τα βαθύτερα αίτια των πραγμάτων, κοντόφθαλμος
7.	ξιφουλκώ	τραβώ το ξίφος από τη θήκη του	επιτίθεμαι λεκτικά εναντίον κάποιου, εκδηλώνω επιθετική διάθεση
8.	πυροδοτώ	βάζω φωτιά σε εκρηκτική ύλη	προκαλώ ένταση
9.	ναρκοθετώ	τοποθετώ νάρκες	ενεργώ δόλια για να ανατρέψω ή να ματαιώσω κάτι, υπονομεύω
10.	προσβάλλω	ρίχνω κάτι πάνω σε/ χτυπώ/ επιτίθεμαι	θίγω την τιμή και την υπόληψη κάποιου

Σελ. 63 Σχολικού Βιβλίου

24. Η λέξη *γλώσσα* χρησιμοποιείται σε πολλές μεταφορικές φράσεις. Να βρείτε ποια μεταφορική φράση που περιέχει τη λέξη *γλώσσα* αντιστοιχεί σε κάθε σημασία που σας δίνεται.

Απάντηση

1. κουράστηκα, ταλαιπωρήθηκα → *μου βγήκε η γλώσσα*
2. αυθαδιάζει → *βγάζει γλώσσα*
3. έμεινε άναυδος ή δε θέλει να μιλήσει → *κατάπιε τη γλώσσα του*
4. αρχίζει να μιλά ελεύθερα και με ευχέρεια → *λύθηκε η γλώσσα του*
5. δυσκολεύεται να εκφράσει αυτό που σκέφτεται λόγω ταραχής → *δέθηκε η γλώσσα του*
6. δεν μπορεί να κρατήσει ένα μυστικό → *δεν μπορεί να κρατήσει τη γλώσσα του*
7. μην κακομελετάς → *δάγκωσε/ φάε/ κατάπιε τη γλώσσα σου!*
8. αυτοί που σχολιάζουν κακόβουλα τους άλλους → *οι κακές γλώσσες*
9. μιλά με κακία/ με καλοσύνη → *η γλώσσα του στάζει φαρμάκι/ μέλι*
10. για λέξη που μας διαφεύγει → *το έχω στην άκρη της γλώσσας μου*

Σελ. 63 Σχολικού Βιβλίου

25. Να εντάξετε καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις σε διαφορετικές φράσεις, έτσι ώστε να γίνει φανερό η πολυσημία της

1. έκδοση, 2. καταβολή, 3. κατάσχεση, 4. καταγραφή, 5. καλώ,
6. χαλαρός, 7. κύκλωμα, 8. σκηνή, 9. σκιάζω, 10. όργανο

Απάντηση**1. έκδοση**

- Το Πανεπιστήμιο Κρήτης έχει προγραμματίσει την *έκδοση ενός νέου βιβλίου* για τη μεταβυζαντινή ζωγραφική.
- Τα αστυνομικά τμήματα είναι υπεύθυνα για την *έκδοση ταυτότητας*.
- Ο Υπουργός Τύπου ανακοίνωσε την *έκδοση του διαβόητου τρομοκράτη* στις Η.Π.Α.

2. καταβολή

- Χρειάζεται *καταβολή μεγάλων προσπαθειών*, ώστε να λυθεί σύντομα το πρόβλημα.

- Η *καταβολή των συντάξεων* θα γίνεται μόνο μέσω τραπεζών.
- Η βία υπάρχει από *καταβολής κόσμου*, δεν είναι αποκλειστικό φαινόμενο της εποχής μας.
- Είναι Γάλλος, αλλά έχει *ελληνικές καταβολές*, καθώς ο παππούς του ήταν από τις Σέρρες.

3. κατάσχεση

- Αν δεν πληρώσει τα χρέη του προς το δημόσιο, θα γίνει *κατάσχεση της περιουσίας του*.
- Οι αστυνομικές αρχές έκαναν *κατάσχεση μεγάλης ποσότητας ηρωίνης* στο διαμέρισμα που διέμενε ο κατηγορούμενος.

4. καταγραφή

- Η προϊσταμένη ζήτησε την *καταγραφή των εγγράφων* του αρχείου.
- Έγινε *καταγραφή των ακινήτων* που ανήκουν στην επιχείρηση.
- Έκανε *καταγραφή των ιδιωτικών συνομιλιών μας* σε κασέτες.
- Οι ιστορικοί ερευνητές χρησιμοποιούν ως πηγές *τις μαρτυρίες και τις καταγραφές περιηγητών*.
- Έγινε *καταγραφή του περιστατικού* στη μνήμη του παιδιού.

5. χαλώ

- Επειδή *χάλασε ο υπολογιστής μου*, δεν μπορώ να τελειώσω την εργασία.
- Θα *χαλάσουμε την αποθήκη*, για να χτίσουμε ένα ακόμη δωμάτιο.
- Το πρωί στην τράπεζα μια γυναίκα *χάλασε τον κόσμο*, γιατί της πήραν τη θέση.
- Αυτό το έργο *χαλάει κόσμο* στην Αμερική κάνοντας ρεκόρ εισιτηρίων.
- Με την άσχημη συμπεριφορά του κοντεύει να *χαλάσει το σπίτι του*.
- Ο *κόσμος να χαλάσει*, εγώ θα πάω φέτος διακοπές.
- Μην πλησιάζεις τόσο την τηλεόραση, θα *χαλάσουν τα μάτια σου!*
- Η *συμφωνία μας χάλασε*, γιατί δε δεχόταν να πληρώσει το μερίδιό του.
- Στην αρχή της βραδιάς περνούσαμε όμορφα, αλλά έπειτα από τη λογομαχία τους, *μας χάλασε το κέφι*.
- Του έκανε όλα τα κατίρια και *τον χάλασε*.

6. χαλαρός

- Το σκοινί ήταν δεμένο σε έναν *χαλαρό κόμπο*.
- Αυτό το Σάββατο η *εμπορική κίνηση ήταν χαλαρή*.
- Η συζήτηση έγινε σε *χαλαρό ύφος*.

- Οι δεσμοί μεταξύ των μελών της οικογένειας *γίνονται όλο και πιο χαλαροί*.
- Οι γονείς διαμαρτυρήθηκαν για τη *χαλαρή πειθαρχία* του σχολείου.

7. κύκλωμα

- Υπάρχει βλάβη στο *ηλεκτρικό κύκλωμα*.
- Για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των ναρκωτικών, πρέπει να εξαρθωθούν τα *κυκλώματα των εμπορών*.
- Στις πρεσβείες υπάρχει *κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης*, για την αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών.

8. σκηνή

- Μόλις φτάσαμε στην εξοχή, *στήσαμε τη σκηνή* κάτω από τα δέντρα.
- Οι θέσεις που είχαμε στο θέατρο ήταν *δίπλα στην σκηνή*.
- Έχει παίξει τους σημαντικότερους *ρόλους της διεθνούς σκηνής*.
- *Η σκηνή απεικονίζει* το εργαστήριο του ζωγράφου.
- *Οι σκηνές αναγνωρισμού* στον Όμηρο είναι τυπικές.
- Η παράσταση ήταν τόσο κακή, που φύγαμε *στη δεύτερη σκηνή*.
- *Η σκηνή του τραυματισμού* τού προκάλεσε νευρικό κλονισμό.
- Μετά τις εκλογές προβλέπονται μεγάλες αλλαγές *στην πολιτική σκηνή* του τόπου.

9. σκιάζω

- *Σκιάχτηκα* όπως τον είδα ξαφνικά μπροστά μου.
- *Μη φωνάζεις, γιατί σκιάζεις το παιδί!*
- Τα σύννεφα *σκιάζουν τον ήλιο*.
- Τα επεισόδια *σκίασαν τον εορτασμό* του Πολυτεχνείου.
- *Μη σκιάζεις με τόσο αδρές γραμμές* το δεξί μέρος του σκίτσου.

10. όργανο

- Οι πνεύμονες είναι *αναπνευστικά όργανα*.
- Για τις μετρήσεις στα πειράματα χρησιμοποιούνται ειδικά *όργανα όπως χρονόμετρα και ζυγαριές ακριβείας*.
- Αυτή η εφημερίδα είναι το *επίσημο όργανο της αντιπολίτευσης*.
- Το μουσείο *λαϊκών μουσικών οργάνων* βρίσκεται στην Πλάκα.
- Οι αστυνομικοί είναι τα *όργανα της τάξεως*.

Σελ. 64 Σχολικού Βιβλίου

26. Να εντάξετε τις παρακάτω λέξεις σε διαφορετικές περιόδους λόγου, έτσι ώστε να φανούν οι διαφορετικές νοηματικές αποχρώσεις που απέκτησαν μέσα στο χρόνο.

(Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις και μέσα σε χαρακτηριστικές εκφράσεις, που λέγονται σε συγκεκριμένες συνθήκες επικοινωνίας).

1. φύλλο, 2. μαύρος, 3. αγωγή, 4. αέρας, 5. ασφάλεια,
6. γλώσσα, 7. γλάστρα, 8. βάση, 9. παράλυση, 10. κατάρρευση

Απάντηση

1. φύλλο

- Αειθαλή ονομάζονται τα δέντρα που διατηρούν τα φύλλα τους όλες τις εποχές.
- Κόψε ένα φύλλο χαρτί από το τετράδιό σου.
- Στο μουσείο λαϊκής τέχνης θαυμάσαμε περίτεχνα κοσμήματα φτιαγμένα από φύλλα χρυσού και ημιπολύτιμες πέτρες.
- Στο σημερινό φύλλο της η εφημερίδα φιλοξενεί συνέντευξη του διάσημου σκηνοθέτη.
- Πριν μοιράσεις, φρόντισε να ανακατέψεις καλά τα φύλλα της τράπουλας.
- Μετά από την περιπέτεια που είχα με την υγεία μου, αποφάσισα να γυρίσω φύλλο στη ζωή μου.
- Έκανα όλο το σπίτι φύλλο και φτερό, αλλά δε βρήκα πουθενά το πορτοφόλι μου.
- Έχεις κάνει τόσα ταξίδια στο εξωτερικό και ποτέ δε μου έφερες ούτε ένα πράσινο φύλλο.

2. μαύρος

- Είχε πολύ όμορφα μάτια, μαύρα σαν κάρβουνο.
- Μόλις οι γονείς του έμαθαν τι είχε κάνει, τον έκαναν μαύρο στο ξύλο.
- Από το θάνατο του άντρα της κι έπειτα, φορούσε πάντα μαύρα.
- Τον τελευταίο καιρό είμαι πολύ απαισιόδοξος· τα βλέπω όλα μαύρα.
- Στην περίοδο της Κατοχής ανθούσε η μαύρη αγορά.
- Οι χώρες του περσικού κόλπου είναι πλούσιες σε μαύρο χρυσό.
- Τα τελευταία χρόνια πολλοί μαύροι έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα.

- *Μαύρη ζωή* πέρασα μαζί του.
- Για να πούμε τη *μαύρη αλήθεια*, δεν έχει άδικο να τον κατηγορεί.

3. αγωγή

- Το μάθημα της *κυκλοφοριακής αγωγής* θα πρέπει να ενταχθεί σε όλα τα σχολεία.
- Στην *αγωγή του πολίτη* μαθαίνουμε για τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.
- Φέτος ήρθε στο σχολείο μας ένας καινούριος καθηγητής *φυσικής αγωγής*.
- Ο γιατρός τού χορήγησε ειδική *φαρμακευτική αγωγή*.
- Οι ιδιοκτήτες έκαναν εναντίον του *αγωγή εξώσεως*.

4. αέρας

- Ο *καθαρός αέρας* της εξοχής μου προκαλεί ευεξία.
- Τις τελευταίες μέρες *πλανάται στον αέρα* η φήμη ότι θα παραιτηθεί ο Υπουργός Υγείας.
- Ο ιδιοκτήτης ζητούσε από τους υποψήφιους ενοικιαστές πέντε εκατομμύρια *αέρα για το κατάστημα που νοίκιαζε*.
- Τα προϊόντα που συσκευάζονται *σε κενό αέρος* διατηρούν τη φρεσκάδα τους.
- Από τότε που βγήκε στην τηλεόραση *έχουν πάρει τα μυαλά του αέρα*.

5. ασφάλεια

- Η οικογένεια πρέπει να *παρέχει ασφάλεια* στα μέλη της.
- Είναι απαραίτητο να φοράμε *ζώνες ασφαλείας* σε κάθε διαδρομή με το αυτοκίνητο.
- Η Αστυνομία, η Πυροσβεστική και το Λιμενικό είναι τα *Σώματα Ασφαλείας* της χώρας.
- Τα φώτα έσβησαν, γιατί *έπεσε η ασφάλεια*.
- Χτες διέρρηξαν το σπίτι μου και έκλεψαν μερικά πράγματα, αλλά ευτυχώς είχα κάνει *ασφάλεια κλοπής*.

6. γλώσσα

- Η *γλώσσα είναι το αισθητήριο όργανο* της γεύσης.
- Για το διορισμό σε αυτή τη θέση απαιτείται η άριστη γνώση *δύο ξένων γλωσσών*.
- Μην ακούς τις *κακές γλώσσες* που διαδίδουν άσχημες φήμες.

- *Μου βγήκε η γλώσσα να ανέβω στον πέμπτο όροφο από τις σκάλες, αφού το ασανσέρ είχε βλάβη.*
- *Αυτός ο άνθρωπος είναι πολύ κουραστικός· δε βάζει γλώσσα μέσα του!*
- *Μέλι στάζει η γλώσσα της, όταν μιλάει για τα εγγόνια της.*

7. γλάστρα

- *Πρέπει να μεταφυτέψω την καμέλια σε μεγαλύτερη γλάστρα.*
- *Μαζί με το βασιλικό ποτίζεται κι η γλάστρα (:λέγεται όταν επωφελείται κανείς από το καλό που τυχαίνει σε κάποιον άλλο).*
- *Στις περισσότερες πρωινές εκπομπές έχουν και μερικές «γλάστρες» που επιδεικνύουν τα σωματικά τους προσόντα.*

8. βάση

- *Στη βάση του αγάλματος υπάρχει μια δυσανάγνωστη επιγραφή.*
- *Η ειλικρίνεια είναι η βάση της φιλίας μας.*
- *Το επιχείρημά σου στη βάση του είναι σωστό, αλλά χρειάζεται μεγαλύτερη ανάλυση.*
- *Δυστυχώς τελείωσαν οι διακοπές και επιστρέφουμε στη βάση μας.*
- *Η διαφωνία των δύο βουλευτών δυσαρέστησε τη βάση του κόμματος.*
- *Στο τελευταίο διαγώνισμα στα μαθηματικά έπιασα τη βάση.*
- *Στην Ελλάδα υπάρχει νατοϊκή βάση στη Σούδα.*

9. παράλυση

- *Η τετραπληγία είναι παράλυση και των τεσσάρων άκρων.*
- *Οι συνεχείς απεργίες προκάλεσαν παράλυση της κρατικής μηχανής.*

10. κατάρρευση

- *Η κατάρρευση του κτιρίου οφείλεται στην κακή κατασκευή του.*
- *Έπαθε νευρική κατάρρευση από υπερκόπωση.*
- *Τα εσωτερικά προβλήματα και οι εξωτερικοί εχθροί οδήγησαν την αυτοκρατορία σε κατάρρευση.*

Σελ. 64 Σχολικού Βιβλίου

27. Πολλές λέξεις αλλάζουν σημασία μέσα στο χρόνο. Οι ακόλουθες άλλαξαν σημασία μετά την εμφάνιση του χριστιανισμού. Να βρείτε την αρχική και τη μεταγενέστερη σημασία τους.

Απάντηση

	Λέξεις	Αρχική σημασία	Μεταγενέστερη σημασία
1.	άγγελος	αγγελιαφόρος, αυτός που διαβιβάζει ειδήσεις	επουράνιος ακόλουθος του θεού, άυλο πνευματικό ον/ άνθρωπος αγνός και καλός ή πολύ όμορφος
2.	εκκλησία	συνέλευση του δήμου	το σύνολο των πιστών της χριστιανικής θρησκείας/ ο χριστιανικός ναός
3.	λειτουργία	δημόσια υπηρεσία (π.χ. χορηγία, τριηραρχία κ.λ.π.) που αναλάμβαναν στην αρχαία Αθήνα οι εύποροι πολίτες	το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας/ ιεουργία που ακολουθεί συγκεκριμένο κείμενο και τυπικό
4.	βαπτίζω	βυθίζω σε υγρό, βουτώ	κάνω κάποιον μέλος θρησκείας με το μυστήριο της βάπτισης/ δίνω όνομα σε κάποιον
5.	επίσκοπος	επιτηρητής, φρουρός, αυτός που επιβλέπει	ο κληρικός που φέρει τον ανώτατο βαθμό ιεροσύνης
6.	διάκονος	θεράπων, υπηρέτης	ο κληρικός που φέρει τον κατώτερο βαθμό ιεροσύνης (μετά τον επίσκοπο και τον πρεσβύτερο)

Σελ. 65 Σχολικού Βιβλίου

28. Να σχηματίσετε φράσεις με τις λέξεις που σας δίνονται, παίρνοντας υπόψη τις διαφορετικές σημασίες τους, όπως αυτές φαίνονται στα παρακάτω λεκτικά σύνολα.

Απάντηση

α) αδυναμία

- έλλειψη σωματικής επάρκειας → Από το πρωί νιώθω *αδυναμία* και έχω *ζαλάδες*.
- έλλειψη πνευματικής επάρκειας → Διαπιστώνω *αδυναμία στην ικανότητά του* να κρίνει.
- συμπάθεια → Οι παπούδες έχουν *μεγάλη αδυναμία στα εγγόνια τους*.

β) αντίσταση

1. η αντίσταση στον επιδρομέα → Η πολιτεία τιμά τους ήρωες της *Εθνικής Αντίστασης*.
2. η αντίσταση στον αέρα → Το αεροδυναμικό σχήμα των οχημάτων μειώνει την *αντίσταση του αέρα*.
3. η ηλεκτρική αντίσταση → Πρέπει να αλλάξεις την καμένη *αντίσταση της ηλεκτρικής κουζίνας*.

γ) σύσταση

1. φυσική σύνθεση, υφή → Η *σύσταση των φαρμάκων* και των καλλυντικών αναγράφεται στη συσκευασία τους.
2. συγκρότηση, ίδρυση → Οι αδιόριστοι εκπαιδευτικοί έχουν προχωρήσει στη *σύσταση συλλόγου*.
3. συμβουλή → Ύστερα από σύσταση του γιατρού, άρχισε *αυστηρή δίαιτα*.
4. παρουσίαση κάποιου νέου προσώπου → Επειδή γνωρίζετε όλοι μεταξύ σας, δε χρειάζεται να *κάνω τις συστάσεις*.
5. γραπτή ή προφορική μαρτυρία για το χαρακτήρα ή τις ικανότητες κάποιου → Έχει *πολύ καλές συστάσεις* από την εταιρεία που εργαζόταν στο παρελθόν.
6. διεύθυνση κατοικίας → Σε παρακαλώ να μου *δώσεις τη σύστασή σου*, για να σου στείλω ένα γράμμα.
7. ένωση προσώπων για διάπραξη αξιόποινης πράξης → Οι νεαροί κατηγορούνται για *σύσταση συμμορίας*, κλοπές και φθορά ξένης περιουσίας.

δ) ασκώ

1. ασχολούμαι συστηματικά με κάτι, κυρίως επαγγελματικά → Ο αδερφός μου *ασκεί το επάγγελμά* του δικηγόρου τα δύο τελευταία χρόνια.
2. κάνω χρήση ενός δικαιώματος ή εκτελώ μια υποχρέωση → Θα πάω στο χωριό, για να *ασκήσω τα εκλογικά μου δικαιώματα*.
3. εφαρμόζω ή επιβάλλω κάτι με άμεσο ή έμμεσο τρόπο → Αυτός ο άνθρωπος *ασκεί πάνω σου μεγάλη επιρροή*.
4. ασχολούμαι μεθοδικά με κάτι, προσπαθώ να αναπτύξω μια ικανότητα με τη συνεχή επανάληψη → Η αδερφή μου *ασκείται καθημερινά στο κολύμπι*.
5. καθοδηγώ σε μια μεθοδική και συστηματική προσπάθεια που θα έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης σωματικής ή πνευματικής ικανότητας → Οι καθηγητές *ασκούν την κρίση* των μαθητών με διάφορες δραστηριότητες στα πλαίσια του μαθήματος.

ε) εξετάζω

1. ερευνώ προσεκτικά → Θα σου απαντήσω, αφού εξετάσω όλα τα στοιχεία της υπόθεσης.
2. ερευνώ επιστημονικά τον οργανισμό του αρρώστου → Ο γιατρός που με εξέτασε, μου σύστησε να πάρω βιταμίνες.
3. ανακρίνω → Ο ανακριτής αυτή την ώρα εξετάζει τους κατηγορούμενους για την επίθεση.
4. λεπτολογώ, δίνω προσοχή → Πρέπει να εξετάσουμε το θέμα από όλες τις απόψεις.

Σελ. 66 Σχολικού Βιβλίου

29. Να αποδώσετε τη σημασία των υπογραμμισμένων επιρρημάτων ή επιρρηματικών εκφράσεων με μία ισοδύναμη λέξη ή φράση.

Απάντηση

1. Ξύπνησε κιάλας το παιδί; → **τόσο νωρίς/ από τώρα**
2. Θα σου δώσω απάντηση σήμερα κιάλας → **και μάλιστα** σήμερα
3. Όταν θα τον αναζητήσουν, θα βρίσκεται κιάλας μακριά → **ήδη, πια**
4. Ο καλός τραγουδιστής δεν τραγουδάει απλώς το τραγούδι, το ερμηνεύει κιάλας → **αλλά και** το ερμηνεύει
5. - Τον ξέρεις τον Κώστα;
- Αν τον ξέρω...Είναι συγγενής μου κιάλας → **εξάλλου, άλλωστε**
6. Δεν έχει πάρει πτυχίο ακόμη η κόρη της → **ως τώρα**
7. Ακόμη και ο συνétaιρός του δεν τον υποστήριξε όσο έπρεπε → **ως, ούτε**
8. - Πώς πηγαίνει η υγεία του;
- Έτσι κι έτσι → **ούτε καλά ούτε άσχημα**
9. Η άποψή μου είναι αμερόληπτη και αντικειμενική· εγώ έτσι κι αλλιώς δεν κερδίζω τίποτε απ' αυτή την υπόθεση → **ούτως ή άλλως/ άλλωστε/ σε κάθε περίπτωση/ όπως και να έχει το πράγμα**
10. Πέρασαν κάπου δέκα χρόνια από τότε που ξενιτευτήκε → **περίπου/ πάνω κάτω**
11. Κάπου κάπου μας τηλεφωνεί → **πότε-πότε / πού και πού/ αραιά και πού/ καμιά φορά/ από καιρό σε καιρό**
12. Ο φίλος σου μια φορά δεν έκανε λάθος· κάποιος άλλος έχει την ευθύνη → **πάντως/ σε καμιά περίπτωση**

13. Μιλάει σιγανά, *μόλις που* ακούγεται → **ίσα που/ μετά βίας/ με δυσκολία**
14. Ο ήλιος *μόλις* είχε ανατείλει και όμως έκανε πολλή ζέστη → **πριν από λίγο/ ό,τι**
15. Γιαλό γιαλό πηγαίναμε *κι όλο* για σένα λέγαμε → **συνεχώς**
16. Δεν προσπάθησε *απλώς* να τονίσει την άποψή του, αλλά θέλησε να την επιβάλει *κιάλας* → **μόνο**
17. Η συμμετοχή του ήταν *ιδιαίτερα* ενθαρρυντική → **πολύ**
18. Επιθυμώ να ανακοινώσω τα αποτελέσματα στον καθένα *ιδιαιτέρως* → **χωριστά**
19. Το σκυλί δε δαγκώνει ποτέ, *εκτός αν* του επιτεθούν → **μόνο**
20. Σας ζηλεύω, γιατί επισκέφτηκαν αυτές τις μέρες την πόλη σας *τόσο* γνωστοί καλλιτέχνες → **πάρα πολύ**
21. Προσπάθησαν *όπως όπως* να καλύψουν το λάθος τους → **όπως μπορούσαν/ πρόχειρα**

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

6. Ορισμός

Ορισμός είναι η ακριβής και σαφής διατύπωση της σημασίας μιας λέξης

- ✓ Αν από έναν ορισμό αφαιρεθεί μία ή περισσότερες λέξεις, τότε ο ορισμός θα είναι ελλιπής και μπορεί να οδηγήσει σε παρανοήσεις.
- ✓ Είναι δύσκολο να ορίσουμε αφηρημένες έννοιες, π.χ. ελευθερία, ηθική, δικαιο, ψυχή.

Σελ. 68 Σχολικού Βιβλίου

1. Να αντιστοιχίσετε τους όρους της πρώτης στήλης με τη σημασία τους στη δεύτερη στήλη.

Απάντηση

A'	B'
1. νιτερμινισμός	→ αιτιοκρατία (δ)
2. κυνισμός	→ ωμότητα, αδιάντροπη ειλικρίνεια (α)
3. άλλοθι	→ δικαιολογία για την αντιμετώπιση μιας κατηγορίας (ε)
4. οπορτουνιστής	→ καιροσκόπος (γ)
5. ραγιαδασμός	→ δουλοπρέπεια (β)
6. αλλοτριώση	→ αποξένωση (ι)
7. δημοκοπία	→ δημαγωγία (στ)
8. ιδεολόγημα	→ άποψη που επινοείται για να υποστηρίξει θέσεις ή ενέργειες κάποιου (θ)
9. σοβινισμός	→ εθνικισμός (ζ)
10. φορμαλισμός	→ αυστηρή προσκόλληση σε προκαθορισμένες μορφές (η)

Σελ. 68 Σχολικού Βιβλίου

2. Να αντιστοιχίσετε τους ορισμούς που δίνονται στην Α' στήλη με τις λέξεις της Β' στήλης.

Απάντηση

	A'		B'
1.	αυτός που αμείβεται χωρίς να εργάζεται	→	αργόμισθος (ζ)
2.	ο κύριος τύπος μιας λέξης με τον οποίο αναγράφεται στο λεξικό και κανονίζεται η αλφαβητική της τοποθέτηση	→	λήμμα (δ)
3.	αμχανία επιλογής	→	δίλημμα (ε)
4.	αναίρεση των λόγων που είπε κάποιος, ριζική αλλαγή στη στάση του	→	παλινωδία (α)
5.	διάλογος μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων με σύντομες ερωτήσεις και απαντήσεις	→	στιχομυθία (στ)

	A'		B'
6.	το να συμβαίνουν δύο περιστατικά τον ίδιο καιρό χωρίς αιτιατή σχέση	→	σύμπτωση (β)
7.	σκέψη ή ενέργεια που κρύβει ιδιοτέλεια, που αποσκοπεί σε προσωπικά οφέλη	→	υστεροβουλία (γ)
8.	η καλή φήμη για κάποιον μετά το θάνατό του, η μεταθανάτια δόξα	→	υστεροφημία (ι)
9.	ισχυρογνωμοσύνη, έλλειψη συμφιλιωτικής διάθεσης	→	αδιαλλαξία (η)
10.	οξύς, προσβλητικός	→	δγκτικός (θ)

Σελ. 69 Σχολικού Βιβλίου

3. Συμπλήρωσε τους όρους ή τους ορισμούς.

Απάντηση

- κομφορμιστής** = αυτός που προσαρμόζεται στις απαιτήσεις και στους τύπους συμπεριφοράς της ομάδας στην οποία ανήκει, ακόμη κι όταν δεν τον εκφράζουν.
- ντετερμινισμός** = η θεωρία σύμφωνα με την οποία όλα τα φαινόμενα, τα γεγονότα, τα συμβάντα κ.λ.π. της πραγματικότητας γίνονται κατά αιτιώδη συνάφεια και σύμφωνα με τους φυσικούς και τους αντικειμενικούς νόμους.
- ουτοπία** = θεωρία, ιδέα ή επιδίωξη η οποία δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, που υπάρχει μόνο στη φαντασία.
- φωτογένεια** = η ιδιότητα ορισμένων ανθρώπων να φαίνονται έντονα, ζωηρά τα χαρακτηριστικά του προσώπου τους κατά τη φωτογράφιση, την κινηματογράφιση ή την τηλεοπτική τους εμφάνιση.
- φωτοσύνθεση** = η παραγωγή θρεπτικών οργανικών ουσιών στα φυτά με την επίδραση του ηλιακού φωτός.
- κυβερνοχώρος** = ο χώρος στον οποίο διακινούνται εικόνες, μηνύματα, πληροφορίες από τον ένα υπολογιστή στον άλλο.
- καιροσκοπισμός** = πολιτική πρακτική που χαρακτηρίζεται από υπερβολική προσαρμογή στις περιστάσεις και τάση για εκμετάλλευσή τους, ανεξάρτητα από το αν υπάρχει σύγκρουση με τις ιδεολογικές αρχές.
- παρρησία** = η θαρραλέα και ειλικρινής έκφραση της γνώμης και των σκέψεων.

9. ευφημισμός = σχήμα λόγου κατά το οποίο χρησιμοποιούνται από φόβο ή από πρόληψη λέξεις ή φράσεις με καλή σημασία αντί για άλλες με κακή σημασία.
10. φιλοκαλία = η αγάπη προς το αισθητικά ωραίο.
11. πανάκεια = φάρμακο που θεωρείται ότι θεραπεύει κάθε ασθένεια/ μέσο επίλυσης οποιουδήποτε προβλήματος.

Σελ. 70 Σχολικού Βιβλίου

4. Να επιλέξετε τη σωστή σημασία της λέξης (για κάθε λέξη υπάρχει μόνο μια σωστή απάντηση). Να γράψετε φράσεις στις οποίες οι λέξεις θα χρησιμοποιούνται με τη σωστή σημασία.

Απάντηση

1. θύσανος: α) θυσία ζώων
β) μαύρα, πυκνά σύννεφα
γ) **διακοσμητική φούντα συνήθως από νήματα** ✓
δ) ουρά λιονταριού
- Στον τοίχο κρεμόταν ένα όμορφο παλιό κέντημα με μεταξωτούς **θύσανους** στις τέσσερις γωνίες του.
2. ενδοτικός: α) εσωτερικός
β) δανεικός
γ) αντίθετος
δ) **υποχωρητικός** ✓
- Αφού τα αιτήματά σας είναι εύλογα και δίκαια, δεν πρέπει να φανείτε **ενδοτικοί**.
3. απνής: α) **αμείλικτος, σκληρός** ✓
β) ατιμώρητος
γ) απρόσιτος, απλησίαστος
δ) χορτάτος
- Οι ναζιστές ήταν **απνείς** διώκτες των Εβραίων.
4. γαλουχώ: α) τρέφω
β) μεγαλώνω
γ) γαληνεύω, ηρεμώ
δ) **διαπαιδαγωγώ** ✓
- Οι δάσκαλοί μας μάς **γαλούχησαν** με προοδευτικές και φιλελεύθερες ιδέες.
5. φερέγγυος: α) υποφερτός

- β) καταφερτζής
 γ) **αξιόπιστος** ✓
 δ) επικίνδυνος
- Να είσαι σίγουρος ότι θα σου επιστρέψει σύντομα τα χρήματα που του δάνεισες, γιατί είναι **φερέγγυος** άνθρωπος.
6. **προσιδιάζει:** α) προσθέτει
 β) **ταιριάζει, αποτελεί γνώρισμα** ✓
 γ) ιδιωτικοποιεί
 δ) είναι ιδιότροπος
- Αυτή η απαράδεκτη συμπεριφορά δεν **προσιδιάζει** σε έναν αξιοπρεπή και σοβαρό άνθρωπο όπως είσαι εσύ.
7. **απεμπολώ:** α) πουλάω την περιουσία μου
 β) αποχωρώ
 γ) **παραχωρώ τα δικαιώματά μου, προδίνω αρχές** ✓
 δ) απέχω
- Η χώρα μας δεν πρόκειται να **απεμπολήσει** τα κυριαρχικά της δικαιώματα σε περιοχές που της ανήκουν βάσει των διεθνών συμβάσεων.
8. **ελλοχεύω:** α) είμαι λοχαγός
 β) επιτηρώ
 γ) **καραδοκώ** ✓
 δ) φυλάω σκοπιά
- Σε περιόδους πολιτικής αστάθειας **ελλοχεύει** ο κίνδυνος να εμφανιστούν δημαγωγοί και καιροσκόποι που παρασύρουν το λαό.
9. **αποκύημα:** α) προϋπόθεση
 β) φαντασία
 γ) σκέψη, γνώμη
 δ) **γέννημα, δημιούργημα** ✓
- Δεν έπρεπε να τον πιστέψεις, γιατί όσα σου είπε δεν ήταν παρά **αποκύεμα** της φαντασίας του.
10. **ποδηγετώ:** α) περπατώ
 β) προηγούμαι
 γ) συμβάλλω
 δ) **καθοδηγώ, χειραγωγώ** ✓
- Συχνά οι μεγάλες δυνάμεις προσπαθούν να **ποδηγετήσουν** τις ασθενέστερες οικονομικά χώρες.

Σελ. 72 Σχολικού Βιβλίου

5. Σας δίνεται η σημασία ορισμένων λέξεων· εσείς να βρείτε ποιες είναι αυτές οι λέξεις.

Απάντηση

1. απερίσκεπτη φλυαρία, επιπόλαιη συζήτηση: **αερολογία, ακριτομυθία, αδολεσχία**
2. επικαλούμαι ανύπαρκτους κινδύνους ή μεγαλοποιώ υπαρκτούς: **κινδυνολογώ**
3. διαίρεση σε μικρά κομμάτια: **κατακερματισμός, κατατεμαχισμός, κατάτμηση**
4. λάτρης, οπαδός, θαυμαστής: **θιασώτης**
5. εξυπηρέτηση προσωπικού συμφέροντος: **ιδιοτέλεια**
6. δε συναντάει εμπόδια: **απρόσκοπος, ανεμπόδιστος, απαρακώλυτος**
7. οικειοποιούμαι, συνήθως με τη βία ή με απάτη, τα δικαιώματα που έχει κάποιος άλλος σε έναν τίτλο εξουσίας, σε μια ιδιοκτησία κ.τ.λ.: **σφετερίζομαι, ιδιοποιούμαι**
8. χαρακτηρισμός για σύνολο προσώπων ή πραγμάτων που τα στοιχεία του είναι τελείως άσχετα μεταξύ τους: **ετερόκλητος**
9. απαλλαγή από κάποια κηδεμονία ή εξάρτηση: **χειραφέτηση**
10. αποδοκίμαζω, επικρίνω κάποιον ή κάτι με ιδιαίτερη οξύτητα και συνήθως δημόσια: **στιγλιτεύω**

Σελ. 72 Σχολικού Βιβλίου

6. Να συμπληρώσετε τα κενά των φράσεων επιλέγοντας από το πλαίσιο τον κατάλληλο όρο.

σκοταδισμός, νεποτισμός, πλουραλισμός, φαρισαϊσμός, κυνισμός, φορμαλισμός, μηδενισμός, κοσμοπολιτισμός, λαϊκισμός

Απάντηση

1. Στην εκπαίδευση ορισμένων υπανάπτυκτων χωρών επικρατεί ακόμη **σκοταδισμός**.
2. Σε μια εποχή όπου κυριαρχεί ο **κοσμοπολιτισμός** δεν μπορείς να μένεις κλεισμένος στα στενά όρια της πατρίδας σου.

3. Τους μεγάλους καλλιτέχνες δεν τους χαρακτηρίζει ο **φορμαλισμός** αλλά η τάση για καινοτομίες.
4. Είναι **φαρισαϊσμός** να υποστηρίζει ότι συμπάσχει μαζί μας, τη στιγμή που αυτός είναι ο κύριος υπαίτιος των δεινών μας.
5. Η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών εξασφαλίζει τον **πλουραλισμό** και κατοχυρώνει τη δημοκρατία.
6. Έχει αποδειχτεί πως η δημαγωγία και ο **λαϊκισμός** πλήττουν τη δημοκρατία.
7. Συχνά οι μεγάλες δυνάμεις αντιμετωπίζουν με **κυνισμό** τα μικρά κράτη.
8. Απορρίπτεις τα πάντα και δε δέχεσαι καμιά αξία· χωρίς ιδιαίτερο λόγο έχεις οδηγηθεί στο **μηδενισμό**.
9. Με την αναξιοκρατία και το **νεποτισμό** είναι αδύνατο να αναδειχτούν οι πραγματικά άξιοι.

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

7. Ύφος – Επίπεδα Λόγου

- ✓ Κάθε άνθρωπος χρησιμοποιεί τη γλώσσα με έναν ιδιαίτερο τρόπο, ανάλογα με τη συγκεκριμένη περίπτωση γλωσσικής επικοινωνίας. Τα διαφορετικά επίπεδα της γλώσσας μάς δίνουν τη δυνατότητα να επιλέξουμε σύμφωνα με το ύφος και το επίπεδο του λόγου που θέλουμε κάθε φορά να χρησιμοποιήσουμε.
- ✓ Τα διαφορετικά επίπεδα γλώσσας και ύφους:
  1. **επίσημο**: λόγιες συνήθως λέξεις και φράσεις, που χρησιμοποιούνται κυρίως στις δημόσιες υπηρεσίες, στην εκκλησιαστική και στρατιωτική γλώσσα, σε λόγους πολιτικών κ.λπ.
π.χ. επιτετραμμένος, ειλημμένος, εύγλωττος
  2. **επιστημονικό**: λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούνται στις επιστήμες.
π.χ. ζωφόρος, θριγκός, ιουρασικός, παρεγκεφαλίδα, αρθρόποδο
  3. **λαϊκό**: λέξεις και φράσεις του προφορικού λόγου που ανήκουν στην αργκό, στη διάλεκτο της πιάτσας, του δρόμου, του περιθωρίου κ.λπ.
π.χ. φουμάρω, μου τη βάρεσε, ξηγιέμαι, αρχηγιλίκι, μαρμάγκα
  4. **λαϊκότροπο**: λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούνται σε διάφορες διαλέκτους και συχνά στη λογοτεχνία.
π.χ. ζαγάρι, μισεύω, κοπέλι
  5. **λόγιο**: λέξεις και φράσεις που προέρχονται από την καθαρεύουσα ή την αρχαία ελληνική γλώσσα ή έχουν πλαστεί κατά το αρχαιοελληνικό πρότυπο.
π.χ. ενδελεχής, μεσόγειος, αδρομερώς, αειφανής, νηπενθής
  6. **λογοτεχνικό**: λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούνται κυρίως στη λογοτεχνία.
π.χ. μούχρωμα, λιόκαλος, αχολογώ, θύμψες, φούχτα
  7. **οικείο**: λέξεις και φράσεις που απευθύνουμε σε πρόσωπα οικεία, του φιλικού και οικογενειακού μας περιβάλλοντος
π.χ. μαζόχας, μαμά, μπαμπάς, κολλητέ, ντόρος

8. **προφορικό:** λέξεις και φράσεις που δε συνηθίζονται στο γραπτό λόγο (τα όρια μεταξύ προφορικού και οικείου ύφους είναι δυσδιάκριτα)
π.χ. Γενάρης, ζεματάω, καταπώς, μακαρίτης, μαλλιάζω
9. **παιδικό:** π.χ. μαμ, νινί, νάνι, τζιζ
10. **παρωχημένο:** λέξεις και φράσεις που σπανίως χρησιμοποιούνται επειδή έχουν αντικατασταθεί από άλλες ή επειδή οι έννοιες που περιγράφουν έχουν ξεπεραστεί
π.χ. μοτοσακό, παρασόλ, κονδυλοφόρος, μορμολύκειο, μπουλουξής
11. **χυδαίο:** λέξεις και φράσεις υβριστικές

Σελ. 76 Σχολικού Βιβλίου

1. Μιλώντας σε φίλους σου κατά το διάλειμμα αφηγείσαι με τον εξής περίπου τρόπο τα δραματικά γεγονότα βίας που συνέβησαν σε έναν ποδοσφαιρικό αγώνα της Κυριακής: «Χτες έπαθα την πλάκα μου μ' αυτά που είδα στο γήπεδο. Καμιά πεντακοσαριά οπαδοί κρατώντας κοντάρια και λοστούς μπήκαν μέσα στον αγωνιστικό χώρο και τα έκαναν όλα γυαλιά καρφιά...»
- α) Να συνεχίσεις την αφήγηση με το ίδιο ύφος.
β) Να περιγράψεις τα ίδια γεγονότα σε γραπτό κείμενο ως ανταποκριτής μιας σοβαρής εφημερίδας.

Απάντηση

α) Χτες έπαθα την πλάκα μου μ' αυτά που είδα στο γήπεδο. Καμιά πεντακοσαριά οπαδοί κρατώντας κοντάρια και λοστούς μπήκαν μέσα στον αγωνιστικό χώρο και τα έκαναν γυαλιά καρφιά. Ούρλιαζαν και προσπαθούσαν να σπάσουν ό,τι έβρισκαν μπροστά τους – έκαναν σαν τρελοί. Οι προπονητές, οι παίκτες και ο διαιτητής έτρεξαν στα αποδυτήρια, γιατί, αν έμεναν, οι φανατικοί θα τους έσπαγαν στο ξύλο. Σε κανά πεντάλεπτο μπήκαν στο γήπεδο οι μπάτσοι κι έριξαν δακρυγόνα. Από αυτούς που έκαναν τις φασαρίες, οι περισσότεροι πρόλαβαν να ξεφύγουν, ενώ άλλους τους έπιασε η αστυνομία. Μόλις ήρέμησαν τα πράγματα, ο αγώνας ξανάρχισε, αλλά μερικοί οπαδοί από τις κερκίδες άρχισαν να φωνάζουν συνθήματα για το διαιτητή, να βρίζουν τους παίκτες και να ξηλώνουν καθίσματα που τα πέταγαν στο γήπεδο. Μετά από λίγο, ο αγώνας διακόπηκε και είπαν πως και οι δύο ομάδες θα τιμωρηθούν με αποκλεισμό έδρας την επόμενη Κυριακή.

β) Έκτροπα σημειώθηκαν στο χθεσινό αγώνα για το πρωτάθλημα Ελλάδος. Στο δεύτερο ημίχρονο, έπειτα από σφύριγμα πέναλτι του διαιτητή, περίπου πεντακόσιοι οπαδοί της γηπεδούχου ομάδας εισέβαλαν στον αγωνιστικό χώρο οπλισμένοι με ξύλα και λοστούς και απειλώντας τη σωματική ακεραιότητα των παικτών και του διαιτητή. Οι ποδοσφαιριστές πρόλαβαν να καταφύγουν στα αποδυτήρια, οι φανατικοί όμως άρχισαν να επιδίδονται σε βανδαλισμούς. Ευτυχώς, με την έγκαιρη επέμβαση της αστυνομίας απειράπησαν φθορές μεγαλύτερης έκτασης, ενώ σημειώθηκαν και συλλήψεις ορισμένων οπαδών. Μόλις αποκαταστάθηκε η ηρεμία, ο αγώνας ξεκίνησε εκ νέου, αλλά μετά από λίγα λεπτά κάποιοι θερμόαιμοι νεαροί από τις κερκίδες, εξαπολύοντας υβριστικά

συνθήματα, άρχισαν να πετούν κομμάτια από σπασμένα καθίσματα στον αγωνιστικό χώρο. Ο διαιτητής αναγκάστηκε να διακόψει εσπευσμένα τον αγώνα, ενώ, σύμφωνα με δήλωσή του στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι δύο ομάδες θα τιμωρηθούν με αποκλεισμό έδρας την επόμενη αγωνιστική.

Σελ. 77 Σχολικού Βιβλίου

2. Να αντικαταστήσεις τις λαϊκές ή οικείες φράσεις που σου δίνονται με άλλες συνώνυμες τους σε ύφος λόγιο.

Απάντηση

1. κάνω πλάτες σε κάποιον → παρέχω υποστήριξη, παρέχω κάλυψη, παρέχω άλλοθι
2. έχει γερές πλάτες → διαθέτει ισχυρά ερείσματα
3. οι φτέρνες του χτυπούν στην πλάτη → κινείται ταχέως, κινείται εσπευσμένα, σπεύδει
4. βάζω πλάτη → συντρέχω, παραστέκομαι
5. δεν πήρε χαμπάρι → δεν αντελήφθη
6. έσκασε ο τοίχος → υπέστη ρωγμές
7. το έσκασε → δραπέτευσε
8. έσκασε μύτη → εμφανίστηκε, ενεφανίσθη
9. τούμπαρε το αυτοκίνητο → ανετράπη
10. τον έφαγαν λάχανο → τον νίκησαν ολοκληρωτικά, τον εξουδετέρωσαν/ τον φόνευσαν
11. τον λύγισαν τα βάσανα → τον κατέβαλαν
12. το λέει η καρδιά του → είναι θαρραλέος, ανδρείος
13. λερώνει την τιμή του → κηλιδώνει, αμαυρώνει, σπιλώνει
14. του την έφεραν → τον εξαπάτησαν, εξαπατήθη
15. στο κοντινό μέλλον → στο εγγύς μέλλον

Σελ. 77 Σχολικού Βιβλίου

3. Οι λέξεις που ακολουθούν ταιριάζουν κυρίως σε ύφος ανεπίσημο και οικείο. Προσπαθήστε να βρείτε συνώνυμες λέξεις που να ανήκουν σε διαφορετικό επίπεδο λόγου και να συνδυάζονται με ύφος πιο επίσημο.

Απάντηση

1. κουμαντάρω: διοικώ, διευθύνω

2. πρήξιμο: οίδημα, διόγκωση
 3. ξεχαρβάλωμα: διάλυση, αποδιοργάνωση, αποσύνθεση
 4. φτιάχνω: δημιουργώ, κατασκευάζω, επισκευάζω, βελτιώνω
 5. ντόμπρος: ευθύς, ειλικρινής, απροσποίητος, ανυπόκριτος/σαφής, ρητός
 6. βουτώ: βυθίζω, καταδύομαι/ συλλαμβάνω/ κλέβω
 7. ξοδεύω: δαπανώ
 8. κοκορόμυαλος: ελαφρόμυαλος, επιπόλαιος, ελαφρόνους
 9. ψάχνω: αναζητώ, ερευνώ
 10. λαιμαργία: βουλιμία, αδηφαγία
 11. ταλέντο: τάλαντο, φυσικό χάρισμα, ιδιοφυΐα
 12. λαδώνω: λιπαίνω/ λεκιάζω/ δωροδοκώ, εξαγοράζω

Σελ. 78 Σχολικού Βιβλίου

4. Χρησιμοποιούμε πολλές φορές στο λόγο μετοχές παθητικού παρακειμένου με αναδιπλασιασμό (όπως στα αρχαία ελληνικά) σε θέση επιθέτου ή ουσιαστικού για λόγους ύφους ή επειδή οι εκφράσεις έχουν γίνει στερεότυπες.

Χρησιμοποιήστε σε φράσεις τις εξής μετοχές:

1. προσβεβλημένος, 2. εγγεγραμμένος, 3. επιτετραμμένος, 4. δεδλωμένος 5. σεσημασμένος, 6. εσκεμμένος, 7. εισηγμένος, 8. εξεζητημένος, 9. συγκεχυμένος, 10. ειλημμένος, 11. βεβιασμένος

Απάντηση

1. Αισθάνθηκα βαρύτατα **προσβεβλημένος** από τη συμπεριφορά του.
2. Από τους 4.025 **εγγεγραμμένους** στους εκλογικούς καταλόγους του δήμου μας, ψήφισαν οι 3.538.
3. Στη διεθνή συνδιάσκεψη παραβρέθηκε και Έλληνας **επιτετραμμένος**.
4. Σύμφωνα με την **αρχή της δεδλωμένης** η κυβέρνηση πρέπει να έχει την εκπεφρασμένη εμπιστοσύνη της Βουλής.
5. Οι αστυνομικές αρχές συνέλαβαν χτες το **σεσημασμένο** κακοποιό την ώρα που προσπαθούσε να διαφύγει στο εξωτερικό.
6. Μην τον κατηγορείς, γιατί αυτή η κίνησή του δεν ήταν **εσκεμμένη**.
7. Η πρόσφατα **εισηγμένη** στο χρηματιστήριο εταιρεία ανήκει πλέον στον όμιλο των επιχειρήσεών μας.

8. Η εμφάνισή σου είναι πολύ **εξεζητημένη** για το περιβάλλον όπου εργάζεσαι.
9. Οι αναμνήσεις από εκείνη την περίοδο της ζωής μου είναι **συγκεχυμένες**.
10. Μην προσπαθείς να με πείσεις να παραμείνω σ' αυτή τη θέση· η απόφασή μου να παραιτηθώ είναι **ειλημμένη**.
11. Η υπόθεση απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό και όχι **βεβιασμένες** κινήσεις.

Σελ. 78 Σχολικού Βιβλίου

5. Να βρείτε συνώνυμα επίθετα σε **-ης, -ης, -ες**, που να ταιριάζουν σε πιο επίσημο ύφος και να εντάξετε το καθένα σε μία φράση.

Απάντηση

1. **δυσβάσταχτος**: επαχθής
  - Οι νικητές του πολέμου επέβαλαν **επαχθείς** όρους ειρήνης στους ηττημένους.
2. **αποτρόπαιος**: ειδεχθής
  - Ο εκπρόσωπος της πολιτικής αγωγής εξέφρασε τον αποτροπιασμό του για το **ειδεχθές** έγκλημα του κατηγορουμένου.
3. **εύγλωττος**: ευφραδής
  - Όταν τον άκουσα να μιλάει στο δικαστήριο, συνειδητοποίησα πόσο έξυπνος και **ευφραδής** είναι.
4. **έξυπνος**: ευφυής
  - Κέρδισε το πρωτάθλημα στο σκάκι κάνοντας μια **ευφυή** κίνηση στο τέλος της παρτίδας.
5. **ξεκάθαρος**: σαφής, διαυγής, εναργής
  - Στις εξετάσεις δόθηκαν **σαφείς** οδηγίες για τη συμπλήρωση των στοιχείων κάθε μαθητή.
6. **ωραίος**: ευειδής
  - Ένας ψηλός κι **ευειδής** νέος με πλησίασε χαμογελώντας με συμπάθεια.
7. **μισπτός**: απεχθής
  - Η **απεχθής** μορφή του βασανιστή τού αποτυπώθηκε στη μνήμη.
8. **φλύαρος**: αμετροεπής
  - Μιλάει ακατάπανστα και με αλαζονεία· είναι **αμετροεπής** και υπερφίαλος.
9. **μισοπεθαμένος**: ημιθανής
  - Ο οδηγός του αυτοκινήτου εγκατέλειψε τον τραυματία **ημιθανή** και αιμόφυρτο.

10.μισοτελειωμένος: ημιτελής

- Το τελευταίο μυθιστόρημα του Καραγάτση έμεινε ημιτελής.

Σελ. 79 Σχολικού Βιβλίου

6. Υποθέστε ότι παραδώσατε στον αρχισυντάκτη της εφημερίδας στην οποία εργάζεστε το παρακάτω κείμενο. Αυτός το βρήκε πολύ καλό και ευαίσθητο, αλλά σας υπογράμμισε μερικές λέξεις και φράσεις που, κατά τη γνώμη του, είναι κοινές και πρέπει να τις αντικαταστήσετε με άλλες, για να υπάρχει ομοιομορφία στο ύφος του κειμένου. Σας είπε μάλιστα να αλλάξετε και τη σύνταξη σε κάποια σημεία, αν είναι απαραίτητο.

Απάντηση

- την πείνα = την ασιτία
- κρατήθηκε = τηρήθηκε
- μπήκαν = τέθηκαν
- έκαναν = διεξήγαγαν
- «μετρούν» περισσότερο = θεωρούνται ανώτεροι, υπολογίζονται περισσότερο
- σφάχτηκαν = σφαγιάστηκαν, θανατώθηκαν
- κρατιέται = τηρείται
- το κόλπο = το τέχνασμα, το ιδεολόγημα
- δε φτάνει = δεν αρκεί, δεν επαρκεί
- μαζί = συγχρόνως, ταυτόχρονα, συνάμα
- θα βλέπουν = θα θεωρούν

Σελ. 80 Σχολικού Βιβλίου

7. Σου δίνεται ένα απόσπασμα στο οποίο ο Ουμπέρτο Έκο ασκεί κριτική σε όσους χρησιμοποιούν το κινητό τηλέφωνο. Να συνεχίσεις το κείμενο γράφοντας για τις άλλες δύο κατηγορίες (φλύαρους και επιδειξιμανείς) στις οποίες αναφέρεται ο συγγραφέας. Προσπάθησε να έχει το κείμενό σου ειρωνικό ύφος.

Απάντηση

Η εφεύρεση του κινητού τηλεφώνου ήρθε να καλύψει τις ανάγκες των ανθρώπων που ανήκουν σε δύο ακόμη κατηγορίες: στους φλύαρους και στους επιδειξιμανείς. Οι πρώτοι μπορούν πλέον να εκμεταλλεύονται το χρόνο τους

δημιουργικά, μιλώντας στο τηλέφωνο όπου κι αν βρίσκονται: στο δρόμο την ώρα που περπατούν, στο αυτοκίνητο όταν οδηγούν, σε αίθουσες αναμονής, ακόμη και στο θέατρο ή τον κινηματογράφο. Πολύ συχνά δε, μας καθιστούν ακούσιους ωτακουστές των συζητήσεών τους, αφού οι φλύαροι συνηθίζουν να μιλούν δυνατά, κυρίως όταν πρόκειται για σοβαρά θέματα, όπως πώς πέρασε η χθεσινή βραδιά, ποιοι γνωστοί τους τσακώθηκαν, τι ρούχα αγόρασαν πρόσφατα, τι είδαν στην τηλεόραση...

Οι άνθρωποι που ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία δε χρησιμοποιούν το τηλέφωνο τόσο για να μιλούν όσο για να επικοινωνούν σε ένα άλλο επίπεδο: επιδιώκουν να κινήσουν την περιέργεια και το θαυμασμό των άλλων είτε επιδεικνύοντας το τελευταίο μοντέλο τηλεφώνου (που διαθέτει και ψηφιακή κάμερα και πολυφωνικούς ήχους και δυνατότητα σύνδεσης με το διαδίκτυο) είτε μιλώντας όσο πιο δυνατά μπορούν για τις επαγγελματικές τους ευθύνες ή για τις προσωπικές επιτυχίες τους. Και στις δύο περιπτώσεις, χωρίς να το αντιλαμβάνονται, δεν πετυχαίνουν τον αρχικό τους στόχο, αλλά, αντίθετα, καταντούν αφόρητα βαρετοί και ενοχλητικοί για τους γύρω τους.

Α΄ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

8. Άλλες χρήσεις των λέξεων

Σελ. 82 Σχολικού Βιβλίου

1. Μερικές φορές σχηματίζοντας διαφορετικές παρομοιώσεις με την ίδια λέξη καταφέρνουμε να ορίσουμε καλύτερα το νόημά της. Να βρεις τρεις παρομοιώσεις που να ταιριάζουν στην καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις και να εξηγήσεις τη διαφορά που υπάρχει στη σημασία τους.

π.χ. μαλλιιά σαν μετάξι: απαλά, μαλακά
μαλλιιά σαν χρυσάφι: ξανθά
μαλλιιά σαν του σκαντζόχοιρου: όρθια και σκληρά

Απάντηση

- τρέχει σαν τον άνεμο: πολύ γρήγορα, με μεγάλη ταχύτητα
τρέχει σαν λαγός: βιαστικά, γρήγορα
τρέχει σαν ζαρκάδι: με ταχύτητα και χάρη
- περπατάει σαν χελώνα: πολύ αργά
περπατάει σαν κάβουρας: πλάγια ή προς τα πίσω ή αργά και με νωθρότητα
περπατάει σαν πάπια: γέρνοντας έντονα μια προς τα αριστερά και μια προς τα δεξιά
περπατάει σαν πέρδικα: καμαρωτά
περπατάει σαν μεθυσμένος: παραπατώντας, τρεκλίζοντας
- τρώει σαν πουλάκι/ σαν σπουργίτι: πολύ λίγο
τρώει σαν λύκος: λαίμαργα και άπληστα
τρώει σαν γουρούνι: πολύ και άτσαλα
τρώει σαν βόδι: πάρα πολύ
- κόκκινος σαν παντζάρι: από ντροπή, αμηχανία
κόκκινος σαν παπαρούνα: από ντροπή, αμηχανία
κόκκινος σαν αστακός: από θυμό
κόκκινος σαν αίμα: με έντονο, βαθύ κόκκινο χρώμα
- ψηλός σαν κυπαρίσσι: λυγρόκορμος, ευθυτενής, με ωραίο παράστημα
ψηλός σαν έλατος: ψηλός και γεροδεμένος
ψηλός σαν τηλεγραφόξυλο: ψηλός, αδύνατος και άχαρος
ψηλός σαν λελέκι: ψηλός, αδύνατος και άχαρος

Σελ. 82 Σχολικού Βιβλίου

2. Να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν με ρήματα που έχουν πρώτο συνθετικό πρόθεση και δεύτερο συνθετικό το ρήμα *βάλλω*. Να προσέξετε την ορθογραφία.

Απάντηση

1. Το εκλογικό σύστημα στη δεκαετία του 1880 δεν **επέβαλλε** (ΠΡΤ) να ψηφίζει κανείς ένα μόνο κόμμα.
2. **Παραβάλαμε** (ΑΟΡ) τα δύο κείμενα, το πρωτότυπο και το αντίγραφο, και διαπιστώσαμε ότι δεν έχουν καμία διαφορά.
3. Το σωματείο μας προτίθεται να **αναβάλει** (ΑΟΡ) τη διεξαγωγή των αρχαιρεσιών, για να μη συμπέσουν με τον εορτασμό της εθνικής επετείου.
4. Το γνωρίζω πως διαρκώς με **διαβάλλει** (ΕΝΣ) και με συκοφαντεί στους συναδέλφους μου.
5. Είναι δύσκολο να **αποβάλει** (ΑΟΡ) κανείς τις κακές συνήθειες.
6. Η πολύμηνη αρρώστια του τον **κατέβαλε** (ΑΟΡ).
7. Ο Νείλος **εκβάλλει** (ΕΝΣ) στη Μεσόγειο σχηματίζοντας ένα τεράστιο δέλτα.
8. Όταν μου στείλετε την εγκυκλοπαίδεια, θα σας **καταβάλω** (στιγμ. ΜΕΛ) το ποσό.
9. Τον **είχε υποβάλει** (ΥΠΡ) σε τέτοιο βαθμό, ώστε είχε γίνει άβουλο όργανό του.
10. Οι φορολογούμενοι πρέπει να **υποβάλουν** (ΑΟΡ) τις φορολογικές δηλώσεις τους ως το τέλος του μήνα.

Σελ. 83 Σχολικού Βιβλίου

3. Να εντάξετε τα ρήματα που ακολουθούν σε μία μικρή φράση. Φροντίστε να χρησιμοποιηθούν εύστοχα.

Απάντηση

- **ανακύπτω:** *ανακύπτουν δυσκολίες* (= παρουσιάζονται)
- **αναμοχλεύω:** *αναμοχλεύω τα πάθη* (= ανακινώ)
- **αναλίσκω:** *αναλίσκω σκέψη* (= ξοδεύω, αφιερώνω, δαπανώ)
- **αντιδιαστέλλω:** *αντιδιαστέλλω στοιχεία* (= αντιπαραθέτω)
- **αντιστρατεύομαι:** *αντιστρατεύομαι συμφέροντα* (= αντιβαίνω, εναντιώνομαι, συγκρούομαι)

- **απεμπολώ:** *απεμπολώ τα δικαιώματά μου* (= εγκαταλείπω, αθετώ, προδίδω)
- **απεργάζομαι:** *απεργάζομαι τεχνάσματα* (= μηχανεύομαι, σχεδιάζω κάτι κακό)
- **αποκομίζω:** *αποκομίζω οφέλη* (= αποκτώ)
- **αποσοβώ:** *αποσοβώ τον κίνδυνο* (= αποτρέπω)
- **βαυκαλίζομαι:** *βαυκαλίζομαι με την ιδέα* (= ξεγελώ τον εαυτό μου)
- **διατείνομαι:** *διατείνομαι ότι έχω δίκιο* (= υποστηρίζω)
- **εδράζομαι:** *η άποψή του εδράζεται σε ισχυρά επιχειρήματα* (= βασίζεται)
- **εκλαμβάνω:** *εκλαμβάνω τα λόγια σου ως πρόταση συνεργασίας* (= αντιλαμβάνομαι, θεωρώ)
- **επωμίζομαι:** *επωμίζομαι τις ευθύνες* (= αναλαμβάνω)
- **κληροδοτώ:** *κληροδοτώ την περιουσία μου στους απογόνους μου* (= μεταβιβάζω, παραχωρώ)
- **κληρονομώ:** *κληρονομώ ένα ακίνητο* (= γίνομαι κληρονόμος)
- **μετέρχομαι:** *μετέρχομαι αθέμιτα μέσα* (= χρησιμοποιώ)
- **παρακωλύω:** *παρακωλύω μια διαδικασία* (= παρεμποδίζω)
- **περιέρχομαι:** *περιέρχομαι σε αμηχανία* (= φθάνω)
- **προοιωνίζομαι:** *τα υψηλά ποσοστά ανεργίας προοιωνίζονται μεγάλα προβλήματα σε κοινωνικό επίπεδο* (= προμαντεύω, δίνω το ερέθισμα για να προβλεφθεί κάτι συνήθως δυσάρεστο)
- **συμμερίζομαι:** *συμμερίζομαι την αγωνία σου* (= κατανοώ, μετέχω σε κάτι, βιώνω από κοινού)
- **υποσκάπτω:** *υποσκάπτω τα θεμέλια της οικογένειας* (= υπονομεύω)
- **χαλκεύω:** *χαλκεύω πληροφορίες* (= κατασκευάζω ψεύτικες πληροφορίες)
- **χρηματίζω:** *χρημάτισε πρόεδρος* (= ασκώ τα καθήκοντα, διατελώ)

Σελ. 83 Σχολικού Βιβλίου

4. Συμπληρώστε τα παρακάτω ουσιαστικά με ένα ή περισσότερα κατάλληλα ρήματα:

π.χ. επιτελεί έργο

Απάντηση

1. προκαλεί, έχει, παρουσιάζει **παρενέργειες**
2. δημιουργεί, προκαλεί, λύνει, επιλύει **προβλήματα**
3. τηρώ, επιβάλλω, θέτω, παραβαίνω, καταστρατηγώ **τους κανόνες**

4. είμαι συνεπής, ανταποκρίνομαι στις υποχρεώσεις μου
5. αναλαμβάνω, φέρω, έχω, επωμίζομαι, μεταθέτω, αποποιούμαι, επιρρίπτω, καταλογίζω ευθύνη
6. κυριαρχείται από, διακατέχεται από, χαλιναγωγεί τα πάθη και τις αδυναμίες του.
7. διαρρέει, διαδίδεται, υπάρχει, διαψεύδεται, επιβεβαιώνεται η πληροφορία
8. διεκδικεί, υπερασπίζεται, ασκεί, προστατεύει, παραχωρεί, διασφαλίζει, αποκτά, χάνει, απεμπολεί τα δικαιώματά του
9. προκαλεί, ενισχύει, τρέφει, υποδαυλίζει το μίσος
10. βελτιώνω, ανεβάζω, υποβαθμίζω το βιοτικό επίπεδο.

Σελ. 84 Σχολικού Βιβλίου

5. Συμπληρώστε τα κενά με το σωστό τύπο του κατάλληλου επιθέτου από αυτά που βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο.

αγκάθινος, μανιακός, ακανθώδης, αγκαθερός, διάφανος, ασυνήθης, διαφανής, ασυνήθιστος, αγκαθωτός, άτυχος, μανιώδης, ατυχής

Απάντηση

1. Σε τι χρησιμεύει αυτό το **αγκαθωτό** πλέγμα;
2. Κούνησε το γέρικο κεφάλι της και είπε στην εγγονή της:
«Αχ, παιδί μου, δεν πρέπει να πικραίνεσαι τόσο πολύ. Ο δρόμος της ζωής είναι **αγκαθερός**».
3. Η συζήτησή τους κράτησε πολλές ώρες, γιατί τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν ήταν δύσκολα και **ακανθώδη**.
4. Του φόρεσαν **αγκάθινο** στεφάνι.
5. Τα **διάφανα** νερά του Αιγαίου πελάγους έχουν εμπνεύσει πολλούς ποιητές.
6. Οι αποφάσεις στην εταιρεία λαμβάνονται με **διαφανείς** διαδικασίες.
7. Το **ατυχές** γεγονός προκάλεσε θλίψη σε όλους τους παριστάμενους.
8. **Άτυχη** μάνα! Της πέθαναν όλα της τα παιδιά νέα.
9. Είναι **ασυνήθιστος** στο πιετό· γι' αυτό και μέθυσε.
10. Είναι **ασυνήθης** ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει τις επιθέσεις των πολιτικών του αντιπάλων.
11. Είναι **μανιώδης** συλλέκτης γραμματοσήμων.
12. Αποδείχτηκε ότι ο φιλήσυχος γείτονάς τους ήταν ο **μανιακός** δολοφόνος της υπερήλικης γυναίκας.

Σελ. 85 Σχολικού Βιβλίου

6. Να συμπληρώσετε τα κενά επιλέγοντας το κατάλληλο επίρρημα (ή επιρρηματική έκφραση) από το πλαίσιο.

ευχάριστα, ευχαρίστως, ιδιαίτερα, ιδιαίτέρως, τελείως, τέλεια, εκτάκτως, έκτακτα, αμέσως, άμεσα, απλά, απλώς, αδιάκριτα, αδιακρίτως, καταρχήν, κατ' αρχάς

Απάντηση.

1. Το ασθενοφόρο έφτασε στον τόπο του δυστυχήματος **αμέσως** μετά το τηλεφώνημά τους.
2. Η υπόθεση αυτή με αφορά **άμεσα**.
3. Δε διαφωνούμε **απλώς**, αλλά απορρίπτουμε εντελώς τις θέσεις σας.
4. Είναι **ιδιαίτερα** σημαντικό να λέει κανείς σπουδαία πράγματα μιλώντας **απλά**.
5. Τον πήρε **ιδιαίτέρως** και του τα έψαλε.
6. Ο Κ. κατάφερε στη μετάφρασή του να αποδώσει **τέλεια** το περιεχόμενο και το ύφος του πρωτότυπου.
7. Στις οικογενειακές μας εκδρομές περνούμε πολύ **ευχάριστα**, όταν είναι μαζί μας ο μικρός μας γιος, που κάνει συνεχώς αστεία σχόλια και έξυπνες παρατηρήσεις για ό,τι συμβαίνει.
8. Τα αποτελέσματα των εκλογών ήταν **τελείως** απροσδόκητα και για την κυβέρνηση και για την αντιπολίτευση.
9. Ανέλαβα **ευχαρίστως** να μεσολαβήσω, για να λυθεί η παρεξήγηση μεταξύ τους.
10. Το υπουργικό συμβούλιο συνεδρίασε **εκτάκτως**, για να συζητήσει τη δραματική τροπή που πήραν τα γεγονότα.
11. **Αδιακρίτως** κοινωνικής καταγωγής όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο.
12. Φέρθηκες πολύ **αδιάκριτα**. Δεν ξέρεις ότι δεν πρέπει να παρεμβαίνεις στα προσωπικά ζητήματα των άλλων;
13. Πέρασαμε **έκτακτα** μας χάρισες μια εξαιρετική βραδιά που θα τη θυμόμαστε πάντα. Σε ευχαριστούμε πολύ.
14. Το νομοσχέδιο για τη Δημόσια Διοίκηση ψηφίστηκε **καταρχήν** και κατ' άρθρο στη Βουλή.

15. Μόλις έφθασε στο Παρίσι, **κατ' αρχάς** συνάντησε τους φίλους του και ύστερα επισκέφτηκε τα αξιοθέατα της πόλης.

Σελ. 86 Σχολικού Βιβλίου

7. Υποθέστε ότι θέλετε να γράψετε περιληπτικά τις φράσεις που ακολουθούν. Με ποια υπερώνυμα θα αντικαθιστούσατε τα υπώνυμα που υπογραμμίζονται;

Απάντηση

1. Στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης σημαντικό ρόλο παίζει ο **τύπος, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος** → παίζουν *τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*.
2. Ένας επιστήμονας με ηθικές αρχές έχει συνείδηση πως είναι φορέας πνευματικών αξιών και πώς, για να τις υπηρετήσει, πρέπει να κοσμεύεται με **τιμιότητα, ειλικρίνεια, αμεροληψία, δικαιοσύνη, ανώτερο ήθος, αξιοπρέπεια και ευγένεια** → *με ηθικές αρετές*.
3. Ελεύθερα σκέφτεται ο άνθρωπος, όταν είναι απαλλαγμένος από την **ιδιοτέλεια, τα πάθη, τις προκαταλήψεις, τους συναισθηματισμούς, την άγνοια, την ωμή βία, την εξωτερική πίεση από δυνάστες και κέντρα εξουσίας** → *από κάθε είδους καταναγκασμούς*.
4. Η συγκέντρωση που έγινε στη Θεσσαλονίκη ήταν πάνδημη. Ο λαός είχε φτάσει από κάθε γωνία της γης **με λεωφορεία, τρένα, πλοία, αεροπλάνα και ιδιωτικά αεροπλάνα** → *με κάθε μέσο μεταφοράς*.
5. Στην αρχαία Ελλάδα γνώρισαν ιδιαίτερη ανάπτυξη **το έπος, η λυρική ποίηση, το δράμα, η ιστορία, η φιλοσοφία και η ρητορική** → *η ποίηση και η πεζογραφία*.

Β΄ ΑΠΟ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα περικλείει το γλωσσικό παρελθόν των Ελλήνων, από την αρχαιότητα έως σήμερα, με όλες τις μεταβολές και τις εξελίξεις που έχει υποστεί. Το λεξιλόγιο λοιπόν της ελληνικής γλώσσας διαστρωματώνεται:

1. από λέξεις ινδοευρωπαϊκές/αρχικές, προελληνικές, οι οποίες σώζονται μέχρι σήμερα, π.χ. δάκρυ.
2. από λέξεις ξενικής προέλευσης που αφομοιώθηκαν από την ελληνική, π.χ. τρένο.
3. από ξένες λέξεις των οποίων η μορφή παρέμεινε αναλλοίωτη, π.χ. ασανσέρ.
4. από λόγιες λέξεις, π.χ. ευθυτενής.

Σελ. 88 Σχολικού Βιβλίου

1. Από τη μυθολογία υπάρχουν πολλές λέξεις που έφτασαν ως εμάς και χρησιμοποιούνται σήμερα με μεταφορική σημασία. Σας δίνονται μερικές τέτοιες λέξεις με την αρχική τους σημασία. Να τις χρησιμοποιήσετε μεταφορικά.
- *Νέμεση*: θεότητα, προσωποποίηση της Θείας Δίκης, τιμωρός κάθε ανομίας
  - *Πανάκεια*: κόρη του Ασκληπιού, η οποία γιάτρευε όλες τις ασθένειες με βότανα
  - *Συμπληγάδες*: ήταν δύο σκόπελοι στην είσοδο της Μαύρης Θάλασσας, που συγκρούονταν αδιάκοπα και εμποδίζαν τα πλοία να βγουν από το Βόσπορο
  - *Τραγέλαφος*: ζώο μυθικό με κορμί τράγου και ελαφιού
  - *Χίμαιρα*: μυθικό τέρας με κεφάλι λιονταριού, σώμα κασίκας και ουρά δράκοντα, που σκότωσε ο Βελλεροφόντης
  - *Νάρκισσος*: περίφημος για την ομορφιά του νέος, που ερωτεύτηκε τον εαυτό του, όταν είδε τη μορφή του να καθρεφτίζεται μέσα σ' ένα ρυάκι
  - *Λαβύρινθος*: το θρυλικό παλάτι του Μίνωα στην Κνωσό, με τα αναρίθμητα δωμάτια και τους πολλούς διαδρόμους, από το οποίο η έξοδος ήταν σχεδόν αδύνατη

Απάντηση

- Μετά από τόσες αδικίες που διέπραξε στη ζωή του, ήρθε η ώρα της **νέμεσης**.
- Η μέθοδος που προτείνω να χρησιμοποιήσουμε μπορεί να βοηθήσει στην επίλυση του συγκεκριμένου ζητήματος αλλά δεν αποτελεί **πανάκεια** για όλα τα προβλήματα.
- Πέρασε από πολλές **συμπληγάδες**, για να φτάσει σ' αυτή τη θέση.
- Κάποια στιγμή η συζήτηση βγήκε εκτός ορίων και ο καθένας έλεγε και έκανε ό,τι ήθελε· σωστός **τραγέλαφος!**
- Πρέπει να χαίρεσαι κάθε στιγμή της ζωής και να μην κυνηγάς τη **χίμαιρα** της απόλυτης ευτυχίας.
- Όλοι λένε ότι είναι **νάρκισσος**, γιατί διαρκώς περιαυτολογεί και αυτοθαυμάζεται.
- Το νέο μουσείο έχει τόσους πολλούς διαδρόμους, ώστε δεν μπορεί κανείς να προσανατολιστεί· είναι πραγματικός **λαβύρινθος**.

Σελ. 89 Σχολικού Βιβλίου

2. Να σχηματίσετε περιόδους λόγου όπου να χρησιμοποιείται μεταφορικά το καθένα από τα παρακάτω κύρια ονόματα της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας και ιστορίας.
- *Σίσυφος*: Βασιλιάς της Κορίνθου, γνωστός για τη σκληρότητά του. Καταδικάστηκε από τους θεούς να ανεβάσει σε ψηλό βουνό ένα βράχο, που, πριν φτάσει στην κορυφή, ξανακυλούσε κάτω. Λέγεται για άνθρωπο που κοπιάζει αδιάκοπα αλλά χωρίς αποτέλεσμα.
  - *Σειρήνες*: Μυθικά τέρατα, κατά το ήμισυ γυναίκες και κατά το ήμισυ ψάρια, που κατοικούσαν σε απότομους βράχους. Εκεί τραβούσαν με τη μαγεία του τραγουδιού τους ναυτικούς και τους σκότωναν.
  - *Πακτωλός*: Μικρό ποτάμι κοντά στις Σάρδεις της Λυδίας, που κατέβαζε και χρυσάφι με την άμμο του. Μεταφορικά εννοούμε το μεγάλο πλούτο.
  - *Καιάδας*: Βάραθρο στη Σπάρτη, όπου έριχναν τα μωρά που δε γεννιούνταν γερά. Λέγεται στις περιπτώσεις μεγάλης αδιαφορίας για τους αδύνατους.
  - *Κασσάνδρα*: Κόρη του Πριάμου και της Εκάβης, που είχε το χάρισμα να προφητεύει. Λέγεται μεταφορικά για όσους προβλέπουν ότι θα γίνει κάτι κακό, μα που κανείς δεν ακούει τις συστάσεις τους.
  - *Κέρβερος*: Άγριος σκύλος με τρία κεφάλια, που ήταν θυρωρός στον Άδη. Λέγεται για φύλακα πολύ αυστηρό.
  - *Στέντορας, φωνή Στέντορα ή στεντόρεια*: Από τον ήρωα της Ιλιάδας Στέντορα που, όπως λέει ο Όμηρος, φώναζε όσο πενήντα άντρες μαζί. Λέγεται για κάποιον που έχει πολύ δυνατή φωνή.

Απάντηση

- Όλη του τη ζωή δούλεψε και μοχθούσε αδιάκοπα χωρίς τελικά να έχει κανένα όφελος, σαν το **Σίσυφο**.
- Οι **σειρήνες** του εύκολου πλουτισμού δεν κατάφεραν να τον μαγέψουν.
- Με τα τεράστια κέρδη της αυτή η εταιρεία είναι **πακτωλός** χρημάτων.
- Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ο σύγχρονος **Καιάδας** για τα άτομα με αναπηρίες.
- Η οικονομική ανάκαμψη διέψευσε τις **Κασσάνδρες** και τις δυσοίωνες προβλέψεις τους.

- Ο πατέρας του ήταν πολύ αυστηρός· πραγματικός **κέρβερους**.
- Ο πρόεδρος του σχολείου πήρε το λόγο και με **στεντόρεια** φωνή μάς κάλεσε να συμμετάσχουμε στις εκδηλώσεις για τη γιορτή του Πολυτεχνείου.

Σελ. 90 Σχολικού Βιβλίου

3. Τις ακόλουθες φράσεις από τη μυθολογία να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο περιβάλλον, χρησιμοποιώντας τες μεταφορικά.
1. άθλος του Ηρακλή
  2. γόρδιος δεσμός
  3. κόπρος του Αυγείου
  4. λερναία ύδρα
  5. μίτος της Αριάδνης
  6. κλίνη του Προκρούστη
  7. από τη Σκύλλα στη Χάρυβδη

Απάντηση

1. Αντιμέτωπise τόσα οικογενειακά προβλήματα αυτή τη χρονιά, ώστε η επιτυχία του στις εξετάσεις μοιάζει με **άθλο του Ηρακλή**.
2. Όλοι περιμένουν ότι ο νέος υπουργός θα λύσει το **γόρδιο δεσμό** της εθνικής οικονομίας.
3. Έπειτα από σωρεία καταγγελιών για χρηματισμό δημόσιων λειτουργών, ο πρωθυπουργός δήλωσε ότι θα καθαρίσει την **κόπρο του Αυγείου**.
4. Είναι πολύ δύσκολο να απαλλαχθούμε από τη γραφειοκρατία γιατί μοιάζει με **λερναία ύδρα**: λύνεις ένα πρόβλημα και αμέσως εμφανίζονται στη θέση του νέα.
5. Ο ήρωας του μυθιστορήματος αναζητεί το **μίτο της Αριάδνης** για να εξιχνιάσει το έγκλημα.
6. Δεν μπορώ να συζητήσω μ' αυτόν τον άνθρωπο, γιατί τα βάζει όλα στην **κλίνη του Προκρούστη**: παραποιεί και προσαρμόζει καθετί όπως τον συμφέρει.
7. Αν αποκαλύψει στο διευθυντή το όνομα του συναδέλφου που έκανε το λάθος, θα τον εχθρεύονται όλοι στο γραφείο και, αν δεν πει τίποτα, θα τιμωρηθεί ο ίδιος· **από τη Σκύλλα στη Χάρυβδη** δηλαδή.

Σελ. 90 Σχολικού Βιβλίου

4. Ποιον άνθρωπο ή ανθρώπους χαρακτηρίζουμε:

1. Άτλαντα, 2. Γίγαντα, 3. Γοργόνα, 4. Διόσκουρους, 5. Μέγαιρα, 6. Πρωτιά, 7. Σάτυρο, 8. Σειρήνα, 9. Σίβυλλα, 10. Σφίγγα

Απάντηση

1. **Άτλαντα** χαρακτηρίζουμε έναν άνθρωπο με μεγάλη μυϊκή δύναμη, που σηκώνει πολύ μεγάλα βάρη.
2. **Γίγαντα** χαρακτηρίζουμε κάποιον που είναι πολύ ψηλός ή/και εύσωμος ή αυτόν που έχει μεγάλο μέγεθος και μεγάλη δύναμη ή αυτόν που ξεχωρίζει για τη σημαντική του προσφορά, για το έργο του.
3. **Γοργόνα** χαρακτηρίζουμε μια όμορφη γυναίκα με ωραίο σώμα ή κάποια που κολυμπάει πολύ καλά.
4. **Διόσκουρους** χαρακτηρίζουμε τα δίδυμα αδέρφια ή τους πολύ στενούς, ακώριστους φίλους.
5. **Μέγαιρα** χαρακτηρίζουμε μια γυναίκα κακιά, επιθετική, που καβγαδίζει συχνά.
6. **Πρωτιά** χαρακτηρίζουμε έναν άνθρωπο που αλλάζει μορφές ή απόψεις, που είναι ασταθής.
7. **Σάτυρο** χαρακτηρίζουμε έναν άνθρωπο με ζωώδη ένστικτα, λάγνο.
8. **Σειρήνα** χαρακτηρίζουμε μια πολύ γοητευτική γυναίκα στην οποία δεν μπορεί κανείς να αντισταθεί εύκολα.
9. **Σίβυλλα** χαρακτηρίζουμε το αινιγματικό πρόσωπο.
10. **Σφίγγα** χαρακτηρίζουμε κάποιον που δημιουργεί γύρω του μυστήριο, καθώς δεν αποκαλύπτει τις προθέσεις ή τις διαθέσεις του.

Σελ. 91 Σχολικού Βιβλίου

5. Να εντάξετε καθεμιά από τις παρακάτω φράσεις που προέρχονται από τα ομηρικά έπη σε μία σύντομη περίοδο λόγου.
  1. άνοιξαν οι ασκοί του Αιόλου (= δημιουργήθηκε μεγάλη αναστάτωση)
  2. αχίλλειος πτέρνα (= το αδύνατο σημείο κάποιου)
  3. δούρειος ίππος (= μέσο εξαπάτησης και παγίδευσης κάποιου)
  4. ιστός της Πηνελόπης (= έργο ατελείωτο και μάταιο, χωρίς αποτέλεσμα)

Απάντηση

1. Η εμπρηστική δήλωση του βουλευτή άνοιξε τους ασκούς του Αιόλου και προκάλεσε σύγχυση στο εσωτερικό του κόμματος.

2. Οι αντίπαλοί του κατόρθωσαν να τον νικήσουν, γιατί βρήκαν την **αχίλλειο πτέρνα** του.
3. Η τηλεοπτική αναμέτρηση αποδείχτηκε **δούρειος ίππος** για τον υπουργό.
4. Το βιβλίο που γράφει εδώ και δέκα χρόνια είναι σαν τον **ιστό της Πηνελόπης**: δεν θα τελειώσει ποτέ!

Σελ. 91 Σχολικού Βιβλίου

6. Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούμε τις ακόλουθες φράσεις, που προέρχονται από τα ομηρικά έπη;
1. αιδώς, Ἄργεῖοι	2. ἔπεα πτερόεντα
3. ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς	4. μένεα πνέω
5. παρά θῖν' ἄλός	6. ἄχθος ἀρούρης

Απάντηση

1. αιδώς, Ἄργεῖοι (= ντροπή σας, Ἀργεῖοι): χρησιμοποιούμε τη φράση, για να επιπλήξουμε κάποιον που κάνει κάτι επαίσχυντο (κάτι για το οποίο πρέπει να ντρέπεται).
2. ἔπεα πτερόεντα (= λόγια φτερωτά): χρησιμοποιούμε τη φράση για λόγια χωρίς βαρύτητα, ασήμαντα, ανούσια.
3. ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς (= στην κόψη του ξυραφιού): χρησιμοποιούμε τη φράση, για να τονίσουμε ότι μια κατάσταση βρίσκεται σε κρίσιμο, επικίνδυνο σημείο.
4. μένεα πνέω = είμαι πολύ θυμωμένος, εξοργισμένος με κάποιον.
5. παρά θῖν' ἄλός = στην ακρογιαλιά, στην παραλία.
6. ἄχθος ἀρούρης (= βάρος της γης): με τη φράση αυτή χαρακτηρίζουμε τον άχρηστο, ανίκανο άνθρωπο, αυτόν που ζει παρασιτικά σε βάρος άλλων.

Σελ. 92 Σχολικού Βιβλίου

7. Να συμπληρώσετε τα κενά με μία από τις αρχαίες φράσεις που υπάρχουν στο πλαίσιο.

χρυσόμαλλον δέρας	κτήμα ες αεί
κροκοδείλια δάκρυα	περί ανέμων και υδάτων
κατόπιν εορτής	κύκνειον ἄσμα
πάντα ρει	καινά δαιμόνια
μέλας ζωμός	μήλον της Ἐριδος

Απάντηση

1. Παρόλο που έμεινε πολλά χρόνια στην ξενιτιά, γύρισε πίσω φτωχός. Όταν ξενιτευόταν, πίστευε πως θα γυρίσει φέρνοντας μαζί του το **χρυσόμαλλον δέρας**.
2. Το συνηθίζει κατά την ώρα της δουλειάς να αρχίζει ατέλειωτες κουβέντες **περί ανέμων και υδάτων**.
3. Φτάσαμε τελικά στο γάμο **κατόπιν εορτής**, μία ώρα αφού είχε τελειώσει.
4. Ο τρόπος που έζησε και που αντίκρισε στο τέλος το θάνατο ο Σωκράτης έμεινε για την ανθρωπότητα **κτήμα ες αεί**.
5. Ιδέες σβήνουν και νέες ιδέες γεννιούνται: **πάντα ρει**. Μέσα όμως στην αδιάκοπη αλλαγή ένα μένει σταθερό: ο έρωτας του ανθρώπου για το αγαθό.
6. Ο «Οιδίπους επί Κολωνώ», γραμμένος από το Σοφοκλή στα τελευταία χρόνια της ζωής του, θεωρείται το **κύκνειον άσμα** του.
7. Όταν ο νεαρός γεωπόνος άρχισε να δείχνει στους χωρικούς επιστημονικούς τρόπους για την καλλιέργεια της γης, αυτοί τον άκουγαν γεμάτοι δυσπιστία για τα **καινά δαιμόνια** που ζητούσε να φέρει στο χωριό τους.
8. Ήταν τόσο λιτό το καθημερινό μας γεύμα στην εξοχή, που το είχαμε ονομάσει **μέλινα ζωμό**.
9. Ο Όμηρος ήταν στην αρχαιότητα το **μήλλον της Έριδος** ανάμεσα σε επτά πόλεις.
10. Προσπάθησε να μας κάνει να τον λυπηθούμε με **κροκοδείλια δάκρυα**.

Σελ. 93 Σχολικού Βιβλίου

8. Παροιμιακές φράσεις είναι λεκτικές δομές, οι οποίες κρύβουν διάφορες αλήθειες σχετικές με την κοινωνική, τη θρησκευτική, την πολιτική κ.τ.λ. ζωή του ανθρώπου. Οι φράσεις αυτές ειπώθηκαν κατά το παρελθόν (απώτερο ή εγγύτερο) από το λαό ή τους σοφούς. Λέγονται όμως και σήμερα σε ανάλογες περιστάσεις με αυτές που τις γέννησαν. Μπορείτε να πείτε σε ποιες περιστάσεις χρησιμοποιούνται οι ακόλουθες αρχαίες φράσεις;

Απάντηση

1. **ὁ τρώσας καί ἴσεται** (= αυτός που προκάλεσε το τραύμα, αυτός θα το θεραπεύσει): χρησιμοποιούμε τη φράση όταν περιμένουμε τη θεραπεία, τη διόρθωση, την αποκατάσταση ενός σφάλματος ή μιας ζημιάς από αυτόν που την προκάλεσε.

2. **ἐπί παντός τοῦ ἐπιστητοῦ** (= για καθετί που μπορεί να μάθει, να γνωρίσει καλά ο άνθρωπος): η φράση αυτή λέγεται κυρίως ειρωνικά για τους ανθρώπους που θεωρούν τον εαυτό τους αυθεντία, που έχουν άποψη για κάθε ζήτημα, ασχέτως αν το γνωρίζουν ή όχι.
3. **μέτρον ἄριστον** (= το μέτρο είναι άριστο): χρησιμοποιούμε τη φράση όταν θέλουμε να τονίσουμε ότι η ορθότερη στάση είναι η αποφυγή των υπερβολών.
4. **φοβοῦ τούς Δαναούς καί δῶρα φέροντας** (= να φοβάσαι τους Δαναούς, ακόμη κι όταν φέρνουν δώρα): χρησιμοποιούμε τη φράση για ανθρώπους απέναντι στους οποίους πρέπει να είναι κανείς επιφυλακτικός, ακόμη κι αν αυτοί δείχνουν φιλική διάθεση.
5. **□ψόμεθα εἰς Φιλίππους** (= θα δούμε στους Φιλίππους): η φράση λέγεται α) όταν θέλουμε να δείξουμε ότι πρέπει να περιμένουμε για να μάθουμε τις εξελίξεις, τι θα συμβεί μελλοντικά β) με απειλητικό ή ειρωνικό τόνο, για να τονίσουμε ότι στο μέλλον θα αποδειχτεί το δίκιο μας ή ότι θα έρθει η ώρα που θα ξεκαθαρίσουμε τους λογαριασμούς μας με κάποιον.
6. **ἐς αὔριον τά σπουδαῖα**: η φράση αυτή λέγεται α) για κάτι σημαντικό που πρόκειται να συμβεί ή για κάτι που μετατίθεται την επόμενη μέρα β) με ειρωνικό τρόπο, όταν θέλουμε να αποφύγουμε κάτι ενοχλητικό ή δυσάρεστο.

Σελ. 93 Σχολικού Βιβλίου

9. Ποια είναι η σημασία των ακόλουθων αρχαίων παροιμιών ή γνωμικών; Σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται;
  1. Ἄνθρακες ὁ θησαυρός.
  2. Δυοῖν κακοῖν προκειμένοιν τό μή χειρόν βέλτιστον.
  3. Δρυός πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.
  4. Καρπόν ὦν ἔπειρας, θερίζεις.
  5. Οὐ παντός πλεῖν εἰς Κόρινθον.
  6. Σπεῦδε βραδέως.
  7. Τά ἐν οἴκῳ μή ἐν δήμῳ.
  8. Τό πεπρωμένον φυγεῖν ἀδύνατον.
  9. Ὑπέρ τά ἔσκαμμένα πηδᾶν/ Ὑπέρβη τά ἔσκαμμένα.
10. Τόν καπνόν φεύγων εἰς τό πῦρ ἐνέπεσεν.

Απάντηση

1. Ἄνθρακες ὁ θησαυρός (= κάρβουνα ο θησαυρός): χρησιμοποιούμε την παροιμία όταν διαψεύδονται οι προσδοκίες μας.

2. **Δυοῖν κακοῖν προκειμένοιν τό μή χειρον βέλτιστον** (= ανάμεσα σε δύο κακά το λιγότερο κακό είναι το καλύτερο): χρησιμοποιείται όταν πρέπει να επιλέξουμε ανάμεσα σε δύο κακά.
3. **Δρυός πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται** (= όταν πέσει η βελανιδιά, όλοι μαζεύουν ξύλα): η φράση λέγεται όταν κάποιος χάνει τη δύναμή του και όλοι σπεύδουν να εκμεταλλευτούν την περίσταση.
4. **Καρπὸν ὧν ἔπειρας, θερίζεις** (= τον καρπό όσων έσπειρες θερίζεις): λέγεται για να δηλώσουμε ότι θα πρέπει να περιμένουμε αποτελέσματα ανάλογα με τις προσπάθειες μας ή να μας συμπεριφερθούν όπως συμπεριφερόμαστε.
5. **Οὐ παντός πλεῖν εἰς Κόρινθον** (= δεν μπορεί ο καθένας να πλεύσει στην Κόρινθο): η φράση χρησιμοποιείται, για να δηλώσουμε ότι δεν είναι όλοι ικανοί να πραγματοποιήσουν ένα δύσκολο στόχο.
6. **Σπεῦδε βραδέως** (= τρέξε αργά): η φράση λέγεται ως συμβουλή σε κάποιον να προχωρεί προς το στόχο του αλλά χωρίς βιασύνη, προσεκτικά.
7. **Τά ἐν οἴκῳ μή ἐν δήμῳ** (= οι οικογενειακές υποθέσεις δεν πρέπει να γίνονται γνωστές στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον): λέγεται ως συμβουλή ή όταν δε θέλουμε να αποκαλύψουμε όσα συμβαίνουν στην οικογένειά μας.
8. **Τό πεπρωμένον φυγεῖν ἀδύνατον** (= είναι αδύνατο να ξεφύγει κανείς από το πεπρωμένο του): η φράση λέγεται για να δείξουμε ότι υπάρχουν καταστάσεις στη ζωή τις οποίες ο άνθρωπος δεν μπορεί να προβλέψει, ότι η μοίρα, το γραφτό καθενός είναι κάτι αναπόφευκτο.
9. **Ἵπέρ τά ἔσκαμμένα πηδᾶν/ Ἵπερέβη τά ἔσκαμμένα** [= (για αθλητές) ξεπερνῶ το σκάμμα]: η φράση λέγεται όταν κάποιος ξεπερνά τα επιτρεπτά όρια, το μέτρο.
10. **Τόν καπνὸν φεύγων εἰς τό πῦρ ἐνέπεσεν** (= προσπαθώντας να αποφύγει τον καπνό έπεσε μέσα στη φωτιά): η φράση λέγεται για κάποιον ο οποίος, προσπαθώντας να αποφύγει κάτι κακό, πέφτει σε άλλο χειρότερο.

Σελ. 94 Σχολικού Βιβλίου

10. Σας δίνονται οι παρακάτω αρχαίες παροιμίες. Να βρείτε παροιμίες της νεοελληνικής γλώσσας που να χρησιμοποιούνται σε παρόμοιες επικοινωνιακές περιστάσεις.

Απάντηση

1. *Χείρ χειρα νίπτει, δάκτυλος δέ δάκτυλον* → Το 'να χέρι νίβει τ' άλλο, και τα δυο το πρόσωπο

2. Πέτραν κοιλαίνει ρανίς □δατος ένδελεχείη → Στάλα με στάλα το νερό
τρυπάει το λιθάρι
3. Μία χελιδών έαρ ού ποιει → Ένα χελιδόνι δε φέρνει την άνοιξη
4. Τά πέρυσι άεί βελτίω → Κάθε πέρσι και καλύτερα
5. Οϊκος φίλος, οϊκος άριστος → Σπίτι μου σπιτάκι μου και φτωχοκαλυ-
βάκι μου ή αν δεν παινέψεις το σπίτι σου, θα πέσει να σε πλακώσει
6. Ουδέεις έαυτῶ κακά έπίσταται → Κανένας δε βγάζει μόνος του τα μά-
τια του
7. Τοξεύειν πρόσ ούρανόν → Χτίζει στην άμμο
8. Ο παθών ακριβής έστι τῆ πείρα διδάσκαλος → Ο παθός μαθός ή το πά-
θημα μάθημα.
9. Όρος όρει ού μείγνυται → Βουνό με βουνό δε σμίγει
10. Καρπόν ὦν έσπειρας θερίζεις → Ό,τι σπείρεις θα θερίσεις ή
όπως έστρωσες, θα κοιμηθείς

Σελ. 94 Σχολικού Βιβλίου

11. Πολλές παροιμιακές φράσεις που χρησιμοποιούμε και σήμερα, προ-
έρχονται από τους μύθους του Αισώπου. Να συζητήσετε πώς γεννή-
θηκαν και σε ποιες επικοινωνιακές περιστάσεις χρησιμοποιούνται οι
ακόλουθες φράσεις.

Απάντηση

1. **Ένα αλλά λέοντα:** με τη φράση αυτή απάντησε η λέαινα στην αλεπού που την κατηγορούσε ότι γεννάει μόνο ένα παιδί (από το μύθο του Αισώπου «Λέαινα και αλώπηξ»).
  - Η φράση χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να δείξουμε ότι σημασία έχει η ποιότητα ή η δύναμη και όχι η ποσότητα.
2. **Ίδου ή Ρόδος, ίδου και τό πήδημα:** Κάποτε, ένας αθλητής καυχιόταν ό-
τι έκανε στη Ρόδο ένα καταπληκτικό άλμα και κάλεσε ως μάρτυρες κά-
ποιους Ροδίτες που ήταν παρόντες. Ένας από αυτούς απάντησε «Αν λες
αλήθεια, δε χρειάζονται μάρτυρες· ίδου η Ρόδος, ίδου και το πήδημα» (α-
πό το μύθο του Αισώπου «Ανήρ κομπαστής»).
  - Η φράση λέγεται ως πρόκληση σε κάποιον να αποδείξει στην πράξη
αυτό που ισχυρίζεται ότι μπορεί να κάνει.
3. **Όμφακες είσιν (= είναι αγουρίδες):** τη φράση είπε η αλεπού για τα στα-
φύλια που δεν κατάφερε να φτάσει, επειδή η κληματαριά ήταν πολύ ψη-

λή (από το μύθο του Αισώπου «Αλώπηξ και βότρυς»).

- Η φράση λέγεται για ανθρώπους οι οποίοι προσποιούνται πως περιφρονούν κάτι, στην πραγματικότητα όμως δεν είναι ικανοί να το κάνουν (όσα δε φτάνει η αλεπού, τα κάνει κρεμαστάρια).
4. **Σύν Ἀθηνᾶ καί χειρα κίνει** (= μαζί με την Αθηνά, κούνα κι εσύ το χέρι σου): τη φράση είπε ένας ναυαγός σε κάποιον άλλο, ο οποίος, αντί να κολυμπάει για να σωθεί, καλούσε σε βοήθεια τη θεά Αθηνά (από το μύθο του Αισώπου «Ανήρ ναυαγός»).
- Η φράση λέγεται σε ανθρώπους που βρίσκονται σε δύσκολη κατάσταση, ως προτροπή να δράσουν και να μην περιμένουν μόνο τη βοήθεια της τύχης ή του θεού.
5. **Οὐ σύ με λοιδωρεῖς ἀλλ' ὁ τόπος** (= δε με κοροϊδεύεις εσύ, αλλά ο τόπος): με τη φράση αυτή απάντησε ένας λύκος σε ένα κασίκι που τον περιγελούσε, ασφαλές καθώς ήταν πάνω στη στέγη ενός σπιτιού (από το μύθο του Αισώπου «Ἐριφος και λύκος»).
- Η φράση λέγεται από κάποιον που δεν μπορεί να αντιδράσει στις προσβολές ή τον εμπαιγμό κάποιου άλλου, επειδή ο δεύτερος, αν και κατώτερος, βρίσκεται σε θέση ισχύος.

Σελ. 95 Σχολικού Βιβλίου

12. Να επινοήσεις μια κατάλληλη επικοινωνιακή περίσταση, για να χρησιμοποιήσεις τις φράσεις.

Απάντηση

1. **Γαῖα πυρί μειχθήτω** = ας ανακατευτεί η γη με τη φωτιά, δηλαδή ας γίνει ό,τι θέλει (δηλώνει αδιαφορία για οτιδήποτε πρόκειται να συμβεί).
  - Τόσα χρόνια δούλευε για το καλό της επιχείρησης· τώρα όμως που φεύγει, *γαῖα πυρί μειχθήτω!*
2. **Διαίρει καί βασιλευε** (λατ. divide ut regnes) = να διαιρείς και να βασιλεύεις, δηλαδή να προκαλείς διχασμό για να διοικείς ευκολότερα.
  - Οι δυνάστες των λαών ακολουθούν πάντοτε την τακτική *διαίρει και βασίλευε*, γιατί έτσι ασκούν χωρίς φόβο την εξουσία τους.
3. **Ἔνδον σκάπτε** = σκάβε μέσα σου, δηλαδή να κάνεις ενδοσκόπηση, αυτοπαρατήρηση, να στοχάζεσαι σε βάθος.
  - Για να βελτιώσεις τη σχέση σου με τους άλλους, πρέπει να γνωρίσεις πρώτα τον εαυτό σου· *ένδον σκάπτε!*

4. Ἐρρίφθη ὁ κύβος (λατ. *Alea jacta est*) = ρίχτηκε ο κύβος (λέγεται σε περιπτώσεις που μια κρίσιμη απόφαση λαμβάνεται οριστικά και αμετάκλητα).
  - Ὑστερα από μια μακρά περίοδο διαβουλεύσεων, ο κύβος *ερρίφθη*: η γειτονική χώρα θα γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
5. Οὐδέν κακόν ἀμιγές καλοῦ = δεν υπάρχει κακό από το οποίο να μην προκύπτει κάτι καλό.
  - Αν και η σχολή στην οποία πέρασε ήταν μια από τις τελευταίες του προτιμήσεις, τελικά του άρεσε, και με αυτό το πτυχίο έχει βρει μια πολύ καλή δουλειά: *ουδέν κακόν ἀμιγές καλοῦ*.
6. Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τό εἶ = το καλό δε βρίσκεται στο πολύ, δηλαδή η ποσότητα δεν εξασφαλίζει και την ποιότητα.
  - Το πρώτο του μυθιστόρημα ήταν μικρό, αλλά αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σύγχρονα έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας: *οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τό εἶ*.
7. Οὐκ ἂν λάβοις παρά τοῦ μή ἔχοντος = δεν μπορείς να πάρεις από αυτόν που δεν έχει.
  - Θέλω πολύ να σου επιστρέψω τα δανεικά, όμως αυτή τη στιγμή είναι αδύνατο, γιατί δεν έχω καθόλου χρήματα: *οὐκ ἂν λάβοις παρά τοῦ μή ἔχοντος*.
8. Πενία τέχνας κατεργάζεται = η φτώχεια επινοεί τεχνάσματα.
  - Αν και δεν έχει αρκετά χρήματα να ξοδέψει, είναι πάντα κομψή, γιατί μεταποιεί τα ρούχα της και τα κάνει σαν καινούρια: *πενία τέχνας κατεργάζεται*.
9. Τά ἀγαθά κόποις κτώνται = τα αγαθά αποκτώνται με κόπους.
  - Για να πετύχεις τους στόχους σου, πρέπει να προσπαθήσεις πολύ. Μην ξεχνάς ότι «*τα αγαθά κόποις κτώνται*».
10. Τό δις ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρός σοφοῦ = το να κάνει κάποιος δύο φορές το ίδιο σφάλμα δεν είναι χαρακτηριστικό σοφού ανθρώπου.
  - Την πρώτη φορά σε συγχώρησα, τώρα όμως θα υποστείς τις συνέπειες της πράξης σου, γιατί «*το δις ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρός σοφοῦ*».

Σελ. 96 Σχολικού Βιβλίου

13. Να εντάξετε τις παροιμίες ή τα γνωμικά που ακολουθούν σε ένα γλωσσικό περιβάλλον.

Απάντηση

1. Τελικά η κυβέρνηση συμφώνησε να ικανοποιηθούν τα αιτήματα των εργαζομένων, ύστερα από τις απεργιακές κινητοποιήσεις: **ανάγκα και οι θεοί πείθονται** (= στην ανάγκη και οι θεοί πείθονται, υποχωρούν).
2. Σύμφωνα με μία έρευνα, οι περισσότεροι νέοι που ενέχονται σε εγκληματικές πράξεις είναι άνεργοι: **αργία μήτηρ πάσης κακίας** (= η αργία είναι μητέρα κάθε κακίας).
3. **Άρκτου παρούσης τα ίχνη ζητείς**: αν και η λύση στο πρόβλημα είναι μπροστά στα μάτια σου, εσύ συνεχίζεις την αναζήτηση (= αν και η αρκούδα είναι μπροστά σου, εσύ αναζητάς τα ίχνη της).
4. Η παράσταση ήταν γενικά φροντισμένη, όμως μια λεπτομέρεια στα σκηνικά χαλούσε τη συνολική εικόνα: άλλωστε **«εξ όνυχος τον λέοντα»** (= από τα νύχια διακρίνουμε το λιοντάρι).
5. Έπρεπε να είχες καταλάβει το ποιόν του Γιάννη, αφού έκανε παρέα μ' εκείνο τον απατεώνα: **όμοιος ομοίω αεί πελάζει** (= ο όμοιος τον όμοιο πλησιάζει, συναναστρέφεται).
6. Ετοιμάζαμε τόσους μήνες αυτή την εκδήλωση και τελικά ήταν πλήρης αποτυχία: **ώδινεν όρος και έτεκε μυν!** (= κοιλοπονούσε το βουνό και γέννησε ποντίκι. Λέγεται για εντυπωσιακές προσπάθειες που καταλήγουν σε ασήμαντο αποτέλεσμα).
7. Ό,τι κι αν μου πεις, εγώ δεν πρόκειται να αλλάξω γνώμη: **ου με πείσεις καν με πείσεις** (= δεν πρόκειται να πεισθώ, ακόμη κι αν με πείσεις).
8. Δε μιλάει πολύ, αλλά ό,τι λέει είναι ουσιώδες. Πιστεύει ότι **το λακωνίζειν εστί φιλοσοφείν** (= το να μιλά κανείς σύντομα και περιεκτικά είναι φιλοσοφική στάση).

Σελ. 96 Σχολικού Βιβλίου

- 14. Μερικές φράσεις που γεννήθηκαν από ιστορικά ή τοπικά περιστατικά ή που ειπώθηκαν από ιστορικά πρόσωπα χρησιμοποιούνται και σήμερα στο νεοελληνικό λόγο.**

Να συζητήσετε κάτω από ποιες συνθήκες ειπώθηκαν οι ακόλουθες ιστορικές φράσεις πρώτη φορά και σε ποιες περιπτώσεις τις χρησιμοποιούμε σήμερα.

Απάντηση

1. **Μολών λαβέ** (= έλα να τα πάρεις): με τη φράση αυτή απάντησε ο Λεω-

νίδας στον Ξέρξη, όταν ο τελευταίος ζήτησε να παραδώσουν οι Έλληνες τα όπλα στις Θερμοπύλες το 480 π.Χ.

- Σήμερα χρησιμοποιούμε τη φράση όταν κάποιος μας ζητάει κάτι -συνήθως προκλητικά- που δε θέλουμε να δώσουμε.
2. **Ἡ τάν ἦ ἐπί τᾶς** [= ή αυτή (την ασπίδα) ή πάνω σε αυτήν]: τη φράση έλεγαν οι Σπαρτιάτισσες μάνες στους γιους τους, όταν αυτοί ξεκινούσαν για πόλεμο, η οποία σήμαινε: ή θα φέρεις την ασπίδα (δηλαδή θα γυρίσεις νικητής) ή θα σε φέρουν πάνω σε αυτή νεκρό (δηλαδή θα πεθάνεις ένδοξα, για την πατρίδα)
    - Σήμερα χρησιμοποιούμε τη φράση, για να δηλώσουμε μια σταθερή απόφαση που έχουμε πάρει, όταν θέλουμε να τονίσουμε ότι δεν είμαστε διατεθειμένοι να υποχωρήσουμε σε τίποτα.
  3. **Ἄνθρωπον ζητῶ** (= ψάχνω να βρω έναν άνθρωπο): με αυτή τη φράση απαντούσε ο κυνικός φιλόσοφος Διογένης (ο οποίος περιφερόταν με ένα αναμμένο φανάρι), όταν τον ρωτούσαν τι ψάχνει.
    - Σήμερα χρησιμοποιούμε τη φράση για να δηλώσουμε ότι σπανίζει η ανθρωπιά ή τη λέμε όταν αναζητούμε τον κατάλληλο άνθρωπο για κάτι.
  4. **Γηράσκω δ' αἰεί πολλά διδασκόμενος** (= γερνάω μαθαίνοντας διαρκώς πολλά): η φράση ειπώθηκε από το Σόλωνα τον Αθηναίο, έναν από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας.
    - Σήμερα η φράση χρησιμοποιείται με την ίδια σημασία, για να δηλώσουμε ότι η απόκτηση γνώσης δε σταματάει ποτέ (συχνά λέγεται όταν μαθαίνουμε κάτι που μας εντυπωσιάζει, θεωρώντας ότι έπρεπε να το γνωρίζουμε).
  5. **Ἐν οἶδα ὅτι οὐδέν οἶδα** (= ένα πράγμα ξέρω, ότι δεν ξέρω τίποτα): η φράση έχει ειπωθεί από το Σωκράτη και τη χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε τη μέγιστη ή την απόλυτη γνώση.
  6. **Εἴρηκα! Εἴρηκα!** (= το βρήκα! Το βρήκα!): αυτές τις λέξεις αναφώνησε ο Αρχιμήδης, όταν μπήκε στη γεμάτη μπανιέρα και το νερό ξεχείλησε, ανακαλύπτοντας έτσι το νόμο της άνωσης των σωμάτων (κάθε σώμα που βυθίζεται στο νερό χάνει τόσο βάρος, όσο το βάρος του νερού που εκτοπίζει).
    - Σήμερα χρησιμοποιούμε τη φράση, για να εκφράσουμε τον ενθουσιασμό μας για μια ανακάλυψη, σκέψη ή επινόηση που κάναμε.
  7. **Θάλαττα! θάλαττα!**: ανέκραξαν οι Έλληνες στρατιώτες, όταν, έπειτα από ταλαιπωρίες στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας, αντίκρισαν τον Εύξεινο Πό-

ντο, δηλαδή τη θάλασσα που σήμαινε ότι βρίσκονταν κοντά στην πατρίδα τους (από την «Κάθοδο των Μυρίων»).

- Σήμερα χρησιμοποιούμε τις λέξεις αυτές, όταν έχουμε κάποιο σημάδι ότι μια δύσκολη προσπάθειά μας θα έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα.

8. **Μηδένα πρό τοῦ τέλους μακάριζε** (= μη θεωρείς κανέναν ευτυχισμένο, πριν δεις το τέλος του): τη φράση είπε ο Σόλωνας στον Κροίσο, ο οποίος θεωρούσε ότι ήταν ο ευτυχέστερος των ανθρώπων.

- Σήμερα χρησιμοποιούμε τη φράση με την ίδια σημασία, για να δηλώσουμε τη μεταβλητότητα των ανθρώπινων πραγμάτων.

9. **Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ** (= χτύπησέ με, αλλά άκουσέ με): τη φράση αυτή είπε ο Θεμιστοκλής στον Ευρυβιάδη πριν από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, όταν ο τελευταίος διαφώνησε με τον τόπο όπου θα διεξαγόταν η ναυμαχία και προσπάθησε να χτυπήσει το Θεμιστοκλή.

- Σήμερα χρησιμοποιούμε τη φράση, όταν διαφωνούμε με κάποιον, ο οποίος έχει χάσει την ψυχραιμία του, και θέλουμε να ακούσει την άποψή μας.

10. **Μή μου τούς κύκλους τάραττε** (= μη μου χαλάς τους κύκλους): τη φράση είπε ο Αρχιμήδης σε ένα Ρωμαίο στρατιώτη, ο οποίος προσπάθησε να του χαλάσει τους κύκλους που είχε σχεδιάσει στο πάτωμα.

- Σήμερα τη φράση χρησιμοποιούμε όταν κάποιος μας ενοχλεί ή μας διακόπτει, με τη σημασία του «μη με ταραξείς, μη με σκοτίζεις κ.λ.π.».

Σελ. 97 Σχολικού Βιβλίου

15. Να δώσετε με συντομία το πορτρέτο του ανθρώπου που:

Απάντηση

1. **παίζει ἐν οὐ παικτοῖς**: είναι ο άνθρωπος που αντιμετωπίζει με επιπολαιότητα κάποια σοβαρή κατάσταση, αυτός που παίζει με πράγματα με τα οποία δεν επιτρέπεται κανείς να παίζει.
2. **σπείρει ζιζάνια**: είναι ο άνθρωπος που προκαλεί διχόνοια, ενεργεί διασπαστικά, συκοφαντώντας ή βάζοντας λόγια.
3. **ποιεῖται τὴν νῆσσαν** (= κάνει την πάπια): είναι ο άνθρωπος που προσποιείται ότι δεν ξέρει, δεν καταλαβαίνει τίποτα για κάποιο θέμα, παριστάνει τον ανήξερο ή τον κουτό.
4. **ἄγεται καί φέρεται**: είναι ο άβουλος άνθρωπος, αυτός που οι άλλοι τον κάνουν ό,τι θέλουν, αυτός που είναι υποχείριο των άλλων.

5. **λακτίζει προς κέντρα** (= κλωτσάει πάνω σε καρφιά): είναι ο άνθρωπος που ματαιοπονεί, κοπιάζει για κάτι που δεν θα έχει αποτέλεσμα ή είναι αυτός που εναντιώνεται σε κάποιον ισχυρότερο ή ανώτερό του, αν και γνωρίζει πως θα υποστεί τις συνέπειες της συμπεριφοράς του.
6. **είσάγει καινά δαιμόνια**: Είναι ο άνθρωπος που συμβάλλει στη διάδοση νέων αντιλήψεων, οι οποίες ανατρέπουν τα δεδομένα, την καθιερωμένη τάξη, ο ανατρεπτικός, ο καινοτόμος.
7. **κομίζει γλαυκα ἐς Ἀθήνας** (= φέρνει κουκουβάγια στην Αθήνα: λέγεται ειρωνικά, γιατί στην αρχαία Αθήνα υπήρχαν πάρα πολλές κουκουβάγιες): είναι ο άνθρωπος που παρουσιάζει ως καινούριο ή πρωτοποριακό κάτι τετριμμένο, ήδη γνωστό ή παρωχημένο.
8. **ἀνακρούει πρῶμναν** (= κινεί προς τα πίσω την πρῶμνη): είναι ο άνθρωπος που υποχωρεί, αλλάζει τακτική, οπισθοχωρεί, υπαναχωρεί.

Σελ. 97 Σχολικού Βιβλίου

16. Οι ακόλουθες φράσεις προέρχονται από την εκκλησιαστική ζωή. Να βρείτε σε ποιες περιστάσεις χρησιμοποιούνται και να προσπαθήσετε να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον.

Απάντηση

1. **Καί ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης** (= το τελευταίο λάθος θα είναι χειρότερο από το πρώτο, Ματθ. 27,64): χρησιμοποιούμε τη φράση, για να τονίσουμε ότι το να επαναλάβει κανείς το ίδιο σφάλμα ή το να ξανακάνει λάθος θα έχει χειρότερες συνέπειες από τη διάπραξη σφάλματος για πρώτη φορά.
  - Πρόσεξε να μην επαναλάβεις το ίδιο σφάλμα, γιατί *έσται η εσχάτη πλάνη χείρων της πρώτης*.
2. **Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου** (= Κύριε, συγκράτησε το στόμα μου Ψαλμ. 140, 141, 3): η φράση λέγεται σε περιπτώσεις που προσπαθούμε να συγκρατήσουμε τον εαυτό μας να μην ξεστομίσει κάτι κακό ή ανάρμοστο, κάποια ὕβρη ή κάτι που θα δυσαρεστήσει.
  - Όλοι τον θεωρούν καλό και αξιοπρεπή άνθρωπο, όμως εγώ τον γνωρίζω καλύτερα... *Θου, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου*.
3. **Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου** (= να μη γνωρίζει το αριστερό σου χέρι τι κάνει το δεξί σου, Ματθ. 6,3): η αρχαία φράση αποτελεί συμβουλή του Χριστού να μη φανερώνει κανείς τις πράξεις ελεημο-

σύνης. Η φράση της νέας ελληνικής «δε γνωρίζει η αριστερά του τι ποιεί η δεξιά του» λέγεται για άνθρωπο που δεν ελέγχει τον εαυτό του, που δεν ξέρει τι του γίνεται.

- Έκανε αγαθοεργίες, όχι επειδή αγαπούσε τους ανθρώπους, αλλά για λόγους επίδειξης· όμως ο Χριστός είπε «μη γνώτω η αριστερά σου τι ποιεί η δεξιά σου».

4. **Νίπτω τὰς χείρας μου** (= από την πράξη του Πόντιου Πιλάτου, Ματθ. 27,24): χρησιμοποιούμε τη φράση όταν θέλουμε να αποποιηθούμε τις ευθύνες για κάτι ή όταν τονίζουμε πως δεν επιθυμούμε την ανάμειξη σε κάποια υπόθεση στην οποία θα μπορούσαμε να επέμβουμε.

- Του έχω εξηγήσει τόσες φορές σε πόσο επικίνδυνη υπόθεση ετοιμάζεται να αναμειχθεί, αυτός όμως δεν ακούει τίποτα· δεν μπορώ να τον βοηθήσω περισσότερο, *νίπτω τας χείρας μου*.

5. **Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος** (Ἐξοδ. 21,24): η φράση χρησιμοποιείται για να εκφραστεί η επιθυμία της αντεκδίκησης.

- Μετά από όσα υπέφερε, το μένος του εναντίον της και η επιθυμία για εκδίκηση ήταν τόσο ισχυρά, ώστε περιφερόταν λέγοντας «*οφθαλμὸν ἀντὶ οφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος*».

Σελ. 98 Σχολικού Βιβλίου

17. Από τη γλώσσα της Εκκλησίας έχουν μπει στη νεοελληνική πολλές στερεότυπες φράσεις. Μερικές από αυτές έμειναν κατά τη διάρκεια των αιώνων αμετάβλητες. Άλλες συγχρονίστηκαν και άλλες χρησιμοποιούνται με παραλλαγμένη σημασία (π.χ. άρον άρον = γρήγορα και βιαστικά).

Χρησιμοποιήστε μέσα σε περιόδους λόγου τις ακόλουθες φράσεις από τη γλώσσα της Εκκλησίας.

Απάντηση

1. **μη μου άπτου** (= μη με αγγίζεις, Ιωαν. 20,17)
  - Τον τελευταίο καιρό ο Γιάννης έχει γίνει πολύ *μη μου άπτου*: παρεξηγείται με το παραμικρό.
2. **αγρόν ηγόρασε** (Λουκ. 14,18)
  - Οι φίλοι του τον είχαν προειδοποιήσει για τον κίνδυνο της κατάστασης, αλλά αυτός *αγρόν ηγόρασε* και τώρα βρίσκεται σε απελπισία.

3. **φωνή βοώντος εν τη ερήμω**
  - Οι εκκλήσεις τους για βοήθεια ήταν *φωνή βοώντος εν τη ερήμω*: κανείς δεν τους συμπαράσταθηκε.
4. **ο έχων ὄτα ακούειν ακουέτω** (= όποιος έχει αυτιά για να ακούει, ας ακούσει, Λουκ. 14,35).
  - Εγώ τις υποδείξεις μου τις έκανα και *ο έχων ὄτα ακούειν ακουέτω*.
5. **εκ βαθέων** (λατ. de profundis, Ψαλμ. ΡΚΘ' 1)
  - Στη συνέντευξη που παρακάφησε στο περιοδικό μας ο μεγάλος σκηνοθέτης κάνει μια *εκ βαθέων* εξομολόγηση.
6. **τα ἅγια τοις κυσί** [(= μη δώσετε) τα ἅγια στα σκυλιά, Ματθ. 7,6]
  - Εμπιστεύτηκες τα κειμήλια των γονιών μας σ' αυτόν τον ανίκανο και αδίστακτο άνθρωπο: *έδωσες τα ἅγια τοις κυσί!*
7. **απολωλός πρόβατον** (= χαμένο πρόβατο, άνθρωπος που έχει παραστρατήσει Λουκ. 15,6).
  - Για κάποια χρόνια δε δούλευε και ζούσε κάνοντας μικροαπάτες: ήταν το *απολωλός πρόβατον*, αλλά τώρα έχει αλλάξει ζωή.
8. **γης Μαδιάμ** (αντί: γης Μαριάμ)
  - Οι ληστές προξένησαν μεγάλες καταστροφές στο σπίτι: τα έκαναν όλα γης Μαδιάμ.
9. **επί ξύλου κρεμάμενος** (μόνος, αβοήθητος, χωρίς χρήματα)
  - Μετά την απώλεια της περιουσίας του έμεινε *επί ξύλου κρεμάμενος*.

Σελ. 99 Σχολικού Βιβλίου

18. Να βρείτε τι σημαίνουν οι ακόλουθες φράσεις, που προέρχονται από την Παλαιά ή την Καινή Διαθήκη και να τις εντάξετε σε σύντομες περιόδους λόγου.

Απάντηση

1. **ἀποδιοπομπαῖος τράγος** (= εξιλαστήριο θύμα, άνθρωπος στον οποίο επιρρίπτονται οι ευθύνες άλλων).
  - Τελικά, ο πρόεδρος έγινε ο *αποδιοπομπαῖος τράγος* του κόμματος, αφού καταλόγισαν σ'αυτόν τις ευθύνες για την ήττα στις εκλογές.
2. **περί πολλά τυρβάζει** = ασχολείται με πολλά πράγματα (χωρίς να δίνει σημασία σε αυτά που πρέπει).
  - Ο αδερφός μου *τυρβάζεται περί πολλά*, αλλά δεν ασχολείται καθόλου με τις σπουδές του.

[σημείωση: ο τύπος τυρβάζει (-η) είναι β' ενικό πρόσωπο του ρ. τυρβάζομαι (= καταπιάνομαι με κάτι επιδεικτικά). Το ρ. τυρβάζω στην ενεργητική φωνή σημαίνει «κινώ, αναταράζω, περνώ ευχάριστα τη ζωή μου»]

3. **παρὰλθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο** = ας παρέλθει από μένα αυτό το ποτήρι· λέγεται όταν προσπαθεί κανείς να αποφύγει μια δοκιμασία, κάτι δύσκολο και δυσάρεστο.
  - Μην προσπαθείς να με πείσεις να ανακοινώσω εγώ στο συνάδελφο την απόλυσή του· *παρὰλθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο*.
4. **ὡς πρόβατον ἐπί σφαγῆν** = σαν πρόβατο που πάει για σφαγή· λέγεται για κάποιον που οδηγείται στην καταστροφή είτε εν αγνοία του είτε χωρίς να μπορεί να αντιδράσει.
  - Στις μεγάλες μάχες του Α' παγκοσμίου πολέμου οι στρατιώτες έκαναν επιθέσεις ενάντια σε πολυβόλα *ὡς πρόβατα ἐπί σφαγῆν*.
5. **μετά φανῶν καί λαμπάδων** = σε πανηγυρική ατμόσφαιρα.
  - Πλήθος κόσμου υποδέχτηκε στο αεροδρόμιο την ομάδα των ολυμπιονικών *μετά φανῶν καί λαμπάδων*.
6. **ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τόν λίθον βαλέτω** = ο αναμάρτητος ας ρίξει πρώτος την πέτρα· λέγεται σε κάποιον που κατηγορεί τους άλλους για κάτι χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα δικά του σφάλματα.
  - Μην επικρίνετε τόσο εύκολα τους νέους γιατί τα ίδια κάνατε στην ηλικία τους· *ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τόν λίθον βαλέτω!*
7. **θέτω τόν δάκτυλον ἐπί τόν τύπον τῶν ἡλῶν** = βάζω το δάκτυλό μου στο αποτύπωμα των καρφιών (στο σώμα του Χριστού), δηλαδή στο σημείο που ενοχλεί, που πονάει, στην ουσία του θέματος.
  - Οι πολιτικοί πρέπει να αφήσουν τα μεγάλα λόγια και *να θέσουν τον δάκτυλον ἐπί τόν τύπον τῶν ἡλῶν* στο πρόβλημα των μεταναστών.
8. **ἄφες αὐτοῖς, οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσι** = συγχώρεσέ τους, γιατί δεν ξέρουν τι κάνουν.
  - Μη στενοχωριέσαι για όσα σου είπαν, γιατί είναι τυφλωμένοι από το πάθος τους - *οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσι!*
9. **ἀκρογωνιαῖος λίθος** = στήριγμα γωνίας τοίχου / (μτφ) το βασικό στοιχείο, η βασική προϋπόθεση.
  - Οι ατομικές ελευθερίες είναι ο *ἀκρογωνιαῖος λίθος* της δημοκρατίας.
10. **ἀντί τοῦ μάννα χολήν**: λέγεται σε ανθρώπους αγνώμονες, σε αυτούς που βλάπτουν τους ευεργέτες τους.

- Ο θεός του τού στάθηκε σαν πραγματικός πατέρας, αλλά αυτός *αντί του μάννα χολήν* αφού του πήρε όλη την περιουσία, τον πέταξε στο δρόμο.

Σελ. 100 Σχολικού Βιβλίου

19. Στις προτάσεις που ακολουθούν χρησιμοποιούνται κάποιες λέξεις ή φράσεις από την εκκλησιαστική γλώσσα. Άλλες από αυτές χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά, οι περισσότερες όμως χρησιμοποιούνται συνηποδηλωτικά.

Να αντικαταστήσετε τη λέξη ή τη φράση που υπογραμμίζεται με μια φράση της νεοελληνικής που να αποδίδει τη σημασία της.

Απάντηση

1. Η αστυνομική προανάκριση είχε τελειώσει. Σε λίγο τον έστειλαν με τους κλητήρες στην εισαγγελία, όπου είχαν σταλεί και όλα τα κατασχεμένα. **Από τον Άννα στον Καϊάφα**, συλλογίστηκε ο κακόμοιρος: *από τον ένα στον άλλο*.
2. Συχνά οι νέοι αρνιούνται όλα όσα είχαν πιστέψει, όλα όσα τους είχαν συγκινήσει και αποζητούν με θέρμη **τα καλά και συμφέροντα**: *ό,τι τους εξυπηρετεί, ό,τι τους συμφέρει*.
3. Τόσο καιρό δεν τον γνωρίζαμε καλά και γι' αυτό νομίζαμε πως είναι άνθρωπος σοβαρός και με περιεχόμενο. Αυτός όμως είναι **κύμβαλον αλαλάζον**: *άνθρωπος κενός κι επιφανειακός*.
4. Αυτά που λες είναι **προφάσεις εν αμαρτίαις**: η αλήθεια είναι πως δεν άνοιξες βιβλίο!: *δικαιολογίες*.
5. Πρώτη φορά έβλεπα ανθρώπους να πατούν πάνω στα κάρβουνα και είχα μείνει **στήλη άλατος**: *ακίνητος από την έκπληξη* (ή *εμβρόντητος* ή *ενεός*).
6. Όλη του η ζωή ήταν ένας ατελείωτος **γολγοθάς**: (ένα ατέλειωτο) *μαρτύριο*.
7. **Οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ** γνωρίζουν καλά τι συνέβη με την παρέμβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας: *όσοι είναι μέσα στα πράγματα*.
8. Φύγαμε **άρων άρον** και δεν προφθάσαμε να σας συναντήσουμε: *πολύ βιαστικά*.

Σελ. 101 Σχολικού Βιβλίου

20. Να συμπληρώσεις τα κενά με μία από τις φράσεις του πλαισίου που προέρχονται από τη γλώσσα της εκκλησίας.

οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ	μέλι γάλα
προφάσεις εν αμαρτίαις	πού την κεφαλήν κλίνη
αντί πινακίου φακής	από τον καιρό του Νώε
λίθος επί λίθον	μετά φανών και λαμπάδων
ανάστα ο Θεός	το μεν πνεύμα πρόθυμον, η
	δε σαρξ ασθενής

Απάντηση

1. Ήταν λίγο καιρό μαλωμένοι, μα τα ξανάφτιαξαν και τώρα πάλι είναι **μέλι γάλα**.
2. Αυτό το πουκάμισο έχει λιώσει πάνω μου. Το έχω **από τον καιρό του Νώε**.
3. Όσο κι αν μου χρειάζονται τα χρήματα, δεν πουλώ το σπίτι μου **αντί πινακίου φακής**.
4. Όταν πριν από τρία χρόνια ήρθε ο Μητροπολίτης στο χωριό μας, οι χωρικοί βγήκαν και τον υποδέχτηκαν **μετά φανών και λαμπάδων**.
5. Τέτοιος φοβερός σεισμός δεν είχε γίνει ποτέ πριν. Δεν έμεινε **λίθος επί λίθον**.
6. Όταν έχασε και τον πατέρα της, απόμεινε ολομόναχη μη έχοντας **πού την κεφαλήν κλίνη**.
7. Μπορείς να λες ότι θέλεις, οι δικαιολογίες σου δεν έχουν καμία αξία· εί-
ναι **προφάσεις εν αμαρτίαις**.
8. Παρακολουθούσε από το κρεβάτι τα κατορθώματα των συντρόφων του και πολύ θα ήθελε να βρισκόταν και αυτός μαζί τους. Όμως **το μεν πνεύμα πρόθυμον, η δε σαρξ ασθενής**.
9. Όπως γνωρίζουν **οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ**, ο πρωθυπουργός, παρά τη διάψευση του κυβερνητικού εκπροσώπου, θα προβεί σύντομα σε ανασχηματισμό της κυβέρνησης.
10. Μόλις μας ανακοίνωσαν στο σχολείο ότι θα γίνει περίπατος, ξεσπάσαμε όλοι σε φωνές χαράς. Έγινε μέσα στην τάξη το **ανάστα ο Θεός**.

Σελ. 102 Σχολικού Βιβλίου

21. Να συμπληρώσετε τα κενά με την κατάλληλη φράση από αυτές που δίνονται μέσα στο πλαίσιο.

αιχμή του δόρατος	ο τελευταίος τροχός της αμάξης
λυδία λίθος	τα εξ αμάξης
βάπτισμα του πυρός	ταύρος εν υαλοπωλείω
μάννα εξ ουρανού	τιάνιος αγώνας
ξένος δάκτυλος	φλέγον ζήτημα

Απάντηση

1. Βρισκόταν σε δεινή οικονομική κατάσταση· το υπέρογκο χρηματικό ποσό που κληρονόμησε ανέλπιστα ήταν **μάννα εξ ουρανού** γι' αυτόν.
2. Τις διαδηλώσεις τις υποκίνησε **ξένος δάκτυλος**.
3. Άκουσε **τα εξ αμάξης** από το διευθυντή του για την άστοχη ενέργειά του.
4. Ο νεαρός οργισμένος όρμησε μέσα στο γραφείο ως **ταύρος εν υαλοπωλείω**.
5. Ο πρωθυπουργός τόνισε πως το πρόγραμμα για την Υγεία αποτελεί **αιχμή του δόρατος** για την κοινωνική μεταρρύθμιση.
6. Η ελευθερία του Τύπου αποτελεί τη **λυδία λίθο** της δημοκρατίας.
7. Κατάγεται από πολιτική οικογένεια· ο ίδιος πήρε το **βάπτισμα του πυρός** στις εκλογές του 1981.
8. Δυστυχώς δεν μπορώ να σε βοηθήσω· είμαι **ο τελευταίος τροχός της αμάξης** στην επιχείρηση.
9. Έκανε **τιάνιο αγώνα** να επανεκλεγεί, αλλά δεν τα κατάφερε.
10. Με τη δολοφονία του διπλωμάτη δημιουργήθηκε **φλέγον ζήτημα** ανάμεσα στις δύο χώρες.

Σελ. 103 Σχολικού Βιβλίου

22. Να συμπληρώσετε τα κενά με τα λόγια επιρρήματα που σας δίνονται μέσα στο πλαίσιο.

συλλήβδην, επιτροχάδην,
άρδην, φύρδην-μίγδην,
απνευστί, αναφανδόν, οκλαδόν,
αμαχτί, αυτολεξεί, αυθημερόν

Απάντηση

1. Η πόλη παραδόθηκε **αμαχτί** (= χωρίς αντίσταση).

2. Ανέβηκε την παλιά πέτρινη σκάλα **απνευστί** (= χωρίς αναπνοή).
3. Επανέλαβε το κείμενο **αυτολεξεί** (= κατά λέξη).
4. Οι απόψεις του για το ζήτημα που προέκυψε άλλαξαν **άρδην** (= ριζικά, εντελώς).
5. Κατηγορεί όλους **συλλήθδην** (= όλους μαζί, χωρίς διακρίσεις) τους μετόχους.
6. Τάχθηκαν **αναφανδόν** (= φανερά, απροκάλυπτα, ολοφάνερα) εναντίον του αρχηγού τους.
7. Διάβασε το κείμενο **επιτροχάδην** (= βιαστικά).
8. Στο δωμάτιό του τα βιβλία του είναι **φύρδην-μίγδην** (= ανακατεμένα).
9. Τους αρέσει να κάθονται **οκλαδόν** (= καθιστοί με σταυρωμένες κνήμες και λυγισμένα γόνατα) μπροστά στο τζάκι και να κουβεντιάζουν.
10. Το δέμα το λάβαμε **αυθημερόν** (= την ίδια μέρα).

Σελ. 103 Σχολικού Βιβλίου

- 23. Να αποδώσετε στη σημερινή γλώσσα τις παρακάτω λόγιες φράσεις και να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον.**

Απάντηση

1. **εκ περιτροπής** = με εναλλασσόμενη σειρά, εναλλάξ, ο ένας μετά τον άλλο.
  - Τα μαθήματα γερμανικών θα γίνονται δύο φορές την εβδομάδα από δύο καθηγητές *εκ περιτροπής*.
2. **κατ' αντιμωλίαν (δίκη)** = (διεξαγωγή της συζήτησης στο ακροατήριο) με την παρουσία και συμμετοχή όλων των διαδίκων.
  - Η δίκη θα διεξαχθεί *κατ' αντιμωλίαν*.
3. **ο μη γένοιτο** = που μακάρι να μη γίνει
  - Αν *-ο μη γένοιτο-* συμβεί κάτι κακό, αυτός ο άνθρωπος μπορεί να σε βοηθήσει.
4. **άκρον άωτον** = το πιο ακραίο σημείο, το ανώτατο όριο
  - Αυτή η συμπεριφορά είναι το *άκρον άωτον* της ανοησίας.
5. **επί θύραις** (για κίνδυνο)= πολύ κοντά, δίπλα
  - Η έκρυθμη κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή δείχνει ότι ο πόλεμος βρίσκεται *επί θύραις*.
6. **εν κρυπώ και παραβύστω** = κρυφά και μυστικά
  - Δεν πήρε είδηση κανείς τις παρανομίες τους, γιατί τόσον καιρό ενεργούσαν *εν κρυπώ και παραβύστω*.

7. **όπερ έδει δείξαι** = αυτό που έπρεπε να αποδειχτεί, αποδείχτηκε
- Μόλις ο μαθηματικός τελείωσε την απόδειξη του θεωρήματος, γύρισε στους μαθητές και είπε «*όπερ έδει δείξε*».
8. **εξώλης και προώλης** (επιρρ. φρ.) = χαμηλού ήθους, ανήθικος, ξεδιάντροπος.
- Αυτός ο άνθρωπος δεν έχει κανέναν ηθικό φραγμό· *είναι εξώλης και προώλης*.
9. **επ' αυτοφώρω** = τη στιγμή που γίνεται (μια αξιόποινη πράξη) ή αμέσως μόλις έχει γίνει.
- Η αστυνομία συνέλαβε τους δράστες επ' *αυτοφώρω*.
10. **δια πυρός και σιδήρου** = μέσα από βάσανα και κινδύνους.
- Πέρασε *δια πυρός και σιδήρου*, για να αποδείξει την αθωότητά της.
11. **εξ οικείων τα βέλη** = επίθεση από ανθρώπους του περιβάλλοντός μας.
- Οι πρώτοι που επέκριναν έντονα τη συμπεριφορά του ήταν οι συνάδελφοί του· *εξ οικείων τα βέλη*.
12. **εκ των ων ουκ άνευ** = απαραίτητη προϋπόθεση
- Ο πρωθυπουργός δήλωσε πως η συμμόρφωση της χώρας μας προς τις υποδείξεις της Ε.Ε. είναι *εκ των ων ουκ άνευ* για την ένταξή της στην ομάδα των πιο αναπτυγμένων χωρών.
13. **από καταβολής κόσμου** = ανέκαθεν, πάντα
- Η βία υπάρχει από *καταβολής κόσμου*.
14. **έτερον εκάτερον** = άλλο το ένα άλλο το άλλο.
- Αυτό που μου λες είναι *έτερον εκάτερον*· δεν έχει καμία σχέση με το θέμα.

Σελ. 104 Σχολικού Βιβλίου

24. Τι σημαίνουν οι λόγιες φράσεις που ακολουθούν;

Απάντηση

1. από θέσεως ισχύος = από πλεονεκτική θέση
2. από καθέδρας = με ύφος αυθεντίας
3. από καιρού εις καιρόν = πότε-πότε, κάπου-κάπου
4. από μηχανής θεός = στο αρχαίο θέατρο ήταν ο θεός που εμφανιζόταν στη σκηνή πάνω σε ένα μηχανήμα και έδινε λύση στο δράμα/ (μτφ) κάποιος ή κάτι που εμφανίζεται ξαφνικά δίνοντας ευνοϊκή λύση σε μια δύσκολη κατάσταση.

5. **αυτός καθ'αυτόν** = αυτός ο ίδιος μόνος του
6. **μετά βίας** = με δυσκολία
7. **ως δια μαγείας** = αναπάντεχα, ανεξήγητα, απροσδόκτα
8. **ως εκ τούτου** = γι' αυτό το λόγο
9. **εξ απαλών ονύχων** = από πολύ μικρή ηλικία, από πολύ νωρίς
10. **εκ παραδρομής** = από απροσεξία
11. **εκτός εαυτού** = έξαλλος, έξω φρενών, πολύ θυμωμένος
12. **εκ του ασφαλούς** = χωρίς κίνδυνο, από σίγουρη θέση
13. **εκ του μη όντος** = από εκεί που δεν υπάρχει τίποτα
14. **εκ των ενόντων** = από όσα υπάρχουν, από όσα είναι διαθέσιμα
15. **εκ προοιμίου** = από την αρχή
16. **εν ευθέτω χρόνω** = σε κατάλληλη στιγμή
17. **εν λευκώ** = με πλήρη ελευθερία κινήσεων, χωρίς δεσμεύσεις και παρεμβάσεις
18. **εν ψυχρώ** = με ψυχραιμία και χωρίς συναισθηματικό επηρεασμό
19. **ενώπιος ενώπιω** = πρόσωπο με πρόσωπο/ ανοιχτά, καθαρά, θαρραλέα
20. **εξ επαφής** = από πολύ κοντά
21. **επί ίσοις όροις** = με ίσους όρους, με τις ίδιες προϋποθέσεις
22. **επί του προκειμένου** = ως προς το θέμα που μας απασχολεί
23. **κατά κράτος** = ολοκληρωτικά
24. **εφ' όρου ζωής** = για όλη τη ζωή, ισόβια
25. **κατά το μάλλον ή ήττον** = λίγο πολύ, περίπου, κατά προσέγγιση
26. **μέχρις εσχάτων** = ως το τέλος, ως την τελευταία στιγμή (της ζωής, της αντοχής κ.λ.π. κάποιου)
27. **ο περί ου ο λόγος** = αυτός για τον οποίο γίνεται λόγος
28. **ούτως ή άλλως** = έτσι κι αλλιώς, σε κάθε περίπτωση

Σελ. 105 Σχολικού Βιβλίου

25. Πότε λέμε ότι κάποιος:

Απάντηση

1. **βλέπει διά της τεθλασμένης**: όταν είναι διορατικός, όταν μπορεί να προβλέψει μελλοντικές εξελίξεις.
2. **δίνει «γην και ύδωρ»**: όταν παραδίνεται χωρίς όρους, ολοκληρωτικά (στους εχθρούς).

3. **διέρρηξε τα ιμάτιά του**: όταν διαμαρτύρεται έντονα, υποστηρίζοντας ότι είναι αθώος ή ότι έχει δίκιο.
4. **έγινε πυρ και μανία**: όταν είναι πολύ θυμωμένος, εξοργισμένος, έξαλλος.
5. **αίρεται στο ύψος των περιστάσεων**: όταν ανταποκρίνεται με επιτυχία σε ό,τι απαιτούν οι περιστάσεις.
6. **εκτοξεύει μύδρους**: όταν μιλάει με καυστικό και απειλητικό τρόπο, ξεστομίζει βαριές κατηγορίες ή ύβρεις.
7. **έλαμψε ως διάττων (αστήρ)**: απέκτησε μεγάλη φήμη για μικρό χρονικό διάστημα, κάθηκε γρήγορα από το προσκήνιο.
8. **βρίσκεται μεταξύ δύο πυρών**: όταν βρίσκεται ανάμεσα σε δύο εχθρούς που βιάλλουν από αντίθετες κατευθύνσεις/ (μτφ) όταν βρίσκεται ανάμεσα σε δύο αντίπαλες πλευρές.
9. **εξ ιδίων κρίνει τα αλλότρια**: όταν κρίνει τους άλλους ή πράξεις άλλων, έχοντας ως κριτήριο τον εαυτό του.
10. **πατάει επί πτωμάτων**: όταν είναι αδίστακτος, δεν έχει ηθικούς ενδοιασμούς, κάνει τα πάντα προκειμένου να πετύχει το στόχο του.
11. **είναι υπ' ατιμών**: όταν βρίσκεται σε ετοιμότητα (για αναχώρηση).
12. **δεν έχει σώας τας φρένας**: δεν είναι διανοητικά και ψυχικά υγιής.
13. **τείνει κλάδον ελαίας**: όταν θέλει να συμφιλιωθεί (με κάποιον), όταν προτείνει ειρήνη.
14. **κρούει τον κώδωνα του κινδύνου**: όταν προειδοποιεί για επικείμενο κίνδυνο.
15. **βρίσκεται μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας**: όταν βρίσκεται στο μεταίχμιο, στη μέση, σε κρίσιμη κατάσταση.
16. **παραβιάζει ανοικτάς θύρας**: όταν μιλάει για πράγματα ήδη γνωστά, όταν προσπαθεί να αποδείξει τα αυτονόητα.
17. **τείνει ευήκοον ους**: όταν ακούει με προσοχή αυτά που του λένε, είναι πρόθυμος να ακούσει κάποιον.
18. **τηρεί σιγήν ιχθύος**: όταν είναι σιωπηλός, τηρεί ουδέτερη στάση, δεν αποκαλύπτει τίποτα.

Σελ. 106 Σχολικού Βιβλίου

26. Προσπαθήστε να αποδώσετε τη σημασία των υπογραμμισμένων λόγων φράσεων, χρησιμοποιώντας ισοδύναμες λέξεις ή φράσεις της κοινής νεοελληνικής.

Απάντηση

1. Ενώ τους έπεισε να αναλάβουν την υπόθεση, τη δύσκολη στιγμή **ελαφρά τη καρδία** τούς εγκατέλειψε, για να αποφύγει να αναλάβει τις ευθύνες του → **απερίσκεπτα, ανεύθυνα**
2. Είναι απορίας άξιο πώς κατόρθωσε **αβρόχοις ποσί** να επιτύχει στις εξετάσεις για την εισαγωγή στις Ανώτατες Σχολές → **χωρίς κόπο**
3. Πρέπει να αναλάβεις **πάση θυσία** τα νήια της επιχείρησης, για να πραγματοποιήσεις τους στόχους σου → **με κάθε τρόπο, οπωσδήποτε**
4. Ο έμπειρος αστυνομικός **εν ριπή οφθαλμού** αφόπλισε και ακινητοποίησε τον επίδοξο ληστή → **στη στιγμή, ακαριαία**
5. Ανέλαβε να μεσολαβήσει **οικεία βουλήσει**, για να λυθεί η παρεξήγηση μεταξύ τους, αν και ήξερε εκ των προτέρων ότι η προσπάθειά του θα ήταν δύσκολη → **με τη θέλησή του**
6. Η χώρα μας επιδίωξε **να τεθούν όλα τα θέματα επί τάπητος** (→ **να εξεταστούν όλα τα θέματα**) και να γίνει συζήτηση **εφ' όλης της ύλης** (→ **για όλα τα θέματα**), όμως οι υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το απέφυγαν.
7. Διέπραξε το ειδεχθές έγκλημα **εν βρασμό ψυχής** → **σε κατάσταση ψυχικής αναταραχής**
8. Θα πεισθώ μόνον αν το δω **ιδίοις όμμασι** → **με τα ίδια μου τα μάτια**
9. Ο ρήτορας ανέπτυξε **διά μακρών** τις απόψεις του → **διεξοδικά, εκτενώς**
10. Αυτά τα έξοδα, **ειρήσθω εν παρόδω**, δε θα βαρύνουν τον προϋπολογισμό του κράτους, αλλά θα καταβληθούν από ιδιώτες → **παρεμπιπτόντως, ασ μου επιτραπεί να αναφέρω παρενθετικώς**
11. Ο υπουργός **εν τη ρύμη του λόγου** ομολόγησε τα βαριά λάθη που διέπραξε → **μιλώντας, στη ροή του λόγου**
12. Ενεργεί **κατά το δοκούν**, γι' αυτό και είναι δυσαρεστημένοι οι συνεργάτες του → **όπως νομίζει, όπως του φαίνεται σωστό, αυθαίρετα**

Γ΄ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Ορισμένες φορές γίνονται λάθη στο μορφολογικό επίπεδο της γλώσσας, π.χ.:

1. λάθη στο σχηματισμό των χρόνων κάποιων ρημάτων
π.χ. *προηγόταν* αντί *προηγούνταν*
2. ο λανθασμένος σχηματισμός της προστακτικής με αύξηση
π.χ. *απέφυγέ τον* αντί *απόφυγέ τον*
3. λάθη στο σχηματισμό των συνοπτικών και των συντελεσμένων χρόνων των ρημάτων που έχουν β' συνθετικό το "άγω" και το "βάλλω".
π.χ. *έχουν ανάγει* αντί *έχουν αναγάγει*
4. λάθη στο σχηματισμό των μετοχών
π.χ. *των επικρατόντων συνθηκών* αντί *των επικρατουσών συνθηκών*
5. λάθη στον τονισμό των ουσιαστικών και των επιθέτων
π.χ. *η ψυχολογία των αρρώστων* αλλά *η πλειοψηφία των άρρωστων παιδιών*

Σελ. 108 Σχολικού Βιβλίου

1. Να συμπληρώσετε τις φράσεις τοποθετώντας στον αόριστο τα ρήματα που σας δίνονται σε παρένθεση.

Απάντηση

1. Ο πρωθυπουργός **προανήγγειλε** με έμμεσο τρόπο τον ανασχηματισμό της κυβέρνησης.
2. Αν και ήταν τελευταίος σε ψήφους, το δεκαπενταμελές τον **εξέλεξε** πρόεδρο.
3. Δεν τον κατηγορήσα άδικα· **συνέλεξα** ήδη πολλά στοιχεία σε βάρος του.
4. Ο Θουκιδίδης **συνέγραψε** την ιστορία του πελοποννησιακού πολέμου, ενώ βρισκόταν στην εξορία.
5. Ο ελληνικός λαός **προέταξε** με αποφασιστικότητα τα στήθη του στον αλαζόνα εισβολέα.
6. Στη δουλειά αυτή είμαι καινούριος· με **προσέλαβαν** πρόσφατα.
7. Λυπάμαι που θα το πω, αλλά αυτός ο άνθρωπος με **πρόσβαλε** χθες αδικαιολόγητα.
8. Με δική μου εντολή ο δικηγόρος μου **προσέβαλε** τη διαθήκη.
9. Ο Γιάννης μάς **εξέθεσε** ανεπανόρθωτα με τη συμπεριφορά του.
10. Πήγαμε όλοι μαζί στο διευθυντή και του **εκθέσαμε** ποια είναι η κατάσταση.
11. Το 6ο Σύνταγμα έκανε έφοδο και **κατέλαβε** την κορυφογραμμή.
12. **Κατάλαβε** τις προθέσεις μου, αν και προσπάθησα να τις αποκρύψω.

Σελ. 108 Σχολικού Βιβλίου

2. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις (ενεστώτα) των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις.

Απάντηση

1. Δε **χωράει** (ή **χωρά** ή **χωρεί**) καμιά αμφιβολία ότι έχεις δίκαιο.
2. Συνηθίζει να **υποχωρεί**, όταν διαπιστώνει πως έχει άδικο.
3. Η στάση του δε **βοηθάει** (ή **βοηθά**) να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα.
4. Το εξάρτημα αυτό **υποβοηθεί** την κίνηση του οχήματος.
5. Προσπαθώ να **καταλάβω** ποιος **κινεί** τα νήματα.
6. Σε λίγο **ξεκινάει** (ή **ξεκινά**) η προσπάθεια για την κατάκτηση του τίτλου.
7. **Μιλάς** πολύ και ακούς λίγο.

8. Δεν πρέπει να συνομιλείς με αγνώστους.
9. Το γραφείο του λειτουργεί μόνο τις εργάσιμες ώρες.
10. Σε ποια εκκλησία λειτουργεί (ή λειτουργάει) ο πάπα Πέτρος;
11. Μπορείς να μου πεις ποιος σε προπονεί και είσαι σε τέτοια φόρμα;
12. Ξέρω πως πονάει (ή πονά) η καρδιά σου κάθε φορά που φεύγω.

Σελ. 109 Σχολικού Βιβλίου

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος στο χρόνο που σας δίνεται στην παρένθεση. Όπου χρειάζεται, να χρησιμοποιήσετε περίφραση κάνοντας και τις αναγκαίες αλλαγές.

Απάντηση

1. Κάθε φορά που μου δινόταν η ευκαιρία **εισηγούμουν** στο συμβούλιο τις προτάσεις μου.
2. Παλιότερα πολλοί γονείς **στερούσαν** τα πάντα, για να σπουδάσουν τα παιδιά τους.
3. Είναι άγνωστο από ποιους **αποτελούνταν** (ή **αποτελείτο**) το συμβούλιο.
4. Τελικά, μόνο εμείς **εγγυόμαστε** την επιτυχία του αγώνα.
5. Η στάση τους έδειχνε πως **φοβούνταν** (ή **φοβόντουσαν**) τις συνέπειες των πράξεών τους.
6. Πάντοτε **θεωρούμαστε/ θεωρείστε/ θεωρούνταν** καλύτεροι από τους άλλους.
7. Πολύ συχνά **γινόταν διάσπαση** του μετώπου (ή **διασπόταν** ή **διεσπάτο το μέτωπο**) από τους βομβαρδισμούς.
8. Διαπίστωσα πως κάθε φορά που **προηγούνταν** (ή **προηγείτο**) η ομάδα μου, στο τέλος έφευγε ηττημένη.
9. Δεν **κρατιόσαστε** από τις χειρολαβές και χτυπήσατε, μόλις φρέναρε το αυτοκίνητο.
10. Έδειχνε πως **ενοχλούνταν** (ή **ενοχλείτο**) από τις παρατηρήσεις μου.

Σελ. 109 Σχολικού Βιβλίου

4. Υπογράμμισε το σωστό τύπο της προστακτικής.

Απάντηση

[Σημ: σωστοί τύποι της προστακτικής είναι όσοι *δεν έχουν αύξηση*]

1. εγκατέλειψέ το-εγκατάλειψέ το	11. μετέτρεψε-μετάτρεψε
2. κατάθεσέ τα-κατέθεσέ τα	12. απόβαλε -απέβαλε
3. υπόγραψε -υπέγραψε	13. επανάλαβε -επανέλαβε
4. αντίγραψε -αντέγραψε	14. απόκλεισε -απέκλεισε
5. υπέθεσε- υπόθεσε	15. επίμεινε -επέμεινε
6. μετάβαλε -μετέβαλε	16. απέκρουσε- απόκρουσε
7. ανάστειλε -ανέστειλε	17. περίγραψε -περιέγραψε
8. ανήγγειλε- ανάγγειλε	18. ανέπτυξε- ανάπτυξε
9. διάγραψε -διέγραψε	19. αντέκρουσε- αντίκρουσε
10. διάταξε -διέταξε	20. επέλεξε-επίλεξε

Σελ. 110 Σχολικού Βιβλίου

5. Γίνεται συχνά λάθος στη χρήση κάποιων ρημάτων της νεοελληνικής γλώσσας. Στις προτάσεις που ακολουθούν κλείνονται μέσα στην παρένθεση δύο τύποι, ένας σωστός και ένας λανθασμένος. Επιλέξτε το σωστό και συμπληρώστε τα κενά.

Απάντηση

1. Η εφημερίδα μας **αίρει** την αυλαία του προσυνεδριακού παρασκηνίου.
2. Δεν αντέχω άλλο· **έχω απαυδήσει** να σε περιμένω.
3. Δήλωσαν κατηγορηματικά ότι στο εξής **θα απέχουν** από κάθε εκδήλωση.
4. **Είχα αποταθεί** στον αρμόδιο υπάλληλο για το πρόβλημά μου.
5. Είναι αναγκαίο **να επισπευσθεί** η ολοκλήρωση του έργου.
6. Σας **εφιστώ** την προσοχή στις επιπτώσεις του καπνίσματος.
7. Τους **έχω επιστήσει** την προσοχή στις επιπτώσεις του καπνίσματος.
8. Θέλω να σας **επιστήσω** την προσοχή στις επιπτώσεις του καπνίσματος.
9. Στο κείμενό του **παρεισφρέουν** λάθη, γιατί είναι επιπόλαιοι.
10. Του **παρέχει** όλες τις δυνατότητες να πετύχει.
11. Εμείς συχνά **συμμετέχουμε** στις εκδηλώσεις του συλλόγου.
12. Ο υπουργός **θα συμμετάσχει** την Κυριακή στην εκδήλωση του συλλόγου μας.
13. Μέχρι το βράδυ **θα έχουν περισυλλέξει** όλους τους ναυαγούς.
14. Από τη συζήτηση που έγινε, **είχα συναγάγει** το συμπέρασμα ότι δεν ήταν πρόθυμοι να μας βοηθήσουν.
15. Για να **παραγάγει** ο δημοσιογράφος υπεύθυνο έργο, πρέπει να είναι ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

Σελ. 111 Σχολικού Βιβλίου

6. Πολλές φορές χρησιμοποιούμε λόγιους τύπους μετοχών στη θέση αναφορικών προτάσεων. Στις φράσεις που ακολουθούν να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο των μετοχών που σας δίνονται σε παρένθεση.

Απάντηση

1. Ο πρωθυπουργός επισκέφθηκε τους κατοίκους των **πληγεισών** περιοχών.
2. Οι σεισμοπαθείς εξέφρασαν την ευγνωμοσύνη τους στις ανθρωπιστικές οργανώσεις για τις **προσφερθείσες** υπηρεσίες.
3. Ο κατηγορούμενος ζήτησε να θεωρηθούν αναξιόπιστες οι κατηγορίες του **ενάγοντος**.
4. Οι έρευνες σταμάτησαν εξαιτίας των **επικρατουσών** καιρικών συνθηκών στην περιοχή.
5. Υπολογίζεται ότι στο υπολειπόμενο διάστημα θα αυξηθεί σημαντικά ο όγκος των **τρεχουσών** συναλλαγών.
6. Οι οικονομικές υπηρεσίες αδυνατούν να εκτιμήσουν το μέγεθος των **διαφυγόντων** κερδών.
7. Όλοι συμφωνήσαμε στη συζήτηση ότι αυτή είναι η **επικρατούσα** αντίληψη.
8. Ο «τουρίστας» με τη φωτογραφική του μηχανή είναι ένα **εξέχον** σύμβολο μιας αλλοτριωμένης σχέσης με τον κόσμο.
9. Οι **συμμετασχόντες** συζήτησαν προβλήματα που μπορούν να λυθούν μόνο με διεθνείς προσπάθειες.
10. Η ευθύνη του **διδάσκοντος** είναι μεγάλη.

Σελ. 111 Σχολικού Βιβλίου

7. Συμπληρώστε τα κενά με ο ή ω.

Απάντηση

ιδωμένος	ειπωμένος	περνώντας
γράφοντας	προσδοκώμενος	παίρνοντας
ενεργώντας	αφήνοντας	περισπώμενος
αφαιρώντας	δημιουργώντας	περιφερόμενος
αναιρώντας	καμωμένος	ενάγων
διαμαρτυρόμενος	πιωμένος	εναγόμενος

Σελ. 112 Σχολικού Βιβλίου

8. Να επιλέξετε το κατάλληλο ρήμα από αυτά που βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο και να συμπληρώσετε τα κενά με τον τύπο του ρήματος που ταιριάζει σε κάθε φράση.

A υποβάλλω, υπερβάλλω, αμφιβάλλω, επιβάλλω, αποβάλλω, αναβάλλω, μεταβάλλω, αντιπαραβάλλω, καταβάλλω

Απάντηση

- A 1. Προσήλθε στην αρμόδια υπηρεσία, για να **υποβάλει** (ΑΟΡ) τα δικαιολογητικά της.
 2. Πήγα να **καταβάλω** (ΑΟΡ) την εισφορά μου.
 3. **Υπέβαλα** (ΑΟΡ) αίτηση και εγκρίθηκε.
 4. Όσες φορές **αμφέβαλλα** (ΠΡΤ), μου έλυναν τις απορίες μου.
 5. Αν και **αμφέβαλε** (ΑΟΡ) ότι σ' εκείνη την περίπτωση είχα δίκιο, τελικά τον έπεισα.
 6. Θελήσαμε να **αντιπαραβάλουμε** (ΑΟΡ) τα κείμενα.
 7. Οι μετατάξεις **μετέβαλαν** (ΑΟΡ) τη σύνθεση του προσωπικού.
 8. Μην **αναβάλλεις** (ΕΝΣ) για αύριο ό,τι έχεις να κάμεις σήμερα.
 9. Μην **αναβάλεις** (ΑΟΡ) αυτήν την υπόθεση για αύριο.
 10. Επιμένει πάντα να μας **επιβάλλει** (ΕΝΣ) τις θέσεις του.
 11. Πέτυχε ύστερα από έντονη συζήτηση να **επιβάλει** (ΑΟΡ) την άποψή του.
 12. Έχει **αποβάλει** (ΠΡΚ) κάθε ίκνος ντροπής.
 13. Μην **υπερβάλλεις** (ΕΝΣ) και περιπλέκεις χωρίς λόγο τα πράγματα.
 14. Άλλη μια φορά **μετέβαλε** (ΑΟΡ) ριζικά τις απόψεις του.
 15. Αν πράγματι έσφαλε να τον **αποβάλλεις** (ΑΟΡ).
 16. Δεν **αμφέβαλλα** (ΠΡΤ) για την αλήθεια των λόγων του.
 17. Δεν **αμφέβαλα** (ΑΟΡ) ούτε μια στιγμή.
 18. Πήγε να **υποβάλει** (ΑΟΡ) τα σέβη του.

B εισάγω, συνάγω, εξάγω, ενάγω, προσάγω, διεξάγω

- B 1. Η χώρα στο παρελθόν **εξήγε** (ΠΡΤ) λιγνίτη.
 2. Το προηγούμενο έτος η χώρα μας είχε **εισαγάγει** (ΥΠΡ) από το εξωτερικό πολλά βιομηχανικά προϊόντα.
 3. Θα **προσαγάγω** (ΜΕΛ στιγμ.) τα πειστήρια.

4. Η αντιπολίτευση ζήτησε από την κυβέρνηση να **διεξαγάγει** (ΑΟΡ) εκλογές.
5. Εγκαλούσαν και **ενήγαν** (ΠΡΤ) τον καθένα ακόμη και για ασήμαντο λόγο.
6. Προσπάθησαν να **εισαγάγουν** (ΑΟΡ) κάθε μορφής προϊόντα.
7. Έχει **συναγάγει** (ΠΡΚ) τα συμπεράσματά του.
8. Σκοπός του ήταν να τους **προσαγάγει** (ΑΟΡ) στα δικαστήρια για το παράπτωμά τους.
9. Θα τον συλλάβουν και θα τον **προσαγάγουν** (ΜΕΛ στιγμ.) στη δικαιοσύνη.

Σελ. 113 Σχολικού Βιβλίου

9. Να συμπληρώσετε τις λέξεις με τα γράμματα που λείπουν.

Απάντηση

- A.** ασκήστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής) κρατήστε ((προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
 κρατηθείτε (προστ. ΑΟΡ παθ. φωνής) κλείστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
 αγαπήστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής) δροσίστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
 δοσιστείτε (προστ. ΑΟΡ παθ. φωνής) κυβερνήστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
 αναρωτηθείτε (προστ. ΑΟΡ παθ. φωνής) διαμαρτυρηθείτε (προστ. ΑΟΡ παθ. φωνής)
 προχωρείτε (προστ. ΕΝΣ ενεργ. φωνής) καθαρίστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
 αφήστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής) φυλαχτείτε (προστ. ΑΟΡ παθ. φωνής)
 υπηρετείτε (προστ. ΕΝΣ ενεργ. φωνής) λύστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
 λυθείτε (προστ. ΑΟΡ παθ. φωνής) δακρύστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
 κατακλύστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής) αντικρίστε (προστ. ΑΟΡ ενεργ. φωνής)
- B.** κλαμένος καμένος
 διαμαρτυρημένος διασυρμένος
 εντοχισμένος συναθροισμένος

δανεισμένος	κλεισμένος
κατακλυσμένος	δακρυσμένος
αποθαρρημένος	καταψηφισμένος
εκλεπτυσμένος	πρησμένος
συγχυσμένος	επιβαρημένος*
πηγμένος	μυημένος
μεθυσμένος	θρεμμένος
φαγωμένος	κατατεθειμένος

Σελ. 113 Σχολικού Βιβλίου

10. Στις παρακάτω φράσεις να υπογραμμίσετε τα λάθη και να γράψετε το σωστό.

Απάντηση

1. Ερευνήστε το θέμα και απαντήστε μας σε σύντομο χρονικό διάστημα.
2. Κατάγγειλέ τους στην αστυνομία και μ' αυτόν τον τρόπο απάλλαξέ μας από μερικούς ενοχλητικούς.
3. Έχει δοθεί παράταση. Έλεγχξε τα κείμενα και ύστερα αντίγραφέ τα προσεκτικά.
4. Να ομολογήσεις ότι έσφαλες αφήνοντας τη δουλειά σου.
5. Μόλις τον γνωρίσαμε, τον περιβάλαμε (ΑΟΡ) αμέσως με την εμπιστοσύνη μας. Όσο καιρό ήταν κοντά μας, τον περιβάλλαμε (ΠΡΤ) με την αγάπη μας.
6. Έμεινε κρυμμένος μην ξέροντας τι να κάνει.
7. Κανένας δεν ήταν διατεθειμένος να παραδεχτεί το σφάλμα του.
8. Το τιμώμενο πρόσωπο στην εκδήλωση ήταν μια εργαζόμενη πολύτεκνη μητέρα.
9. Μη δώσετε σημασία ό,τι κι αν σας πούνε.
10. Προσπαθήστε να καταβάλετε (ΑΟΡ) όλες σας τις δυνάμεις για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου.
11. Τους υπέβαλε (ΑΟΡ) μήνυση), γιατί τον απέρριψαν χωρίς να αιτιολογήσουν την απόφασή τους.
12. Έχει αναγάγει σε προσωπική του υπόθεση το θέμα.

* (ΝΕΓ σελ. 237) ή επιβαρυμένος (Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Γ. Μπαμπινιώτη)

Σελ. 114 Σχολικού Βιβλίου

11. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τα ονόματα που σας δίνονται σε παρένθεση.

Απάντηση

1. η πρεσβεία της **Νικαράγουας**
2. το φουστάνι της κ. **Μυλωνά**
3. οι ταινίες της **Αλίκης Βουγιουκλάκη**
4. τα αξιοθέατα του **Όσλο**
5. το καρναβάλι του **Ρίο**
6. η γέφυρα του **Ρίου-Αντιρρίου**
7. οι ουρανοξύστες του **Σικάγου**
8. το λιμάνι του **Μπάρι**
9. ο πύργος του Άιφελ, σύμβολο του **Παρισιού**
10. οι κασέτες του **βίντεο**
11. τα κέρδη του **καζίνου**

Σελ. 114 Σχολικού Βιβλίου

12. Να μεταφέρετε τις παρακάτω φράσεις στον πληθυντικό.

Απάντηση

1. Ο αιχμάλωτος υπομένει τα πάνδεινα.
Οι αιχμάλωτοι υπομένουν τα πάνδεινα.
2. Ο στρατηγός είχε την ικανότητα να εμπνέει θάρρος στους στρατιώτες.
Οι στρατηγοί είχαν την ικανότητα να εμπνέουν θάρρος στους στρατιώτες.
3. Η εμφάνισή του ήταν ευπρεπής και το ύφος του σοβαρό.
Η εμφάνισή τους ήταν ευπρεπής και το ύφος τους σοβαρό.
4. Η εταιρεία ενδιαφερόταν πολύ για το κόστος του προϊόντος της.
Οι εταιρείες ενδιαφέρονταν πολύ για το κόστος των προϊόντων τους.
5. Το αποτέλεσμα της σκληρής δουλειάς του φάνηκε γρήγορα.
Τα αποτελέσματα της σκληρής δουλειάς τους φάνηκαν γρήγορα.
6. Κάθε άνθρωπος θεωρεί την ειλικρίνεια προσόν.
Όλοι οι άνθρωποι θεωρούν την ειλικρίνεια προσόν.
7. Η συνεχής προσπάθεια και η κούραση τον έφθειραν.
Οι συνεχείς προσπάθειες και η κούραση τούς έφθειραν.

8. Τον απείλησαν να τον θέσουν σε διαθεσιμότητα.
Τους απείλησαν να τους θέσουν σε διαθεσιμότητα.
9. Παρόλο που τον θεωρούσαν αφελή, αντιλήφθηκε τον υπαινιγμό.
Παρόλο που τους θεωρούσαν αφελείς, αντιλήφθηκαν τους υπαινιγμούς.
10. Ο αμφορέας που βρέθηκε ήταν μεγάλος και βαρύς.
Οι αμφορείς που βρέθηκαν ήταν μεγάλοι και βαριοί (ή βαρείς).

Σελ. 115 Σχολικού Βιβλίου

13. Να σχηματίσετε το θηλυκό των παρακάτω ουσιαστικών ή επιθέτων.

Απάντηση

αρσενικό	θηλυκό
• βουλευτής	: η βουλευτής και η βουλευτίνα
• πρύτανης	: η πρύτανης
• αυτοκράτορας	: η αυτοκράτειρα
• συγγραφέας	: η συγγραφέας
• γυμνασιάρχης	: η γυμνασιάρχης
• λυκειάρχης	: η λυκειάρχης και η λυκειάρχισσα
• γραμματέας	: η γραμματέας
• νομάρχης	: η νομάρχης
• καλλιτέχνης	: η καλλιτέχνις και η καλλιτέχνιδα
• εισαγγελέας	: η εισαγγελέας
• ειρηνοδίκης	: η ειρηνοδίκης
• πρέσβης	: η πρέσβειρα
• πρεσβευτής	: η πρεσβευτής και η πρεσβευτίνα
• πολύς	: η πολλή
• αραιός	: η αραιή
• χρυσαφής	: η χρυσαφιά
• νόθος	: η νόθος και η νόθα
• άδικος	: η άδικη
• επιεικής	: η επιεικής
• ελαφρύς	: η ελαφριά

Σελ. 115 Σχολικού Βιβλίου

14. Συμπληρώστε τα γράμματα που λείπουν.

Απάντηση

δυσμένεια	σύμπνοια	παράνοια
πορεία (<πορεύομαι)	αρρώστια	αντιπροσωπία (<αντιπρόσωπος)
πεζοπορία (<πεζοπόρος)	παλίσροια	πλαστοπροσωπία
καπηλεία (αρχ. καπηλεύω)	στρατιά	εποπτεία
αρχαιοκαπηλία (<αρχαιοκάπηλος)	εκστρατεία	ανδρεία (< ανδρείος)
ανεξιθρησκία (<ανεξιθρησκος)	δουλεία	ανανδρία (< άνανδρος)
κηδεμονία	εθελοδοουλία	λατρεία
συμπόνια	επιμέλεια	αρχαιολατρία (<αρχαιολάτρης)

Σελ. 115 Σχολικού Βιβλίου

15. Συμπληρώστε το σωστό τύπο του επιθέτου που σας δίνεται στην παρένθεση, ανάλογα με το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

Απάντηση

1. (ασυνήθης) **ασύνηθες** φαινόμενο
2. (αυτάρκης) **αύταρκες** κράτος
3. (στοιχειώδης) **στοιχειώδη** καθήκοντα
4. (αγωνιώδης) **αγωνιώδες** ερώτημα
5. (θυελλώδης) **θυελλωδών** ανέμων
6. (διαμπερής) **διαμπερές** διαμέρισμα
7. (εκτενής) **εκτενούς** αναφοράς
8. (λοιμώδης) **λοιμωδών** νόσων
9. (δαιδαλώδης) **δαιδαλώδη** οικοδομήματα
10. (ευσεβής) **ευσεβείς** κληρικούς

Σελ. 116 Σχολικού Βιβλίου

16. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού ή του επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση. Τι παρατηρείτε σχετικά με τον τονισμό;

Απάντηση

1. Η τακτική των **αντιπάλων** μας ήταν ανήθικη.

2. Η τακτική των **αντίπαλων** κομμάτων ήταν επικίνδυνη για τη χώρα.
3. Αναφέρθηκε διεξοδικά στη ζημιά του ελληνικού **Δημοσίου**.
4. Η διασπάθιση του **δημόσιου** χρήματος ήταν μεγάλη.
5. Περιμένουμε πιο δραστήρια συμμετοχή των **διανοουμένων** στα καθημερινά προβλήματα της κοινωνίας.
6. Τα κράτη σπάνια ακολουθούν τις υποδείξεις των **διανοούμενων** πολιτών τους.
7. Θαύμασε την υπομονή του **αρρώστου**.
8. Πλήθος **άρρωστων** παιδιών επισκέφθηκε τα εξωτερικά ιατρεία του νοσοκομείου.
9. Η παραβίαση των **κύριων** όρων της συνθήκης ήταν φανερή.
10. Το επίσημο ένδυμα των **κυρίων** είναι το φράκο και των **κυριών** το σκούρο μακρύ φόρεμα.

Παρατήρηση: Τα επίθετα κατά την κλίση τους διατηρούν τον τόνο σε όλες τις πτώσεις στη συλλαβή που τονίζεται η ονομαστική ενικού. Ορισμένες όμως φορές τα προπαροξύτονα επίθετα σε -ος τα χρησιμοποιούμε και ως ουσιαστικά· τότε τονίζονται στην παραλήγουσα στη γενική του ενικού και στην αιτιατική του πληθυντικού.

Σελ. 116 Σχολικού Βιβλίου

17. Να συμπληρώσετε τα κενά και να διατυπώσετε τον κανόνα.

Απάντηση

1. Η ασχολία με τα φυτά δίνει πολλή χαρά στον άνθρωπο.
2. Η εφαρμογή της οχτάωρης εργασίας είχε πολύ μεγάλη σημασία για τους εργαζομένους.
3. Οι μεγαλουπόλεις πολλών φτωχών χωρών είναι απλώς χωριά πολλών εκατομμυρίων.
4. Απαιτείται πολλή αγάπη, για να νιώθει ένα μικρό παιδί ασφαλές.
5. Οι άνθρωποι σήμερα κουράζονται πολύ, για να ανταποκριθούν στις ποικίλες ανάγκες της ζωής.
6. Είναι ανάγκη να αντιμετωπίζετε τα ζητήματα που έχουν σχέση με την υγεία σας με λίγο μεγαλύτερη σοβαρότητα.
7. Με λίγη επιμέλεια μπορεί κανείς να πετύχει πολλά.
8. Δεν αισθανόμασταν πολύ άνετα και γι' αυτό φύγαμε νωρίς από το σπίτι του.

9. Βάζεις πολλή ζάχαρη στον καφέ.
10. Κουράστηκες πολύ, αλλά είχες και πολύ καλή επίδοση.

Παρατήρηση:

- Με ένα **λ** και **υ** γράφεται το «πολύ» όταν είναι επίρρημα (και συνοδεύει ρήματα, επιρρήματα, επίθετα και μετοχές) ή επίθετο αρσενικού ή ουδέτερου γένους (και συνοδεύει ουσιαστικά). Το θηλυκό «πολλή» συνοδεύει πάντα ουσιαστικά θηλυκού γένους.
- Το «λίγο» είναι επίρρημα και δεν κλίνεται όταν συνοδεύει ρήματα, επιρρήματα, επίθετα και μετοχές. Το «λίγος, -η, -ο» είναι επίθετο και κλίνεται όταν συνοδεύει ουσιαστικό.

Σελ. 117 Σχολικού Βιβλίου

18. Στα παραδείγματα που ακολουθούν η ίδια λέξη γράφεται δύο φορές, τη μια σωστά και την άλλη λανθασμένα. Να διαγράψετε αυτή που γράφεται λανθασμένα.

Απάντηση

Οι σωστοί τύποι είναι:

1. βεβαρημένος (< βαρώ)	10. παρεμπιπτόντως (< παρ-εμ-πίπτω)
2. δωσίλογος (< δώσω+λόγος)	11. ακατονόμαστος (κατ-ονομάζω)
3. εισιτήριο (< εισ+ι+τήριο)	12. ψιλή (κυριότητα)
4. καταχώριση (< καταχωρίζω)	13. αντεπεξέρχομαι (αντ(ί) + επ(ί) + εξ + έρχομαι)
5. πηχυαίος (< πήχυς)	14. κοινοτοπία (< κοινός τόπος)
6. πληροίς/ πληροί (< πληρώ-ώ)	15. μεγέθυνση (< μεγεθύνω< μέγεθος)
7. μ' εμένα / μ' εσάς (η πρόθεση «με» παθαίνει έκθλιψη εμπρός σε όμοια φωνήεντα κυρίως στον προφορικό και ποιητικό λόγο)	16. απαθανατίζω (< απ(ό) + αθανατίζω < αθάνατος)
8. παρεισφρέω (< παρ(ά)+εισφρέω)	17. απαρέγκλιτος (<α- στερ + παρεγκλίνω< παρ(α) + εγκλίνω (εν + κλίνω)
9. υποθάλλω (<υπό+θάλλω)	18. ανδριάντας (<ανδριάς,-άντος<ανδρίον<ανήρ, ανδρός)

Σελ. 117 Σχολικού Βιβλίου

19. Μερικές ομόρριζες λέξεις της γλώσσας μας διαφέρουν στην ορθογραφία. Σ' αυτές που ακολουθούν να συμπληρώσετε το σωστό γράμμα (ή γράμματα).

Απάντηση

ανώδυνος	οδύνη
όροφος	ημιώροφος, διώροφος
αλείφω	αλοιφή, εξάλειψη
αμείβω	αμοιβή
αναμειγνύω	μείζη, μείγμα, αμιγής, μιγάς
ποικίλλω	ποικιλία, ποικίλος
λείπω	ελλιπής, έλλειψη, έλλειμμα, υπόλοιπο

Σελ. 117 Σχολικού Βιβλίου

20. Να προσθέσετε στα παρακάτω επιρρήματα τα γράμματα που λείπουν.

Απάντηση

μακριά	ολονυχτίς	τωνόντι
πλατιά	ολημερίς	ενδεχομένως
επομένως	κοντολογίς	τροχάδην
προηγούμενος	καταγής	βάδην
ομολογουμένως	επικεφαλής	αυθημερόν
εμπρός	σταυροπόδι	επεικώς
φέτος	ειδεμή	μονορούφι
αποβραδís	αντίκρυ	πέρσι
καταμεσής	παμψηφεί	εξαρχής

Σελ. 118 Σχολικού Βιβλίου

21. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των αριθμητικών προσθέτοντας κάθε φορά το *μισός, μισή, μισό*.

Απάντηση

1. Στον αγώνα κόπηκαν τεσσερισήμισι χιλιάδες εισιτήρια.
2. Περίμενα δύομισι ώρες στη στάση.
3. Η έρευνα διήρκεσε τεσσερισήμισι μήνες.
4. Αγόρασα τριάμισι (3,5) μέτρα ύφασμα.

5. Θα επιστρέψω σε ενάμιση μήνα.
6. Διήνυσα το ενάμισι χιλιόμετρο σε τριάμισι λεπτά.
7. Εμφανίστηκε με καθυστέρηση δύομισι ωρών.
8. Πέρασε κίλας ενάμισης χρόνος από τότε που έφυγε ο αδερφός μου.
9. Τεσσερισήμισι χιλιάδες θεατές παρακολούθησαν ένα πρόγραμμα τεσσερισήμισι ωρών.
10. Ξόδεψα τριάμισι (3,5) εκατομμύρια δραχμές για την ανακαίνιση του σπιτιού μου.
11. Πέρασαν τρεισήμισι (3,5) μήνες από τότε που σε είδα για τελευταία φορά.
12. Τον αγώνα παρακολούθησαν δεκατεσσερισήμισι χιλιάδες θεατές.
13. Θα βρίσκομαι στο αεροδρόμιο σε τεσσεράμισι λεπτά ακριβώς.

Σελ. 118 Σχολικού Βιβλίου

22. Να βάλετε διαλυτικά όπου χρειάζονται.

Απάντηση

ναυσιπλοΐα	Μωσής	χαρτοποιία
διυλιστήριο	μυϊκός	ευφυΐα
άυλος	πρωινός	Μαΐου
εξαϋλώση	χαιδεύω	Μάιος
κοροΐδεύω	χάιδεψα	πλάι
κορόιδο	μωσαϊκός	πλαϊνός

Δ΄ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Η **ετυμολογία** εξετάζει την καταγωγή των λέξεων, δηλαδή την αρχική μορφή και την αρχική σημασία κάθε λέξης, αλλά και την πιθανή γενετική συγγενειά τους με αντίστοιχους τύπους των γλωσσών κοινής καταγωγής, με σκοπό να βρεθεί ο αρχικός τύπος (ρίζα, θέμα) και η αρχική σημασία κάθε λέξης.

- ✓ Ο εκφραστικός πλούτος μιας γλώσσας βασίζεται στο πλήθος των λέξεων, στις σημασίες τους και στην ευκολία που έχει η γλώσσα να σχηματίζει παράγωγα και σύνθετα.
- ✓ Η ελληνική γλώσσα αποδεικνύεται πλουσιότατη, καθώς:
  1. αφομοιώνει ξένες λέξεις και σχηματίζει παράγωγα και σύνθετα από αυτές
π.χ. γούνα (< λατ. **gunna**, < σλαβ. **guna**, και τα δύο κελτ. προελ.) >
γουναράς, γούνινος, γουνεμπόριο, γουνοποιός, γουναρική
  2. έχει άφθονες παραγωγικές καταλήξεις με τις οποίες εκφράζονται και οι πιο λεπτές αποχρώσεις
π.χ. -μα, -μη, -ος, -έας, -της, -άκι, -άριο, -είο, -εύω, -τος, -τήρι κ.λπ.
  3. ιδιαίτερα πλούσια είναι και η σύνθεση, καθώς δημιουργούνται λέξεις πιο παραστατικές, που συχνά έχουν διαφορετική νοηματική απόχρωση σε σχέση με τις σημασίες που έχουν τα δύο συνθετικά χωριστά.
π.χ. μουσόληπος, γραφειοκρατία

Σελ. 122 Σχολικού Βιβλίου

1. Στον ακόλουθο πίνακα σάς δίνονται στην α' στήλη ομάδες λόγιων σύνθετων λέξεων. Να γράψετε στη β' στήλη την αρχαία λέξη που αποτελεί κοινό συνθετικό κάθε ομάδας λέξεων και στη γ' στήλη τη σημασία της.

Απάντηση

σύνθετες λέξεις (α')	αρχαία λέξη (β')	σημασία (γ')
ανθρωποκτονία, αυτοκτονία, εντομοκτόνο	κτείνω	σκοτώνω
νοσοκομείο, γηροκομείο, δασοκόμος, ανθοκόμος	κομῶ	φροντίζω
δημοκρατία, γραφειοκρατία, αριστοκράτης	κρατῶ-κράτος	εξουσιάζω-εξουσία
φυγόπονος, φιλόπονος, γεωπόνος	πόνος	κόπος
μικροσκόπιο, αστεροσκοπείο, καιροσκόπος, βολιδοσκοπώ	σκοπῶ	εξετάζω
διχοτόμος, ρυμοτομώ, έντομο, σύντομος	τέμνω	κόβω
φιλόλογος, φιλονικία, φιλότιμος	φιλῶ	αγαπώ
εξωφρενικός, φρενοκομείο, ταπεινοφροσύνη, αφροσύνη	φρην (φρενός)	νους, μυαλό
ψευδορκία, ψευδάργυρος, ψευδώνυμο	ψευδής	ψεύτικος
αψιμαχία, χειραψία, αψίκορος	ἄπτω	συνάπτω, αγγίζω

Σελ. 123 Σχολικού Βιβλίου

2. Οι λέξεις που ακολουθούν είναι σύνθετες. Να βρείτε πρώτα τα συνθετικά τους και στη συνέχεια τη σημασία τους.

Απάντηση

1. **δοκσιόσοφος** < δόκησις (δοκῶ) + σοφός: αυτός που θεωρεί τον εαυτό του σοφό.

2. **χρησιμοθηρία** < χρήσιμος (χρή)+θήρα (= κυνήγι) θηρῶ, θηρεύω: η συνεχής επιδίωξη (το κυνήγι) όσων είναι ωφέλιμα ή χρήσιμα.
3. **δημοσκοπήση** < δήμος (= λαός)+σκοπῶ (= εξετάζω): η έρευνα της κοινής γνώμης για κάποιο θέμα και η επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας.
4. **εθνεργασία** < ἔθνος+ἐγείρω (=ξεσηκώνω): εξέγερση ενός έθνους εναντίον κατακτητή.
5. **σφυρήλατος** < σφῦρα (=σφυρί)+ήλατος (ἐλαύνω= θέτω σε κίνηση, χτυπώ κάτι πάνω σε κάτι άλλο): (για μέταλλο) αυτός που έχει υποστεί επεξεργασία με σφυρί.
6. **δωροληψία** < δῶρο+λαμβάνω: η αποδοχή δώρων από κάποιον για να παραβεί το καθήκον του.
7. **κληροδοτώ** < κληῖρος+δοτῶ< δότης (δίδωμι): παραχωρῶ περιουσιακό μου στοιχείο με κληροδοσία/ αφήνω κάτι ως πνευματική παρακαταθήκη στις επόμενες γενεές.
8. **απόκλιση** < από+κλίση (κλίνω): αλλαγή κατεύθυνσης, παρέκκλιση από την αρχική θέση.
9. **ἐπίκληση** < ἐπί+κλήση (καλῶ): ἐκκλήση σε βοήθεια, παράκληση.
10. **εγκλιματίζομαι** < εν+κλιματίζομαι (κλίμα): συνηθίζω σε ξένο κλίμα ή σε νέο τρόπο ζωής, περιβάλλον.
11. **εγκληματώ** < εν+καλῶ: διαπράττω ἐγκλημα.

Σελ. 123 Σχολικού Βιβλίου

3. Να βρείτε τις σύνθετες λέξεις των οποίων η σημασία σας δίνεται. Το α' συνθετικό όλων των λέξεων είναι κοινό.

Απάντηση

1. παράνομο ψάρεμα: **λαθραλιεία**
2. αυτός που διαβάζει την εφημερίδα του διπλανού του: **λαθραναγνώστης**
3. παράνομη εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορευμάτων: **λαθρεμπόριο**
4. αυτός που επιδίδεται στο εμπόριο απαγορευμένων ειδών: **λαθρέμπορος**
5. αυτός που κυνηγεί σε απαγορευμένη περιοχή: **λαθροθήρας**
6. κόψιμο δένδρων χωρίς την άδεια της δασικής υπηρεσίας: **λαθροϋλοτομία** και **λαθροϋλοτομηση**
7. υπεξαίρεση, υποκλοπή: **λαθροχειρία**

8. αυτός που επιβιβάζεται κρυφά σε μεταφορικό μέσο χωρίς να πληρώσει εισιτήριο: **λαθρεπιβάτης**
9. αυτός που μετακινείται και εγκαθίσταται σε χώρα άλλη από αυτή της καταγωγής του, χωρίς να έχει περάσει από τις νόμιμες διαδικασίες: **λαθρομετανάστης**

Σελ. 124 Σχολικού Βιβλίου

4. Βρείτε τις σύνθετες λέξεις των οποίων η σημασία σας δίνεται. (Όλες οι λέξεις έχουν α' συνθετικό τη λέξη «ναυς»).

Απάντηση

1. λιμάνι ή όρμος όπου επισκευάζονται πολεμικά πλοία: **ναύσταθμος** και **νεώριο**
2. κατασκευάζω σκάφος: **ναυπηγώ**
3. μάχη ανάμεσα σε δύο στόλους: **ναυμαχία**
4. λοστρόμος: **ναύκληρος**
5. ο ανώτατος βαθμός στην ιεραρχία του πολεμικού ναυτικού: **ναύαρχος**
6. επίσημο βιβλίο όπου εγγράφονται τα εμπορικά πλοία: **νπολόγιο**
7. ομάδα εμπορικών πλοίων που πλέουν μαζί: **νποπομπή**
8. έρευνα που γίνεται σε εμπορικό πλοίο σε καιρό πολέμου: **νποψία**
9. βύθιση ή προσάραξη και συντριβή ενός πλοίου: **ναυάγιο**
10. πλοίο που είναι επικεφαλής του πολεμικού στόλου: **ναυαρχίδα**

Σελ. 124 Σχολικού Βιβλίου

5. Να γράψεις σύνθετες λέξεις, ομόρριζες με τα ρήματα που σου δίνονται, που να έχουν τις παρακάτω σημασίες.

Απάντηση

α) ορθώνω

1. ανέγερση, αποκατάσταση, βελτίωση: **ανόρθωση**
2. αποκατάσταση στην προηγούμενη θέση: **παλινόρθωση**
3. διόρθωση λάθους, αποζημίωση: **επανόρθωση**
4. εξαιρετική επιτυχία, ανδραγάθημα: **κατόρθωμα**

β) δίνω

1. κείμενο που δεν έχει δημοσιευτεί: **ανέκδοτο**
2. ανυποχώρητος: **ανένδοτος**

3. επιστολή που δεν έχει επιδοθεί στον παραλήπτη της: **ανεπίδοτη**
4. αυτός που συνεργάστηκε με τον κατακτητή: **δωσίλογος**
5. η ενέργεια αυτού που δωροδοκείται: **δωροληψία**

γ) βάλλω

1. αυτός που δεν μπορεί να βληθεί από εχθρικά πυρά: **απυρόβλητος**
2. η συμμετοχή στην επίτευξη ενός κοινού σκοπού: **συμβολή**
3. κάποιος στον οποίο δεν μπορεί να προσάψει κανένας την κατηγορία της παρανομίας ή της μεροληψίας: **αδιάβλητος**
4. για ζωντανό οργανισμό που είναι ανθεκτικός στις ασθένειες: **απρόσβλητος**

Σελ. 125 Σχολικού Βιβλίου

- 6. Με πρώτο συνθετικό πρόθεση και δεύτερο συνθετικό τη ρίζα του ρήματος *ορώ* να σχηματίσετε σύνθετα ουσιαστικά που να έχουν τις εξής σημασίες...**

Απάντηση

1. άμεσος τρόπος γνώσης χωρίς την παρέμβαση του λογικού: **ενόραση**
2. η ικανότητα που έχει ένας άνθρωπος, με βάση κάποια δεδομένα, να διαβλέπει πιθανές εξελίξεις: **διορατικότητα**
3. σχέδιο που αναπαριστά σε οριζόντια τομή ένα οικοδόμημα, ένα μηχανήμα, μια κατασκευή: **κάτοψη**
4. σκέψη ενοχοποιητική για κάποιον, η οποία στηρίζεται σε ενδείξεις και όχι σε αποδείξεις: **υποψία**
5. η θεώρηση των πραγμάτων σε ένα χρονικό βάθος, η μελλοντική δυνατότητα, η προσδοκία: **προοπτική**

[**σημείωση:** το ρ. *οράω* (-ῶ) έχει:

1. θέμα ορα->ΕΝΣ ὄρῶ, ΠΡΤ ἑώρων, ΠΡΚ ἑόρακα, ΥΠΡ ἑωράκειν
2. θέμα οπ->ΜΕΛ ὄψομαι, παθ. ΜΕΛ ὀφθήσομαι, παθ. ΑΟΡ ὄφθην, ΠΡΚ ὄψωπα, μεση φωνή ὄμμαι
3. θέμα ειδ->ΑΟΡ β' εἶδον]

Σελ. 125 Σχολικού Βιβλίου

- 7. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με πρώτο ή δεύτερο συνθετικό τη λέξη *τάξη* που να σημαίνουν...**

Απάντηση

1. διαίρεση, κατάταξη κατά κατηγορίες: **ταξινόμηση**
2. τοποθέτηση στην αρχή ή μπροστά από άλλο: **πρόταξη**
3. τοποθέτηση μέσα σε συγκροτημένο σύνολο: **ένταξη**
4. οριστική απομάκρυνση από το στρατό αξιωματικού ο οποίος έχει υποπέσει σε βαρύ παράπτωμα: **απόταξη**
5. διοικητική πράξη, συνταγματικά κατοχυρωμένη, με την οποία το κράτος παίρνει προσωρινά ορισμένα ιδιωτικά αγαθά και τα χρησιμοποιεί με σκοπό την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών: **επίταξη**

Σελ. 125 Σχολικού Βιβλίου

8. Να σχηματίσεις σύνθετα ουσιαστικά με δεύτερο συνθετικό παράγωγα του ρήματος *λαμβάνω* και πρώτο συνθετικό: α) μία πρόθεση και β) ένα ουσιαστικό. Τα σύνθετα με πρόθεση να τα συνδυάσετε με ένα επίθετο ή με άλλο ουσιαστικό σε γενική πτώση και να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα.

π.χ. α) ανάληψη-ανάληψη χρημάτων
β) εργολήπτης

Απάντηση

α) αντίληψη-προοδευτικές αντιλήψεις	β) αιμοληψία
απολαβή-ικανοποιητικές απολαβές	δωροληψία, δωρολήπτης
επιληψία-ελαφρά επιληψία	δίλημμα
κατάληψη-κατάληψη φρουρίου	δικολάβος
μετάληψη-θεία μετάληψη	θρησκοληψία, θρησκόληπος
παραλαβή-παραλαβή εμπορεύματος	μεσολάβηση
περίληψη-περίληψη κειμένου	μουσολήπτης
πρόληψη-πρόληψη της εγκληματικότητας	χειρολαβή
πρόσληψη-πρόσληψη υπαλλήλου	
σύλληψη-σύλληψη κακοποιού	
υπόληψη-μικρή υπόληψη	

Σελ. 126 Σχολικού Βιβλίου

9. Να βρείτε λέξεις σύνθετες με α' συνθετικό το αρχαίο ρήμα *αλέξω* (= εμποδίζω, φυλάγω) και να τις εντάξετε μέσα σε φράσεις.

Απάντηση

- **αλεξήλιο**
Οι κυρίες περπατούσαν κατά μήκος του πάρκου κρατώντας κομψά *αλεξήλια*, για να προφυλάξουν την επιδερμίδα τους από τον ήλιο.
- **αλεξήνεμος** (επιθ.) και **αλεξήνεμο** (ουσ.)
Οι τοπογράφοι εγκαθιστούν *αλεξήνεμα* προς την κατεύθυνση του πνέοντος ανέμου, ώστε να μετριάσουν την ορμή του.
- **αλεξιβρόχιο**
Ο άνεμος ήταν τόσο σφοδρός που παρέσυρε το *αλεξιβρόχιο* κι έτσι έμεινα απροστάτευτος στο μέσο της καταιγίδας.
- **αλεξικέραυνο**
Στην κορυφή του πλοίου τοποθέτησαν *αλεξικέραυνο* για να αποφύγουν τις συνέπειες της κεραυνοπληξίας.
- **αλεξιπτωτιστής**
Στο στρατό οι *αλεξιπτωτιστές* λαμβάνουν ειδική εκπαίδευση.
- **αλεξίπτωτο**
Ευτυχώς, το *αλεξίπτωτο* άνοιξε εγκαίρως και ο αλεξιπτωτιστής έπεσε στο έδαφος σώος και αβλαβής.
- **αλεξίπυρος**
Οι πυροσβέστες φορούν *αλεξίπυρες* ενδυμασίες για την προστασία τους από τη φωτιά.
- **αλεξίσφαιρος**
Τα αυτοκίνητα των πολιτικών είναι εξοπλισμένα με *αλεξίσφαιρα* τζάμια.
- **αλεξίφωτο**
Μπροστά από τη λάμπα τοποθέτησε ένα σκούρο γυαλί ως *αλεξίφωτο*, το οποίο εμπόδιζε τη διάχυση του φωτός.
- **Αλέξανδρος**
Ο μέγας *Αλέξανδρος* με τις κατακτήσεις του δημιούργησε ένα εκτεταμένο κράτος από την Ελλάδα και την Αίγυπτο μέχρι την Ινδία.

Σελ. 126 Σχολικού Βιβλίου

10. Να βρεις σύνθετες λέξεις με πρώτο συνθετικό τα ρήματα *λείπω*, *φέρω*, *λέ(γ)ω*, οι οποίες να έχουν τη σημασία που σας δίνεται.

Απάντηση**α) λείπω**

1. έλλειψη ανδρών: **λειψανδρία**
2. ξαφνική και προσωρινή απώλεια των αισθήσεων: **λιποθυμία**
3. έλλειψη ή απώλεια θάρρους σε δύσκολες στιγμές: **λιποψυχία**
4. αυθαίρετη και χωρίς άδεια εγκατάλειψη των τάξεων του στρατού:
λιποταξία

[σημείωση: το ρ. λείπω έχει:

1. θέμα λειπ- > ΕΝΣ λείπω, ΠΡΤ ἔλειπον, ΜΕΛ λείψω, παθ. ΑΟΡ ἐλείφθην, μ. ΠΡΚ λέλειμμαι
2. θέμα λιπ-> ΑΟΡ β' ἔλιπον]

β) φέρω

1. αυτός που παρέχει, που δημιουργεί ελπίδες: **φέρελπισ**
2. αξιόπιστος: **φερέγγυος**
3. αυτός που μπορεί να αποδώσει φόρους: **φοροδοτικός**
4. αυτός που δεν έχει ή δεν προβάλλει δική του άποψη, αλλά μεταφέρει άκριτα τις απόψεις των άλλων: **φερέφωνο**

γ) λέ(γ)ω

1. η επίμονη αναζήτηση και χρήση σπάνιων λέξεων: **λεξιθηρία**
2. λεκτικό παιχνίδι: **λογοπαίγνιο**
3. η έκθεση πεπραγμένων, η απόδοση λογαριασμών για πράξεις και ενέργειες: **λογοδοσία**
4. ο προληπτικός έλεγχος σε προϊόντα του γραπτού κυρίως λόγου αλλά και σε θεάματα κ.τ.λ.: **λογοκρισία**

Σελ. 127 Σχολικού Βιβλίου

11. Να αλλάξετε το πρώτο συνθετικό των παρακάτω λέξεων και να γράψετε ποια είναι η σημασία των νέων σύνθετων λέξεων.

Απάντηση**1. καταγραφή**

- **αναγραφή:** καταχώριση ή καταγραφή ενός κειμένου σε επίσημα έγγραφα/ διαδικασία γνωστοποίησης μιας είδησης από τις εφημερίδες/ τύπωση πάνω σε αντικείμενο
- **αντιγραφή:** ακριβής μεταφορά ενός κειμένου σε άλλο/ πιστή μίμηση

- **απογραφή:** λεπτομερής καταγραφή αντικειμένων/ καταγραφή των κατοίκων μιας χώρας
- **διαγραφή:** ακύρωση, εξάλειψη/ εκδίωξη κάποιου από το αξίωμα το οποίο κατείχε/ σχηματική περιγραφή
- **εγγραφή:** καταχώριση του ονόματος και των στοιχείων κάποιου σε κατάλογο/ καταχώριση συναλλαγών στα λογιστικά βιβλία μιας επιχείρησης/ ηχογράφηση, μαγνητοσκόπηση
- **επιγραφή:** κείμενο χαραγμένο π.χ. σε μάρμαρο, για την ανάμνηση σπουδαίου προσώπου ή γεγονότος/ οτιδήποτε είναι γραμμένο σε πινακίδα
- **παραγραφή:** κατάργηση των συνεπειών ενός αδικήματος μετά την παρέλευση ορισμένου χρόνου
- **περιγραφή:** απόδοση με κάθε μέσο των χαρακτηριστικών ενός προσώπου, αντικειμένου, γεγονότος κ.λ.π.
- **προγραφές:** δίωξη και εξόντωση των πολιτικών αντιπάλων
- **συγγραφή:** γράψιμο λογοτεχνικού ή επιστημονικού έργου
- **υπογραφή:** ιδιόχειρη γραφή ονόματος προσώπου

2. ιδιοτέλεια

- **ατέλεια:** ελάττωμα, έλλειψη/ απαλλαγή από την καταβολή τελών (φόρων)
- **εντέλεια:** τελειότητα
- **συντέλεια:** το τέλος (του κόσμου)/ πολύ άσχημες καιρικές συνθήκες
- **υποτέλεια:** υποδούλωση

3. ύποπτος

- **περίοπτος:** αυτός που φαίνεται από όλες τις πλευρές/ επιφανής

4. μετριοπαθής

- **αντιπαθής:** αυτός που προκαλεί αντιπάθεια στους άλλους
- **απαθής:** αδιάφορος, ασυγκίνητος
- **ευπαθής:** ευαίσθητος, ευπρόσβλητος, φιλάσθενος
- **καρδιοπαθής:** αυτός που πάσχει από καρδιακό νόσημα
- **πλημμυροπαθής:** αυτός που έχει υποστεί ζημιές από πλημμύρες
- **σεισμοπαθής:** αυτός που έχει υποστεί καταστροφές από σεισμό
- **συμπαθής:** αυτός που κερδίζει τη συμπάθεια των άλλων

5. αλλόδοξος

- **άδοξος:** άσημος, αφανής

- **ετερόδοξος:** αυτός που πιστεύει σε διαφορετικό θρησκευτικό δόγμα
- **ομόδοξος:** αυτός που ανήκει στο ίδιο θρησκευτικό δόγμα με άλλον/ αυτός που έχει την ίδια γνώμη με άλλον
- **ορθόδοξος:** ο χριστιανός που πιστεύει στα δόγματα ανατολικής εκκλησίας/ ο συνεπής στις αρχές μιας ιδεολογίας/ αυτός που συμφωνεί με τα καθιερωμένα
- **φιλόδοξος:** αυτός που επιδιώκει έντονα να πετύχει κάτι, που έχει πολλές φιλοδοξίες, υψηλούς ή δύσκολους στόχους

6. πλεονεξία

- **ευεξία:** καλή κατάσταση της υγείας, ευρωστία, ευφορία
- **καχεξία:** έλλειψη υγείας, ασθενικότητα
- **μειονεξία:** το να υστερεί κανείς σε σχέση με κάποιον άλλο

Σελ. 127 Σχολικού Βιβλίου

12. Να βρείτε τη σημασία των παρακάτω λέξεων και τα συνθετικά τους μέρη. Στη συνέχεια να σχηματίσετε φράσεις με μερικές από αυτές.

Απάντηση

1. **απόρροια** < από+ρέω = συνέπεια, επακόλουθο
  - Η επιτυχία στην επαγγελματική της ζωή ήταν *απόρροια* έντονης προσπάθειας πολλών ετών.
2. **αποκύημα** < από+κυῶ (γεννώ)= γέννημα, δημιούργημα
  - Μην πιστεύεις τίποτα απ' όσα λέει είναι όλα *αποκυήματα* της φαντασίας του.
3. **άτρωτος** < ἄ- στερ+τρωτός (<πιτρώσκω= τραυματίζω)= αυτός που δεν είναι δυνατό να τραυματιστεί ή να θιγεί, απρόσβλητος.
  - Παρά τις συκοφαντίες και τη λάσπη που εκτόξευσαν εναντίον του, ο βουλευτής αποδείχτηκε *άτρωτος* και ήρθε πρώτος στην προτίμηση των ψηφοφόρων του κόμματός του.
4. **ευπαθής** < εὔ+παθής (<πάσχω)= ευαίσθητος, ευπρόσβλητος, ασθενικός
  - Είναι χρέος της πολιτείας να προστατέψει τις κοινωνικά *ευπαθείς* ομάδες του πληθυσμού.
5. **ανεξίτηλος** < ἄν- στερ+ἔξιτηλος (<ἔξι-ιτός<ἔξι-εἶμι): αυτός που δεν ξεβάφει/ αυτός που δεν μπορεί να εξαλειφθεί από τη μνήμη, αιώνιος
  - Τα υφάσματα βάζονται με *ανεξίτηλα* χρώματα, για να μην ξεβάφουν με τη χρήση.

6. **δειγματοληψία** < δείγμα+λήπτης (<λαμβάνω): λήψη δείγματος για δοκιμή ή έλεγχο
- Οι επιστήμονες διαπίστωσαν έπειτα από *δειγματοληψία* ότι τα εμφιαλωμένα νερά είναι ασφαλή.
7. **ανεπίληπτος** < άν- στερ+επίληπτος (= αξιοκατάκριτος) [(<επί+ληπτός < λαμβάνω)]: αυτός που δεν έχει τίποτα επιλήψιμο, άμεμπτος
- Δεν έχω να φοβηθώ τίποτα, γιατί η συμπεριφορά μου είναι *ανεπίληπτη*.
8. **σύγκλιση** < σύν+κλίσις (<κλίνω): κίνηση προς το ίδιο σημείο
- Η χώρα προσπαθεί να πετύχει την οικονομική *σύγκλιση* με την Ευρωπαϊκή Ένωση.
9. **προσκληση** < πρόσ+κλήση (<καλώ): κλήση, κάλεσμα/ προσκλητήριο
- Σου στέλνω δύο *προσκλήσεις* για τη θεατρική παράσταση στην οποία συμμετέχω.
10. **εξιτήριο** < έξιτός<έξ+ιτός (έξιμι = εξέρχομαι): έγγραφο που δίνεται από νοσηλευτικό ίδρυμα σε ασθενή, όταν φεύγει από αυτό, και το οποίο πιστοποιεί ότι ολοκληρώθηκε η θεραπεία του.
- Αύριο ο αδερφός μου θα πάρει *εξιτήριο* από το νοσοκομείο.

Σελ. 127 Σχολικού Βιβλίου

13. Να συνθέσετε κάθε λέξη της ομάδας Α΄ με όσο περισσότερες λέξεις της ομάδας Β΄ μπορείτε και να σχηματίσετε σύνθετες και παρασύνθετες λέξεις.

Α΄	Β΄
αυτός	ορώ
εν	τέλος (= σκοπός)
δήμος	δόξα
επί	κρατώ
συν	έργον

Απάντηση

- **αυτός + ορώ:** αυτόπτης, αυτοψία
- αυτός + τέλος:** αυτοτελής, αυτοτέλεια, αυτοτελώς
- αυτός + κρατώ:** αυτοκράτορας, αυτοκρατορία, αυτοκρατορικός
- αυτός + έργον:** αυτουργός, αυτουργία

- **εν + ορώ:** ενόραση, ενορατικός
εν + τέλος: εντελής, εντέλεια, εντελώς
εν + δόξα: ένδοξος, ενδόξως, ενδοξότητα
εν + κρατώ: εγκρατής, εγκράτεια
εν + έργον: ενεργός, ενέργεια, ενεργητικός, ενεργειακός
- **δήμος + κρατώ:** δημοκρατία, δημοκράτης, δημοκρατικός, δημοκρατούμαι
δήμος + έργον: δημιουργός, δημιουργία, δημιουργώ, δημιούργημα, δημιουργικός
- **επί + ορώ:** έφορος, εφορία, εφοριακός, εφορεύω, εφορευτικός, επόπτης, εποπτεία
επί + τέλος: επιτελώ, επιτελής, επιτελείω, επιτέλεση, επιτελικός, επιτέλους
επί + δόξα: επίδοξος
επί + κρατώ: επικρατώ, επικράτηση, επικράτεια
- **συν + ορώ:** σύνοψη, συνοπτικός, συνείδηση, συνειδησιακός, συνειδητός
συν + τέλος: συντελώ, συντέλεια
συν + κρατώ: συγκρατώ, συγκράτηση
συν + έργον: συνεργός, συνέργεια, σύνεργο, συνεργάζομαι, συνεργασία, συνεργάτης, συνεργάσιμος

Σελ. 128 Σχολικού Βιβλίου

14. Ποια είναι η σημασία του α' συνθετικού στις παρακάτω λέξεις; Να σχηματίσετε και άλλες σύνθετες λέξεις που να έχουν τα ίδια αχώριστα μόρια ως α' συνθετικό τους.

Απάντηση

1. **αείμνηστος:** **αεί-** = πάντα, αδιάκοπα, αιώνια
  - αειθαλής, αεικίνητος, αείμνηστος, αιμακάριστος, αιπάρθενος, αείποτε (= πάντοτε), αιφανής (= αυτός που είναι πάντοτε ορατός, κυρίως για άστρο), αιφορία, αείφυλλος
2. **αμφίβιο:** **αμφί-** = και από τις δύο πλευρές/ ανάμεσα σε δύο αντίθετες έννοιες ή σε δύο μέρη.
  - αμφιβολία, αμφιβληστροειδής, αμφιδέξιος, αμφίδρομος, αμφιθαλής (= για αδέρφια που έχουν τον ίδιο πατέρα και την ίδια μητέρα), αμφιθέατρο, αμφιθυμία, αμφικλινή, αμφίκοιλος, αμφικτιονία, αμφιλεγόμενος, αμφίπλευρος, αμφιπρόστυλος, αμφίρροπος, αμφισβήτηση, αμφισεξου-

λικός, αμφισβημία, αμφίστομος, αμφιταλάντευση, αμφίφυλος, αμφιφυλόφιλος, αμφορέας.

3. *διαγώνιος*: **δια-** = διαμέσου

- διάβαση, διαβατήριο, διάβημα, διαβίωση, διαβόητος, διαβολή, διάβρωση, διάγνωση, διάγραμμα, διαγραφή, διαγωγή, διαγώνισμα, διαδήλωση, διαδίδω, διαδίκτυο, διαδρομή, διάθεση, διάθλαση, διαίρεση, διαίσθηση, διαιώνιση, διάκενο, διακλάδωση, διακοσμή, διάκριση, διάλεξη, διάλογος, διάλυση, διαμαρτυρία, διασκέδαση.

4. *δικοστασία*: **δικο-** = σε δύο μέρη

- διχογνωμία, δικόνοια, διχοτόμηση, διχοτόμος

5. *δυσόλιος*: **δυσ-** = δηλώνει την κακή ιδιότητα ή τη δυσκολία

- δυσανάγνωστος, δυσανάλογος, δυσαναπλήρωτος, δυσανεξία, δυσάρεσκεια, δυσάρεστος, δυσαρμονία, δύσβατος, δυσδιάλυτος, δυσεντερία, δυσεξάλειπτος, δυσεξηγητός, δυσεπίλυτος, δύσθυμος, δύσκαμπτος, δυσκίνητος, δυσλειτουργία, δυσλεξία, δυσμενής, δύσμορφος, δύσπιστος, δυστυχής.

6. *ενδόμυχος*: **ενδο-** = μέσα, στο εσωτερικό

- ενδογαμία, ενδογενής, ενδοεπικοινωνία, ενδοκομματικός, ενδομήτριος, ενδομυϊκός, ενδόμυχος, ενδοσκόπηση, ενδοσυνεννόηση, ενδοφλέβιος, ενδοχώρα.

7. *έφηβος*: **επι-** = επάνω/ επιπλέον/ μετά

- επιβαρύνω, επιβεβαίωση, επίβλεψη, επιβράδυνση, επίγειος, επιγραφή, επίδειξη, επίδεσμος, επιδημία, επιδικάζω, επιδότηση, επιδρομή, επίδραση, επιζώ, επιθετικός, επιθεώρηση, επιθυμία, επίκαιρος, επιμήκυνση, εφεξής, εφέστιος, εφεύρεση, εφημερία, εφησυχάζω, εφιστώ, εφόδιο, έφοδος, εφόρμηση.

8. *ευκαιρία*: **ευ-** = καλά/ εύκολα

- ευαγής, ευάερος, ευαισθησία, ευάλωτος, ευάριθμος, εύβουλος, ευγενής, ευγηρία, εύγλωττος, ευγονική, ευδαιμονία, ευδιάθετος, ευδιάλυτος, ευδοκίμηση, ευειδής (=όμορφος), ευελιξία, ευεξία, ευημερία, ευθαρσής (=θαρρετός), εύθραυστος, εύθυμος, εύκαμπτος, ευκλής (=δοξασμένος), ευκίνητος, ευκρίνεια, ευνότος, ευτυχία.

9. *ημιμάθεια*: **ημι-** = μισό

- ημιάντριος, ημιαίμος, ημιαργία, ημιαυτόνομος, ημίγυμνος, ημιδιαφανής, ημιεπίπεδο, ημιθανής, ημίθεος, ημικίονας, ημικρανία, ημικόκλιο, ημιμό-

ριο (= μισή μοίρα κύκλου/ το μισό συνόλου), ημίονος (= μουλάρι), ημιπερίοδος, ημιπολύτιμος, ημισέληνος, ημιτελής, ημίχρονο.

10. *ομόγλωσσος*: **ομο-** = μαζί/ ταυτόχρονα/ ίδιο/ ομόλογο
- ομογάλακτος, ομογάστριος, ομογένεια, ομόγλωσσος, ομόγνωμος, ομόδοξος, ομοεθνής, ομοειδής, ομόπχος, ομόθρησκος, ομοϊδεάτης
11. *υφιστάμενος*: **υπό-** = από κάτω/ υπό την επίδραση/ κρυφά/ προς τα πίσω
- υποαπασχόληση, υποβαθμίζω, υποβάλλω, υποβοηθώ, υποβολέας, υποβόσκω, υποβρύχιος, υπόγειο, υπογεννητικότητα, υπογλυκαιμία, υπογνάθιος, υπογραμμίζω, υπογραφή, υποδαλίζω, υπόδειγμα, υποδήλωσι, υπόθαλψη, υποκείμενο, υπόλειμμα, ύποπτος, ύφαλος, υφαρπάζω, υφέρπω, υφηνητής, υφήλιος, υφίσταμαι, υφυπουργός.
12. *αρχισυντάκτης*: **αρχι-** = δηλώνει έναρξη/ υπεροχή/ αρχηγεία/ πρωτεία/ δίνει έμφαση
- αρχίατρος, αρχίγραμμα, αρχιδικαστής, αρχιερατικός, αρχικελευστής, αρχιληστής, αρχιπέλαγος, αρχιτέκτονας, αρχιχρονιά, αρχιφύλακας.
13. *τηλεσκόπιο*: **τηλε-** = μακριά/ δηλώνει συσχετισμό με την τηλεόραση
- τηλεβόας, τηλεγράφημα, τηλεδιάσκεψη, τηλεειδοποίηση, τηλεθέαση, τηλεϊατρική, τηλεκατεύθυνση, τηλεκριτική, τηλεοπτικός, τηλεπάθεια, τηλετράπεζα, τηλεφακός, τηλεφωνο, τηλεχειρισμός.
14. *περιζήτης*: **περι-** = από όλες τις πλευρές
- περιαύλιο, περιβάλλον, περιβλεπτος, περιβόητος, περιβόλος, περιβραχιόνιο, περιγέλως, περιγύγραμμα, περιγράφω, περιδένω, περιδιαβάζω, περιεργάζομαι, περιέρχομαι, περίζωμα, περιήγηση, περικνημίδα, περικυκλώνω, περίλαμπρος, περιοδεύω, περιορίζω.
15. *συλλαλητήριο*: **συν-** = μαζί
- συναγωνίζομαι, συνάδω, συναθροίζω, συναίνεση, συναλλαγή, συνάπτω, συνδαιτυμόνας, συνένοχος, συνεισφορά, σύνθεση, συντονίζω, συστέλλω, συσκέπτομαι, συρροή, σύσσωμος, συλλαμβάνω, συλλέγω, συμβάλλω, συμμαζεύω, σύμμαχος, συμπαράσταση, συμπλοκή, σύμπλευση.
16. *υψίπεδο*: **υψι-** = ψηλά
- υψικάμινος, υψίκορμος, υψίφωνος
17. *εμπρόθετος*: **εν-** = μέσα (δηλώνει ένταση, εισαγωγή, προσθήκη κ.λ.π.)
- ενάλιος (= αυτός που ζει, βρίσκεται ή ανήκει στη θάλασσα), ενάρετος, εναργής (= ευκρινής, σαφής, καθαρός), εναρμονίζω, ένδειξη, ένδεια, ενδίδω, έλλογος (=λογικός), εμβάλλω, εμβόλιο, εμμένω, έμπιστος

18. *εισπράττω*: **εισ-** = κίνηση προς τα μέσα/ δηλώνει αποδοχή, ένταξη

- εισάγω, εισακούω, εισβάλλω, εισδοχή, εισέρχομαι, εισήγηση, εισόδημα, εισπνέω, εισροή, εισχωρώ.

Σελ. 128 Σχολικού Βιβλίου

15. Συνθέστε το ουσιαστικό λύση με προθέσεις και συνδυάστε καθένα από τα σύνθετα ουσιαστικά που θα σχηματίσετε με άλλα κατάλληλα ουσιαστικά σε γενική πτώση (ενικού ή πληθυντικού αριθμού) π.χ. επίλυση (προβλήματος, διαφορών, εξισώσεων, ζητήματος)

Απάντηση

- **ανάλυση** αίματος, ενζύμων, ούρων, έργου, σκοπού, κειμένου, ποιήματος
- **απόλυση** υπαλλήλου, εργαζομένου, κρατούμενου, στρατευμένου, μαθητή
- **έκλυση** ενέργειας, θερμότητας, ραδιενέργειας, πθών
- **διάλυση** μηχανήματος, συσκευής, κράτους, στρατεύματος, οικογένειας, κόμματος, της Βουλής, εντυπώσεων, γάμου
- **κατάλυση** πολιτεύματος, κράτους, των θεσμών, της έννομης τάξης
- **παράλυση** του χεριού, του νευρικού συστήματος, των άνω/ κάτω άκρων, των δημόσιων υπηρεσιών, της κρατικής μηχανής, της κυκλοφορίας

Σελ. 129 Σχολικού Βιβλίου

16. Να αποδώσεις με μια σύνθετη λέξη τις ακόλουθες φράσεις.

Απάντηση

1. ο επικεφαλής των μουσικών: **αρχιμουσικός**
2. δυσκολία στην πέψη: **δυσπεψία**
3. ζώα ή φυτά που ζουν και στην ξηρά και στο νερό: **αμφίβια**
4. ανώδυνος θάνατος: **ευθανασία**
5. αυτός που έχει το ίδιο κέντρο: **ομόκεντρος**
6. εξοικειώνω ένα ζώο ή ένα φυτό σε ξένο κλίμα: **εγκλιματίζω**
7. εκείνος που δεν μπορεί να ξεβάψει, να σβήσει: **ανεξίτηλος**
8. δικαστής που κρίνει, χωρίς να παίρνει το μέρος κανενός: **αδέκαστος, αμερόληπτος**
9. εκείνος που έχει την ίδια μητέρα: **ομομήτριος**
10. παράνομη αλιεία: **λαθραλιεία**
11. ιδιότητα του οργανισμού να μην προσβάλλεται από ορισμένες αρρώστιες: **ανοσία**

12. άγαλμα ή στήλη ή αγγείο σε αρχαίο τάφο: **επιτύμβιο**
13. εκείνος που διαρκεί μια μέρα, λίγο: **εφήμερος**
14. ύπαρξη δύο διαφορετικών απόψεων: **διχογνωμία**
15. εκείνος που ασκεί την ίδια τέχνη: **ομότεχνος**

Σελ. 129 Σχολικού Βιβλίου

17. Να γράψετε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό την αντωνυμία *αυτός*. Να χρησιμοποιήσετε όσο περισσότερες από αυτές μπορείτε σε ένα σύντομο κείμενο, για να περιγράψετε/ χαρακτηρίσετε έναν άνθρωπο που εκτιμάτε ιδιαίτερα.

Απάντηση

αύτανδρος	αυτοδύναμος	αυτοτελής
αυταπάρνηση	αυτοδύτης	αυτουργός
αυταπάτη	αυτοεκτίμηση	αυτόφωρος
αυταπόδεικτος	αυτοέλεγχος	αυτόφωτος
αυτάρεσκος	αυτοεξορία	αυτόχθων
αυτάρκης	αυτοεξυπηρέτηση	αυθαίρετος
αυταρχικός	αυτοθυσία	αυθεντικός
αυτασφάλιση	αυτοκαταστροφή	αυθιμερόν
αυτενέργεια	αυτοκατεύθυνση	αυθόρμητος
αυτεξούσιος	αυτοκέφαλος	αυθύπαρκτος
αυτεπάγγελτος	αυτοκίνητο	αυθυποβολή
αυτεπίγνωση	αυτόκλητος	αυθυπόστατος
αυτήκοος	αυτοκράτορας	αυτοδημιούργητος
αυτοάμυνα	αυτοκριτική	αυτοδιάθεση
αυτοαναιρούμαι	αυτοκυριαρχία	αυτοδίδακτος
αυτοανακηρύσσομαι	αυτομολία	αυτοδικία
αυτοαπασχολούμενος	αυτονόμηση	αυτοσαρκάζομαι
αυτοαποκαλούμαι	αυτόνομος	αυτοσυγκράτηση
αυτοβιογραφία	αυτοπεποίθηση	αυτοσυντήρητος
αυτόβουλος	αυτοπεριορίζομαι	αυτοσχεδιάζω
αυτογνωσία	αυτοπροαίρετος	
αυτόγραφος	αυτοπροσδιορισμός	
αυτόδηλος	αυτόπτης	

- Ένας άνθρωπος που εκτιμώ ιδιαίτερα είναι ο φίλος μου ο Παναγιώτης. Καταρχήν είναι **αυτόνομος** και **αυτάρκης**, ένας άνθρωπος εσωτερικά ελεύθερος. Αγαπάει τους ανθρώπους και είναι έτοιμος ανά πάσα στιγμή να προσφέρει **αυτοπροαίρετα** τη βοήθειά του, φτάνοντας κάποιες φορές στην **αυτοθυσία**. Ποτέ όμως δε χειραγωγείται από τους άλλους, αλλά ενεργεί **αυτοβούλως** και, καθώς έχει μεγάλη **αυτογνωσία**, **αυτεπεποίθηση** αλλά και **αυτοσυγκράτηση**, κατορθώνει να αντεπεξέρχεται και στις πιο δύσκολες καταστάσεις. Ο **αυθεντικός** του χαρακτήρας έχει εκτιμηθεί και στο επαγγελματικό του περιβάλλον. Ξεκίνησε **αυτοδίδακτος** και χωρίς καμιά στήριξη, αλλά η εξυπνάδα και η εργατικότητα του τον βοήθησαν να ανέλθει στην κλίμακα της ιεραρχίας, με αποτέλεσμα σήμερα να είναι διευθυντής στην εταιρεία όπου αρχικά είχε προσληφθεί ως απλός υπάλληλος. Αν και έχει πολλές γνώσεις και είναι **αυτοδημιούργητος**, δε θεωρεί τον εαυτό του **αυθεντία**, αλλά συχνά κάνει **αυτοκριτική** και **αυτοσαρκάζεται**.

Σελ. 130 Σχολικού Βιβλίου

18. α) Να βρείτε τα συνθετικά των ακόλουθων σύνθετων λέξεων και τη σημασία που έχουν αυτά τα συνθετικά.
- β) Να σχηματίσετε και άλλες σύνθετες λέξεις που το β' συνθετικό τους να είναι **ομόρριζο με το β' συνθετικό των παρακάτω λέξεων.**

Απάντηση

1. **νοσταλγία** < *νόστος* (= επιστροφή στην πατρίδα) + *ἄλγῶ* (= πονώ)
  - αναλγησία, ανάλγητος, κεφαλαλγία, ραχιαλγία, μυαλγία, οσφυαλγία, νευραλγία, νευραλγικός
2. **αψίκορος** < *ἄπτω* (= αγγίζω, συνδέω) + *κόρος* (= κορεσμός)
  - ακόρεστος, υπερκορεσμός
3. **αιμοβόρος** < *αίμα* + *βορά* (= τροφή)
  - ηλεκτροβόρος, σαρκοβόρος, χρονοβόρος
4. **υδρογόνο** < *ἰδωρ* (= νερό) + *γόνος* < *γίγνομαι*
  - άγονος, απόγονος, αρχέγονος, επίγονος, πρωτόγονος, πρόγονος, προγονικός, ευγενής, ευγονία, ευγονική, συγγενής, συγγένεια, ευγένεια, αγένεια, αγενής, οικογένεια, ομογενής, παθογόνος, καπνογόνο, ρυπογόνος

5. **ιστοριδίφης** < *ιστορία* + *δίφης* < *διφῶ* (= ερευνώ επιμελώς)
  - φυσιοδίφης, αρχαιοδίφης
6. **πλειοδοσία** < *πλεῖον/ πλέον* (= περισσότερο) + *δίδωμι* (=δίνω)
  - μισθοδοσία, λογοδοσία, μειοδοσία, τροφοδοσία, προδοσία, επιδότηση, συνταξιοδότηση, παράδοση, μετάδοση, απόδοση, καταδότης, ανένδοτος, σηματοδότης
7. **δειγματοληψία** < *δείγμα* + *λαμβάνω* (= παίρνω)
  - δωροληψία, αιμοληψία, παραλήπτης, νκολήπτης, αμερόληπτος, μουσόληπτος, θρησκοληψία, αμεροληψία, εργολάβος, δικολάβος, εύληπτος, χειρολαβή, απολαβή
8. **οικονομία** < *οικονόμος* < *οἶκος* (= σπίτι) + *νέμω* (= διαχειρίζομαι, διοικώ)
  - παρανομία, ανομία, ευνομία, αυτονομία, αγορανομία, αστυνομία, κατανομή, διανομή, ταξινόμηση, διανομέας, αυτόνομος
9. **βολιδοσκοπώ** < *βολίδα* + *σκοπῶ* (= εξετάζω)
  - καιροσκόπος, επίσκοπος, πρόσκοπος, κατάσκοπος, μικροσκόπιο, τηλεσκόπιο, ενδοσκοπήση, επίσκεψη, διάσκεψη
10. **εξωφρενικός** < *ἔξω* + *φρήν*, *φρενός* (= μυαλό)
  - άφρων, σώφρων, παράφρων, εκέφρων, σχιζοφρενής, ταπεινόφρων, νομιμοφροσύνη, φιλοφρόνηση, αβροφροσύνη, γενναιοφροσύνη
11. **ματαιοπονία** < *μάταιος* (= ανώφελος) + *πόνος* (=κόπος)
  - φιλοπονία, φυγοπονία, γεωπονία, δασοπονία, άπονος, επίπονος, καταπονημένος, καταπόνηση
12. **καινοτόμος** < *καινός* (= καινούριος) + *τόμος* < *τέμνω* (= κόβω)
  - υλοτόμος, λαιμπτόμος, λατόμος, σύντομος, άτομο, κατάτμηση, άτμπος, ρυμοτομία, λατομείο.
13. **άπορος** < *α-* στερ. + *πόρος* (= πέρασμα, διάβαση/ πόροι = έσοδα)
  - εύπορος, απορία, απορώ, προσπορίζομαι
14. **νοσοκομείο** < *νοσοκόμος* < *νόσος* (= ασθένεια) + *κόμος* < *κομῶ* (=φροντίζω, περιποιούμαι)
  - γηροκομείο, βρεφοκομείο, ιπποκόμος, ανθοκόμος, τυροκόμος, βρεφοκόμος
15. **υποψία** < *ύπό* (= κάτω) + *όρῶ* (= βλέπω)
  - νποψία, βιοψία, υπερόπτης, υπεροψία, επόπτης, ανύποπος, κάτοπτρο, κάτωψη, ενόραση, διορατικός, πρόσωπο, άνθρωπος, καχύποπος, μύωπας
16. **λιποθυμώ** < *λιπο-* < *λείπω* + *θυμός* (= ψυχή)

- ευθυμώ, επιθυμώ, άθυμος, πρόθυμος, δύσθυμος, αμφίθυμος, προθυμία
- 17. **θεσιθήρας** < θέσις + θήρας (= κυνηγός)
  - λαθροθήρας, προικοθήρας, χρυσοθήρας, λεξιθηρία, χρησιμοθηρία
- 18. **πλησίσιος** < *πίμπλημι* (= γεμίζω) + *ιστίον* (= πανί) [= με φουσκωμένα πανιά]
  - μεσίσιος
- 19. **ιδιομορφία** < *ίδιος* (= προσωπικός, ιδιαίτερος) + *μορφή*
  - πολυμορφία, ομορφιά, παραμορφώνω, άμορφος, δύσμορφος, διαμόρφωση
- 20. **παλινδρόμηση** < *παλινδρομώ* < *πάλιν* + *ἔδραμον*, ΑΟΡ β' του ρ. θέω (= τρέχω)
  - οπισθοδρόμηση, πεζοδρόμηση, μονοδρόμηση, αμφίδρομος, διαδρομή, εκδρομή, αεροδρόμιο, πεζόδρομος

Σελ. 130 Σχολικού Βιβλίου

19. Να βρείτε σύνθετες λέξεις με **ά** συνθετικό τις αντωνυμίες: *άλλος*, *έτερος* και *αλλήλους*. Να επιλέξετε κάποιες από τις σύνθετες λέξεις, για να τις εντάξετε σε ένα κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον.

Απάντηση

- **άλλος**: αλλογενής, αλλόγλωσσος, αλλοδαπός, αλλοεθνής, αλλόδοξος, αλλόθρησκος, αλλόκοτος, αλλοπαρμένος, αλλότροπος, αλλοφερμένος, αλλόφρων, αλλόφυλος.
  - Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας ζουν και εργάζονται πολλοί **αλλοδαποί** που προέρχονται κυρίως από την ανατολική Ευρώπη.
  - Σήμερα δεν μπορώ να σε καταλάβω, γιατί συμπεριφέρεται **αλλόκοτα**.
  - Μετά τη σύγκρουση των δύο αυτοκινήτων, οι οδηγοί βγήκαν **αλλόφρονες** αλλά σώοι και αβλαβείς.
- **έτερος**: ετεροβαρής, ετερογαμία, ετερογενής, ετερόγλωσσος, ετεροδημότης, ετεροδικία, ετερόδοξος, ετεροειδής, ετεροθαλής, ετερόκεντρος, ετερόκλιτος, ετερομορφισμός, ετεροπροσωπία, ετερόφυλος, ετερόφωτος, ετερόχθων, ετερόχρονος, ετερώνυμος.
  - Αν και το σπίτι του είναι γεμάτο με **ετερόκλιτα** αντικείμενα, εντούτοις δημιουργείται ωραίο αισθητικό αποτέλεσμα.
  - Όταν υπάρχει **ετεροπροσωπία**, το υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται σε πώση αιτιατική.
  - Η γη είναι **ετερόφωτο** σώμα, γιατί αντλεί το φως της από τον ήλιο.
- **αλλήλους**: αλληλεγγύη, αλληλένδετοι, αλληλεξάρτηση, αλληλεπίδραση,

αλληλοβοήθεια, αλληλογραφία, αλληλοδιαδοχή, αλληλοδιδακτικός, αλληλοεκτίμηση, αλληλοκατανόηση, αλληλοπάθεια, αλληλοσεβασμός, αλληλοσκοτωμός, αλληλοσπαραγμός, αλληλουχία.

- Ο ελληνικός λαός με διαδηλώσεις εξέφρασε την αντίθεσή του στον πόλεμο και την **αλληλεγγύη** του προς το λαό του Ιράκ.
- Οι σχέσεις των ανθρώπων πρέπει να στηρίζονται στην **αλληλοκατανόηση** και τον **αλληλοσεβασμό**.
- Μετά τη Κατοχή, ακολούθησε ο εμφύλιος **αλληλοσπαραγμός**, μια από τις σκοτεινότερες σελίδες της ελληνικής ιστορίας.

Σελ. 131 Σχολικού Βιβλίου

20. Να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα με α΄ συνθετικό μία πρόθεση και β΄ συνθετικό το ρήμα *φέρω*. Να χρησιμοποιήσετε τα σύνθετα ρήματα σε φράσεις, έτσι ώστε να φανεί η ιδιαίτερη σημασία του καθενός.

Απάντηση

- **αναφέρω**
  - Μόλις διαπίστωσε τη διάρρηξη του σπιτιού της, πήγε και *ανέφερε* το συμβάν στην αστυνομία.
- **αποφέρω**
  - Η επιχειρηματική ιδέα που έχει θα του *αποφέρει* μεγάλα κέρδη.
- **διαφέρω**
  - Ο Κώστας και ο Γιάννης, αν και είναι δίδυμοι, *διαφέρουν* πολύ και στην εμφάνιση και στο χαρακτήρα.
- **εισφέρω**
  - Πολλοί άνθρωποι *εισφέρουν* μεγάλα ποσά στον έρανο του Ερυθρού Σταυρού.
- **εκφέρω**
  - Δεν μπορώ να *εκφέρω* γνώμη γι' αυτό που με ρωτάς, γιατί δε γνωρίζω καθόλου το θέμα.
- **επιφέρω**
  - Η αλόγιστη εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος από τον άνθρωπο *έχει επιφέρει* ανεπανόρθωτες καταστροφές, όπως εξαφάνιση πολλών ζωικών ειδών και εξάντληση φυσικών πόρων.
- **καταφέρω**
  - Μόλις ο σπιτονοικοκύρης άνοιξε την πόρτα, είδε μπροστά του έναν ά-

γνωστο άντρα και, πριν προλάβει να αντιδράσει, ο διαρρήκτης του *κατέφερε* μια γροθιά στο πρόσωπο.

- **καταφέρομαι**
  - Ο πρόεδρος του σωματείου *καταφέρθηκε* εναντίον της κυβέρνησης για το νομοσχέδιο που προβλέπει κατάργηση της φοροαπαλλαγής του κλάδου.
- **καταφέρνω**
  - Μην ανησυχείς, είμαι σίγουρος ότι *θα τα καταφέρεις* στις εξετάσεις, αφού έχεις προετοιμαστεί καλά.
- **μεταφέρω**
  - Θέλω να με βοηθήσεις να *μεταφέρω* το τραπέζι στο άλλο δωμάτιο.
- **περιφέρω**
  - Τη Μεγάλη Παρασκευή *περιφέρουν* τον επιτάφιο σε όλη την πόλη.
- **προσφέρω**
  - Της *προσέφεραν* μια πολύ καλή δουλειά με μεγάλες αποδοχές.
- **προφέρω**
  - Από το άγχος του, δεν μπόρεσε να *προφέρει* ούτε μια λέξη.
- **συμφέρω**
  - Δε με *συμφέρει* η συμφωνία που μου προτείνεις.
- **υποφέρω**
  - Έχει *υποφέρει* πολλά στη ζωή του, αλλά ποτέ δε μεμψιμοιρεί.
- **παραφέρομαι**
  - Μόλις είδε τον άντρα να χτυπάει το μικρό παιδί, θύμωσε τόσο πολύ που για πρώτη φορά *παραφέρθηκε*.

Σελ. 131 Σχολικού Βιβλίου

21. Να γράψετε παράγωγα (απλά ή σύνθετα) των λέξεων που σας δίνονται. Χρησιμοποιώντας μερικά από τα παράγωγα αυτά να γράψετε ένα κείμενο που θα θίγει τα προβλήματα των σύγχρονων μεγαλουπόλεων.

Απάντηση

- αποξενώνω > αποξένωση
- αποκόπτω > αποκοπή, αποκομμένος
- εντείνω > ένταση, έντονος, εντατικός

γνωρίζω > γνώρισμα, γνωστός, αγνώριστος, γνωριμία

συμβιώνω > συμβίωση

ενοχλώ > ενόχληση, ενοχλητικός, ανενόχλητος

δένω > δέσιμο, δεσμός, δέσμευση

προσποιούμαι > προσποίηση, προσποιητός

μολύνω > μόλυνση, μολυσματικός, απολύμανση, αμόλυντος, απολυμαντικός

ρυπαίνω > ρύπανση, απορρυπαντικός

δυσχερής > δυσχέρεια, δυσχεραίνω

καχύποπος > καχυποψία

δύσπιστος > δυσπιστία

ειλικρινής > ειλικρίνεια

έμπιστος > εμπιστοσύνη

άγχος > αγχώδης, αγχολυτικός, αγχώνω, αγχωτικός, αγχωμένος, κυνάγχη

- Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα των αναπτυγμένων χωρών είναι η εξέλιξη των αστικών κέντρων σε τεράστιες μεγαλουπόλεις, όπου ο υπερπληθυσμός, η **μόλυνση** της ατμόσφαιρας και η ρύπανση του περιβάλλοντος χώρου, το κυκλοφορικό και, κυρίως, η **αποξένωση** των κατοίκων έχουν κάνει τη ζωή αφόρητη. Τα θηριώδη συγκροτήματα κατοικιών, όχι μόνο δεν ευνόησαν την αρμονική **συμβίωση** των ανθρώπων και τη σύναψη στενότερων **δεσμών**, αλλά, αντίθετα, **έχουν δυσχεράνει** την επαφή τους. Ο σύγχρονος αστός ζει απομονωμένος στο στενά οριοθετημένο χώρο του και **αποκομμένος** από δραστηριότητες που θα τον έφερναν κοντά στην κοινωνική ομάδα. Οι περισσότεροι κάτοικοι των μεγαλουπόλεων φοβούνται· δεν έχουν **εμπιστοσύνη** σ' αυτόν που ζει στο διπλανό διαμέρισμα, νιώθουν **καχυποψία** απέναντι σε κάθε νέα **γνωριμία**, την οποία θεωρούν περισσότερο **ενόχληση** παρά ευκαιρία για **ειλικρινή επικοινωνία**. Όταν όμως στις σχέσεις κυριαρχεί η **προσποίηση**, η ανθρώπινη επαφή γίνεται **αγχώδης** και ο άνθρωπος αλλοτριώνεται.

Σελ. 132 Σχολικού Βιβλίου

22. Να γράφεις επίθετα ομόρριζα με τις ακόλουθες λέξεις, που να έχουν πρώτο συνθετικό το στερητικό *α-(αν-)*. Να σχηματίσεις με αυτά φράσεις.

Απάντηση

1. κλωνισμός - ακλόνητος

- Ο συνήγορος του κατηγορουμένου προσκόμισε στο δικαστήριο **ακλό- νητες** αποδείξεις της αθωότητας του πελάτη του.
- 2. **έλεγχος** - ανέλεγκτος, ανεξέλεγκτος
  - Ο νέος διευθυντής της υπηρεσίας διέταξε να εξεταστούν όλες οι **ανέ- λεγκτες** υποθέσεις της τελευταίας διετίας.
  - **Ανεξέλεγκτες** πληροφορίες κυκλοφορούν σχετικά με την τύχη του πληρώματος του πλοίου που προσέκρουσε χτες το βράδυ σε βράχο κο- ντά στη Σαλαμίνα.
- 3. **αποσπώμαι** - αναπόσπαστος
  - Οι φίλοι μου είναι **αναπόσπαστο** κομμάτι του εαυτού μου.
- 4. **αισθάνομαι** - αναισθητός
  - Ξαφνικά χλόμιασε κι έπεσε **αναισθητός** στο πάτωμα.
- 5. **αλγώ** - ανάλγητος
  - Για μια ακόμη φορά το **ανάλγητο** κράτος έδειξε τη σκληρότητά του στους λαθρομετανάστες.
- 6. **φθείρω** - άφθαρτος
  - Η Ιλιάδα και η Οδύσσεια, αυτά τα **άφθαρτα** μνημεία του λόγου, συ- νεχίζουν να εμπνέουν τους σύγχρονους ποιητές.
- 7. **πείθω** - άπιστος
  - Ό,τι κι αν του είπα, δεν κατάφερα να τον πείσω - είναι **άπιστος** Θωμάς!
- 8. **ακολουθώ** - ανακόλουθος
  - Τα νοήματα αυτής της παραγράφου είναι **ανακόλουθα**.
- 9. **συστέλλω** - ασύστολος
  - Αυτές οι πρακτικές της εταιρείας συνιστούν **ασύστολη** εκμετάλλευση των εργαζομένων.
- 10. **ελεώ** - ανελέητος
  - Ο **ανελέητος** ανταγωνισμός που επικρατεί στη σύγχρονη κοινωνία έ- χει αλλοτριώσει τον άνθρωπο.

Σελ. 132 Σχολικού Βιβλίου

23. Σου δίνεται ένα μικρό κείμενο που αναφέρεται στο ρόλο του υγιούς τύπου. Να συμπληρώσεις τα κενά με παράγωγα ουσιαστικά από τις λέξεις που υπάρχουν στο πλαίσιο.

κατοχυρώνω, υπερβαίνω, προβάλλω, αιτούμαι,
παραλείπω, πράττω, σφάλλω

Απάντηση

Ο υγιής τύπος διαπαιδαγωγεί με την **προβολή** του καλού· προλαβαίνει και αποκαλύπτει **σφάλματα, παραλείψεις, υπερβάσεις** καθηκόντων· κρίνει και ελέγχει τις **πράξεις** των δημόσιων ανδρών, συντελεί στην **κατοχύρωση** του δημοκρατικού πολιτεύματος με το να προβάλλει και να υποστηρίζει τα **αιτήματα** των πολιτών.

Σελ. 132 Σχολικού Βιβλίου

24. Να συμπληρώσεις τα κενά που υπάρχουν στο παρακάτω κείμενο με ουσιαστικά ή επίθετα παράγωγα των λέξεων που δίνονται στις παρενθέσεις.

Απάντηση

Το **κρίσιμο** και επίμαχο θέμα είναι βεβαίως η κλωνοποίηση του ανθρώπου. Θα αρχίσω με την **παράθεση** ισχυρισμών που εύκολα καταρρίπτονται. Θα αναφέρω **εφαρμογές** που ασφαλώς δεν είναι **δυνατό** να γίνουν **αποδεκτές** ποτέ και πρέπει εγκαίρως να θεσπιστούν μέτρα που να τις αποκλείουν. Θα τελειώσω με **εφαρμογές** της κλωνοποίησης **ευεργετικές** για τον άνθρωπο. Οι γενικόλογες **διακηρύξεις** κατά του κλωνισμού του ανθρώπου είναι τουλάχιστον επιπόλαιες...

Σελ. 133 Σχολικού Βιβλίου

25. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με παράγωγα ή ομόρριζα (απλά ή σύνθετα) των λέξεων που είναι στην παρένθεση.

Απάντηση

1. Με την αρετή ο άνθρωπος προσπαθεί να σπάσει τα **δεσμά** των **έξεων** και των **παθών** του.
2. Είναι **διάχυτη** η αντίληψη ότι **έκλυση** των ηθών σαν τη σημερινή δύσκολα θα μπορούσαμε να συναντήσουμε σε άλλη περίοδο της ιστορίας.
3. Η κοινή μας ευθύνη είναι να διατηρήσουμε τον κοινό μας πολιτισμό **αμόλυντο** από πολιτικές **επιρροές**.
4. Η δημοκρατία είναι η **πειστικότερη** μέχρι σήμερα **απάντηση** στο **πρόβλημα** του περιορισμού της ελευθερίας από την εξουσία.
5. Για να γίνει ο **θεατής**, ή ο **ακροατής ενεργητικός δέκτης** του **μηνύματος** της τέχνης, είναι απαραίτητη η **παιδεία**, η **συστηματική εξοικείωση** με τα **δημιουργήματά** της.

Σελ. 133 Σχολικού Βιβλίου

26. α) Ποια καλλιτεχνικά κινήματα ξέρετε με την κατάληξη **-ισμός** και ποιο είναι το περιεχόμενο του καθενός;

Απάντηση

- α) • **κλασικισμός**: τεχνοτροπία που στηρίζεται στη μίμηση του ύφους και των αισθητικών κανόνων κλασικών προτύπων.
- **ρομαντισμός**: λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό κίνημα που αναπτύχθηκε στο 1^ο μισό του 19ου αι. ως αντίδραση στον κλασικισμό και τον ορθολογισμό των προηγούμενων αιώνων. Έδωσε έμφαση στο συναίσθημα, στη φαντασία και στον αυθορμητισμό δείχνοντας προτίμηση σε θέματα όπως η φύση, ο έρωτας, η ελευθερία, η περιπέτεια, οι τοπικές παραδόσεις κ.λπ.
  - **ρεαλισμός**: η απεικόνιση των μορφών ή σκηνών της ζωής όπως πραγματικά είναι ή όπως μπορούν να βιωθούν καθημερινά.
  - **νατουραλισμός**: αισθητικό κίνημα των τελών του 19ου αι. που χαρακτηρίζεται από τη φωτογραφική απεικόνιση της πραγματικότητας, αναπαριστώντας όλες τις λεπτομέρειες μιας μορφής, ακόμη και τις πιο επουσιώδεις.
  - **ιμπρεσιονισμός**: καλλιτεχνικό κίνημα που εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου αι. κυρίως στη ζωγραφική. Δίνει έμφαση στην αναπαράσταση των επιδράσεων του φωτός στα αντικείμενα και γενικότερα στην άμεση έκφραση της διάθεσης και των αισθητικών εντυπώσεων του καλλιτέχνη.
  - **εξπρεσιονισμός**: αισθητικό κίνημα που επηρέασε τη ζωγραφική, το θέατρο, τη μουσική, τη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο με κύρια χαρακτηριστικά την υποκειμενική έκφραση του καλλιτέχνη και την έμφαση σε έντονες συναισθηματικές καταστάσεις.
  - **φοβισμός**: καλλιτεχνικό κίνημα Γάλλων ζωγράφων στις αρχές του 20ου αι. που αντιδρά στον ιμπρεσιονισμό. Χαρακτηρίζεται από πολύ έντονους χρωματικούς τόνους και σκούρα περιγράμματα που δημιουργούν μεγάλη αντίθεση μεταξύ τους. Οι φοβιστές καταργούν την προοπτική και αποδίδουν ελεύθερα τα σχήματα των μορφών.
  - **υπερρεαλισμός** ή **σουρρεαλισμός**: καλλιτεχνικό και λογοτεχνικό κίνημα των αρχών του 20ου αι. που δίνει έμφαση στο υποσυνείδητο, στις τυχαίες εντυπώσεις κ.λπ.
  - **μοντερνισμός**: λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό κίνημα που αποτελεί αντίδραση στο νατουραλισμό και την παράδοση και δίνει έμφαση στην υιοθέτηση νέων μορφών έκφρασης.

- **ντανταϊσμός:** καλλιτεχνικό και λογοτεχνικό κίνημα των αρχών του 20ου αι. που απορρίπτει τα καθιερωμένα αισθητικά πρότυπα και τις καλλιτεχνικές συμβάσεις. Δίνει έμφαση στο τυχαίο, στην ελεύθερη έκφραση του ασυνειδήτου, στο παράλογο και στο φανταστικό.
- β) **Ποιες κοινωνικοοικονομικές και φιλοσοφικές θεωρίες ξέρετε με την κατάληξη -ισμός και ποιο είναι το περιεχόμενο της καθεμιάς;**
- β) • **σοσιαλισμός:** θεωρία και σύστημα κοινωνικής οργάνωσης στο οποίο τα μέσα παραγωγής και κατανομής των αγαθών κατέχονται και ελέγχονται από κοινωνικές ομάδες ή από το κράτος και όχι από ιδιώτες, οπότε η ατομική ιδιοκτησία και η κατανομή του εισοδήματος υπόκεινται σε κοινωνικό έλεγχο.
- **κομμουνισμός:** κοινωνικοοικονομικό σύστημα που βασίζεται στην κοινκτημοσύνη των μέσων παραγωγής και στην ολοκληρωτική κατάργηση των κοινωνικών τάξεων και διακρίσεων.
  - **αναρχισμός:** το σύνολο των θεωριών και των πρακτικών που αποσκοπούν στην κατάργηση του κράτους και κάθε μορφής εξουσίας με την επικράτηση της απόλυτης ατομικής ελευθερίας.
  - **καπιταλισμός (κεφαλαιοκρατία):** κοινωνικοοικονομικό σύστημα που στηρίζεται στην ύπαρξη ιδιωτικών κεφαλαίων.
  - **φασισμός:** ιδεολογία και πολιτικό σύστημα εθνικιστικού και ολοκληρωτικού χαρακτήρα όπου κυριαρχεί η απόλυτη υποταγή των μαζών στον ηγέτη, του ατόμου στον κρατικό μηχανισμό.
- γ) **Ποιες θρησκευτικές διδασκαλίες ξέρετε με την κατάληξη -ισμός;**
- γ) χριστιανισμός, μωαμεθανισμός (μουσουλμανισμός, ισλαμισμός), βουδισμός, ιουδαϊσμός, ινδουισμός.

Σελ. 134 Σχολικού Βιβλίου

27. Από το κάθε ρήμα που σας δίνεται να γράψετε ένα παράγωγο ουσιαστικό και ένα επίθετο.

Απάντηση

ρήμα		ουσιαστικό	επίθετο
1. επιβάλλω	>	επιβολή	επιβλητικός
2. σκέφτομαι	>	σκέψη	σκεπτικός
3. στρώνω	>	στρώμα	στρωτός
4. προσφέρω	>	προσφορά	πρόσφορος

5. σημαίνω	>	σημασία	σημαντικός
6. προάγω	>	προαγωγή	προαγωγικός
7. διατηρώ	>	διατήρηση	διατηρητέος
8. πιέζω	>	πίεση	πιστικός
9. ανατρέπω	>	ανατροπή	ανατρεπτικός
10. προσποιούμαι	>	προσποίηση	προσποιητός

Σελ. 134 Σχολικού Βιβλίου

28. Δίπλα στις λέξεις της στήλης Α' να γράψεις σύνθετες συνώνυμες λέξεις που να είναι ομόρριζες με την αντίστοιχη λέξη του πλαισίου.

Απάντηση

Α

π.χ. συκοφαντία	διαβολή	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> βάλλω ρωγμή πέφτω λείπω δίδω πέμπω επαναλαμβάνω μέμφομαι υποφέρω τρέπω σφάλλω </div>
1. καινοτόμος	ρηξικέλευθος	
2. αμείωτος	αδιάπτωτος	
3. λειψός	ελλιπής	
4. ανυποχώρητος	ανένδοτος	
5. απομάκρυνση	αποπομπή	
6. μοναδικός	ανεπανάληπτος	
7. άψογος	άμεμπτος	
8. αβάσταχτος	ανυπόφορος	
9. ξετσιπώτος	αδιάντροπος, ξεδιάντροπος	
10. αβέβαιος	επισφαλής	

Σελ. 134 Σχολικού Βιβλίου

29. Να γράψετε επίθετα ομόρριζα με τα παρακάτω ουσιαστικά.

Απάντηση

- έμφαση:** εμφα(ν)τικός, αποφαντικός, καταφανής, προφανής, φανερός, επιφανής
- βίος:** βιοτικός, βιωματικός, αβίωτος, βιώσιμος
- κατάλυση:** ακατάλυτος, καταλυτικός, αναλυτικός, λυτός, άλυτος
- κριτής:** κριτικός, έγκριτος, ευδιάκριτος, ευκρινής, αδιάκριτος
- απάτη:** απατηλός
- άστρο:** αστρικός, έναστρος, αστραφτερός, αστρονομικός

Σελ. 135 Σχολικού Βιβλίου

30. Σας δίνονται τα ρήματα. Να γράψετε ουσιαστικά και επίθετα απλά ή σύνθετα που παράγονται από αυτά.

Απάντηση

ρήματα	ουσιαστικά	επίθετα
αναλώνω	ανάλωση κατανάλωση	αναλώσιμος καταναλωτικός
τρέφω	τροφή θρέψη διατροφή	τροφικός θρεπτικός διατροφικός
καλλιεργώ	καλλιέργεια καλλιεργητής	καλλιεργήσιμος ακαλλιεργητος
φαίνομαι	φάση φάσμα φανός	φασματικός φανερός
εκλέγω	εκλογή εκλογέας	εκλογικός εκλόγιμος
δένω	δέσιμο δεσμός δέμα	δετός δέσιμος άδετος
αποβάλλω	αποβολή	απόβλητος
ανατρέπω	ανατροπή τρόπος	ανατρεπτικός αναπότερεπος
κινώ	κίνηση κίνημα	κινητικός ακίνητος
θέτω	θέση θεσμός	θετικός θεσμικός
εμμένω	εμμονή	έμμονος
καταλαμβάνω	λαβή κατάληψη	περιληπτικός εύληπτος
δίνω	δότηση δώρο δόσιμο	δοτός ανένδοτος ενδοτικός

Σελ. 136 Σχολικού Βιβλίου

31. Μια ομάδα μαθητών του σχολείου σου στην οποία συμμετέχεις έχει επισκεφτεί με ένα πρόγραμμα κινητικότητας μια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε μια συζήτηση ένας ξένος μαθητής, που μαθαίνει στη χώρα του αρχαία ελληνικά, εκφράζει την άποψη ότι η νεοελληνική γλώσσα έχει δεχτεί πολλές επιδράσεις από γειτονικούς λαούς (π.χ. από τους Τούρκους, τους Σλάβους κ. ά.), με αποτέλεσμα να έχει σήμερα πολύ μικρή σχέση με την αρχαία ελληνική. Εσύ, χωρίς να αρνείσαι τις επιδράσεις, που είναι άλλωστε εντελώς φυσικές για όλες τις ανοιχτές κοινωνίες, θέλεις να αποδείξεις ότι η νεοελληνική γλώσσα είναι εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής και ο πλούτος της προέρχεται κυρίως από αυτή. Χρησιμοποίησε, λοιπόν, τις γνώσεις σου από τα αρχαία ελληνικά που έμαθες στο σχολείο, για να αποδείξεις στον ξένο φίλο σου ότι κάνει λάθος.

Σου δίνεται ενδεικτικά ένα μικρό κείμενο από εφημερίδα. Πάρε μία μία τις λέξεις και δείξε του ποιες από αυτές κατάγονται από την αρχαία ελληνική. Μπορείς, φυσικά, να χρησιμοποιήσεις και όποιο άλλο κείμενο θέλεις.

Απάντηση

οδός < αρχ. *ὁδός*

Τετάρτη < αρχ. *τέταρτος*, -η, -ον (επιθ.)

ώρα < αρχ. *ῥα* (= εποχή, έτος)

πρωί < αρχ. *πρωϊ* (επιρρ.)

απόλυτο < αρχ. *ἀπολύω*

παράλογο < αρχ. *παρά* + *λόγος*

στήνεται < αρχ. ρ. *ἵστημι*

κάθε < *καθείς-καθεμία-καθέν* (αντων.) < αρχ. *κατά* + *εἶς*

σε < αρχ. *εἰς* (προθ.)

μορφή < αρχ. *μορφή*

κάδου < αρχ. (σημιτικής προέλευσης) *κάδος* (=αγγείο/ κάλπη)

απορριμμμάτων < αρχ. ρ. *ἀπορρίπτω*

ακριβώς < αρχ. *ἀκριβής* (επίθ.)

μπροστά < αρχ. *ἔμπροσθεν* (επιρρ.)

- διάβαση < αρχ. *διάβασις* < *διαβαίνω*
 πεζών < αρχ. *πεζός* (επιθ.)
 και < αρχ. *καί* (συνδ.)
 φανάρι < αρχ. *φανός*
 που < αρχ. *όπου* (επιρρ.)
 υπάρχει < αρχ. ρ. *ύπάρχω*
 εκεί < αρχ. *έκεῖ* (επιρρ.)
 προκειμένου < αρχ. ρ. *πρόκειμαι*
 να < αρχ. *ίνα* (σύνδ.)
 εξοικονομηθεί < αρχ. *έκ* + *οἰκονομῶ*
 χώρος < αρχ. *χῶρος*
 στάθμευση < αρχ. ρ. *σταθμεύω* (= καταλύω) < ρ. *ἴστημι*
 για < αρχ. *διά* (προθ.)
 ένα < αρχ. *εἷς-μία-έν* (επιθ.)
 συνεργείο < αρχ. *συνεργός*
 αυτοκινήτων < αρχ. *αὐτοκίνητος* < *αὐτός* + *κινουῖμαι*
 γειτονιάς < αρχ. *γείτων*
 τι < αρχ. *τίς-τίς-τί* (αντων.)
 πει < αρχ. ρ. *λέγω* (ΑΟΡ β' εἶπον)
 κανείς < αρχ. *κᾶν* + *εἷς*
 θράσος < αρχ. *θράσος/ θάρσος*
 αυτών < αρχ. *αὐτός, -ή, -ό* (αντων.)
 ημέρα < αρχ. *ἡμέρα*
 κεντρικότερο < αρχ. *κέντρον*
 σημείο < αρχ. *σημεῖον*
 Πειραιά < αρχ. *Πειραιεύς*
 αδιαφορώντας < αρχ. *ἀδιάφορος* < *ἀ-* + *διαφέρω*
 κυκλοφορία < αρχ. ρ. *κυκλοφοροῦμαι* < *κύκλος* + *φέρω*
 προσθέσει < αρχ. ρ. *προστίθημι*
 ανοχή < αρχ. *ἀνοχή* < *ἀνέχομαι*
 αρχών < αρχ. *ἀρχή*
 απλώς < αρχ. *ἀπλῶς* (επιρρ.)
 κοιτάζουν < αρχ. ρ. *κοιτάζω* (βάζω κάποιον να κοιμηθεί/ κοιμάμαι) < *κοίτη*
 παραλογισμός < αρχ. *παραλογισμός*
 χωρίς < αρχ. *χωρίς* (επιρρ. = χωριστά)

κάνουν < αρχ. ρ. *κάνω*

τίποτε < αρχ. *τί ποτε* (= τι άραγε;)

Σελ. 136 Σχολικού Βιβλίου

32. Να υπογραμμίσετε τις λέξεις που ανήκουν στην ίδια γλωσσική οικογένεια με τις λέξεις του πλαισίου.

Απάντηση

λαμβάνω	κατάληψη, λάμψη, λαβή, ακατάληπτος, κατάλοιπο
λείπω	υπόλοιπος, αδιάλειπτος, πρόσληψη, ελλιπής
όραση	όραμα, κάτοψη, αόρατος, κάτοπτρο, ορατόριο
διαβαίνω	βάση, βάθρο, βατήρας, βήμα, άβουλος
βάλλω	συμβολή, αδιάβλητος, επιβουλή, βλήμα
παράγω	άγημα, άξονας, άξιος, αγωγή, άγιος
κλίνω	κλήση, κλίμα, κλίση, κλειστός, επικλινής

Σελ. 137 Σχολικού Βιβλίου

33. Να γράψετε μία επιστολή (περίπου 300 λέξεις) στο διευθυντή μιας εφημερίδας για τα προβλήματα που δημιουργεί η συμπεριφορά ορισμένων οδηγών, κυρίως στις πόλεις, (αδιαφορία για τους πεζούς, παράνομη στάθμευση, ηχορρύπανση κ.τ.λ.). Στην επιστολή σας να χρησιμοποιήσετε, όσο είναι δυνατό, και λέξεις που ανήκουν στην ίδια γλωσσική οικογένεια με τα ρήματα: *βάλλω, βαίνω, στέκομαι, φέρω*.

Απάντηση

Κύριε Διευθυντά,

έχοντας παρακολουθήσει τις προσπάθειες που **καταβάλλει** η εφημερίδα σας για την **αναβάθμιση** της ποιότητας ζωής στην πόλη μας, θα ήθελα και εγώ να **συνεισφέρω**, καταγγέλοντας τη **συμπεριφορά** ορισμένων οδηγών αυτοκινήτων, οι οποίοι κάνουν **αφόρητη** κυρίως την **κυκλοφορία** των πεζών. Οι περισσότεροι **αδιαφορούν** πλήρως για τους πεζούς αλλά και για τους οδηγούς δικύκλων. Αν δεν υπάρχει στο οπτικό τους πεδίο άλλο αυτοκίνητο, **παραβαίνουν** τους κανόνες και τα σήματα οδικής **κυκλοφορίας**, απαξιώνοντας να δώσουν προτεραιότητα στους πεζούς, ενώ συχνά **στέκονται** πάνω στις **διαβάσεις**.

Ένα άλλο **πρόβλημα** είναι η παράνομη **στάθμευση**. Οι οδηγοί αφήνουν τα αυτοκίνητά τους όχι στα σημεία όπου επιτρέπεται, αλλά εκεί που τους

εξυπηρετεί, συχνά δε σε εισόδους ιδιωτικών χώρων **στάθμευσης**, ακόμη και πάνω στα πεζοδρόμια, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να κινηθούν άνετα οι πεζοί. Τέλος, θα ήθελα να **αναφερθώ** στην ηχορρύπανση, η οποία έχει καταστήσει μείζον ζήτημα των σύγχρονων αστικών κέντρων. Με την ελάχιστη καθυστέρηση ή και εντελώς άσκοπα, οι οδηγοί χτυπούν την κόρνα του αυτοκινήτου, **προσβάλλοντας** ανεπανόρθωτα τα αυτιά και το νευρικό μας **σύστημα**.

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω εκ των προτέρων για την ευκαιρία που μου δώσατε να **προβληθού**ν οι απόψεις μου, με την ελπίδα αυτή η μικρή φωνή διαμαρτυρίας να **επιφέρει** κάποια βελτίωση στην καθημερινότητά μας.

Με εκτίμηση,
Δ.Χ.

Σελ. 137 Σχολικού Βιβλίου

34. Να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις, απλές ή σύνθετες, που να ανήκουν στη γλωσσική οικογένεια του ρήματος λέγω.

Απάντηση

1. **Λεξιθηρία** είναι η επίμονη αναζήτηση και χρήση σπάνιων και εξεζητημένων λέξεων.
2. Είναι μεγάλο πλεονέκτημα να μπορεί κανείς να **ακριβολογεί** και να εκφράζει την άποψή του χωρίς αοριστολογίες και περιστροφές.
3. Στην επόμενη γενική συνέλευση θα γίνει η **λογοδοσία** του απερχόμενου διοικητικού συμβουλίου.
4. Οι περισσότεροι πολιτικοί κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου **λογοκοπού**ν· υπόσχονται πολλά που δεν είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν.
5. Συνήθως τα δικτατορικά καθεστάτα επιβάλλουν αυστηρή **λογοκρισία** στον τύπο αλλά και σε θεάματα και ακροάματα.
6. Μου έδωσε τη **ρητή** διαβεβαίωση ότι δε θα αναμειχθεί άλλη φορά στις υποθέσεις μας χωρίς την έγκρισή μας.
7. Ο **λογότυπος** της εταιρείας είναι μια κουκουβάγια.
8. Είναι **υπόλογος** απέναντι στο Διοικητικό Συμβούλιο για την ανάρμοστη συμπεριφορά του.

Σελ. 137 Σχολικού Βιβλίου

35. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω φράσεων με τα κατάλληλα ομόρριζα της αρχαίας ελληνικής λέξης *αιρούμαι*.

Απάντηση

1. Είμαι σίγουρος πως το έκανε αυτό με αγαθή **προαίρεση**.
2. Κατηγόρησαν τον ταμία της επιχείρησης για **υπεξαίρεση** ιδιαίτερος μεγάλου ποσού από το ταμείο.
3. Ο κατηγορούμενος συγκέντρωσε όλα τα απαραίτητα στοιχεία και έκανε αίτηση στον Άρειο Πάγο για **αναίρεση** της καταδικαστικής απόφασης.
4. Αποτελεί **αναφαίρετο** δικαίωμά μου να μιλώ ελεύθερα.
5. Στα υπηρεσιακά συμβούλια συμμετέχουν δύο **αιρετοί** εκπρόσωποι των εργαζομένων.
6. Η κατάσταση ήταν **εξαιρετικά** πολύπλοκη.
7. Τον διέγραψαν από το κόμμα, γιατί εξέφρασε **αιρετικές** απόψεις.

Σελ. 138 Σχολικού Βιβλίου

36. Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω φράσεις με λέξεις που ανήκουν στην οικογένεια της λέξης *πυρ*.

Απάντηση

1. Όλα τα δημόσια κτίρια θα έπρεπε να είναι εφοδιασμένα με ηλεκτρονικά συστήματα **πυρανίχνευσης** και **πυροπροστασίας** (ή **πυρόσβεσης**), για να προστατεύονται από τον κίνδυνο πυρκαγιάς.
2. Γράφει **πύρινα** άρθρα στην εφημερίδα του κατά της γραφειοκρατίας, του νεποτισμού και της αναξιοκρατίας.
3. Τα υλικά από τα οποία κατασκευάστηκαν οι μηχανές είναι **πυρίμαχα**, για να αντέχουν σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες.
4. **Πυροβασία** λέγεται η τελετή κατά την οποία κάποιος περπατά με γυμνά πόδια επάνω σε αναμμένα κάρβουνα.
5. Η **πυρογραφία** είναι μέθοδος διακόσμησης στερεών επιφανειών, κυρίως ξύλινων, με πυρακτωμένη μεταλλική ακίδα.
6. Η φωτιά στη διπλανή πολυκατοικία προκλήθηκε από την **πυρομανία** ενός μικρού μαθητή, που συνήθιζε να παίζει με σπύρτα.
7. Επειδή ανάμεσα στα μέλη της επιτροπής ξέσπασε έντονη διαμάχη, ο πρόεδρος αναγκάστηκε να αναλάβει **πυροσβεστικό** ρόλο.
8. Κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου συνήθως όλα τα κόμματα χρησιμοποιούν φραστικά **πυροτεχνήματα**, για να εντυπωσιάσουν και να κερδίσουν την εύνοια του λαού.
9. Ένας **πυροτεχνουργός** των Σωμάτων Ασφαλείας εξουδετέρωσε ευτυχώς τον εκρηκτικό μηχανισμό, πριν εκραγεί σε κεντρικό σημείο της πόλης.

10. Έχει ωραία **πυρρόξανθα** μαλλιά.
11. Οι αγωνιστές του 1821 χρησιμοποιούσαν τα **πυρπολικά**, για να καίνε τα τουρκικά πλοία.
12. Το λιμάνι φωτιζόταν από τους **πυρσούς**, που είχαν τοποθετήσει οι δημοτικές αρχές σε όλες τις επάλξεις των τειχών, για να δώσουν εορταστικό ύψος στην πόλη τη βραδιά της Ανάστασης.
13. Ο ήλιος **πυρώνει** την άσφαλτο το καλοκαίρι.

Σελ. 138 Σχολικού Βιβλίου

37. Να βρείτε λέξεις που να ανήκουν στην ίδια γλωσσική οικογένεια με τις παρακάτω.

Απάντηση

1. **ρωγμή:** ρήξη, ρήγμα, έκρηξη, διάρρηξη, ρηζικέλευθος, διαρρήκτης, εκρηκτικός, διαρρηγνύω, ραγίζω, ράγισμα, ραγδαίος, ραγή, ραγάδα, ρήγμα, άρρηκτος, αδιάρρηκτος.
2. **δώρο:** δωρητής, δωρεά, δωρίζω, έκδοση, παράδοση, κατάδοση, μετάδοση, απόδοση, προδοσία, προδότης, εργοδότης, εργοδοσία, λογοδοσία, αιμοδοτής, τροφοδοτής, πληροφοριοδότης, δωσίλογος, δωροδοκία, ανεπίδοτος, ανέκδοτος, δόση, ασυδοσία.
3. **αγωγός:** ανάγω, παράγω, εισάγω, εξάγω, συνάγω, προσάγω, προάγω, διάγω, αγωγή, ανάγωγος, παραγωγή, εισαγωγή, εξαγωγή, συναγωγή, προσαγωγή, προαγωγή, παιδαγωγός, αγωνίζομαι, αγώνας, αγωνιστής, αγωνία, προαγώνιμος, άξονας, άξιος, ξεναγός, λοχαγός, στρατηγός, σύναξη, προακτέος, εισακτέος, αγέλη.
4. **βάθρο:** ανεβαίνω, κατεβαίνω, συμβαίνω, μεταβαίνω, παραβαίνω, υπερβαίνω, εκβαίνω, προβαίνω, ανάβαση, κατάβαση, σύμβαση, μετάβαση, παράβαση, μεταβατικός, υπέρβαση, έκβαση, βασικός, βάσιμος, άβατος, αναβάτης, παραβάτης, διαβάτης, διάβαση, επιβάτης, ορειβάτης, βήμα, διάβημα, αδιάβατος, διαβατήριο, βαδίζω, βάδισμα, βωμός, βαθμός, βαθμίδα, αποβάθρα, βεβαιώνω, βέβαιος.
5. **θέση:** θέμα, θεματικός, αναθέτω, διαθέτω, αποθέτω, μεταθέτω, εκθέτω, προσθέτω, καταθέτω, παραθέτω, αντιθέτω, υποθέτω, θήκη, θεσμός, θετός, υποθήκη, αποθήκη, συνθήκη, παρακαταθήκη, ανάθημα, αναθηματικός, θεματοφύλακας.
6. **απρόσβλητος:** αναβάλλω, εισβάλλω, εκβάλλω, προβάλλω, συμβάλλω, εμβάλλω, προσβάλλω, καταβάλλω, διαβάλλω, υποβάλλω, αποβάλλω, υπερ-

βάλλω, βλήμα, έμβλημα, εμβόλιο, βαλβίδα, διάβολος, περίβολος, δισκοβόλος, εμβέλεια, μεταβολή, μεταβλητός, βέλος, βελόνα, αμετάβλητος, υποβολέας.

7. **όλεθρος:** απώλεια, πανωλεθρία, πανώλης, εξώλης, προώλης, εξολόθρευση, εξολοθρευτής.
8. **ειδήμονας:** είδηση, ειδησεογραφία, ιστορία, ιστορώ, ιστορικός, ανιστόρητος, εξιστορώ, ιστοριογραφία.
9. **τέμνω:** τομή, επιτομή, διατομή, κατανομή, προτομή, περιτομή, τμήση, τμήμα, τμηματικός, κατάτμηση, τμητός, άτμητος, τόμος, τομέας, άτομο, ατομικός, ατομισμός, ατομιστής, απότομος, σύντομος, υλοτόμος, διχοτόμος, λατόμος, ρυμοτομία.
10. **αίρεση:** εξαίρεση, αφαίρεση, αναίρεση, διαίρεση, προαίρεση, καθαίρεση, συναίρεση, αιρετός, αδιαίρετος, αναφαίρετος, διαιρέτης, εξαίρετος, αυθαίρετος, αιρετικός, προαιρετικός, υπεξαίρεση, αυθαιρεσία, αρχαιρεσίες.

Σελ. 139 Σχολικού Βιβλίου

38. Από τις υπογραμμισμένες λέξεις του παρακάτω κειμένου να βρεις ομόρριζα επίθετα, σύνθετα με το στερπητικό *α-* (*αν-*).

Απάντηση

- επιτραπέι: **ανεπίτρεπτος**
- παίζει: **άπαικτος** και **άπαιχτος**
- διαμόρφωση: **αδιαμόρφωτος**
- αγωγή: **ανάγωγος**
- επαγγελματίας: **ανεπάγγελτος**
- λησμονεί: **αλησμόνητος, άληστος**
- ωφέλιμος: **ανώφελος, ανωφελής, ανωφέλε(υ)τος**
- διαρρυθμισμένο: **αδιarrύθμιστος**
- γίνεται: **αγίνωτος**
- καλαισθησίας: **ακαλαίσθητος**
- δημιουργεί: **αδημιούργητος**
- όραση: **αόρατος**
- πρόσωπο: **απρόσωπος**

Σελ. 139 Σχολικού Βιβλίου

39. Να βρεις την ετυμολογία των υπογραμμισμένων λέξεων.

Απάντηση

- σχέσεις < έχω
- καχυποψία < καχύποπος < κακός + ὑποπος (< ὑπό + ὑπός < ρ. ὀρῶ)
- κίνηση < κινώ
- συνωμοσία < συνωμότης < συν + ὄμνυμι (= ορκίζομαι)
- πίστη < πείθω
- πλέγμα < πλέκω
- πράξεις < πράττω
- επεμβάσεις < επεμβαίνω < επί+εν+βαίνω
- ἔλλειψη < ελλείπω < εν + λείπω
- αυτοπεποίθησης < αυτός + πεποίθηση (< πέποιθα < πείθω)
- υφέσεις < ὑφήμι < ὑπό + ἦμι
- εξάρσεις < ἐξάρω < ἐξ + αἶρω
- πατριδοκαπηλίας < πατριδοκάπηλος < πατρίς + κάπηλος
- δυσπιστίας < δύσπιστος < δυσ- + πιστός (< πείθω)
- εκρήξεις < εκρήγνυμι < ἐκ + ρήγνυμι
- μιμητισμού < μιμητής < μιμοῦμαι

Σελ. 140 Σχολικού Βιβλίου

40. Να δημιουργήσεις οικογένειες λέξεων από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου.

Απάντηση

- **λέξεις:** λόγος, λογικός, λογίζομαι, λόγια, λογαριάζω, λογική, λογαριασμός, λογικεύομαι, λόγιος, λεξιλόγιο, λεξικό, λεξιθηρία, λεξιπενία, κυριολεξία, κυριολεκτικός, κυριολεκτώ, δυσλεξία, λογομαχία, άρρητος, αναντίρρητος, απόρρητος, ρήτορας, ρητορική, ρητός, ρήτρα, αντίρρηση, ρήμα, επίρρημα.
- **τύπους:** τυπώνω, έντυπος, εντύπωση, πρωτότυπος, στερεότυπος, εκτυπωτής, λογότυπος, παράτυπος, άτυπος, τυπικός, κακέκτυπο, τυπογράφος, τυπογραφία, τυποποίηση.
- **κανόνες:** κανονικός, κανονικότητα, κανονισμός, κανονιστικός, κανονίζω, κανονάρης, κανοναρχώ.
- **γραμματικές:** γράφω, γράμμα, επίγραμμα, επιγραφή, γραφίδα, γραφέας, γραφικός, γραπτός, απερίγραπτος, άγραπτος, γραφείο, συγγραφέας, έγ-

γραφος, άγραφος, υπογραφή, πεζογράφος, ζωγράφος, καλλιγράφος, γράψιμο, γραφειοκρατία, γραμματόσημο, αρθρογράφος, αντίγραφο.

- **κόσμου:** κοσμών, διακοσμών, διάκοσμος, διακόσμηση, διακοσμητής, κόσμιος, κόσμημα, κοσμηματοπώλης, κοσμηματοθήκη, κοσμήτορας, εγκόσμιος, κοσμοθεωρία, κοσμολογία.
- **ανταλλαγής:** αλλαγή, αλλαξιά, ανταλλάσσω, παραλλάσσω, μεταλλάσσω, συναλλάσσομαι, συναλλαγή, μεταλλαγή, παραλλαγή, απαλλαγή, μετάλλαξη, εναλλαγή, εναλλακτικός, απαράλλακτος, συνάλλαγμα, εναλλάξ.
- **σκεψέων:** σκέπτομαι, επισκέπτομαι, σκεπτικός, απερίσκεπτος, επίσκεψη, σύσκεψη, διάσκεψη, επισκόπητής, επισκόπηση, σκοπός, σκοπιά, σκόπιμος, άσκοπος, καιροσκοπός, σκοπεύω, σκόπελος.
- **κατάφαση:** αντίφαση, απόφαση, έμφαση, πρόφαση, καταφάσκω, αντιφάσκω, καταφατικός, αντιφατικός, αποφατικός, άφαντος.
- **προσταγής:** προστάζω, εντάσσω, επιτάσσω, υποτάσσω, προτάσσω, διατάσσω, κατατάσσω, απόταξη, σύνταξη, ένταξη, διάταξη, πρόταξη, επιταγή, υποταγή, διαταγή, τάγμα, τάξη, άτακτος, έκτακτος, νομοταγής, αταξία, ταξίδι, συντάκτης, πρόσταγμα, ανυπότακτος, ταξινομάω, ταξινόμηση, ταξιθέτης.
- **παράκληση:** ανακαλώ, παρακαλώ, προσκαλώ, συγκαλώ, ανάκληση, πρόσκληση, σύγκληση, επίκληση, έγκλημα, εγκληματικότητα, εκκλησία, σύγκλητος, αμετάκλητος, κλητήρας, κάλεσμα.
- **πεζότητες:** πεζικό, πεζικάριος, πεζός, πεζογραφία, πεζοδρόμιο, πεζόδρομος, πεζοναύτης, πεζοπόρος, πεζοπορία, πόδι, πεδίο, πέδιλο, πηδάλιο, τροχοπέδη, τραπέζι, πέδιση, πεζοτράγουδο, εμποδίζω.
- **έξαρση:** άρση, έπαρση, επαίρομαι, επηρμένος, άρδην, αντάρτης, ανταρσία, αρτηρία, αορτή.
- **γαλήνη:** γαλήνιος, γαληνεύω, γαλήνεμα.
- **πάθος:** πάσχω, παθαίνω, πάθημα, πάθηση, παθητικός, πολύπαθος, απαθής, ευπαθής, εμπαθής, εμπάθεια, συμπαθής, συμπάθεια, παθογένεια, παθογόνος, παθολόγος, πενθώ, πένθος, πένθιμος, σεισμοπαθής, μετριοπαθής, ηττοπαθής.
- **μοίρας:** μοιραίος, άμοιρος, μοιράζω, μοιρολατρία, μοιρολάτρης, μοιρασιά, μοίρασμα, μοιρολόι, μοιρολογίστρα, μέρος, μερίδιο, μόριο, μερίδα.

Σελ. 140 Σχολικού Βιβλίου

41. Να γράψετε από ένα ουσιαστικό με την ίδια ρίζα.

Απάντηση

1. **ανέχομαι:** ανοχή

2. **συνωθούμαι**: συνωστισμός
3. **ελλιπής**: έλλειψη
4. **δράττομαι**: δραχμή
5. **κωλύομαι**: κώλυμα

Σελ. 141 Σχολικού Βιβλίου

42. Να βρείτε την ετυμολογία των λέξεων και να τις χρησιμοποιήσετε σε προτάσεις.

Απάντηση

1. **ρηξικέλευθος** < *ρῆξις* (< *ρήγνυμι*) + *κέλευθος* (= δρόμος)
  - Οι *ρηξικέλευθες* απόψεις του προκάλεσαν ποικίλες αντιδράσεις.
2. **καιροσκόπος** < *καιρός* (= ευκαιρία) + *σκοπός* (< *σκοπώ* = εξετάζω)
  - Οι συνάδελφοί του δεν τον εκτιμούν καθόλου, γιατί είναι *καιροσκόπος* και ανέντιμος.
3. **δαισιδαιμονία** < *δαισιδαίμων* < *δαισι-* (< *δείδω* = φοβούμαι) + *δαίμων*
  - Οι προλήψεις και οι **δαισιδαιμονίες** οφείλονται σε άγνοια.
4. **μνησικάκος** < *μνησι* (< *μνήσις* = υπενθύμιση < *μμνίσκω* = θυμάμαι) + *κακός*
  - Αν και έχουν περάσει τόσα χρόνια, θυμάται ακόμη τον τσακωμό μας, γιατί είναι άνθρωπος μικρόψυχος και *μνησικάκος*.
5. **οίση** < *οΐομαι* (=νομίζω) [=αλαζονεία]
  - Δεν τον συμπαθεί κανείς, γιατί είναι γεμάτος *οίση* και διαρκώς περι-αυτολογεί.
6. **καρατομώ** < *κάρα* (= κεφαλή) + *τομῶ* (< *τέμνω* = κόβω)
  - Στο Μεσαίωνα οι καταδικασθέντες σε θάνατο *καρατομούνταν* με λαιμπτόμο.
7. **ίσαλος** < *ίσος* + *ἄλς*, γεν. ἄλός (= θάλασσα) [= αυτός που βρίσκεται στην ίδια ευθεία με την επιφάνεια της θάλασσας]
  - Αν και το ρήγμα ήταν στην **ίσαλο** γραμμή, ευτυχώς το πλοίο δε βυθίστηκε.
8. **ενδοστρέφεια** < *ενδοστρεφής* < *ἔνδον* (= μέσα) + *στρέφω*
  - Είναι άνθρωπος με έντονη **ενδοστρέφεια**: δε μιλάει ποτέ για τον ε-αυτό του, για τα προβλήματα ή τις επιθυμίες του.
9. **εγγειοβελτιωτικός** < *έγγειος* (εν + γη) + *βελτιωτικός*
  - Τα *εγγειοβελτιωτικά* έργα αποσκοπούν στη βελτίωση της γεωργικής εκμετάλλευσης της γης.

Αντίθετα, ο κ. Π.Χ. είναι ένας από τους πιο δύστροπους και αντιπαθητικούς ανθρώπους που έχω γνωρίσει. Η συμπεριφορά του προς τους μαθητές είναι **προσβλητική**. Αν τυχόν κάποιο παιδί κάνει κάποιο γλωσσικό σφάλμα στη ρύμη του **λόγου** του, ο κ. Π.Χ. το σχολιάζει σε **ειρωνικό** τόνο, θεωρώντας μάλιστα ότι έχει κάνει κάποιο **πνευματώδες** αστείο. Οι **δηκτικές** του παρατηρήσεις δημιουργούν συχνά **ένταση** στην τάξη και απέχθεια για το μάθημα του συγκεκριμένου καθηγητή, ο οποίος θα έπρεπε να συνειδητοποιήσει ότι το λειτούργημα που επέλεξε τον καθιστά **υπεύθυνο** για τη διδασκαλία αλλά και για την διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών.

Σελ. 142 Σχολικού Βιβλίου

44. Να βρεις ποιες από τις λέξεις που δίνονται στη δεξιά στήλη είναι ομόρριζες με τις υπογραμμισμένες λέξεις των φράσεων.

Απάντηση

1. Με τις εκτεταμένες και αλόγιστες <u>επεμβάσεις</u> του ανθρώπου στη φύση παραμορφώθηκε το φυσικό τοπίο.	α. βάθρο β. βήμα γ. βαλτός
2. Η τεχνολογία, που <u>προκάλεσε</u> τις πληγές στο περιβάλλον, η ίδια θα τις θεραπεύσει κιόλας.	α. κλίμα β. έγκλημα γ. κλήση
3. Πόσοι άνθρωποι είναι πρόθυμοι να <u>εγκαταλείψουν</u> τις σύγχρονες ανέσεις;	α. υπόλοιπος β. ακατάληπτος γ. ελλιπής
4. Με κανένα τρόπο δε δέχονται οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι και ποιητές ότι η επέμβαση του Θεού <u>αίρει</u> την ανθρώπινη ευθύνη.	α. άρση β. αιρετός γ. άρδην
5. Η πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού υπήρξε μια κίνηση από την <u>άγνοια</u> στη γνώση, από την ανευθυνότητα στην ευθύνη, από τη δουλεία στην ελευθερία. [Σημ.: άγνοια < αγνωά < α- + γνο (ασθενής βαθμίδα της ρίζας γν- απ' όπου τα γι-γνώ-σκω και γνω-στός) νιώθω (αβέβ. ετύμου) < γνώθω < γιγνώσκω]	α. νιώθω β. νοιάζομαι γ. ευνοϊκός

Σελ. 142 Σχολικού Βιβλίου

45. Να αντιστοιχίσετε κάθε λέξη της πρώτης στήλης με την ομόρριζή της στη δεύτερη στήλη.

Απάντηση

1. θύμα	α. δράτομαι	1δ
2. κλίση	β. ακατάληπτος	2γ
3. κλήση	γ. κλίνω	3z
4. λήψη	δ. θυσία	4β
5. συμβολή	ε. έχω	5η
6. όραμα	στ. κάτοπτρο	6σι
7. σπουδαίος	z. καλώ	7θ
8. θρέμμα	η. απρόσβλητος	8ι
9. δραχμή	θ. σπεύδω	9α
10. σχέση	ι. τρέφω	10ε

Σελ. 143 Σχολικού Βιβλίου

46. Για κάθε λέξη που σας δίνεται υπάρχει μία ετυμολογικά συγγενής της στο κείμενο. Να βρείτε αυτές τις λέξεις του κειμένου.

Απάντηση

1. **αμφορέας**: διαφορές, συμφέροντα
2. **απών**: εξουσίας [$<$ εξ + ο□σα (μτχ του ρ. εϊμί ὦν, ο□σα, ὄν)]
3. **ακατάληπτος**: αντιλαμβάνομαι
4. **διαβλητός**: συμβάλλει
5. **άξονας**: διαπαιδαγώγηση, οδηγεί
6. **καχεξία**: κακά, συνεκτικές
7. **δώρο**: δοσμένα
8. **κρίμα**: διακρίσεις
9. **σταθμός**: στατικά, καθεστώτα

Ε΄ ΛΕΞΕΙΣ ΑΠΟ ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Η ελληνική γλώσσα στα 4.000 χρόνια της ιστορικής της διαδρομής έχει δεχτεί πολλές ξένες λέξεις από λαούς με τους οποίους οι Έλληνες ήρθαν σε επικοινωνία. Οι ξένες λέξεις που υπάρχουν στην ελληνική χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

A. Λέξεις ξενικής προέλευσης που έχουν αφομοιωθεί από την ελληνική γλώσσα. Κυρίως είναι λέξεις με *ανατολική προέλευση* (φοινικική, περσική, αιγυπτιακή, εβραϊκή, αραβική, τούρκικη), *λατινική, βαλκανική, ευρωπαϊκή* (ιταλική, γαλλική, αγγλική κ.λπ.)

π.χ. άλφα (φοιν.), μπίρα (γερμ.), πιάνο (ιταλ.), κλασικός (λατ.), κιούπι (τουρκ.), βρικόλακας (σλαβ.)

B. Ξένες λέξεις οι οποίες δεν προσαρμόστηκαν στην ελληνική γλώσσα, δηλαδή δεν εντάχθηκαν στο κλιτικό της σύστημα (παραμένουν άκλιτες) και δε σχηματίζουν παράγωγα

π.χ. κομπιούτερ, σπορ, αξεσουάρ, ντεμπραγιάζ

Σελ. 146 Σχολικού Βιβλίου

1. Αρκετές ξένες λέξεις χρησιμοποιούνται στη γλώσσα μας, ενώ υπάρχουν αντίστοιχες ελληνικές. Να αντικαταστήσετε τις ξένες λέξεις που υπογραμμίζονται με ελληνικές λέξεις ή φράσεις.

Απάντηση

1. Τελευταία μάς <u>σνομπάρεις</u> πολύ, ενώ το ξέρεις πως εμείς σ' αγαπούμε.	περιφρονείς
2. Οι γόννοι αριστοκρατικών οικογενειών έπρεπε να γνωρίζουν το <u>σαβουάρ βιβρ</u> .	τρόπους καλής συμπεριφοράς
3. Ο κόσμος βοούσε ότι το παιχνίδι ήταν <u>σικέ</u> .	στημένο
4. Ένα γνωστό διαφημιστικό <u>σλόγκαν</u> είναι το «βάλε τον τίγρη στη μηχανή σου».	σύνθημα
5. Το μαγαζάκι πουλούσε <u>σουβενίρ</u> για τουρίστες.	αναμνηστικά
6. Τελικά ποιο είναι το <u>ρεζουμέ</u> απ' όλη αυτή τη συζήτηση;	συμπέρασμα/ νόημα
7. Εξαπέλυσε <u>πογκρόμ</u> κατά των αντιπάλων του.	διωγμό/ επίθεση
8. Δε συμφωνούμε ποτέ, γιατί οι αντιλήψεις του είναι <u>ντεμοντέ</u> .	ξεπερασμένες/ απαρχαιωμένες/ παρωχημένες
9. Η ηθοποιός Μ.Β. έπαιξε πολλά έργα <u>μελό</u> στη δεκαετία του 1960.	δραματικά/ δακρύβρεχτα
10. Το επάγγελμα του διπλωμάτη έχει υψηλό <u>πρεστίζ</u> .	κύρος/ γόητρο

Σελ. 146 Σχολικού Βιβλίου

2. Στις φράσεις που ακολουθούν να αντικαταστήσετε τις ξένες λέξεις με ελληνικές λέξεις ή φράσεις.

Απάντηση

1. Μην τον παρεξηγείς· είναι το <u>στύλ</u> του τέτοιο.	ύφος
2. Θα πάω το αυτοκίνητο για <u>σέρβις</u> .	έλεγχο και συντήρηση

3. Το ξενοδοχείο ήταν μικρό, αλλά είχε καλό σέρβις .	εξυπηρέτηση
4. Όλη η οικογένεια παρακολουθούσε με προσοχή το σόου .	θέαμα
5. Ο προπονητής ζήτησε τάιμ άουτ , για να δώσει οδηγίες στους παίκτες του.	σύντομη διακοπή του αγώνα
6. Ο καμεραμάν αποτύπωσε το ατυχές συμβάν εκθέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή του.	εικονολήπτης
7. Δε δέχτηκε την πρότασή του, παρόλο που είχε πολλά αβαντάζ .	πλεονεκτήματα
8. Χρησιμοποιεί διάφορα τρικ , για να με πάρει με το μέρος του.	τεχνάσματα
9. Οι πολιτικοί συνήθως δέχονται τα αποτελέσματα των γκάλοπ , όταν τους ευνοούν, και τα απορρίπτουν στην αντίθετη περίπτωση.	δημοσκοπήσεων/ σφυγμομετρήσεων
10. Ο πρωθυπουργός έδωσε πρες κόφερανς για την κατάσταση της οικονομίας.	συνέντευξη τύπου
11. Οι δημοσιογράφοι δεν έμειναν ικανοποιημένοι από τις εξηγήσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου στο πρες ρουμ .	αίθουσα τύπου
12. Πολλά ανταλλακτικά αυτοκινήτων είναι ιμιτασιόν .	απομιμήσεις
13. Στη γιορτή του κάλεσε την ελίτ της τοπικής κοινωνίας.	αφρόκρεμα

Σελ. 147 Σχολικού Βιβλίου

3. Να αντικαταστήσετε τις παρακάτω ξένες λέξεις με ελληνικές τις οποίες στη συνέχεια να εντάξετε σε φράσεις.

Απάντηση

- **στοκ**: απόθεμα (διαθέσιμων εμπορευμάτων ή άλλων ειδών)
  - Πρέπει να παραγγείλουμε δισκέτες, γιατί τα **αποθέματα** στην αποθήκη κοντεύουν να εξαντληθούν.
- **φέρι μποτ**: οχηματαγωγό πλοίο
  - Αύριο δε θα αποπλεύσει κανένα **οχηματαγωγό** εξαιτίας της απεργίας των ναυτεργατών.

- **σέρφιγκ:** ιστιοσανίδα
  - Ο Έλληνας πρωταθλητής στην **ιστιοσανίδα** προκρίθηκε στους τελικούς της διεθνούς διοργάνωσης.
- **χάι φάι:** υψηλής πιστότητας
  - Τα περισσότερα σύγχρονα ηχοσυστήματα είναι συσκευές **υψηλής πιστότητας**.
- **τσάμπιονς λιγκ:** κύπελλο πρωταθλητριών
  - Η πορεία των ελληνικών ομάδων στο φετινό **κύπελλο πρωταθλητριών** είναι απογοητευτική.
- **ρέφερι:** διαιτητής
  - Ο **διαιτητής** σφύριξε τη λήξη του αγώνα στο 95'.
- **τανκς:** άρμα μάχης
  - Στα νέα εξοπλιστικά προγράμματα της χώρας μας περιλαμβάνεται και η προμήθεια **αρμάτων μάχης**.
- **ρεζερβουάρ:** δοχείο βενζίνης
  - Αναγκαστήκαμε να σταματήσουμε για ανεφοδιασμό, γιατί το **δοχείο βενζίνης** του αυτοκινήτου ήταν σχεδόν άδειο.
- **μοντάζ:** σύνδεση των μερών κινηματογραφικού ή τηλεοπτικού έργου, συναρμολόγηση
  - Μετά την κινηματογράφιση, το υλικό στέλνεται για **συναρμολόγηση**.
- **ρεπόρτερ:** δημοσιογράφος
  - Ένας από τους κορυφαίους Έλληνες **δημοσιογράφους** είναι ο Στέλιος Κούλογλου.
- **σόου γούμαν:** παρουσιάστρια θεαμάτων
  - Ξεκίνησε ως **παρουσιάστρια θεαμάτων**, αλλά τώρα προσπαθεί να αναδειχτεί ως δημοσιογράφος.
- **σταρ σύστημα:** σύστημα προώθησης αστέρων
  - Αυτός ο τραγουδιστής έγινε διάσημος μόνο χάρη στο **σύστημα προώθησης αστέρων**.

Σελ. 147 Σχολικού Βιβλίου

4. Οι λέξεις που ακολουθούν προέρχονται από ξένες γλώσσες και είτε έχουν ενταχθεί στο κλιτικό σύστημα της νεοελληνικής είτε όχι. Να αποδώσετε τη σημασία τους ή να βρείτε συνώνυμες λέξεις ή φράσεις για την καθεμία.

Απάντηση

- **αλτρουισμός:** φροντίδα για τους άλλους χωρίς ιδιοτέλεια ή εγωισμό, φιλαλληλία
- **αριθισμός:** το να χρησιμοποιεί κανείς κάθε θεμιτό ή αθέμιτο μέσο, για να αναδειχθεί γρήγορα σε κάποιο χώρο, καιροσκοπισμός, τυχοδιωκτισμός
- **σκαμπρόζικος:** αυτός που έχει σκανδαλιστικό περιεχόμενο, πικάντικος, πιπεράτος
- **μποϊκόταζ:** αποκλεισμός προϊόντων από την αγορά ως μέσο πίεσης κατά της παραγωγού χώρας ή εταιρείας, εμπορικός αποκλεισμός
- **βερσιόν:** παραλλαγή, εκδοχή λογοτεχνήματος, κινηματογραφικής ταινίας, διαφορετική εκτέλεση μουσικού έργου κ.λ.π.
- **βερμπαλισμός:** το να χρησιμοποιεί κανείς στο λόγο πομπώδεις εκφράσεις, χωρίς όμως να γίνεται σαφής και ουσιώδης, ρητορισμός, μεγαλοστομία, άσκοπη φλυαρία, αερολογία
- **γκάμα:** πλήρης σειρά στοιχείων (π.χ. μουσικών φθόγγων, χρωμάτων, κ.λ.π.) / μεγάλη ποικιλία
- **γκροτέσκο:** καλλιτεχνικό είδος που μέσα από αταίριαστα στοιχεία προκαλεί την αίσθηση του αλλόκοτου, του γελοίου, της παραμόρφωσης, με σκοπό να σατιρίσει κάτι
- **κόμπλεξ:** ψυχολογικό σύμπλεγμα
- **ινκόγνιτο:** ιδιωτικά, ανεπίσημα, χωρίς να γίνεται γνωστή η ταυτότητα κάποιου
- **γούστο:** αισθητική αντίληψη, προτιμήσεις, καλαισθησία
- **κρετίνος:** βλάκας, ηλίθιος, αγροίκος
- **κονσόρτσιουμ:** συμφωνία συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων για κοινή δράση
- **κοντράστ:** αντίθεση φωτός και σκιάς / αντίθεση
- **μανιφέστο:** γραπτή διακήρυξη όπου διατυπώνονται οι γενικές αρχές ενός πολιτικού, κοινωνικού ή καλλιτεχνικού κινήματος ή διαμαρτυρίες για τα κακώς κείμενα
- **καμπάνια:** εκστρατεία
- **εμιγκρέ:** αυτοεξόριστος, πολιτικός πρόσφυγας, εκπατριζόμενος
- **βέρος:** γνήσιος, αληθινός, αυτόχθων, γηγενής, ντόπιος
- **ασορτί :** συνδυασμένα, ταιριαστά
- **κλισέ:** στερεότυπο, κοινοτοπία, τυποποιημένη μορφή

Σελ. 148 Σχολικού Βιβλίου

5. Συχνά χρησιμοποιούμε, στην επίσημη κυρίως γλώσσα, ορισμένες φράσεις από τη λατινική. Σας δίνουμε τη σημασία μερικών από τις πιο συνηθισμένες. Εσείς να εντάξετε κάποιες από αυτές μέσα σε περιόδους λόγου.

Απάντηση

- **ad hoc:** γι' αυτό· δηλώνει το ειδικό και κατάλληλο αλλά και τον κατάλληλο άνθρωπο.
  - Καθώς το πρόβλημα της ρύπανσης έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις στη χώρα μας, δημιουργήθηκε μια **ad hoc** επιτροπή, για να το μελετήσει.
- **a posteriori:** εκ των υστέρων· δηλώνει κρίση με βάση την εμπειρία.
  - **A posteriori** φαίνεται πως η ηγεσία του κόμματος διέπραξε σοβαρά λάθη.
- **a priori:** εκ των προτέρων· δηλώνει κρίση πριν από την εμπειρία.
  - Στη χώρα μας κάθε κατηγορούμενος θεωρείται **a priori** αθώος, μέχρι να αποδειχτεί το αντίθετο.
- **ave Caesar, morituri te salutant:** χαιρε Καίσαρ, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν· πρόκειται για το χαιρετισμό των μονομάχων που περνούσαν κάτω από τον αυτοκρατορικό θώκο στο Κολοσσαίο. Χαρακτηρίζει την κατάντηση των ανθρώπων που διακινδυνεύουν τη ζωή τους, για να τέρψουν τον αυτοκράτορα.
  - Για να διασκεδάσει την ανησυχία του ο ασθενής πριν την εγχείρηση, είπε στους συγγενείς του «**ave Caesar, morituri te salutant**».
- **casus belli:** αφορμή πολέμου· δηλώνει κάθε γεγονός που προκαλεί πόλεμο (χρησιμοποιείται και ειρωνικά για ιδιωτικές υποθέσεις).
  - Οι δύο πλευρές δήλωσαν πως οποιαδήποτε παραβίαση των όρων της συνθήκης θα θεωρηθεί **casus belli**.
- **delenda Carthago:** πρέπει να καταστραφεί η Καρχηδόνα. Έτσι τελείωνε τους λόγους ο Κάτων· η φράση δηλώνει έμμονη ιδέα και σταθερή απόφαση.
  - Εγώ τις αποφάσεις μου τις πήρα και είμαι έτοιμος να υλοποιήσω τα σχέδιά μου - **delenda Carthago**.
- **dura lex, sed lex:** σκληρός νόμος αλλά νόμος. Λέγεται για το νόμο ή τον κανόνα στον οποίο πρέπει κανείς να υποταγεί, έστω κι αν είναι σκληρός.

- Αν και ο κατηγορούμενος είχε πολλά ελαφρυντικά, το δικαστήριο του επέβαλε την αυστηρότερη ποινή: **dura lex, sed lex**.
- **de facto:** από την πράξη, έμπρακτα
  - Η οικονομική συμφωνία των δύο χωρών αποτελεί **de facto** αναγνώριση του νεοσύστατου κράτους.
- **errare humanum est:** «το πλανάσθαι είναι ανθρώπινον». Χρησιμοποιείται για να δικαιολογηθεί πλάνη ή λάθος.
  - Μην την τιμωρήσεις για το λάθος που έκανε, γιατί δεν είχε πρόθεση: **errare humanum est**.
- **Hannibal ante portas:** Ο Αννίβας προ των πυλών· ήταν η κραυγή απόγνωσης των Ρωμαίων μετά τη μάχη των Καννών. Χρησιμοποιείται για άμεσο κίνδυνο.
  - Η κυβέρνηση πρέπει να κάνει προσεκτικούς χειρισμούς στην εξωτερική πολιτική, γιατί η κατάσταση στα Βαλκάνια είναι έκρυθμη: **Hannibal ante portas**.
- **homo homini lupus:** ο άνθρωπος είναι λύκος για τον άνθρωπο. Σημαίνει πως οι άνθρωποι έχουν άγριες διαθέσεις ο ένας για τον άλλο εξαιτίας των ατομικών τους συμφερόντων.
  - Ο έντονος ανταγωνισμός και οι ύπουλες κινήσεις των συνεργατών του τον έκαναν να συνειδητοποιήσει πως **homo homini lupus**.
- **lapsus linguae:** ολίσθημα (αμάρτημα) της γλώσσας· λέγεται για το σφάλμα που γίνεται από απροσεξία, όταν λέγεται άλλο αντί άλλου.
  - Δεν έπρεπε να θυμώσεις με αυτό που είπε, γιατί δεν το εννοούσε, αλλά ήταν **lapsus linguae**.
- **modus vivendi:** τρόπος διαβίωσης· υπονοεί τη συμβιβαστική λύση σε διένεξη αντίθετων συμφερόντων, κυρίως πολιτικών.
  - Είναι αναγκαίο οι δύο χώρες να καταλήξουν σε ένα **modus vivendi**, ώστε να επανέλθει η ηρεμία στην περιοχή.
- **o tempora! o mores!:** ω καιροί! ω ήθη! Αναφώνηση του Κικέρωνα με την οποία χαρακτηρίζει τη διαφθορά των ηθών της εποχής του.
  - Βλέποντας κανείς ορισμένα τηλεοπτικά προγράμματα που εξευτελίζουν τον άνθρωπο, δεν μπορεί παρά να αναφωνήσει «**o tempora! o mores!**».
- **persona grata:** προσφιλές πρόσωπο· στη διπλωματική γλώσσα δηλώνει ότι κάποιο πρόσωπο θα γίνει δεκτό με φιλική διάθεση από τη χώρα στην

οποία είναι διαπιστευμένο. Συχνά χρησιμοποιείται και το: (χαρακτηρίστηκε...) **persona non grata**: όχι προσφιλές πρόσωπο.

- Οι αρχές κάλεσαν τον ξένο διπλωμάτη να εγκαταλείψει τη χώρα εντός δύο ημερών ως **persona non grata**.
- **primum vivere, deinde philosophari**: πρώτα να ζει κανείς και έπειτα να φιλοσοφεί: γνωμικό που λέγεται ειρωνικά για εκείνους που ασχολούνται με συζητήσεις και φιλοσοφίες, ενώ δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ούτε το ψωμί τους.
  - Άσε τις θεωρίες και ψάξε να βρεις καμιά δουλειά: **primum vivere, deinde philosophari**.
- **sic**: έτσι: λέξη που μπαίνει μέσα σε παρένθεση στο μέσο ενός κειμένου ή στο τέλος ξένου χωρίου που παρατίθεται, για να δηλώσει ότι το πρωτότυπο είναι ακριβώς έτσι όπως δίνεται, με τα λάθη ή την παραδοξολογία του.
  - Ο γνωστός ηθοποιός δήλωσε ότι αποανέκαθεν (**sic**) ήθελε να ασχοληθεί και με το τραγούδι...
- **sine qua non**: ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ (= απαραίτητη προϋπόθεση)
  - Η κυκλοφοριακή αγωγή είναι όρος **sine qua non** για την πρόληψη των ατυχημάτων.
- **status quo**: (πλήρες: **in statu quo ante**): η προγενέστερη κατάσταση (διπλωματική έκφραση, όταν δεν επέρχεται καμιά μεταβολή).
  - Ο υπουργός δήλωσε ότι δεν πρόκειται να υπάρξει καμιά μεταβολή στο **status quo** της περιοχής.
- **sui generis**: του δικού του γένους, ιδιότυπος
  - Είναι δύσκολο να συνεργαστείς μαζί του, γιατί είναι άνθρωπος **sui generis**.
- **summum jus, summa injuria**: η υπερβολική δικαιοσύνη είναι υπερβολική αδικία: απόφθεγμα του Ρωμαϊκού δικαίου, που σημαίνει πως η αυστηρή επιβολή του νόμου συνεπάγεται πολλές φορές αδικία.
  - Οι δικαστές πρέπει να εξετάζουν με μεγάλη προσοχή την κάθε υπόθεση, καθώς ενίοτε ισχύει το «**summum jus, summa injuria**».
- **timeo Danaos et dona ferentes**: φοβούμαι τους Δαναούς κι όταν ακόμη φέρνουν δώρα (αντίστοιχο με το «Φοβοῦ τούς Δαναούς καί δῶρα φέροντας»)· χρησιμοποιείται με την έννοια ότι πρέπει να φυλαγόμαστε από έναν εχθρό, όσο γενναιόδωρος ή καλός κι αν φαίνεται κάποια στιγμή.
  - Δεν έχω καμιά εμπιστοσύνη σ' αυτόν τον άνθρωπο, γιατί πίσω από τους

εκλεπτυσμένους τρόπους του κρύβει μεγάλη κακία· **timeo Danaos et dona ferentes.**

- **urbi et orbi:** στην πόλη (τη Ρώμη) και την οικουμένη, παντού.
  - Οι μεγάλες δυνάμεις προσπαθούν να επιβάλλουν τους όρους τους **urbi et orbi.**
- **vae victis:** ουαί τοῖς ἠττημένοις (αλίμονο στους ηττημένους)· σημαίνει πως ο ηττημένος βρίσκεται στη διάθεση του νικητή.
  - Αν κερδίσει τον πόλεμο αυτή η χώρα, **vae victis!**
- **veni, vidi, vici:** ήρθα, είδα, νίκησα· φράση του Καίσαρα με την οποία ανήγγειλε στη σύγκλητο την ταχύτητα με την οποία νίκησε το Φαρνάκη, βασιλιά του Πόντου. Χρησιμοποιείται για να δηλώσει την εύκολη και γρήγορη επιτυχία.
  - Τα θέματα των εξετάσεων ήταν απλά και δε χρειάστηκα πολύ χρόνο για να απαντήσω· **veni, vidi, vici!**
- **verba volant, scripta manent:** τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν· λατινική παροιμία για την αποδεικτική αξία που έχουν τα γραπτά.
  - Προτιμώ να υπογράψουμε σήμερα κιόλας τα συμβόλαια, και να μη μείνουμε σε προφορικές υποσχέσεις, γιατί, όπως λένε, **verba volant, scripta manent.**

Σελ. 150 Σχολικού Βιβλίου

6. Να εντάξετε σε μία φράση καθέναν από τους παρακάτω γλωσσικούς όρους που προέρχονται από τη λατινική, αλλά χρησιμοποιούνται συχνά και στη γλώσσα μας.

Απάντηση

1. **curriculum vitae:** βιογραφικό
  - Μαζί με την αίτηση για την πρόσληψη, πρέπει να καταθέσεις στην υπηρεσία και το *curriculum vitae*.
2. **mea culpa:** λάθος μου
  - Για τον κακό χειρισμό της υπόθεσης ο υπουργός δήλωσε δημόσια: «*mea culpa*».
3. **mutatis mutandis:** τηρουμένων των αναλογιών
  - Ο καθηγητής είπε ότι *mutatis mutandis* η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η νέα ρωμαϊκή αυτοκρατορία.
4. **de profundis:** εκ βαθέων

- Η *de profundis* εξομολόγησή του μάς συγκίνησε όλους.
- 5. **alter ego**: το άλλο εγώ, ο άλλος (μου) εαυτός
  - Ο Δημήτρης είναι το *alter ego* μου.
- 6. **de jure**: διά νόμου, νομίμως
  - Με αυτή τη συνθήκη πιστοποιείται η *de jure* αναγνώριση του κράτους.
- 7. **in vivo**: σε πραγματικές συνθήκες
  - Για να καταλήξουμε σε κάποιο ασφαλές συμπέρασμα σχετικά με τις παρενέργειες του φαρμάκου, χρειάζονται *in vivo* μελέτες και όχι μόνο πειράματα στο εργαστήριο (*in vitro*).

Σελ. 150 Σχολικού Βιβλίου

7. Να επιλέξετε την κατάλληλη λατινική φράση από το πλαίσιο και να συμπληρώσετε τα κενά.

a priori, sic, de facto, casus belli, lapsus linguae, sine qua non, sui generis, urbi et orbi, persona non grata, status quo

Απάντηση

1. Η υγεία είναι όρος **sine qua non** για τη σταδιοδρομία κάποιου.
2. Γίνεται προσπάθεια από ορισμένους κύκλους να ανατρέψουν το **status quo** στην περιοχή μας.
3. Έγραφε ο υποψήφιος καθηγητής: «υποβάλας (**sic**) το υπόμνημά μου».
4. Δεν μπορείς να συνεννοηθείς εύκολα μαζί του· πρόκειται για άνθρωπο **sui generis**.
5. Είναι αλήθεια ότι ο πρωθυπουργός της γειτονικής μας χώρας διακήρυξε **urbi et orbi** ότι αποδοκίμαζει τα γεγονότα.
6. Το ψευδοκράτος των Τουρκοκυπρίων επιδιώκει να αναγνωριστεί **de facto**.
7. Η χώρα μας αρνείται να δεχτεί τον κ. Χ.Χ., γιατί τον χαρακτήρισε **persona non grata**.
8. Παρόλο που ο πρωθυπουργός χαρακτήρισε αυτή τη φράση **lapsus linguae**, πολλοί υποστηρίζουν ότι την είπε συνειδητά.
9. Η Ελλάδα δήλωσε πως θα θεωρήσει **casus belli** κάθε παραβίαση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Κύπρου.
10. Είναι βέβαιο πως η απόφαση αυτή είχε ληφθεί **a priori** και χωρίς να μελετηθούν όλα τα δεδομένα.

ΣΤ΄ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Όταν εκφραζόμαστε, γραπτά ή προφορικά, είναι αναγκαίο να τηρούμε τους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού, γιατί υπάρχει κίνδυνος να γίνουν αποδεκτά ορισμένα λάθη που γίνονται συχνά και επαναλαμβάνονται από πολλούς, π.χ.:

1. η άστοχη χρήση του πληθυντικού αριθμού ορισμένων λέξεων (κυρίως αφηρημένων θηλυκών) εκεί όπου η λογική απαιτεί τον ενικό
π.χ. *οι διατυπώσεις των απόψεων* αντί *η διατύπωση των απόψεων*
2. η παράλειψη του οριστικού άρθρου ή η χρήση του αόριστου άρθρου στη θέση του οριστικού
π.χ. *θα διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο* αντί *θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο*
3. η συσσώρευση λέξεων σε γενική πτώση
π.χ. *αδυναμία αύξησης της εγχώριας παραγωγής κρέατος* αντί *αδυναμία να αυξηθεί η εγχώρια παραγωγή κρέατος*
4. η χρήση των αποθετικών ρημάτων με διάθεση παθητική
π.χ. *τα δικαιώματα σέβονται στις δημοκρατικές κοινωνίες* αντί *γίνονται σεβαστά*
5. η αλόγιστη χρήση του “σαν” εκεί όπου περιττεύει ή τίθεται λανθασμένα στη θέση του “ως”
π.χ. *δούλεψε σαν πωλητής* αντί *δούλεψε ως πωλητής*
6. λάθη στη χρήση κάποιων αντωνυμιών
π.χ. *η δίωξη θα γίνει εναντίον όλων όσων παρανομούν* αντί *εναντίον όλων όσοι παρανομούν**
7. λάθη στη σύνταξη κάποιων ρημάτων
π.χ. *εμφороούμαι με αγνά αισθήματα* αντί *από αγνά αισθήματα*

---

* [(έλξη) βλ. Συντακτικό της νέας ελληνικής, ΟΕΔΒ, σελ. 172-3]

Σελ. 152 Σχολικού Βιβλίου

1. Να σχηματίσετε φράσεις συντάσσοντας τα ρήματα με τις λέξεις ή με τα ονοματικά σύνολα που σας δίνονται.

π.χ. περιβάλλω κάποιος-εμπιστοσύνη περιβάλλω κάποιον με εμπιστοσύνη

Απάντηση

1. ανατρέχω	το παρελθόν	ανατρέχω στο παρελθόν
2. αντεπεξέρχομαι	οι δυσκολίες της ζωής	αντεπεξέρχομαι στις δυσκολίες της ζωής
3. αποδύομαι	υπεράνθρωπες προσπάθειες	αποδύομαι σε υπεράνθρωπες προσπάθειες
4. αποφαίνομαι	η ορθότητα μιας κρίσης	αποφαίνομαι για την ορθότητα μιας κρίσης
5. αφορώ	η ψυχική ισορροπία των εφήβων	αφορά την ψυχική ισορροπία των εφήβων
6. εμποτίζομαι	οι ιδέες του χριστιανισμού	έχω εμποτιστεί με τις ιδέες του χριστιανισμού
7. εμφορούμαι	αγνά αισθήματα	εμφορούμαι από αγνά αισθήματα
8. ενδίδω	οι προτάσεις του	ενδίδω στις προτάσεις του
9. ενστερνίζομαι	οι απόψεις του για την ηθική	ενστερνίζομαι τις απόψεις του για την ηθική
10. επιδαψιλεύω	εξαιρετικές τιμές-κάποιος	επιδαψιλεύω εξαιρετικές τιμές σε κάποιον
11. εφιστώ (αορ. επέστησα)	η προσοχή μας-κάποια σοβαρά λάθη	εφιστώ την προσοχή σας σε κάποια σοβαρά λάθη
12. κατατρύχομαι	έμμονες ιδέες	κατατρύχομαι από έμμονες ιδέες
13. αμφιβάλλω	η επάρκεια των γνώσεων	αμφιβάλλω για την επάρκεια των γνώσεων

14. περιπίπτω	μεγάλο σφάλμα	έχω περιπέσει σε μεγάλο σφάλμα.
15. προσιδιάζω	άνθρωπος με αξίες	(δεν) προσιδιάζει σε άνθρωπο με αξίες
16. σεμνύνομαι	τα κατορθώματα των προγόνων μας	σεμνύνομαι για τα κατορθώματα των προγόνων μας
17. συγχρωτίζομαι	άνθρωποι πονηροί και κακοί	συγχρωτίζομαι με ανθρώπους πονηρούς και κακούς
18. συναινώ	η προτεινόμενη λύση	συναινώ στην προτεινόμενη λύση
19. συναισθάνομαι	οι υποχρεώσεις μας	συναισθανόμαστε τις υποχρεώσεις μας
20. συστοικώ	οι ανάγκες της κοινωνίας	συστοικούν με/ προς τις ανάγκες της κοινωνίας
21. υποκαθιστώ	κάποιος - τα καθήκοντά του	υποκαθιστώ κάποιον στα καθήκοντά του
22. υποπίπτω	η αντίληψη	υπέπεσε στην αντίληψή (μου)
23. φαλκιδεύω	οι ατομικές ελευθερίες	φαλκιδεύω τις ατομικές ελευθερίες
24. μετέρχομαι	όλες οι μέθοδοι	μετέρχομαι όλες τις μεθόδους

Σελ. 153 Σχολικού Βιβλίου

2. Μερικά ρήματα, επειδή επηρεαζόμαστε από την καθαρεύουσα ή επειδή τα συγχέουμε με άλλα, τα συντάσσουμε λανθασμένα. Να εντοπίσετε τα λάθη και να επαναδιατυπώσετε τις παρακάτω φράσεις κάνοντας τις αλλαγές που απαιτούνται.

Απάντηση

1. Το μικρό παιδί διέφυγε της προσοχής μας και έπεσε στο νερό.
  - Το μικρό παιδί **διέφυγε την προσοχή** μας και έπεσε στο νερό.
2. Επέβλεψε των εργασιών ο ίδιος προσωπικά, επειδή ήθελε το αποτέλεσμα να είναι αντάξιο του ονόματός του.
  - **Επέβλεψε τις εργασίες** ο ίδιος προσωπικά, επειδή ήθελε το αποτέλεσμα να είναι αντάξιο του ονόματός του.
3. Μετέλλθε κάθε μέσου, για να τον πείσει ότι η συμφωνία που του πρότεινε ήταν συμφέρουσα.
  - **Μετέλλθε κάθε μέσο**, για να τον πείσει ότι η συμφωνία που του πρότεινε ήταν συμφέρουσα.
4. Άξιζε καλύτερης ζωής και καλύτερης τύχης.
  - **Άξιζε καλύτερη ζωή και καλύτερη τύχη.**
5. Η συζήτηση αφορά στην αντιμετώπιση της μάστιγας των ναρκωτικών.
  - Η συζήτηση **αφορά την αντιμετώπιση** της μάστιγας των ναρκωτικών.
6. Ο κ.Χ. στερήθηκε της δυνατότητας να απευθύνεται από το βήμα της Βουλής στους συναδέλφους του.
  - Ο κ.Χ. **στερήθηκε τη δυνατότητα** να απευθύνεται από το βήμα της Βουλής στους συναδέλφους του.
7. Λέγεται ότι τις πληροφορίες για επικείμενο ανασχηματισμό τις διέρρευσε ένας στενός συνεργάτης του πρωθυπουργού.
  - Λέγεται ότι **οι πληροφορίες για επικείμενο ανασχηματισμό διέρρυσαν από ένα στενό συνεργάτη του πρωθυπουργού.**
8. Υποστήριξε με κατηγορηματικό τρόπο ότι το πρόγραμμα επιδέχεται βελτίωσης.
  - Υποστήριξε με κατηγορηματικό τρόπο ότι το πρόγραμμα **επιδέχεται βελτίωση.**
9. Δε δικαιούται αύξησης.
  - Δε **δικαιούται αύξηση.**
10. Η διεύθυνση στερεί τους εργαζόμενους από το δικαίωμα της εργασίας στα ναυπηγεία.
  - Η διεύθυνση **στερεί από τους εργαζόμενους το δικαίωμα** της εργασίας στα ναυπηγεία.
11. Τόνισε ότι η χώρα του δεν προμηθεύει τους τρομοκράτες με όπλα.

- Τόνισε ότι η χώρα του δεν προμηθεύει στους τρομοκράτες όπλα.
12. Διαφέρει με τους συναδέλφους του στη νοοτροπία.
- Διαφέρει από τους συναδέλφους του στη νοοτροπία.
13. Περιηγήθηκε σε όλες τις χώρες.
- Περιηγήθηκε όλες τις χώρες.

Σελ. 153 Σχολικού Βιβλίου

3. Στα παρακάτω παραδείγματα η σύνταξη είναι λανθασμένη. Από πού προέρχεται το λάθος; Πώς θα εξομαλύνουμε τη σύνταξη και θα αποδώσουμε σωστά το νόημα κάθε φράσης;
1. Η παλιά φωτογραφία απεικόνιζε μία μεσόκοπη κυρία κρατώντας ένα μπουκέτο τριαντάφυλλα.
  2. Ακούγαμε όλοι εκστασιασμένοι το απδόνι κελαιδώντας μέσα στις φυλλωσιές.
  3. Ο μικρός, χαρούμενος, κυνηγούσε μια πεταλούδα πετώντας από λουλούδι σε λουλούδι.
  4. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών αναβαθμίστηκαν οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες.

Απάντηση

Στα παραδείγματα 1,2,3 η μετοχή σε -ώντας χρησιμοποιείται ως αναφορική εσφαλμένα, αφού είναι πάντοτε επιρρηματική· άρα θα την αντικαταστήσουμε με αναφορική πρόταση. Στο παράδειγμα 4 πρέπει να αντικατασταθεί η μετοχή σε -ώντας με εμπρόθετο σύνολο:

1. Η παλιά φωτογραφία απεικόνιζε μία μεσόκοπη κυρία που κρατούσε ένα μπουκέτο τριαντάφυλλα.
2. Ακούγαμε όλοι εκστασιασμένοι το απδόνι που κελαιδούσε μέσα στις φυλλωσιές.
3. Ο μικρός, χαρούμενος, κυνηγούσε μια πεταλούδα η οποία πετούσε από λουλούδι σε λουλούδι.
4. Με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών αναβαθμίστηκαν οι υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες.

Σελ. 154 Σχολικού Βιβλίου

4. Στις προτάσεις που ακολουθούν τα αποθετικά ρήματα χρησιμοποιούνται λανθασμένα με διάθεση παθητική, ενώ έχουν μόνο ενεργητική. Αλλάξτε τις προτάσεις χρησιμοποιώντας στη θέση των αποθετικών

ρημάτων ένα συνώνυμο ή μία περίφραση, αν θέλετε να έχετε παθητική σύνταξη, ή αλλάξετε τη σύνταξη ώστε να γίνει ενεργητική.

Απάντηση

1. Οι όροι της συνθήκης ειρήνης διαπραγματεύτηκαν από τους εμπόλεμους.
  - α) *παθ. σύνταξη*: Οι όροι της συνθήκης έγιναν **αντικείμενο διαπραγμάτευσης** από τους εμπόλεμους.
  - β) *ενεργ. σύνταξη*: **Οι εμπόλεμοι διαπραγματεύτηκαν τους όρους** της συνθήκης ειρήνης.
2. Όσοι από την τάξη μου είχαν αποτύχει στις εξετάσεις ειρωνεύτηκαν από τους άλλους.
  - α) *παθ. σύνταξη*: Όσοι από την τάξη μου είχαν αποτύχει στις εξετάσεις έγιναν **αντικείμενο ειρωνείας από τους άλλους**.
  - β) *ενεργ. σύνταξη*: **Οι άλλοι ειρωνεύτηκαν όσους** από την τάξη μου είχαν αποτύχει στις εξετάσεις.
3. Τα ανθρώπινα δικαιώματα σέβονται μόνο στις πραγματικά δημοκρατικές κοινωνίες.
  - α) *παθ. σύνταξη*: Τα ανθρώπινα δικαιώματα **γίνονται σεβαστά** μόνο στις πραγματικά δημοκρατικές κοινωνίες.
  - β) *ενεργ. σύνταξη*: **Μόνο οι πραγματικά δημοκρατικές κοινωνίες σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα**.
4. Η συμφωνία εγγυήθηκε από τους συμβαλλομένους.
  - α) *παθ. σύνταξη*: **Για τη συμφωνία δόθηκαν εγγυήσεις από τους συμβαλλομένους**.
  - β) *ενεργ. σύνταξη*: **Οι συμβαλλόμενοι εγγυήθηκαν για τη συμφωνία**.
5. Οι χώρες του Τρίτου Κόσμου εκμεταλλεύονται από τις πλούσιες και προηγμένες χώρες.
  - α) *παθ. σύνταξη*: Οι χώρες του Τρίτου Κόσμου **γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από** τις πλούσιες και προηγμένες χώρες.
  - β) *ενεργ. σύνταξη*: **Οι πλούσιες και προηγμένες χώρες εκμεταλλεύονται τις χώρες** του Τρίτου Κόσμου.
6. Τα γεγονότα διηγούνταν από διαφορετικούς ανθρώπους, που τα αντιμετώπιζαν με εντελώς διαφορετικό τρόπο.
  - α) *παθ. σύνταξη*: Τα γεγονότα **εξιστορήθηκαν από** διαφορετικούς ανθρώπους, που τα αντιμετώπιζαν με εντελώς διαφορετικό τρόπο.

- β) *ενεργ. σύνταξη*: Τα γεγονότα **(τα)** διηγούνται διαφορετικοί άνθρωποι, που τα αντιμετώπιζαν με εντελώς διαφορετικό τρόπο.
7. Μερικές φορές μικρά παιδιά κακομεταχειρίζονται από τους γονείς τους.
- α) *παθ. σύνταξη*: Μερικές φορές μικρά παιδιά **υφίστανται κακομεταχείριση από** τους γονείς τους.
- β) *ενεργ. σύνταξη*: Μερικές φορές **οι γονείς κακομεταχειρίζονται τα μικρά παιδιά τους**.
8. Ο νέος νόμος για τα ναρκωτικά θα επεξεργαστεί από μία επιτροπή που θα αποτελείται από αξιόλογους και επώνυμους επιστήμονες.
- α) *παθ. σύνταξη*: Ο νέος νόμος για τα ναρκωτικά **θα διαμορφωθεί από** μία επιτροπή που θα αποτελείται από αξιόλογους και επώνυμους επιστήμονες.
- β) *ενεργ. σύνταξη*: **Μία επιτροπή** που θα αποτελείται από αξιόλογους και επώνυμους επιστήμονες **θα επεξεργαστεί** το νέο νόμο για τα ναρκωτικά.
9. Η υπέρμετρη φιλοδοξία του και ο εγωισμός του δεν ανέχονται από κανέναν.
- α) *παθ. σύνταξη*: Η υπέρμετρη φιλοδοξία του και ο εγωισμός του **δε γίνονται ανεκτά από κανέναν**.
- β) *ενεργ. σύνταξη*: **Κανένας δεν ανέχεται την υπέρμετρη φιλοδοξία του και τον εγωισμό του**.
10. Το καινούριο παιχνίδι περιεργάστηκε από το μικρό γιο του.
- α) *παθ. σύνταξη*: Το καινούριο παιχνίδι **εξετάστηκε από** το μικρό γιο του.
- β) *ενεργ. σύνταξη*: **Ο μικρός γιος του περιεργάστηκε το καινούριο παιχνίδι**.

Σελ. 155 Σχολικού Βιβλίου

5. Στη χρήση του άρθρου (οριστικού και αορίστου) μερικές φορές γίνονται τα εξής λάθη:
- α) παραλείπουμε το οριστικό, ενώ χρειάζεται
- β) χρησιμοποιούμε το αόριστο χωρίς να είναι αναγκαίο
- γ) χρησιμοποιούμε το αόριστο στη θέση του οριστικού.
- Στις φράσεις που ακολουθούν να βρείτε πού υπάρχουν τέτοιου είδους λάθη και να τα διορθώσετε.

Απάντηση

- Ο δήμαρχος **της** Βέροιας εκφώνησε τον πανηγυρικό της ημέρας στο κατάμεστο δημοτικό θέατρο της πόλης.
- Περιμένουμε ότι το νέο εικοσιτετράωρο **θα έχουμε άστατο καιρό**.

3. Οι απεργοί ανέστειλαν τις απεργιακές κινητοποιήσεις, για να δώσουν στον υπουργό **την** ευκαιρία να επανεξετάσει τα προβλήματά τους.
4. Η Ελλάδα μπορεί να **διαδραματίσει σοβαρό ρόλο** στη λύση των προβλημάτων της Βαλκανικής χερσονήσου.
5. Πραγματοποιούνται αλληπαλλήλες συσκέψεις με στόχο **την** καλύτερη κατανόηση των απόψεων των αντιπάλων μας.
6. Η σύνοδος των υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα γίνει στις δεκαπέντε **του** Μάρτη.
7. Τα έργα του **βρήκαν παγκόσμια απήκηση** και του **χάρισαν παγκόσμια δόξα**.
8. Η χρήση των πυρηνικών όπλων θα καταστρέψει όλο το ανθρώπινο γένος και **τον** πολιτισμό.
9. Ο πρόεδρος μας ανέλαβε εκστρατεία για **την** οριστική λύση του θέματος.
10. Οι κυβερνήσεις συνήθως δε συμμερίζονται τις αγωνίες και **τις** ανησυχίες των λαών.

Σελ. 155 Σχολικού Βιβλίου

6. Μερικές φορές στο λόγο παρατηρείται συσσώρευση ουσιαστικών σε πτώση γενική, φαινόμενο που δεν ταιριάζει στη δομή της νεοελληνικής γλώσσας. Να αναδομήσετε τις παρακάτω φράσεις, έτσι ώστε να περιοριστεί η χρήση της γενικής και να υπάρχει σαφήνεια.

Απάντηση

1. Αναθεωρείται ο τρόπος σύνταξης της κατάστασης επιβίβασης.
  - Αναθεωρείται ο τρόπος **με τον οποίο συντάσσεται η κατάσταση επιβίβασης**.
2. Οργανώθηκε εκδήλωση για την κήρυξη της έναρξης εκστρατείας διασώσεως της πανίδας και της χλωρίδας του τόπου μας.
  - Οργανώθηκε εκδήλωση **με σκοπό να κηρυχθεί η έναρξη εκστρατείας για τη διάσωση** της πανίδας και της χλωρίδας του τόπου μας.
3. Παρατηρείται αδυναμία αύξησης της εγχώριας παραγωγής κρέατος.
  - Παρατηρείται αδυναμία **να αυξηθεί η εγχώρια παραγωγή κρέατος**.
4. Ο ίδιος ο προϊστάμενος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας επέβλεψε την πρόοδο των εργασιών αποκαταστάσεως των ζημιών των βυζαντινών εκκλησιών της πόλης μας.
  - Ο ίδιος ο προϊστάμενος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας επέβλεψε την

πρόοδο των εργασιών για την αποκατάσταση των ζημιών που υπέστησαν οι βυζαντινές εκκλησίες της πόλης μας.

5. Ο πρωθυπουργός θα ανακοινώσει τα μέτρα εξομάλυνσης της κατάστασης της ελληνικής οικονομίας.
  - Ο πρωθυπουργός θα ανακοινώσει τα μέτρα **με τα οποία θα εξομαλυνθεί η κατάσταση** της ελληνικής οικονομίας.
6. Ανεξαρτήτως της θέλησης της κυβέρνησης η διαφορά βαδίζει προς την οριστική λύση της.
  - **Ανεξάρτητα από τη θέληση** της κυβέρνησης η διαφορά βαδίζει προς την οριστική λύση της.
7. Έχουν ληφθεί μέτρα πρόβλεψης επέκτασης των κλάδων γεωργικής παραγωγής.
  - Έχουν ληφθεί μέτρα **με τα οποία προβλέπεται η επέκταση** των κλάδων της γεωργικής παραγωγής.
8. Η συνέχιση της προσπάθειας άσκησης οικονομικής πίεσης από ξένους παράγοντες θα αποδειχτεί και πάλι ατελέσφορη.
  - Η συνέχιση της προσπάθειας **να ασκηθεί οικονομική πίεση** από ξένους παράγοντες θα αποδειχτεί και πάλι ατελέσφορη.

Σελ. 156 Σχολικού Βιβλίου

7. Συχνά παρατηρείται στη γλώσσα μας το φαινόμενο να χρησιμοποιείται άστοχα ο πληθυντικός αριθμός κάποιων ουσιαστικών εκεί όπου χρειάζεται ενικός. Στις φράσεις που ακολουθούν να εντοπίσετε πού υπάρχει το λάθος και να το διορθώσετε.

Απάντηση

1. Ο πρωθυπουργός στην ομιλία του στο συνέδριο του κόμματος εξέφρασε την άρνηση **της παλιάς πρακτικής και λογικής**.
2. Οι συγκρούσεις και **η ένταση** ανάμεσα στους βουλευτές της συμπολίτευσης και της αντιπολίτευσης είναι καθημερινό φαινόμενο στη Βουλή.
3. Ο καλός δάσκαλος συντελεί θετικά στη διάπλαση **της προσωπικότητας** των μαθητών του.
4. Θα ανακοινωθεί σύντομα **η βαθμολογία** των μαθητών.
5. Τα δύο αδέλφια συμφωνούν σε όλα **παρ' όλη τη διαφορά στην ηλικία**.
6. Οι διατυπώσεις για την έκδοση ενός πιστοποιητικού είναι πολλές (σωστή).
7. **Η διατύπωση** των απόψεών τους υπήρξε σαφής.

8. Οι πόλεμοι υπηρεάζουν **τη ζωή** πολλών ανθρώπων.
9. Από τα μακρινά ταξίδια του απόκτησε πολλές εμπειρίες (σωστή).
10. Μερικοί πολιτικοί ακολουθούν ανάλογα με τις περιστάσεις **διαφορετική τακτική**.

Σελ. 156 Σχολικού Βιβλίου

8. Διαγράψτε το *σαν* ή το *ως* στις περιπτώσεις στις οποίες θεωρείτε ότι είναι περιττό και διορθώστε το όπου χρησιμοποιείται λανθασμένα.

Απάντηση

1. Τελικά η απόφαση που είχε ληφθεί **αποδείχθηκε λανθασμένη**.
[Η λ. «λανθασμένη» είναι κατηγορούμενο και δε χρειάζεται να συνοδεύεται από το «ως»].
2. Δουλεύει μέρα νύχτα **σαν** σκλάβος.
[Η πρόταση είναι σωστή - το «σαν» είναι παρομοιαστικό].
3. **Διορίστηκε διευθυντής** σε μια μεγάλη ιδιωτική επιχείρηση.
[Η λ. «διευθυντής» είναι κατηγορούμενο και δε χρειάζεται να συνοδεύεται από το «ως»].
4. Πρωτοπαρουσιάστηκε στα γράμματα **ως** διηγηματογράφος, αλλά έγινε ευρύτερα γνωστός ως ποιητής.
[Το «σαν» χρησιμοποιείται λανθασμένα, γιατί δε δηλώνεται παρομοίωση αλλά πραγματική ιδιότητα].
5. Έχει πολλές υποχρεώσεις **σαν** υπεύθυνος δημοσίων σχέσεων που είναι.
[Η πρόταση είναι σωστή - το «σαν» είναι αιτιολογικό].
6. Αυτό το νεοκλασικό κτίριο **χαρακτηρίστηκε διατηρητέο μνημείο**.
[Η λ. «μνημείο» είναι κατηγορούμενο και δε χρειάζεται να συνοδεύεται από το «ως»].
7. Ο κ.Χ. δικαιούται επίδομα **ως** πολύτεκνος.
[Η πρόταση είναι σωστή - το «ως» δηλώνει μια πραγματική ιδιότητα του υποκειμένου].
8. Μερικοί μαθητές **έχουν πρότυπο** το δάσκαλό τους.
[Υστερα από το ρ. «έχω» το «σαν» είναι λανθασμένο].
9. **Έχει στόχο** να προσφέρει άριστες υπηρεσίες στον πολίτη.
[Υστερα από το ρ. «έχω» το «ως» είναι περιττό].
10. Παρόλο που αυτός δείχνει ότι δε μας αγαπά, εμείς τον **θεωρούμε δικό μας άνθρωπο**.

[Η λ. «άνθρωπο» είναι κατηγορούμενο].

11. Ο πατέρας μου **σαν** διευθυντής του εργοστασίου είναι πολύ απασχολημένος.

[Η πρόταση είναι σωστή - το «σαν» είναι αιτιολογικό].

12. Ο κ.Π. **ως** δήμαρχος πρόσφερε πολύτιμες υπηρεσίες στον τόπο του.

[Η πρόταση είναι σωστή - το «ως» εδώ δηλώνει χρόνο].

Σελ. 157 Σχολικού Βιβλίου

9. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις των ουσιαστικών, ώστε να βρίσκονται στη σωστή πτώση.

Απάντηση

- Ήταν αξιέπαινη η προσπάθειά της ως συζύγου και μητέρας [προσδιορίζουν το «της» (γεν.)].
- Αποδείχτηκε πως άξιζες τον έπαινό μας ως σύζυγος και μητέρα [προσδιορίζουν το (ενν.) υποκείμενο «εσύ» (ονομ.)].
- Η αγωνία μας ως καθηγητών σας είναι να γίνετε υπεύθυνοι και σωστοί πολίτες [προσδιορίζει το «μας» (γεν.)].
- Το πρώτο χρέος για μένα ως υπουργό είναι να πατάξω την εγκληματικότητα [προσδιορίζει το «(ε)μένα» (αιτ.)].
- Έκανα το καθήκον μου ως καθηγήτης [προσδιορίζει το (ενν.) υποκείμενο «εγώ» (ονομ.)].
- Το καθήκον μου ως καθηγήτή είναι να μορφώνω και να διαπαιδαγωγώ τους νέους [προσδιορίζει το «μου» (γεν.)].
- Η χρησιμοποίηση της δύναμης ως μέσου καταπίεσης καταδικάζεται από όλους [προσδιορίζει το «της δύναμης» (γεν.)].
- Το κύριο έργο μας ως μαθητών είναι η μελέτη [προσδιορίζει το «μας» (γεν.)].
- Η αποστολή σας ως εκπροσώπων του σχολείου μας ήταν πολύ επιτυχημένη [προσδιορίζει το «σας» (γεν.)].
- Η αξία του ως επιστήμονα δεν μπορεί να αμφισβητηθεί [προσδιορίζει το «του» (γεν.)].
- Μας αντιμετώπισαν σαν εχθρούς της πατρίδας [προσδιορίζει το «μας» (αιτ.)].
- Θα δείξει τις ικανότητές του ως μεσολαβητής [προσδιορίζει το (ενν.) υποκείμενο «αυτός» (ονομ.)].

Σελ. 157 Σχολικού Βιβλίου

10. Να διαγράψετε το **για** σε όσες φράσεις χρησιμοποιείται λανθασμένα ή δε χρειάζεται και να το αντικαταστήσετε με άλλη λέξη, όπου αυτό είναι απαραίτητο.

Απάντηση

1. Η προσφορά **θα** ισχύσει **τέσσερις μήνες ακόμη**.
[Επειδή δηλώνεται χρονική έκταση/ διάρκεια, χρησιμοποιούμε απλή αιτιατική, χωρίς το «για»].
2. **Μια ακόμη φορά** θα σε συγχωρήσω και θα παραβλέψω τις συνέπειες της πράξης σου.
[Το «για» είναι περιττό, αφού δηλώνεται χρόνος].
3. Σε συγχωρούμε **για** πρώτη φορά.
[Το «για» είναι απαραίτητο, γιατί δηλώνει αιτία].
4. Οι θεατές συνέχιζαν να καταφθάνουν **επί** αρκετή ώρα μετά την έναρξη της θεατρικής παράστασης.
[Το «για» χρησιμοποιείται λανθασμένα, αφού δηλώνεται χρονική διάρκεια].
5. Το βιβλίο **έχει θέμα** τους κινδύνους που διατρέχουν οι νέοι και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.
[Το «για» με το ρ. «έχω» είναι περιττό].
6. Η αρμόδια επιτροπή της Βουλής ανέλαβε να διεξαγάγει έρευνα **για** τη διαλεύκανση της υπόθεσης.
[Το «για» χρησιμοποιείται σωστά, αφού το εμπρόθετο σύνολο «για τη διαλεύκανση» δηλώνει σκοπό].
7. Πήγε **για** λίγες μέρες και τον καθυστέρησαν ένα μήνα.
[Το «για» χρησιμοποιείται σωστά, αφού δηλώνεται σκοπός (= για να μείνει λίγες μέρες-βραχυλογία)].
8. Τον πέρασαν **για** κλέφτη και γι' αυτό τον συνέλαβαν.
[Το «για» χρησιμοποιείται σωστά, ως προσδιορισμός του αντικειμένου «τον»].
9. **Θα δοκιμάσω να σας εξηγήσω** την κατάσταση.
[Το «για» πρέπει να παραλειφθεί, αφού η πρόταση είναι βουλητική (και εισάγεται με το βουλητικό «να»)].
10. Ήρθα **για να** διαμαρτυρηθώ.
[Το «για» χρησιμοποιείται σωστά, αφού η πρόταση είναι τελική [και εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο «για να»]].

11. Αναφέρθηκαν στην ανελλιπή επί δέκα χρόνια γόνιμη παρουσία του στο χώρο του ελληνικού κινηματογράφου.

[Το «για» χρησιμοποιείται λανθασμένα- δηλώνεται χρονική διάρκεια].

Σελ. 158 Σχολικού Βιβλίου

11. Πολλοί κάνουν λάθος στη χρήση της δεικτικής αντωνυμίας *τόσος, τόση, τόσο* και του επιρρήματος *τόσο*. Εντοπίστε τα λάθη στις προτάσεις που ακολουθούν και διορθώστε τα.

Απάντηση

1. Δεν αλλάζουν εύκολα συνήθειες **τόσο** πολλών χρόνων (σωστή).
2. Αντιμετωπίζω **τόσο** πολλά προβλήματα τελευταία στη δουλειά μου, ώστε κυριεύτηκα από άγχος.
3. Ήταν **τόσο** καλός άνθρωπος, που πολλοί τον εκμεταλλεύονταν (σωστή).
4. Μου δόθηκαν **τόσο** πολλές ευκαιρίες στη ζωή μου αλλά δεν εκμεταλλεύτηκα καμία.
5. Μου σύστησε **τόσο** πολλούς ανθρώπους στη γιορτή της, που δε θυμάμαι πια σχεδόν κανέναν.
6. Απογοτεύτηκα γιατί **τόσους** (= τόσους πολλούς) καλούς γιατρούς επισκέφτηκα και γιατρεία δε βρήκα (σωστή).
7. Το ξέρετε όλοι σας ότι έχω διαπράξει στη ζωή μου **τόσα** (= πολλά) ή **τόσο** (= πολύ) σοβαρά λάθη.
8. **Τόσο** λίγες ήταν οι δυνάμεις μας στην Επανάσταση του 1821, που πολλοί υποστήριζαν ότι δε θα πετύχουμε τίποτε.

[Σημ.: α) Το ποσοτικό επίρρημα «**τόσο**» συνοδεύει τα επίθετα **πολύς** και **λίγος** και τα **επίθετα ενικού αριθμού**.

β) Η αντωνυμία «**τόσοι, -ες, -α**» (=πολλοί, -ες, -α) συνοδεύει μόνο τα επίθετα πληθυντικού αριθμού].

Σελ. 158 Σχολικού Βιβλίου

12. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της αντωνυμίας *όσος ή εκείνος*.

Απάντηση

1. Ευχαριστούμε όλους **όσοι** μας συμπαραστάθηκαν.
(Υποκείμενο του ρ. «συμπαραστάθηκαν»).

2. Ευχαριστούμε **όσους** μας βοήθησαν τη δύσκολη στιγμή.
(Αντικείμενο του ρ. «ευχαριστούμε»).
3. Να επιβληθούν αυστηρές ποινές εναντίον όλων **όσοι** παραβαίνουν τον κώδικα οδικής κυκλοφορίας.
(Υποκείμενο του ρ. «παραβαίνουν»).
4. Δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για όλους **όσους** βλέπει να πάσχουν και να υποφέρουν.
(Αντικείμενο του ρ. «βλέπει»).
5. Η αγανάκτηση όλων **εκείνων** που ταλαιπωρούνται από τη γραφειοκρατία είναι μεγάλη.
(Γενική υποκειμενική από το «αγανάκτηση»).
6. Το συνέδριο αφορά **εκείνους** που ενδιαφέρονται να γνωρίσουν το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας.
(Αντικείμενο του ρ. «αφορά»).
7. Θυμάται με συγκίνηση όλους **όσοι** τη βοήθησαν ηθικά και οικονομικά.
(Υποκείμενο του ρ. «βοήθησαν»).

Σελ. 159 Σχολικού Βιβλίου

13. Να μετασχηματίσετε τις παρακάτω φράσεις παραλείποντας τη μια φορά την αναφορική αντωνυμία *όσος* και την άλλη το επίθετο *όλος*. π.χ. Η δίωξη θα γίνει εναντίον όλων όσοι παραβιάζουν τις διατάξεις του νόμου.
- α) Η δίωξη θα γίνει εναντίον όλων εκείνων που παραβιάζουν τις διατάξεις του νόμου.
  - β) Η δίωξη θα γίνει εναντίον όσων παραβιάζουν τις διατάξεις του νόμου.

Απάντηση

1. Είναι χρέος **όλων όσοι** είναι ευκατάστατοι να συνδράμουν τους σεισμοπαθείς.
  - α) Είναι χρέος **όλων εκείνων που** είναι ευκατάστατοι να συνδράμουν τους σεισμοπαθείς.
  - β) Είναι χρέος **όσων** είναι ευκατάστατοι να συνδράμουν τους σεισμοπαθείς.
2. Ευγνωμονούμε **όλους όσοι** ασχολήθηκαν με το πρόβλημα και πρότειναν λύσεις.
  - α) Ευγνωμονούμε **όλους εκείνους που** ασχολήθηκαν με το πρόβλημα και πρότειναν λύσεις.

- β) Ευγνωμονούμε *όσους* ασχολήθηκαν με το πρόβλημα και πρότειναν λύσεις.
3. Η πολιτεία πρέπει να τιμωρεί παραδειγματικά *όλους όσους* είναι έμποροι ναρκωτικών και όχι μόνον απλοί χρήστες.
- α) Η πολιτεία πρέπει να τιμωρεί παραδειγματικά *όλους εκείνους που* είναι έμποροι ναρκωτικών και όχι μόνον απλοί χρήστες.
- β) Η πολιτεία πρέπει να τιμωρεί παραδειγματικά *όσους* είναι έμποροι ναρκωτικών και όχι μόνον απλοί χρήστες.
4. Ο υπουργός υποσχέθηκε ότι θα ασχοληθεί ιδιαίτερα με τα προβλήματα *όλων όσους* υπέστησαν ζημιές από την πρόσφατη θεομηνία.
- α) Ο υπουργός υποσχέθηκε ότι θα ασχοληθεί ιδιαίτερα με τα προβλήματα *όλων εκείνων που* υπέστησαν ζημιές από την πρόσφατη θεομηνία.
- β) Ο υπουργός υποσχέθηκε ότι θα ασχοληθεί ιδιαίτερα με τα προβλήματα *όσων* υπέστησαν ζημιές από την πρόσφατη θεομηνία.
5. Αυτό συμβαίνει δυστυχώς σε *όλους όσους* δεν έχουν αρκετή υπομονή.
- α) Αυτό συμβαίνει δυστυχώς σε *όλους εκείνους που* δεν έχουν αρκετή υπομονή.
- β) Αυτό συμβαίνει δυστυχώς σε *όσους* δεν έχουν αρκετή υπομονή.

Σελ. 159 Σχολικού Βιβλίου

- 14. Να αντικαταστήσετε την άκλιτη αναφορική αντωνυμία που με το ό-που ή με προθετικό σύνολο στις περιπτώσεις στις οποίες χρησιμοποιείται λανθασμένα.**

Απάντηση

1. Στην πρώτη γραμμή της συνειδητής κριτικής **που** (= την οποία) ασκούν οι έφηβοι στις οικογένειές τους βρίσκεται στις περισσότερες περιπτώσεις η μομφή ότι δεν τους παρέχεται αρκετή ελευθερία (σωστή).
2. Το οικογενειακά οργανωμένο «σπίτι» ήταν επί αιώνες το κέντρο **όπου** ικανοποιούνταν οι βασικές ανάγκες της ζωής του ανθρώπου.
3. Την εποχή **κατά την οποία** το εργατικό κίνημα ήταν στα πρώτα του βήματα, οι συνθήκες δουλειάς ήταν σκληρές, σχεδόν απάνθρωπες.
4. Μομφή καταλογίζεται στο δημοσιογράφο **που** (= ο οποίος - σωστό) αδιαφορεί για την ευθύνη και το κύρος της εφημερίδας **στην οποία** εργάζεται και δε φροντίζει να είναι βάσιμες και ακριβείς οι ειδήσεις **που** (= τις οποίες - σωστό) συγκεντρώνει.
5. Υπάρχει η άποψη ότι η μητρότητα αποτελεί χειροπέδη της γυναίκας για

την ισότιμη με τον άντρα ενασχόλησή της με τα κοινά, **που** (= τα οποία - σωστό) απαιτούν πρωτοβουλίες και αποφάσεις, παρόλο που παρουσιάζονται περιπτώσεις **κατά τις οποίες** η μητρική διαίσθηση είναι προτιμότερη από την αντρική ταχύτητα για τη λήψη αποφάσεων.

Σελ. 160 Σχολικού Βιβλίου

15. Σε ποιες περιπτώσεις το **που** χρησιμοποιείται λανθασμένα; Με τι θα έπρεπε να αντικατασταθεί για να έχουμε σωστή διατύπωση;

Απάντηση

- Είναι από τους ανθρώπους **που** τιμούν την πατρίδα μας.
[Σωστή - το «που» (= οι οποίοι) είναι υποκείμενο του ρ. «τιμούν»].
- Τα μειονεκτήματα **που** παρουσιάζει η πρότασή σας θα φανούν αργότερα.
[Σωστή - το «που» (= τα οποία) είναι αντικείμενο του ρ. «παρουσιάζει»].
- Πρόκειται για ασήμαντο άνθρωπο **στον οποίο** κανένας δε δίνει σημασία.
[Η χρήση του «που» είναι λανθασμένη - το «στον οποίο» είναι έμμεσο αντικείμενο του ρ. «δίνει»].
- Είναι η μόνη γυναίκα **με την οποία** μπορώ να συζητήσω σοβαρά.
[Η χρήση του «που» είναι λανθασμένη - πρέπει να τεθεί προθετικό σύνολο].
- Η περιοχή **από την οποία/ από όπου** κατάγεστε θεωρείται μία από τις πλουσιότερες της Ελλάδας.
[Η χρήση του «που» είναι λανθασμένη - πρέπει να τεθεί προθετικό σύνολο].
- Το χωριό **στο οποίο/ όπου** ζούσαν οι παππούδες μου καταστράφηκε εντελώς από τους σεισμούς.
[Η χρήση του «που» είναι λανθασμένη. Πρέπει να τεθεί προθετικό σύνολο ή το αναφορικό επίρρημα «όπου», γιατί υπάρχει αναφορά σε τόπο].
- Πέρασε ένας χρόνος **από τότε που/ αφότου** συνεδρίασε η επιτροπή και καμιά απόφαση δεν υλοποιήθηκε.
[Η χρήση του «που» είναι λανθασμένη - πρέπει να τεθεί χρονικός σύνδεσμος ή συνδεσμική φράση].

Σελ. 160 Σχολικού Βιβλίου

16. Να αλλάξετε τη διατύπωση στις παρακάτω φράσεις, έτσι ώστε οι αναφορικές προτάσεις να εισάγονται με την άκλιτη αναφορική ατωνυμία **που**.

π.χ. **Με το θάνατό του έχασαν τον άνθρωπο στον οποίο στηρίζονταν.
Με το θάνατό του έχασαν τον άνθρωπο που τους στήριζε.**

Απάντηση

1. Πρόκειται για θέσεις τις οποίες δεν μπορώ να προσεγγίσω με την κοινή λογική.
  - Πρόκειται για θέσεις **που** δεν μπορώ να προσεγγίσω με την κοινή λογική.
2. Είναι ο μόνος άνθρωπος με τον οποίο ανταλλάσσω σκέψεις και ιδέες.
  - Είναι ο μόνος άνθρωπος **που** ανταλλάσσω **μαζί του** σκέψεις και ιδέες.
3. Μου σύστησε τη γυναίκα στην οποία αφιέρωσε το τελευταίο του βιβλίο.
  - Μου σύστησε τη γυναίκα **που της** αφιέρωσε το τελευταίο του βιβλίο.
4. Υπάρχουν μέτρα με τα οποία μπορούμε να δώσουμε λύσεις στο πρόβλημα.
  - Υπάρχουν μέτρα **που μπορούν να μας δώσουν λύσεις** στο πρόβλημα.
5. Ο πρωθυπουργός έκανε δηλώσεις, τις οποίες θα παρακολουθήσουμε στο νυχτερινό δελτίο ειδήσεων.
  - Ο πρωθυπουργός έκανε δηλώσεις **που** θα παρακολουθήσουμε στο νυχτερινό δελτίο ειδήσεων.
6. Πρόκειται για άποψη την οποία θεωρώ απαράδεκτη.
  - Πρόκειται για άποψη **που** θεωρώ απαράδεκτη.
7. Έχει τέτοια διπλωματική ικανότητα, την οποία θα ζήλευαν και πολλοί διπλωμάτες.
  - Έχει τέτοια διπλωματική ικανότητα **που** θα (την) ζήλευαν και πολλοί διπλωμάτες.
8. Ψάχνουν να βρουν την αιτία από την οποία προκλήθηκε η έκρηξη στο εργοστάσιο.
  - Ψάχνουν να βρουν την αιτία **που προκάλεσε την έκρηξη** στο εργοστάσιο.

Σελ. 160 Σχολικού Βιβλίου

17. Ότι ή ό,τι: Γράψτε το σωστά στα παρακάτω παραδείγματα.

Απάντηση

1. **Ό,τι** καιρό κι αν κάνει, θα πάμε εκδρομή (αναφορική αντωνυμία).
2. Έλεγε **ότι** τον ενδιαφέρει ο αθλητισμός (ειδικός σύνδεσμος).
3. **Ό,τι** ακούσει, το πιστεύει (αναφορική αντωνυμία).

4. - Μέσα είναι ο Πέτρος;
  - Όχι, **ό,τι*** βγήκε (= μόλις, ακριβώς τη στιγμή που: χρονικός σύνδεσμος)
5. Ήρθε **ό,τι*** ετοιμαζόμουν να φύγω (χρονικός σύνδεσμος).
6. Αντιλήφθηκε **ότι** προσπαθούν να τον εξαπατήσουν (ειδικός σύνδεσμος).

Σελ. 161 Σχολικού Βιβλίου

18. Στα παραδείγματα που ακολουθούν να αντικατασταθούν κάποιες από τις αναφορικές προτάσεις με μετοχές, για να αποφευχθεί η επανάληψη της αναφορικής αντωνυμίας «που» ή για να αποκτήσει ο λόγος συνοπτικότερη μορφή.

Απάντηση

1. Έχουν ληφθεί όλα τα μέτρα *που ενδείκνυνται* για την ομαλή διεξαγωγή των εκλογών, που θα γίνουν σε μια εβδομάδα.
  - Έχουν ληφθεί όλα τα **ενδεδειγμένα** μέτρα για την ομαλή διεξαγωγή των εκλογών, που θα γίνουν σε μια εβδομάδα.
2. Πολλοί εργαζόμενοι αδυνατούν να ανταποκριθούν οικονομικά στις ανάγκες *που διαρκώς αυξάνονται*.
  - Πολλοί εργαζόμενοι αδυνατούν να ανταποκριθούν οικονομικά στις **διαρκώς αυξανόμενες** ανάγκες.
3. Οι προτάσεις *που υποβλήθηκαν* για τη βελτίωση του νομοσχεδίου ήταν λιγότερες από αυτές *που αναμένονταν*.
  - Οι **υποβληθείσες** προτάσεις για τη βελτίωση του νομοσχεδίου ήταν λιγότερες από τις **αναμενόμενες**.
4. Οι μαθητές *που προάγονται* είναι σχεδόν πάντοτε πολύ περισσότεροι από αυτούς *που απορρίπτονται*.
  - Οι **προαγόμενοι** μαθητές είναι σχεδόν πάντοτε πολύ περισσότεροι από τους **απορριπτόμενους**.
5. Αυτοί *που αρνούνται* να αποδεχτούν τις αντιλήψεις *που επιβάλλονται* από το κοινωνικοπολιτικό σύστημα συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα.
  - Οι **αρνούμενοι** να αποδεχτούν τις **επιβαλλόμενες** από το κοινωνικοπολιτικό σύστημα αντιλήψεις συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα.

---

* Σύμφωνα με το Συντακτικό της νέας ελληνικής, ΟΕΔΒ, σελ. 161, ο ειδικός σύνδεσμος **ό,τι** χρησιμοποιείται και ως χρονικός. Κατά το Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας του Γ. Μπαμπινιώτη, ως χρονικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται η αναφορική αντωνυμία **ό,τι** (= που).

Σελ. 161 Σχολικού Βιβλίου

19. Οι ακόλουθες φράσεις έχουν κάποια λάθη που συχνά γίνονται στο λόγο. Να τα εντοπίσετε και να τα διορθώσετε.

Απάντηση

1. **Κάθε** παιδί πρέπει να έχει ίσες δυνατότητες για μόρφωση.
2. Δε θα το αγοράσω το παντελόνι εκτός **του** ότι είναι ακριβό, είναι και πολύ στενό.
3. **Τόσο** πολλά άτομα πώς χώρεσαν σ' ένα μικρό δωμάτιο!
4. Οι άνθρωποι σήμερα δείχνουν **τόσο** λίγη ανθρωπιά προς το συνάνθρωπό τους!
5. Έκανε **τόσα** (= πολλά) ή **τόσο** (= πολύ) σοβαρά λάθη, που δεν μπορούμε δυστυχώς να τα παραβλέψουμε.
6. **Μετά τις εξετάσεις** έφυγε για διακοπές (μετά + έναρθρο όνομα ή απόλυτο αριθμητικό).
7. Θα έρθει πριν **από** το τέλος του χρόνου (πριν + από + αιτιατική).
8. **Ύστερα** ή **Έπειτα** από συννενοήση των αντιμαχόμενων πλευρών επικράτησε ηρεμία.
9. Θέλω να ζω σ' έναν κόσμο **όπου** δε θα γίνονται πόλεμοι.
10. **Εξαιτίας της έλλειψης προγραμματισμού** ναυάγησε η προσπάθεια. (*χάρη σε*: για θετικές εξελίξεις, *εξαιτίας + γενική*: για δήλωση αιτίας δυσάρεστων πραγμάτων).
11. Πολλά χρήματα συγκεντρώνονται από τις διάφορες φιλανθρωπικές οργανώσεις **χάριν των προσφύγων**. (*χάριν*: υπέρ, για, *χάρη σε*: δηλώνει αιτία ευχάριστου γεγονότος)
12. Το πλοίο θα αναχωρήσει **στη** μία ή **στη** μιάμιση;
13. Ο νέος διευθυντής είναι ευπαρουσίαστος, καλλιεργημένος και μόλις σαράντα ενός **ετών**.
14. Ο μεγαλύτερος εχθρός στη σχέση **κάθε** γυναίκας με την εξουσία είναι ο ίδιος ο εαυτός της.

Σελ. 162 Σχολικού Βιβλίου

20. Να διαβάσεις προσεκτικά το παρακάτω κείμενο και να εντοπίσεις σε ποια σημεία του κειμένου υπάρχει παθητική σύνταξη και σε ποια ενεργητική. Για ποιο λόγο νομίζεις ότι ο συγγραφέας προτίμησε να χρησιμοποιήσει τη μία σύνταξη ή την άλλη στα συγκεκριμένα σημεία;

Απάντηση• **Ενεργητική σύνταξη**

- «Το μουσείο Γκέτι ... επέστρεψε ... αρχαία έργα».
- «Αν και στις δύο περιπτώσεις ... δέχθηκε ... διαφορετικές».
- «Ύστερα από έφεση που υπέβαλε η εκκλησία της Κύπρου».
- «χωρίς να γνωρίζει την προέλευσή της».
- «... το ολλανδικό δικαστήριο αρνήθηκε ... το οποίο είχε υπογράψει και επικυρώσει η Ολλανδία».
- «... έχει υποχρέωση να επιστρέψει στις αρμόδιες αρχές»

• **Παθητική σύνταξη**

- «όταν αποδείχθηκε ότι αυτά είναι προϊόντα κλοπής»
- «Αντίθετα, τέσσερις εικόνες ... έχουν κλαπεί ... πουλήθηκαν ... δεν επιστρέφονται ... προβλέπεται ... ένοπλης σύγκρουσης»
- «Στην περίπτωση του αμερικανικού μουσείου ... είχε κλαπεί ... είχε εξαχθεί ... κλάπηκε ... ακόμη»
- «Σε ό,τι αφορά τώρα ... πρέπει να σημειωθεί ... εκδικάζεται ... να συζητηθεί»
- «Ανάλογη με τις εικόνες του Αντιφωνητή ... χρονολογούνται ... θεωρούνται ... εντοπίστηκαν ... αποδόθηκαν ... εκτίθενται ... είχε αγοραστεί ... εφοπλιστή»
- «Η εικόνα ταυτίστηκε ... επιστράφηκε ... στην Κύπρο»
- «... τα πολιτιστικά αγαθά ... εξήχθησαν ... εδάφη»

[**Σημείωση:** Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ενεργητική σύνταξη στα σημεία που θέλει να τονίσει το υποκείμενο, και παθητική όταν θέλει να εξάρει την ενέργεια του υποκειμένου].

Ζ΄ ΣΤΙΞΗ

Όταν μιλάμε, κάνουμε μικρές ή μεγαλύτερες παύσεις, ανεβοκατεβάζουμε τη φωνή μας, τη χρωματίζουμε, για να ρωτήσουμε, για να δείξουμε την απορία, τη χαρά, το θαυμασμό μας κ.λπ.

Αν και είναι αδύνατο με το γράψιμο να αποδώσουμε ακριβώς την ομιλία μας, εντούτοις μεταχειριζόμαστε ορισμένα σημάδια (τα σημεία της στίξης) τα οποία μας δείχνουν πότε πρέπει να κάνουμε παύση και πώς να χρωματίζουμε τη φωνή μας σύμφωνα με το νόημα του κειμένου.

- ✓ Τα σημεία της στίξης είναι:
η **τελεία** (.), η **άνω τελεία** (·), το **κόμμα** (,), το **ερωτηματικό** (;), το **θαυμαστικό** (!), η **διπλή τελεία** (:), η **παρένθεση** ( ), τα **αποσιωπητικά** (...), η **παύλα** (–), η **διπλή παύλα** (– –) και τα **εισαγωγικά** (« », “ ”)

Σελ. 164 Σϫολικνν Βιβλίνου

1. Στο κείμενο που ακολουθεί λείπουν όλα τα σημεία στίξης εκτός από τις τελείες. Να τα προσθέσετε.

Απάντηση

Γιατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα

Στο διήγημα του Βιζυηνού που έχει τον τίτλο «Γιατί η μηλιά δεν έγινε μηλέα», ένας αρχαιοπληκτος δάσκαλος προσπαθεί να πείσει το μαθητή του ότι το δέντρο που βρίσκεται στην αυλή του σπιτιού του δε λέγεται μηλιά, όπως του έχουν μάθει οι γονείς του, αλλά «μηλέα». Ο Βιζυηνός βρίσκει ότι η λέξη (το σημαίνουν) είναι κάτι ξένο προς το πράγμα που υποδηλώνει (το σημαίνόμενο), όταν δεν προέρχεται από μια ζωντανή γλώσσα. Ο αρχαιολάτρης δάσκαλος, χωρίς να το καταλαβαίνει, όταν προσπαθεί να πείσει τα παιδιά να αρνηθούν τη μητρική τους γλώσσα, προσπαθεί ουσιαστικά να τα αποκόψει από τις ρίζες τους και από την ιστορία τους. Η αλληγορία είναι φανερή: οι λογιότατοι και οι αττικιστές, προσκολλημένοι στα αρχαία πρότυπα, δεν μπόρεσαν να αισθανθούν το μεγαλείο της νεότερης παράδοσης και ιστορίας και της λαϊκής γλώσσας. Επίσης, δε γνώρισαν ποτέ την αληθινή φύση των πραγμάτων, αφού αυτό δεν μπορεί να συμβεί μέσω μιας συμβατικής γλώσσας. Είδαν στους αρχαίους συγγραφείς τον τύπο και όχι την ουσία· είδαν αποκλειστικά τρόπους σύνταξης και γραμματικούς τύπους.

Έτσι, όταν χρειάστηκε η πατρίδα τη βοήθειά τους, λίγοι μόνο συνέβαλαν στον αγώνα για απομάκρυνση των Τούρκων κατακτητών, ενώ αντίθετα οι άνθρωποι του λαού στήριξαν στο σύνολό τους την επανάσταση.

«Μήγαρις έχω άλλο στο νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα;» αναρωτιέται ο Σολωμός στο «Διάλογο». Ελευθερία και γλώσσα. Πώς να βιώσει το πάθος για ελευθερία κάποιος που έχει φυλακίσει όλες του τις ιδέες και τις σκέψεις σε μια γλώσσα νεκρή, απορρίπτοντας ταυτόχρονα τη μικρή γλώσσα; Το δράμα των αττικιστών και των καθαρολόγων είναι ότι ήταν τόσο στενά προσπλωμένοι και αφοσιωμένοι στα αρχαία κείμενα, ώστε δεν έβλεπαν την καθημερινή αναγέννηση της Ελλάδας και την αναβίωση στις μέρες τους του πνεύματος του ανθρωπισμού και της ιδέας της ελευθερίας, τα οποία πρώτοι οι αρχαίοι Έλληνες είχαν διδάξει. Υπάρχουν, βέβαια, και φωτεινές εξαιρέσεις.

Ο Βιζυηνός καταλήγει συνειδητοποιώντας ότι, προσπαθώντας οι δάσκαλοι να πείσουν τους μαθητές τους να διαγράψουν τη μητρική γλώσσα από τη μνή-

μη τους και να την αντικαταστήσουν με την καθαρεύουσα, δημιουργούσαν μια αναστάτωση στον εσωτερικό κόσμο των παιδιών, με αποτέλεσμα αυτά να μη διδάσκονται τη φύση των πραγμάτων, αλλά ξερές λέξεις και ονομασίες. Στο τέλος του διηγήματος ο συγγραφέας γράφει με παιδική αφέλεια ότι με όλα αυτά πέρασε η χρονιά, χωρίς να μάθει στο τέλος τι πράγμα είναι αυτή η «μηνιά».

Διον. Στεργιούλας, Οι μαθητευόμενοι της οδύνης

Σελ. 165 Σχολικού Βιβλίου

2. Να βάλετε τα σημεία στίξης στα παρακάτω αποσπάσματα κειμένων:

Απάντηση

Δεν άργησα, ωστόσο, ν' ανακαλύψω και τη λογοτεχνία. Ένας παντοπόλης του χωριού διέθετε μια πλούσια βιβλιοθήκη από ληστρικά κυρίως μυθιστορήματα, λαϊκές φυλλάδες και, φυσικά, τη δακρύβρεχτη «Ωραία του Πέραν» και την «Γκόλφω». Μαζεύομαστε στην αποσπερίδα (βεγγέρα) και διάβαζα σε μία σύναξη από καμιά εικοσαριά γυναίκες - οι άνδρες ήταν στο καφενείο - κατά το πλείστον αναλφάβητες.

Μαρίνα Λαμπράκη - Πλάκα

Ακόμα και σήμερα δεν είμαστε σίγουροι τι ακριβώς είναι το χιούμορ. Ένστικτο απαραίτητο για την επιβίωση, αίσθημα ανωτερότητας, ζευγάρωμα αταίριαστων, ανακουφιστική αποδέσμευση, συναισθηματική αμφιθυμία; Αν όμως ο κατάλογος των ορισμών του χιούμορ είναι μακροσκελής, ο κατάλογος των θετικών λειτουργιών οι οποίες του αποδίδονται είναι, όπως θα δούμε, ακόμα μακροσκελέστερος. Η αίσθηση του χιούμορ και η απόλαυση του κωμικού έχει συνδεθεί με την ανάπτυξη της ευφυίας, την αυτονόμηση, τη σωστή κοινωνικοποίηση, την αναστολή της επιθετικότητας, τη δημιουργικότητα, τη συναισθηματική ωριμότητα, ακόμα και την προστασία κατά του πολιτικού ολοκληρωτισμού.

Ευγ. Τριβιζάς

Ένα παιδί από γενετής εύστροφο έχει ασφαλώς τη δυνατότητα, ακόμα κι αν εμείς δεν ασχοληθούμε μαζί του, να καλλιεργήσει το πνεύμα του ολομόναχο. Τι κόπος, όμως! Αλλά, αν το αφήσουμε στην τύχη του, υπάρχει επίσης η πιθανότητα - και δε νομίζω πως είναι ισχνή - να χάσει ή μάλλον να καταχωριάσει όλον αυτόν τον πλούτο που διαθέτει μέσα στο μικρό του εγκέφαλο. Τι αδικωχαμένες ευκαιρίες! Γιατί όχι, τι έγκλημα! Το σκέφτομαι και με πάνει φρίκη.

Αμ. Μεγαπάνου

Αλλά, κατά τη γνώμη μου, οι δύο σημαντικότερες λειτουργίες που καταξιώνουν το χιούμορ, και ιδιαίτερα του παράλογου, είναι: α) η αισιοδοξία και η πίστη στο αδύνατο που προσφέρουν και β) η δημιουργικότητα που ενθαρρύνουν.

Ευγ. Τριβιζάς

Ο 19ος αιώνας αναγνωρίζει το παιδί και τον νέο ως προσωπικότητα που πρέπει να διαπλασθεί και να συγχρωτιστεί με τον κόσμο, χωρίς να ενοχλείται και χωρίς να ενοχλεί. Δεν είναι τυχαίο ότι αρχόντισσες (Comtesse de Ségur), ή καταξιωμένοι και, συνεπώς, αποδεκτοί συγγραφείς (Ντίκενς) απευθύνονται στα παιδιά και τους νέους. Το ίδιο ισχύει και στην Ελλάδα (Π. Δέλτα, Ζ. Παπαντωνίου, για παράδειγμα).

Φ.Α. Δρακονταειδής

Ο Χαρούη Ταζιέφ, ο μεγαλύτερος σύγχρονος ηφαιστειολόγος, σε μια τελευταία του τηλεοπτική συνέντευξη, όταν τον ρώτησαν τι τον έκανε να γυρίζει στα βουνά και να καταλήξει να εξερευνά και να μελετά τα ηφαιστεια, αποκρίθηκε: «τα βιβλία που διάβαζα, όταν ήμουν μικρός, κι ιδιαίτερα αυτά του Ιουλίου Βερν».

Β. Αγγελοπούλου

Σελ. 166 Σχολικού Βιβλίου

3. Ποιες από τις δευτερεύουσες προτάσεις που υπάρχουν στους παρακάτω στίχους πρέπει να χωρίσουμε με κόμμα;

Απάντηση

Βγάλε το όνομά μου από το δώρο,
αν γίνει βάρος,
μα φύλαξε το τραγούδι μου.

Αν και κρατάει στην αγκαλιά του τη νύφη-γη,
ο ουρανός βρίσκεται παντοτινά σε τεράστια απόσταση.

Η συκοφαντία σου ενάντια στον μεγάλο είναι ασέβεια
και βλάφτει εσένα·
ενάντια στον μικρό είναι αγένεια,
γιατί βλάφτει το θύμα.

Αλαφρώνω από το βάρος,
σα γελώ με τον εαυτό μου.

Οι αδύνατοι μπορεί να γίνουν φοβεροί,
γιατί μανιασμένα προσπαθούν να φανούν δυνατοί.

Αποκτούμε ελευθερία, όταν έχουμε ακριβοπληρώσει
το δικαίωμά μας να ζήσουμε.

Ο κόσμος γνωρίζει ότι οι λίγοι
είναι περισσότεροι απ' τους πολλούς.

Μην αφήσεις την αγάπη μου να σου γίνει βάρος, φίλε μου,
γνώριζε ότι αντάλλαγμα δε θέλει.

Ο σοφός ξέρει πώς να διδάξει,
ο άμυαλος πώς να χτυπήσει.

Το λούλουδο που 'ναι σκλαβωμένο στο στεφάνι του βασιλιά
χαμογελάει πικρά, όταν το λούλουδο του κάμπου το φθονεί.

Υπάρχουν εκείνοι που γυρεύουν τη σοφία και εκείνοι που
γυρεύουν τον πλούτο·
εγώ γυρεύω τη δική σου συντροφιά, για να μπορώ να
τραγουδάω.

Τα πεθαμένα φύλλα, όταν χάνονται σκόρπια στο χώμα,
παίρνουν μέρος στη ζωή του δάσους.

Ο νους ζητάει παντοτινά τις λέξεις του
στους ήχους και στη σιωπή του,
όπως ο ουρανός στη σκοτεινιά και στο φως του.

Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ, Λαμπυρίδες

Σελ. 167 Σχολικού Βιβλίου

4. Να βάλετε κόμμα όπου είναι απαραίτητο.

Απάντηση

1. Ο Ηράκλειτος, ο Σωκράτης, ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης υπήρξαν οι μεγαλύτεροι φιλόσοφοι του αρχαίου κόσμου.

[Βάζουμε κόμμα, γιατί παρατίθενται όμοιοι όροι ασύνδετοι μεταξύ τους].

2. (Κί ήηαλ) θαράβια κομματιαζκέλα, βαρκούλες μισοσπασκέλες, σκoiνιά, κατάρηια, φηγούρες, πανιά, εικoiνίσματα, παδέλες, πιάηα, λιβανιστήρια, πυξίδες, χρυσόξυλα.

Α. Καρκαβίησας

[Βάζουμε κόμμα, γηαή παηαήθενηα όμοιοι όροι ασύνδεηοι μεηαξύ ηους].

3. Ακούω κούφια ηα ηουφέκια,
ακούω σμίξιμο σπαθιών,
ακούω ξύλα, ακούω πελέκια,
ακούω τρίζιμο δονηιών.

Δ. Σολωμός

[Βάζουμε κόμμα, γηαή παηαήθενηα όμοιες προηάσεις (κύριες) ασύνδεηες μεηαξύ ηους].

4. Το νερό κλωηογυρίζηη μεηα στα ηησιά, δέρνηηαι, στεηάζηηη απάνω στα χάλαρα, φεύγηηη σην νοηιά με γοργά ηηδήμαηα.

Α. Καρκαβίησας

[Βάζουμε κόμμα, γηαή παηαήθενηα όμοιες προηάσεις (κύριες) ασύνδεηες μεηαξύ ηους]

5. - Κώστα, μόλις ηελειώσεις ηη δουλειά σου, σε παηακαλώ να μου επισηρέψηη ηα εργαλεία.
- Φυσικά, θα σου ηα επισηρέψω αμέσως.

[Βάζουμε κόμμα: 1) γηαή ηη προηάση «μόλις ηελειώσεις ηη δουλειά σου» είηαι δεηηηερεύουσα χροηική,
2) επειδή ηο επήρημα «φυσικά» βήησκειηαι σην αρχή ηεριόδου]

6. Σας ρώηησα, κύριοι, αν ενημερωθήκαηη γηα ηης ενέργηηηες ηων απηπάλων ηας, κη εσεις δεν απανήηησαηη.

[Βάζουμε κόμμα: 1) γηαή ηο «κύριοι» είηαι κληηική ηροσφώνηση,
2) γηα να ηονίσουμε ηο νόημα ηης προηάσης ηου ακοηουηεί].

7. Η γηνιά ηου Καρυωηάκη, σε απηήθηση με ηη γηνιά ηου Παλαμά ηου παηακοηουηεί ηους αγώνηηη ηου έθηουη, δεν κενηρίζηηαι από παρόμοια ιδανικά.

[Βάζουμε κόμμα: 1) γηαή ηη φηάση «σε απηήθηση...έθηουη» είηαι παηαηηηηική,
2) Δε βάζουμε κόμμα σην δεηηηερεύουσα απαηορηική «ηου παηακοηουηεί...έθηουη» επειδή είηαι ηροσδιοηισηική].

8. Η Αφροδίτη, η θεά της ομορφιάς, αναδύθηκε από τα κύματα της θάλασσας.
[Βάζουμε κόμμα, γιατί «η θεά της ομορφιάς» είναι παράθεση].
9. Όποιος θέλει να μιλήσει, είπε ο δάσκαλος, να σηκώσει το χέρι του.
[Βάζουμε κόμμα, για να χωρίσουμε τα λόγια που δεν ανήκουν στην κύρια αφήγηση].
10. Ο ήλιος είχε βασιλέψει, όταν έγινε το κακό, και το σκοτάδι απλωνόταν παντού.
[Βάζουμε κόμμα, γιατί η πρόταση «όταν έγινε το κακό» είναι δευτερεύουσα χρονική].
11. Δεν ήθελε να μιλά για την ατυχία του ούτε επέτρεπε σε κανέναν να του τη θυμίζει.
[Δε βάζουμε κόμμα, γιατί οι δύο κύριες προτάσεις συνδέονται παρατακτικά με το σύνδεσμο «ούτε»].
12. Τους άκουσε με προσοχή και, επειδή ήταν άνθρωπος των γρήγορων λύσεων, πήρε τη γενναία απόφαση.
[Βάζουμε κόμμα, γιατί η πρόταση «επειδή...λύσεων» είναι δευτερεύουσα αιτιολογική].
13. Στα βουνά έλιωναν τα χιόνια, και τα ποτάμια πλημμύριζαν τους κάμπους.
[Βάζουμε κόμμα, γιατί πριν το «και» υπάρχει μικρό σταμάτημα της φωνής και επειδή ενώνει νοήματα κατά διαφορετικό τρόπο].
14. Πολλές φορές σκέφτηκα αν ήταν σωστό αυτό που έκανα.
[Δε βάζουμε κόμμα, γιατί η πρόταση «αν...έκανα» είναι πλάγια ερωτηματική, αντικείμενο του ρήματος «σκέφτηκα»].
15. Αυτά έτσι τα βρήκαμε, και δεν μπορείς εσύ να μας τα αλλάξεις.
[Βάζουμε κόμμα, γιατί ενώνει δύο νοήματα κατά διαφορετικό τρόπο (αυτό συμβαίνει συνήθως όταν έχουμε αλλαγή υποκειμένου)].

Σελ. 168 Σχολικού Βιβλίου

5. Στις φράσεις που ακολουθούν να βάλεις τα κατάλληλα σημεία στίξης (όπου χρειάζεται να χρησιμοποιήσεις κεφαλαία γράμματα).

Απάντηση

1. Ο Διονύσιος Σολωμός, ο εθνικός μας ποιητής, είπε: «Το έθνος πρέπει να μάθει να θεωρεί εθνικό ό,τι είναι αληθινό».

2. Μια νύχτα είδα ένα όνειρο: ήμουν σκυμμένος πάνω σ' ένα σωρό χαρτιά κι έγγραφα, έγγραφα, έγγραφα.
3. Ο «Οιδίπους Τύραννος» είναι μια συγκλονιστική τραγωδία, που μας άφησε ο πέμπτος αιώνας π.Χ. Είναι η τραγωδία των τραγωδιών. «Κανόνα» την ονόμασε αυτή την τραγωδία ο Αριστοτέλης στην «Ποιητική» του.
4. Δεν πρέπει πολλοί και άσχετοι να ανακατεύονται χωρίς πρόγραμμα σε μία δουλειά· η δουλειά δεν προχωρεί. Θυμηθείτε και την παροιμία που λέει: «όπου λαλούν πολλά κοκόρια αργεί να ξημερώσει».
5. Ο πατέρας μου, μύρο το κύμα που τον ετύλιξε, δεν είχε σκοπό να με κάνει ναυτικό.
6. Ο πατέρας μου - σκεπτόταν πάντοτε ό,τι του έλεγες - αρνήθηκε να μου κάνει το κατήρι.
7. «Εσφαλα, ήμαρτον, Δεσπότη μου» απολογήθηκε τρέμοντας ο παπ' Αντριάς, χαμένος, εξουθενωμένος. «Ήμαρτον, δεν το ματακάνω· αγράμματος άνθρωπος είμαι· ξύλο απελέκτο είμαι· σχώρεσέ με, Δεσπότη μου, σχώρεσέ με, άρχοντά μου».
8. Κρίμα! Δεν το περίμενα από σένα.
9. – Ορίστε... Ποιος φώναξε πάλι;
10. Γνωρίζεις, ψυχή μου, αυτόν τον ήχο;
 Η καμπάνα σε ρωτάει για πού ξεκίνησες,
 η καμπάνα σε ρωτάει πώς λησμόνησες τον
 Κύριον Ημών.

Σελ. 168 Σχολικού Βιβλίου

6. Να βάλετε τα κατάλληλα σημεία στίξης εκεί όπου υπάρχουν αγκύλες.

Απάντηση

1. [«] Ο καθένας στο είδος του [»] λέει ένας λαϊκός λόγος [.] Είναι κοινός τόπος ότι οι παροιμιακές εκφράσεις αποκρυσταλλώνουν τη σοφία του λαού [.] Με τα σημερινά δεδομένα αυτή η γνωμική έκφραση θα ήταν σωστότερη [.] αν είχε διατυπωθεί έτσι [: «] Καθένας στο είδος του και για την ανθρωπότητα[».]
2. Η εργασία είναι ένας από τους τρεις συντελεστές της παραγωγής [(] γη [.] εργασία [.] κεφάλαιο [.)] και μάλιστα ο σημαντικότερος [.] γιατί χρησιμοποιεί τους δύο άλλους [.]

3. Ο πολιτισμός δεν ταυτίζεται με τα κονδύλια του αντίστοιχου υπουργείου ούτε με τις διακηρύξεις [-] είτε να πραγματοποιηθούν [-] των δημοτικών αρχόντων [.]
4. Είναι δύσκολο να σταθούμε απέναντι στους άλλους ψυχροί και ουδέτεροι παρατηρητές και κριτές [·] τους προσεγγίζουμε από τη δική μας οπτική γωνία [.]
5. [«] Κανένας αληθινά σπουδαίος άνθρωπος [»] λέγει ο Ρενάν [«] δεν πιστεύει κατά βάθος ότι είναι σπουδαίος [·] Από τη στιγμή που θα το πιστέψει [·] θα πάψει να είναι σπουδαίος [».]
6. Δεν είναι μόνο ο άνθρωπος που έχει δικαιώματα [·] δικαιώματα έχουν και άλλα [«] όντα [»] πολιτικά [(] οι Αρχές [)] ή νομικά [(] τα σωματεία π.χ. [)].

Σελ. 169 Σχολικού Βιβλίου

7. Στο κείμενο που ακολουθεί ο τυπογράφος δεν έβαλε κόμματα. Να τα βάλετε.

Απάντηση

Επιλέξτε ηλεκτρονικά τα αναγνώσματα των διακοπών σας

Πολλοί υποστηρίζουν ότι το βιβλίο αποτελεί έναν πιστό σύντροφο και καλή παρέα. Στις καλοκαιρινές διακοπές, που υπάρχει μεγαλύτερη ευχέρεια χρόνου, πραγματικά γίνεται αναπόσπαστο «αξεσουάρ» του εξοπλισμού μας. Πριν φύγετε με το πλοίο της γραμμής, κάντε μια βόλτα στο Διαδίκτυο και τις σελίδες κάποιων ελληνικών εκδοτικών οίκων και μετατρέψτε τη βαλίτσα σας σε κινητή βιβλιοθήκη.

Ξεκινώντας από γενικές πληροφορίες, μπορείτε να βρείτε πολλά στοιχεία για τις βιβλιοθήκες της χώρας μας που έχουν δημιουργήσει τη δική τους ιστοσελίδα στο Διαδίκτυο, καθώς και να μάθετε για τις νέες εκδόσεις όλων των ελληνικών εκδοτικών οίκων. Υπάρχει ακόμη και οτιδήποτε νεότερο συμβαίνει στο χώρο του βιβλίου, από εκδηλώσεις μέχρι και βραβεία. Μπορείτε να μάθετε ποιο κρατούν στα χέρια τους τα νύια των εκδοτικών οίκων και να γνωρίσετε τον περιοδικό τύπο που ασχολείται με το θέμα αυτό. Αν απευθυνθείτε στη σελίδα κάποιου βιβλιοπωλείου, εκτός από τις παραγγελίες που μπορείτε να κάνετε, έχετε τη δυνατότητα να αναζητήσετε τους τίτλους που σας ενδιαφέρουν με βάση τη θεματολογία τους και να διαβάσετε μια μικρή παρουσίασή τους.

Αν πάλι επιλέξετε να ανοίξετε τη σελίδα ενός συγκεκριμένου εκδοτικού οίκου και περιμένετε να δείτε μόνο τα βιβλία που κυκλοφορούν, τότε είστε μάλλον γελασμένοι. Οι εκδόσεις που υπάρχουν αυτήν τη στιγμή στην αγορά είναι μόνο η αρχή, αφού μπορείτε να ενημερωθείτε για κάθε νέο βιβλίο που θα βγει στις προθήκες των βιβλιοπωλείων, ακόμα και για αυτά που δεν έχουν πάρει την τελική τους μορφή. Με άλλα λόγια, μπορείτε να διαβάσετε πρώτοι αποσπάσματα βιβλίων που βρίσκονται ακόμα υπό έκδοση. Η αναζήτηση μπορεί να γίνει με βάση τη θεματολογία, ενώ τα στοιχεία που θα παρουσιαστούν στην οθόνη σας περιλαμβάνουν το εξώφυλλο, τις διαστάσεις, τον αριθμό των σελίδων και την τιμή, καθώς επίσης και την περίληψή του. Και για όσους ενδιαφέρονται να ξέρουν τις προτιμήσεις του ελληνικού αναγνωστικού κοινού, υπάρχουν λίστες με τους δημοφιλέστερους και εμπορικότερους τίτλους του μήνα.

Εκτός από βιβλία, μπορείτε να γνωρίσετε και τους ίδιους τους δημιουργούς τους από κάποια σύντομα βιογραφικά σημειώματα, αλλά και να επικοινωνήσετε μαζί τους με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Μια ακόμη σημαντική υπηρεσία που σας προσφέρουν οι σελίδες αυτές είναι οι παραγγελίες βιβλίων και CD-ROM που μπορείτε να κάνετε, ενώ, αν είστε τυχεροί, μπορείτε να επωφεληθείτε και από κάποιες προσφορές. Τέλος, βρίσκετε πληροφορίες για τους ίδιους τους εκδοτικούς οίκους καθώς και για τις δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις που διοργανώνουν.

(Από εφημερίδα)

Σελ. 170 Σχολικού Βιβλίου

8. Οι αναφορικές προτάσεις μπορεί να είναι:
- α) *προσθετικές*, που δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα στον όρο που προσδιορίζουν και *χωρίζονται με κόμμα*.
  - β) *προσδιοριστικές*, που είναι απαραίτητο συμπλήρωμα του όρου στον οποίο αναφέρονται και *δε χωρίζονται με κόμμα*.
- Στις περιόδους που ακολουθούν να χωρίσετε με κόμμα τις προσθετικές αναφορικές προτάσεις.

Απάντηση

1. Η τεχνική είναι από τη φύση της μια λυτρωτική δύναμη που έδωσε μύρια δώρα στον άνθρωπο.
2. Δε δικαιολογούνται οι φόβοι των απαισιόδοξων, που προβλέπουν δυσσώ-

νο το μέλλον της ανθρωπότητας. Αν ο άνθρωπος θελήσει να τιθασεύσει την τεχνική, η ίδια μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στο να παραμερίσει τις καταστροφές και τους κινδύνους που κλείνει μέσα της.

3. Η τυποποίηση της εργασίας, που απαιτεί τη συνεχή κατατριβή του ανθρώπου μ' ένα μόνο τμήμα του έργου, του στερεί τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας.
4. Η μαζική παραγωγή και οι εντατικές καλλιέργειες γέμισαν τον κόσμο με αγαθά, που φτάνουν σε κάθε τόπο και προσφέρονται σε κάθε άνθρωπο.
5. Οι γνώσεις και τα τεχνικά μέσα που κατέχει ο άνθρωπος σήμερα υπάρχει κίνδυνος να χρησιμοποιηθούν για την αυτοκαταστροφή του. Η ανάπτυξη της πολεμικής τεχνικής, που αμιλλάται την ανάπτυξη της ειρηνικής βιομηχανίας, καθώς προκαλεί την απερισκεπτη υπεροψία του ανθρώπου, μας δημιουργεί την αγωνία αν τελικά ο τεχνικός πολιτισμός θα αποτελέσει ευλογία ή κατάρα για το ανθρώπινο γένος.
6. Αυτό που αλλάζει δεν είναι η τεχνική, είναι ο άνθρωπος και η χρησιμοποίηση της τεχνικής που διαθέτει. Δεν είναι ο τροχός του κεραμίστα που μετράει, είναι το βάзо που θα βγει από την κίνησή του· δεν είναι ο ηλεκτρονικός αργαλειός αλλά η ποιότητα του υφάσματος.
7. Ο άνθρωπος άρχισε να κατασκευάζει πρώτα εργαλεία που προεκτείνουν τη δύναμή του, κατόπιν μηχανές που μετατρέπουν τη μια ενέργεια σε άλλη και τελικά μηχανές που σαν χέρια αυτόματα εκτελούν το έργο του τεχνίτη.
8. Αν ο τροχός του αμαξιού ήταν ένα «δώρημα τέλειο», γιατί ο τροχός, που κινεί τώρα τα πάντα, από το αυτοκίνητο ως το εργοστάσιο, δεν είναι επίσης ένας πολύτιμος αρωγός σε πολύ επίπονες προσπάθειες;

Η΄ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Παράγραφος είναι το τμήμα του γραπτού πεζού λόγου το οποίο αποτελείται συνήθως από περισσότερες της μίας περιόδους, έχει νοηματική αυτοτέλεια και αλληλουχία με το υπόλοιπο κείμενο.

- ✓ Τα γνωρίσματα της παραγράφου:
  - α) **εξωτερικά** η παράγραφος διακρίνεται από τον πρώτο στίχο, ο οποίος αρχίζει με την πρώτη λέξη πιο μέσα από τις πρώτες λέξεις των άλλων στίχων.
  - β) **εσωτερικά** σε κάθε παράγραφο αναπτύσσεται μια επιμέρους ιδέα σε σχέση με την κύρια ιδέα της.
- ✓ Τα δομικά στοιχεία της παραγράφου είναι:
  - α) **η θεματική περίοδος**: η πρώτη περίοδος της παραγράφου
  - β) **τα σχόλια**: οι περίοδοι που μεσολαβούν μεταξύ θεματικής περιόδου και κατακλείδας
  - γ) **η περίοδος κατακλείδα**: η τελευταία περίοδος της παραγράφου

Σελ. 172 Σχολικού Βιβλίου

1. Στις παρακάτω παραγράφους να σημειώσετε ποιος σκοπός ανταποκρίνεται στις λεπτομέρειές τους.
- A. Πράγματι, η τεχνολογία άλλαξε ριζικά τη ζωή μας. Σημαντικότερη όμως είναι η επίδρασή της στη μορφή και στο περιεχόμενο της εργασίας, εφόσον κάθε τεχνική εφεύρεση αποτελεί πάνω απ' όλα εργαλείο, μέσο δράσης. Με τη χρησιμοποίηση των μηχανών απαλλάχτηκε ο άνθρωπος από τη βανασοότητα της χειρωνακτικής εργασίας, ενώ παράλληλα αυξήθηκε η παραγωγική ικανότητά του. Με την εξέλιξη που σημειώνεται στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, απαλλάσσεται ο εργαζόμενος και από τον πνευματικό μόχθο. Η εργασία σήμερα αποδίδει το μεγαλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με τη μικρότερη δυνατή προσπάθεια, χάρη στην αυτοματοποίηση των μέσων παραγωγής και την καλύτερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας.
1. Η σημασία της αυτοματοποίησης
  2. Πώς επηρέασε η τεχνολογία το περιεχόμενο της εργασίας
  3. Η τεχνολογία και το περιβάλλον
  4. Η επίδραση της τεχνολογίας στην οικονομία
  5. Τρόποι για την καλύτερη οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας

Απάντηση

Σωστή είναι η επιλογή **2** (Πώς επηρέασε η τεχνολογία το περιεχόμενο της εργασίας).

B. Αυτόν τον κόσμο το γεμάτο εχθρικότητα και δυσπιστία κληροδοτεί η γενιά των μεγάλων στους νέους. Η νέα γενιά, που αρχίζει τη ζωή της με τη δίψα για μια ειρηνική και ευτυχισμένη ζωή και που εμφορείται από παναθρώπινα ιδανικά, δεν μπορεί να αποδεχτεί τα πράγματα όπως έχουν. Οι συνθήκες για την αλλαγή του κλίματος είναι ευνοϊκές: το άπλωμα της παιδείας σχεδόν σε όλους, οι απεριόριστες δυνατότητες επικοινωνίας (μέσα μαζικής ενημέρωσης, τουρισμός, κοινές αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις) υποβοηθούν τη γνωριμία των λαών και όταν γνωρίζει κανείς τον άλλο, καταλαβαίνει πως πιο πολλά είναι εκείνα που τους ενώνουν παρά εκείνα που τους χωρίζουν. Η γνώση της ιστορίας και του πολιτισμού των άλλων και προ-

παντός η άμεση επαφή με τη σύγχρονη κατάσταση και τις κατακτήσεις τους απομακρύνει εθνικούς εγωισμούς και προκαταλήψεις και συμβάλλει στον αλληλοσεβασμό και στην αλληλοεκτίμηση, που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για κάθε μορφή συνεργασίας.

1. Τα γνωρίσματα των νέων
2. Οι συνθήκες που επικρατούν σήμερα στην κοινωνία
3. Ποιες είναι οι συνθήκες που επιτρέπουν ν' αλλάξει το κλίμα στις σχέσεις ανάμεσα στους λαούς
4. Η σημασία της παιδείας
5. Ο ρόλος των προκαταλήψεων στις σχέσεις των λαών

Απάντηση

Σωστή είναι η επιλογή **3** (Ποιες είναι οι συνθήκες που επιτρέπουν ν' αλλάξει το κλίμα στις σχέσεις ανάμεσα στους λαούς).

Γ. Σε όσες κοινωνίες επικράτησε ο άκρατος ατομικισμός παρατηρήθηκε στασιμότητα, παρακμή, εκμετάλλευση, αποδυνάμωση του συνόλου, ηθική κατάπτωση. Ο ατομικισμός ως κοσμοθεωρία αποδίδει απόλυτη αξία στο απομονωμένο άτομο σε αντιπαράθεση με την κοινωνία. Στην καθημερινή ζωή εκφράζεται με συγκεκριμένη συμπεριφορά. Τέτοια άτομα επιδιώκουν με κάθε μέσο την ικανοποίηση του ατομικού συμφέροντος· δε διστάζουν να βλάψουν το σύνολο προκειμένου να επωφεληθούν οι ίδιοι. Η απληστία και η αρπακτικότητα τους δεν έχουν όρια. Ακόμη κι όταν τα πάντα γκρεμίζονται γύρω τους, προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τη γενική συμφορά και να αποκομίσουν κέρδη.

1. Τα ηθικά προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας
2. Η απληστία και η αρπακτικότητα
3. Η κατάσταση που επικρατεί σήμερα σε πολλές κοινωνίες
4. Οι συνέπειες από τον άκρατο ατομικισμό στην κοινωνία
5. Τα αίτια του ατομικισμού

Απάντηση

Σωστή είναι η επιλογή **4** (Οι συνέπειες από τον άκρατο ατομικισμό στην κοινωνία).

Δ. Είναι πράγματι πολύ λίγοι εκείνοι που νοιάζονται, και θεωρητικά και

έμπρακτα, για την τύχη της χώρας τους, για την ανάπτυξη της δημοκρατίας, για την προάσπιση των ελευθεριών των πολιτών, για την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου, γενικότερα για τη μοίρα της ανθρωπότητας και τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει, όπως είναι ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών, η εκμετάλλευση των αδυνάτων, η πείνα και η αθλιότητα, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η έξαρση της βίας. Έχει χαθεί ο καθένας στον εαυτό του και στα προβλήματά του και, έχοντας αναγάγει σε υπέρτατη επιδίωξη την αποφυγή κάθε ενόχλησης, δεν μπορεί να δει πού τον οδηγεί ο δρόμος που ακολουθεί και ούτε άλλωστε τον ενδιαφέρει. Η ανευθυνότητα δεν έχει προηγούμενο.

1. Η στάση των περισσότερων ανθρώπων σήμερα απέναντι στα γενικότερα προβλήματα
2. Τα αποτελέσματα της αδιαφορίας
3. Πώς συμπεριφέρονται οι νέοι
4. Τα προβλήματα των ανθρώπων της εποχής μας

Απάντηση

Σωστή είναι η επιλογή **1** (Η στάση των περισσότερων ανθρώπων σήμερα απέναντι στα γενικότερα προβλήματα).

Ε. Υποχρέωση όλων είναι η επαγρύπνηση και η συμμετοχή σε προσπάθειες για έξοδο από την αδράνεια και το τέλμα. Είναι αφέλεια να πιστεύει κανείς ότι μπορούμε να ζούμε ακίνδυνα, χωρίς να χρειαστεί να πληρώσουμε βαρύ τίμημα για την αδιαφορία μας· είναι ακόμη ασύγνωστη απερισκεψία, όταν τα σημάδια των επερχόμενων κακών πληθαίνουν, να κλείνουμε τα μάτια μας και να επαναπαυόμαστε με την ελπίδα πως μπορεί να συνεχιστεί η καλοπέρασή μας, γιατί κάποιος θα βρεθεί την ύστατη στιγμή να κάνει το θαύμα και να μας σώσει.

1. Οι συνέπειες από την αδιαφορία
2. Οι υποχρεώσεις του σωστού πολίτη
3. Η υποχρέωση όλων απέναντι στους επερχόμενους κινδύνους

Απάντηση

Σωστή είναι η επιλογή **3** (Η υποχρέωση όλων απέναντι στους επερχόμενους κινδύνους).

Σελ. 174 Σχολικού Βιβλίου

2. Στις παρακάτω παραγράφους: α) Να επισημάνετε το σκοπό τους. β) Να επισημάνετε ποια επιχειρήματα δεν ανταποκρίνονται στο σκοπό κάθε παραγράφου.

A. *Για να υπάρξει όμως ομόνοια, πρέπει αναμφίβολα να τηρηθούν ορισμένες προϋποθέσεις. Αρχικά η ομόνοια προϋποθέτει μετριασμό του άκρατου εγωισμού, ανεκτικότητα, ανιδιοτέλεια, πνεύμα αυτοθυσίας. Στις κοινωνίες απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση της ομόνοιας είναι η απονομή δικαιοσύνης, δηλαδή να συμμετέχει ο καθένας στους κόπους ανάλογα με τις δυνάμεις του, να κατανέμονται δίκαια τα αγαθά και να παρέχονται σε όλους ίσες ευκαιρίες για ανάπτυξη. Αλλά και η ταύτιση των συμφερόντων αποτελεί μεγάλη συνεκτική δύναμη σε μια κοινωνία. Χάρη στην ομόνοια έχουμε υπερνίκηση των δυσκολιών, συγκέντρωση των δυνάμεων για τον ίδιο σκοπό, επίτευξη μεγάλων έργων, αντιμετώπιση των κινδύνων και εθνική ενότητα. Γίνεται φανερό ότι χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις η ομόνοια δεν είναι απλώς δύσκολο να επιτευχθεί είναι ακατόρθωτο.*

Απάντηση

- α) Σκοπός της παραγράφου:

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται, για να υπάρχει ομόνοια.

- β) Επιχειρήματα που δεν ανταποκρίνονται στο σκοπό της παραγράφου:

«Χάρη στην ομόνοια έχουμε υπερνίκηση των δυσκολιών, συγκέντρωση των δυνάμεων για τον ίδιο σκοπό, επίτευξη μεγάλων έργων, αντιμετώπιση των κινδύνων και εθνική ενότητα» (αποτελέσματα της ομόνοιας - όχι προϋποθέσεις).

B. *Το καλύτερο απόκτημα απ' όλα στη ζωή ενός ανθρώπου είναι ένας φίλος ειλικρινής. Όταν σε μια κρίσιμη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό, έχουμε ανάγκη από έναν καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα τα προβλήματά μας. Και αναμφίβολα για τη δημιουργία αυτών των προβλημάτων τη βασική ευθύνη έχουν η ένταση και το άγχος που καταδυναστεύουν τη ζωή μας. Ο απάνθρωπος τρόπος ζωής στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις οξύνει την κατάσταση και απαιτεί άμεσες λύσεις. Όταν λοιπόν βρισκόμαστε σε δύσκολες στιγμές, χρειαζόμαστε κάποιον να*

μας ενθαρρύνει ή να μας αποτρέψει. Κι αυτός δεν μπορεί να είναι άλλος από το φίλο. Θα είναι ο παραστάτης που θα μας βοηθήσει να μην κάνουμε σφάλματα, ο οδηγός στο σωστό δρόμο, ο συνεργός στα καλά έργα. Με την καλόπιστη κριτική θα επισημάνει τις αρετές αλλά και τις αδυναμίες μας και θα ασκήσει έλεγχο, αν σφάλουμε.

Απάντηση

α) Σκοπός της παραγράφου:

Το σημαντικότερο στη ζωή ενός ανθρώπου είναι ένας ειλικρινής φίλος.

β) Επιχειρήματα που δεν ανταποκρίνονται στο σκοπό της παραγράφου:

«Και αναμφίβολα για τη δημιουργία αυτών των προβλημάτων τη βασική ευθύνη έχουν η ένταση και το άγχος που καταδυναστεύουν τη ζωή μας. Ο απάνθρωπος τρόπος ζωής στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις οξύνει την κατάσταση και απαιτεί άμεσες λύσεις» (οι αιτίες κάποιων προβλημάτων του σύγχρονου ανθρώπου).

Γ. Πέρα από αυτά υπάρχουν και αιτίες έξω από εμάς που διαμορφώνουν ή επιδεινώνουν αυτή τη συμπεριφορά, την αδιαφορία δηλαδή για την τεκμηρίωση της αλήθειας και την αβασάνιστη συναγωγή συμπερασμάτων. Αναφερόμαστε κυρίως στον τρόπο διαπαιδαγώγησής μας. Οι συνθήκες της οικογενειακής ζωής συχνά δεν αφήνουν περιθώρια για συζήτηση, για έκφραση αντιρρήσεων, δε δίνουν καμία αφορμή για πρωτοβουλία, για προσωπική έρευνα. Όλα προσφέρονται έτοιμα. Η εκπαίδευση πάλι σε όλες τις βαθμίδες της αποθαρρύνει την προσωπική έρευνα, προσφέρει έτοιμη γνώση, δεν κεντρίζει την αυτενέργεια, την απορία, την αμφιβολία. Η σωστή εκπαίδευση, αντίθετα, κοινωνικοποιεί το άτομο και το βοηθάει να ενταχθεί ομαλά στο κοινωνικό περιβάλλον. Ο προσωπικός εγωισμός, η πνευματική οκνηρία, η προκατάληψη και το ατομικό συμφέρον ορθώνουν αζεπέραστα εμπόδια. Τέλος, το κακό έρχεται να το συμπληρώσει ο επηρεασμός που ασκείται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με τις τρομακτικές δυνατότητες που έχουν αποκτήσει στην εποχή μας. Βομβαρδιζόμαστε καθημερινά με μηνύματα, μας παρέχεται πληροφόρηση για το καθετί και εμείς τα «καταναλώνουμε» όλα χωρίς να μπορούμε να προβάλλουμε και την παραμικρή αντίσταση.

Απάντηση

α) Σκοπός της παραγράφου:

Οι εξωτερικές αιτίες που διαμορφώνουν ή επιδεινώνουν την αδιαφορία των ανθρώπων για την τεκμηρίωση της αλήθειας και την αβασάνιστη συναγωγή συμπερασμάτων.

β) Επιχειρήματα που δεν ανταποκρίνονται στο σκοπό της παραγράφου:

«Ο προσωπικός εγωισμός, η πνευματική οκνηρία, η προκατάληψη και το ατομικό συμφέρον ορθώνουν αξεπέραστα εμπόδια» (αιτίες του προβλήματος που βρίσκονται μέσα μας - όχι εξωτερικές).

Σελ. 175 Σχολικού Βιβλίου

3. Να αναπτύξετε κάθε παράγραφο με βάση το σκοπό και τις σχετικές λεπτομέρειες που σας δίνονται.

A. Σκοπός: Τα κριτήρια που έχουν πολλοί για την επιλογή επαγγέλματος

Λεπτομέρειες: **1. κοινωνικό γόητρο**

2. οικονομικές απολαβές

3. πίστη πως θα αποκτήσουν υπόσταση και κύρος από το επάγγελμα.

Απάντηση

A. Η σύγχρονη τάση της εποχής να προβάλλεται η επιφάνεια και όχι η ουσία των πραγμάτων επηρεάζει πολλούς νέους ανθρώπους και διαμορφώνει τα κριτήρια με τα οποία επιλέγουν το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν. Το κοινωνικό γόητρο και οι υψηλές οικονομικές απολαβές είναι συχνά τα σημαντικότερα κριτήρια για την επιλογή επαγγέλματος. Άλλες παράμετροι, όπως οι κλίσεις και οι ικανότητες, οι προοπτικές που ανοίγονται, οι ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας και η επίδραση που μπορεί να έχει το επάγγελμα στη ζωή ενός ανθρώπου, δε λαμβάνονται υπόψη ή θυσιάζονται στο βωμό του εύκολου πλουτισμού και της πρόσκαιρης φήμης. Επαγγέλματα που περιβάλλονται από αίγλη δημιουργούν στους νέους την πίστη πως θα αποκτήσουν κύρος μέσα από αυτά, χωρίς να γίνεται αντιληπτό ότι δεν είναι το είδος του επαγγέλματος που δίνει αξία σε έναν άνθρωπο αλλά το αντίστροφο.

Β. Σκοπός: Ποια κριτήρια πρέπει να πάρει υπόψη του ο νέος για την επιλογή επαγγέλματος

- Λεπτομέρειες:**
1. κλίσεις, ιδιαίτερες ικανότητες
  2. προσωπική ικανοποίηση, χαρά από τη δημιουργική εργασία
  3. συνεισφορά στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου

Απάντηση

Β. Η επιλογή επαγγέλματος δεν είναι πάντα μια εύκολη υπόθεση. Πριν καταλήξει ένας νέος στη σημαντική αυτή απόφαση, χρειάζεται να λάβει υπόψη ορισμένα κριτήρια. Συχνά οι ιδιαίτερες ικανότητες και οι κλίσεις που έχουμε μας οδηγούν σε έναν επαγγελματικό χώρο ή σε ένα συγκεκριμένο επάγγελμα. Όσοι κατορθώνουν να αξιοποιήσουν τα ταλέντα τους στην εργασία τους συναντούν λιγότερες δυσκολίες στην άσκηση του επαγγέλματος, γίνονται δημιουργικοί και προοδεύουν. Η προσωπική ικανοποίηση και η χαρά που προκύπτει από τη δημιουργική εργασία πρέπει επίσης να αποτελούν κριτήρια για την επιλογή επαγγέλματος. Μια άλλη σημαντική παράμετρος του θέματος είναι η συνεισφορά του ατόμου στην πρόοδο του κοινωνικού συνόλου. Είναι προφανές, ότι όταν το άτομο ευημερεί προοδεύει η κοινωνία και αντίστροφα, αφού άτομα και κοινωνικό σύνολο αποτελούν μια αδιάσπαστη ενότητα.

Γ. Σκοπός: Ποια πρέπει να είναι η στάση του πολίτη απέναντι στα μέσα μαζικής ενημέρωσης

- Λεπτομέρειες:**
1. επιφυλακτικότητα, κριτική στάση
  2. να διαπιστώνει αν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ή όχι τα δημοσιεύματα του Τύπου ή ό,τι προβάλλει η τηλεόραση
  3. να τα υποβάλλει σε προσεκτική βάσανο
  4. να διασταυρώνει ό,τι διαβάζει, ακούει ή βλέπει και να εξετάζει τα κίνητρα

Απάντηση

Γ. Τα τελευταία χρόνια βιώνουμε την κυριαρχία των μέσων μαζικής ενημέρωσης, κυρίως των ηλεκτρονικών, σε παγκόσμια κλίμακα. Τα ΜΜΕ, των οποίων αρχικά ο ρόλος ήταν να ελέγχουν την εξουσία, έχουν αποκτήσει τεράστια δύναμη και επιρροή στις μάζες, ώστε είναι πλέον εύκολο να κα-

τευθύνουν τον πολίτη καθορίζοντας τις επιθυμίες, τις επιλογές και τον τρόπο ζωής του. Για να αποφευχθεί η χειραγώγησή μας από τα ΜΜΕ, χρειάζεται να είμαστε επιφυλακτικοί και να τηρούμε κριτική στάση προς τις πληροφορίες που δεχόμαστε και προς τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα τις διαχειρίζονται. Πρέπει να υποβάλλουμε σε προσεκτική βάσανο και να διασταυρώνουμε ό,τι διαβάζουμε, ακούμε ή βλέπουμε, διαπιστώνοντας αν ανταποκρίνεται ή όχι στην πραγματικότητα και εξετάζοντας τα κίνητρα προβολής κάθε πληροφορίας.

Δ. Σκοπός: Οι κίνδυνοι από την άμιλλα

Λεπτομέρειες: 1. ματαιοδοξία, απληστία

2. μετατροπή της σε αθέμιτο ανταγωνισμό

3. φθόνος

4. αντικοινωνική συμπεριφορά - ατομικισμός

Απάντηση

Δ. Η άμιλλα, παρά το γεγονός ότι αποτελεί παράγοντα βελτίωσης και εξέλιξης προσωπικής και σε κοινωνικό επίπεδο, κρύβει συχνά κινδύνους. Η ανθρώπινη ματαιοδοξία και η απληστία είναι δυνατό να μετατρέψουν τον υγιή συναγωνισμό σε αθέμιτο ανταγωνισμό. Η υπέρμετρη φιλοδοξία να αναδειχτεί κανείς σε ένα χώρο μπορεί να δημιουργήσει αισθήματα φθόνου για όσους διακρίνονται ή υπερισχύουν, με καταστρεπτικά για τον ψυχισμό και την κοινωνικότητά του αποτελέσματα. Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις ανθρώπων, οι οποίοι προσπαθώντας να ικανοποιήσουν το πάθος τους για νίκη - με κάθε έννοια - ανέπτυξαν υπέρμετρο εγωισμό και αντικοινωνική συμπεριφορά, στοιχεία που δε βοήθησαν στην ικανοποίηση των στόχων τους. Όταν ο άνθρωπος ολισθαίνει προς τον ατομικισμό, γίνεται δύσκολη η συνεργασία των μελών του συνόλου και αναστέλλεται η ανάπτυξη και η πρόοδος.

Σελ. 176 Σχολικού Βιβλίου

4. Να βρείτε τα δομικά στοιχεία των παρακάτω παραγράφων:

Α. Η θεραπευτική λοιπόν κλωνοποίηση ως γεγονός δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται μετά βδελυγμίας. Ωστόσο θα πρέπει να γίνει, όταν θα είναι ώριμη η κατάσταση. Δηλαδή θα πρέπει πρώτα να υπάρξει πρόοδος στην αποκάλυψη των μηχανισμών ρύθμισης και

έκφρασης των γονιδίων και ταυτόχρονα να μορφοποιηθεί το κατάλληλο βιοηθικό, δεοντολογικό και νομικό πλαίσιο, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η πιθανότητα διολίσθησης από τη θεραπευτική στην αναπαραγωγική κλωνοποίηση. Και στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας οι ισχυροί του πλανήτη θα πρέπει να ευαισθητοποιηθούν και στην παγκοσμιοποίηση της πειραματικής δεοντολογίας όσον αφορά το χειρισμό των γονιδίων.

Στ. Ν. Αλαχιώτης

Απάντηση

- A. Θεματική περίοδος: «Η θεραπευτική...μετά βδελυγμίας»
 Λεπτομέρειες/ σχόλια: «Ωστόσο θα πρέπει...των γονιδίων»
 Περίοδος κατακλείδα: Δεν υπάρχει
- B. *Τον παιδευτικό ρόλο της οικογένειας συνεχίζει το σχολείο, το οποίο στοχεύει όχι μόνο στην ηθικοπνευματική καλλιέργεια αλλά και στην επαγγελματική κατάρτιση του μαθητή. Οι εκπαιδευτικοί προσφέρουν ένα πλήθος γνώσεων στο μαθητικό κοινό, ενημερώνοντάς το και οξύνοντας την κρίση του. Η ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος εξασφαλίζει τη διάπλαση έντιμων πολιτών με ηθικούς στόχους και ιδανικά. Η δημοκρατικότητα στο χώρο της διδασκαλίας εθίζει το νέο στο πνεύμα του αλληλοσεβασμού, της ελεύθερης σκέψης και έκφρασης και της ανάληψης των υποχρεώσεων με ταυτόχρονη συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων. Άλλωστε, το σχολείο αποτελεί μια μικρή κοινωνία, όπου το άτομο μαθαίνει να πειθαρχεί, να συνεργάζεται και να διεκδικεί και προετοιμάζεται για την ομαλή ένταξή του στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ο εκπαιδευόμενος λοιπόν εμπλουτίζει τις γνώσεις του, ηθικοποιείται και κοινωνικοποιείται μέσα στο θεσμοθετημένο φορέα της παιδείας.*

A. Τότσικας

Απάντηση

- B. Θεματική περίοδος: «Τον παιδευτικό ρόλο...του μαθητή»
 Λεπτομέρειες/ σχόλια: «Οι εκπαιδευτικοί...κοινωνικό σύνολο»
 Περίοδος κατακλείδα: «Ο εκπαιδευόμενος λοιπον...της παιδείας»
- Γ. *Η δημοκρατία δεν είναι πανάκεια. Δεν μπορεί να οργανώσει τα*

πάντα· δεν έχει η ίδια επίγνωση των ορίων της. Όσο ιερόσυλη κι αν είναι μια τέτοια διαπίστωση, πρέπει να διατυπωθεί και να αντιμετωπιστεί. Όπως εφαρμόζεται σήμερα η δημοκρατία, δεν είναι κατάλληλη για τα καθήκοντα που επιβάλλονται στην ανθρωπότητα. Η πολυπλοκότητα και η τεχνική φύση πολλών από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε δεν επιτρέπει στους εκλεγμένους αντιπροσώπους του λαού να λαμβάνουν τις ορθές αποφάσεις στον κατάλληλο χρόνο. Ελάχιστοι πολιτικοί έχουν επαρκή επίγνωση της παγκόσμιας φύσης των προβλημάτων καθώς και των αμοιβαίων επιδράσεών τους. Η συζήτηση για τα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα γίνεται στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση παρά στο Κοινοβούλιο. Η πολιτική δραστηριότητα εστιάζεται στο χρονικό ορίζοντα των εκλογών, ενώ ο κομματικός ανταγωνισμός και η αντιπαλότητα εξασθενίζουν τη δημοκρατία, που υποτίθεται ότι υπηρετούν.

(από εφημερίδα)

Απάντηση

- Γ. Θεματική περίοδος: «Η δημοκρατία δεν είναι πανάκεια»
 Λεπτομέρειες/ σχόλια: «Δεν μπορεί...υποτίθεται ότι υπηρετούν»
 Περίοδος κατακλείδα: Δεν υπάρχει

Σελ. 177 Σχολικού Βιβλίου

5. Οι παράγραφοι που ακολουθούν δεν έχουν θεματική περίοδο. Να βάλετε εσείς μία, αφού μελετήσετε καλά τα σχόλια.

Απάντηση

- A. Έχει περάσει ο καιρός που άνθρωποι ανίκανοι και ανάξιοι απαιτούσαν το σεβασμό λόγω της θέσης ή του αξιώματος που κατείχαν. Όλο και περισσότερο, από δω κι εμπρός, ο διδάσκων θα κρίνεται, ο ηγέτης θα ελέγχεται, ο γονιός θα πρέπει να δείχνεται άξιος της αποστολής του. Η αντίληψη πως έτσι και κατόρθωσες να «φτάσεις» δεν έχεις πια για τίποτα να νοιαστείς, ανήκει στην ιστορία. Ανατέλλει μια εποχή όπου ο κάθε ενδιαφερόμενος θα ξέρει πως το δύσκολο δεν είναι ν' ανέβεις, αλλά να σταθείς. Πως η πολιτεία σου και μόνη θα σε στηρίζει, όχι ο τίτλος.
- B. Οι τάσεις και τα ενδιαφέροντα ενός παιδιού διαμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό μέσα στην οικογένεια. Για παράδειγμα, το παιδί που οι

γονείς του περιτριγυρίζονται από βιβλία και αγαπούν το διάβασμα ή κά-
νουν οι ίδιοι εργασίες με τα χέρια τους και αυτό τους ενθουσιάζει, το πι-
θανότερο είναι να μάθει να χαίρεται με τις ίδιες εργασίες. Συγκρίνετε αυ-
τό το παιδί με εκείνο του οποίου οι γονείς πιστεύουν ότι το παιδί τους πρέ-
πει να διαβάζει ή πρέπει να κάνει εργασίες με τα χέρια του, αλλά οι ίδιοι
δεν κάνουν τίποτε από αυτά. Σ' αυτήν την περίπτωση το παιδί μάλλον δε
θα ενθουσιάζεται κάνοντας αυτές τις εργασίες. Ένα παράδειγμα μπορεί να
είναι γονείς που πιέζουν το παιδί τους να μάθει μουσική, γιατί μπορεί να
τον χρειαστεί και όχι γιατί αρέσει σε όλη την οικογένεια.

Σελ. 177 Σχολικού Βιβλίου

6. Να γράψεις δύο σύντομα κείμενα σχετικά με τις πενήμερες εκδρο-
μές των μαθητών της Γ΄ τάξης. Στο πρώτο να καταγράψεις τις από-
ψεις κάποιου ο οποίος διαφωνεί με αυτές και στο δεύτερο τις από-
ψεις ενός θερμού υποστηρικτή των πενήμερων εκδρομών.
Από τις λέξεις που σου δίνονται να χρησιμοποιήσεις τις πιο κατάλ-
ληλες για κάθε κείμενο.

κουλιγκανισμός	αναμνήσεις
καταναλωτισμός	φιλία
υπερβολές	δεσμοί
συγκρούσεις	όνειρο
εξαχρείωση	ξεγνοιασιά
ξεφάντωμα	διασκέδαση
κραιπάλη	γνωριμίες
	ξενάγηση
	γνώσεις
	εμπειρίες

Απάντηση

- Πρέπει όλοι να σκεφτούμε σοβαρά τους λόγους ύπαρξης των πενήμε-
ρων εκδρομών της Γ΄ λυκείου με βάση τα σημερινά δεδομένα. Έχω τη γνώ-
μη πως οι εκδρομές αυτές έχουν χάσει το σκοπό στον οποίο ανταποκρίνο-
νταν παλαιότερα και το νόημά τους, καθώς, αντί να αποτελούν αδιάσπαστο
τμήμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, έχουν αυτονομηθεί, ενώ παρατηρού-
νται σε αυτές φαινόμενα που πολύ απέχουν από την έννοια του σχολείου.

Αρχικά, οι πενθήμερες εκδρομές ήταν για τους μαθητές μια ευκαιρία να γνωρίσουν την ιστορία και τον πολιτισμό ενός τόπου και παράλληλα έδιναν τη δυνατότητα πολύπλευρης ψυχαγωγίας και σύναψης φιλικών δεσμών με τους συμμαθητές τους. Τα τελευταία χρόνια όμως τίποτα από αυτά δε συμβαίνει. Αντίθετα, εκφράζονται παράπονα για τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται πολλοί από τους μαθητές που παίρνουν μέρος στις εκδρομές αυτές, καθώς επιδίδονται σε κάθε είδους **υπερβολές και κραιπάλη**. Συχνά δε, σημειώνονται **συγκρούσεις** μεταξύ μαθητών από διαφορετικά σχολεία, με αποτέλεσμα κάποιοι να ταυτίζουν αυτά τα φαινόμενα με το **κουλιγκανισμό** των γηπέδων.

- Οι πενθήμερες εκδρομές της Γ΄ λυκείου είναι ένα από τα ομορφότερα κομμάτια της σχολικής ζωής, καθώς οι αναμνήσεις τους θα συνοδεύουν ευχάριστα για πολλά χρόνια αργότερα τους μαθητές. Για τους περισσότερους νέους είναι η πρώτη **εμπειρία** διακοπών εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος και ένα σημαντικό βήμα για την περαιτέρω κοινωνικοποίησή τους. Το γεγονός αυτό έχει μεγάλη αξία, αφού οι σχολικές εκδρομές είναι μια ευκαιρία για νέες **γνωριμίες**, για σύναψη στενότερων **δεσμών** και φιλίας, για απόκτηση νέων **εμπειριών**. Παράλληλα, μέσα από το ταξίδι και την **ξενάγηση** οι μαθητές πλουτίζουν τις **γνώσεις** τους για τον τόπο στον οποίο βρίσκονται και για μια εβδομάδα χαλαρώνουν διασκεδάζοντας, λίγο πριν από το μεγάλο άγχος των εισαγωγικών εξετάσεων.

Σελ. 178 Σχολικού Βιβλίου

7. Να βρείτε σε ποια επιχειρήματα υπάρχει λογική σχέση αιτίας-αποτελέσματος και σε ποια όχι.
- α. Το κοινωνικό σύνολο έχει ανάγκη από ευταξία, γιατί χάρη σ' αυτήν:
1. εξασφαλίζεται η ομαλή λειτουργία του
  2. συντονίζονται οι δραστηριότητες όλων
  3. τα άτομα κατευθύνονται με επιτυχία προς τους στόχους που έχει θέσει η οργανωμένη κοινωνία
  4. αποφεύγεται η ηθική κατάπτωση
  5. περιορίζονται και χαλιναγωγούνται πάθη και αδυναμίες

Απάντηση

Λογική σχέση αιτίας-αποτελέσματος υπάρχει σε όλα τα επιχειρήματα και κυρίως στα 1,2,3.

- β. Το καθήκον και η προσήλωση σ' αυτό:
1. περιορίζει αλλά και διευρύνει την ύπαρξή μας
  2. μας κάνει περισσότερο ρεαλιστές
  3. πλουτίζει τις γνώσεις και τις εμπειρίες μας
  4. θέτει περιορισμούς στις φυσικές ορμές, στον εγωισμό και στην απληστία μας
  5. δίνει στη ζωή μας ανώτερο περιεχόμενο και υψηλό νόημα
  6. μας προφυλάσσει από επιζήμιες συνέπειες

Απάντηση

Λογική σχέση αιτίας-αποτελέσματος υπάρχει στα επιχειρήματα 1,4,5,6

- γ. Τα ιδανικά, τα υψηλά ιδεώδη, έχουν μεγάλη σημασία, γιατί:
1. ωθούν σε δημιουργική δράση
  2. η ζωή με αυτά αποκτά περιεχόμενο
  3. χάρη σ' αυτά οι λαοί επιβιώνουν και οδηγούνται σε ανώτερα επίπεδα πολιτισμού
  4. εξυπηρετούν τις προσωπικές επιδιώξεις
  5. συμβάλλουν στην αξιοποίηση των ικανοτήτων του ατόμου

Απάντηση

Λογική σχέση αιτίας-αποτελέσματος υπάρχει στα επιχειρήματα 1,2,3,5

- δ. Με την προνοητικότητα ο άνθρωπος:
1. αποφεύγει σφάλματα και δε φτάνει στη δυσάρεστη θέση να μετανοήσει
  2. δεν εκθέτει τον εαυτό του σε κινδύνους
  3. εξευγενίζει το χαρακτήρα του
  4. προβλέπει τις πιθανές δυσκολίες και αποκτά έγκαιρα τα απαραίτητα εφόδια
  5. γίνεται περισσότερο ηθικός

Απάντηση

Λογική σχέση αιτίας-αποτελέσματος υπάρχει στα επιχειρήματα 1,2,4

- ε. Με το διάλογο:
1. γίνεται ανταλλαγή γνώμων και επισημαίνονται οι δυσχέρειες στη λύση κάποιου προβλήματος

2. ανυψώνεται το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων
3. αναγκάζομαστε να ελέγχουμε διαρκώς τις διάφορες απόψεις και φτάνουμε στη ζητούμενη λύση
4. ευνοούνται η προπαγάνδα, η παραπλάνηση και η εξαπάτηση

Απάντηση

Λογική σχέση αιτίας-αποτελέσματος υπάρχει στα επιχειρήματα 1 και 3.

στ. Όταν το άτομο βρίσκει τη δύναμη να αυτοπεριοριστεί τότε:

1. ζει την πιο υψηλή και την πιο δυνατή τελείωσή του
2. αναπτύσσει ορισμένες ηθικές ιδιότητες, την ειλικρίνεια, την τιμότητα, τη μετριοπάθεια, την ανεκτικότητα, την ανθρωπιά
3. μαθαίνει ν' αγαπά τη φύση και να εκτιμά την προσφορά της
4. αγαπά το διάλογο και αποφεύγει τη βία
5. διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες και πλουτίζει τις εμπειρίες του

Απάντηση

Λογική σχέση αιτίας-αποτελέσματος υπάρχει στα επιχειρήματα 2,4

Σελ. 180 Σχολικού Βιβλίου

8. Να επισημάνετε τις συνδετικές λέξεις ή φράσεις των περιόδων του παρακάτω κειμένου.

Απάντηση

- 1η παράγραφος: «Αυτό τουλάχιστον», «Όμως», «έξω και πέρα από τις δύο αυτές παραμέτρους», «Και τούτο γιατί», «Κι αφού».
- 2η παράγραφος: «εξάλλου», «Βέβαια», «όμως», «Υπάρχουν και άλλα προβλήματα».
- 3η παράγραφος: «Προσεγγίζοντας, λοιπόν, μ' αυτόν τον τρόπο το ζήτημα», «Βέβαια», «δεν εξαρτάται μόνο από...αλλά και από...», «Εν άλλους λόγους», «σε τελευταία ανάλυση».
- 4η παράγραφος: «που αναφέρθηκε πριν», «δεν αφορά...μόνο...αλλά έχει και...», «Και τούτο γιατί», «Γιατί».
- 5η παράγραφος: «Όμως»
- 6η παράγραφος: «σε σχέση με τον παραπάνω τριπλό προβληματισμό», «μάλιστα», «Άλλωστε», «αυτό ακριβώς σημαίνει», «επίσης», «δηλαδή», «επίσης», «Και για να γίνει αυτό πιο σαφές».

7η παράγραφος: «Πέρα όμως απ' αυτά», «δηλαδή», «Άλλωστε», «αυτό ακριβώς σημαίνει», «Όμως», «όπως αναφέρθηκε και πριν», «πάντως».

Σελ. 182 Σχολικού Βιβλίου

9. Να εξηγήσετε πώς συνδέονται οι παράγραφοι μεταξύ τους και πώς συνδέονται οι περίοδοι λόγου στη δεύτερη παράγραφο.

Απάντηση

- Η παράγραφος 2 συνδέεται με την παράγραφο 1 με τη φράση «σ' αυτόν τον τύπο αναπτύξεως» που αναφέρεται σε όσα ειπώθηκαν στην πρώτη παράγραφο.
 Η παράγραφος 3 συνδέεται με την παράγραφο 2 με τη λέξη «ασφαλώς».
 Η παράγραφος 4 συνδέεται με τα προηγούμενα με τη φράση «γι' αυτήν την αλόγιστη στάση».
 Η παράγραφος 5 συνδέεται με την παράγραφο 4 με τη φράση «η αναστροφή αυτή».
 Η παράγραφος 6 συνδέεται με την παράγραφο 5 με τη φράση «Και εδώ».
- Οι περίοδοι λόγου στη δεύτερη παράγραφο συνδέονται μεταξύ τους:
  - με τη φράση «Κάποιες από τις αντιλήψεις αυτές»
  - με την αντωνυμία «Άλλες»
  - με τις λέξεις «Άλλες, τέλος»

Σελ. 183 Σχολικού Βιβλίου

10. Αναπτύξτε με την πιο κατάλληλη, κατά την άποψή σας, μέθοδο τις εξής θεματικές περιόδους.

Απάντηση

1. Η υπερβολική παρακολούθηση της τηλεόρασης κάνει τους ανθρώπους εξαρτημένους. Όπως τα ναρκωτικά, το αλκοόλ και το τσιγάρο δημιουργούν εθισμό στο χρήστη, έτσι και η τηλεόραση μπορεί να γίνει επικίνδυνη συνήθεια, καθώς διαθέτει ένα ισχυρό μέσο παγίδευσης του τηλεθεατή: την εικόνα. Η υπέρμετρη τηλεθέαση αμβλύνει τις αντιστάσεις των ανθρώπων, τους καθιστά παθητικούς δέκτες των μηνυμάτων που εκπέμπει και τελικά δημιουργεί εξάρτηση. Αν σκεφτούμε πόσο συχνά παρακολουθούμε προγράμμα-

τα που δε μας αρέσουν, μόνο επειδή δεν μπορούμε να κλείσουμε την τηλεόραση ή πόσο δύσκολα θα αποχωριζόμασταν την τηλεόραση (σύνδρομο στέρησης), μπορούμε να κατανοήσουμε το βαθμό εθισμού και εξάρτησής μας.

(Μέθοδος ανάπτυξης: με αναλογία)

2. *Είναι αλήθεια ότι πολλές από τις ανάγκες του ανθρώπου δεν είναι πραγματικές, αλλά δημιουργούνται από τη διαφήμιση.* Η τέχνη της επικοινωνίας με τον καταναλωτή για την προώθηση προϊόντων έχει αναπτυχθεί τόσο πολύ, ώστε μπορεί πλέον να δημιουργεί επίπλαστες αλλά ισχυρές ανάγκες. Καθημερινά δεχόμαστε καταιγισμό ελκυστικών μηνυμάτων τα οποία μας καλούν να αγοράσουμε νέα προϊόντα που παρουσιάζονται απαραίτητα για την εικόνα, την υγεία και τη γραμμή μας, τελικά για την ευτυχία μας. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των κινητών τηλεφώνων, τα οποία αρχικά δημιουργήθηκαν για να καλύψουν μια ανάγκη επικοινωνίας. Σήμερα, υπακούοντας στις σειρήνες της διαφήμισης αλλάζουμε συσκευή ανα μερικούς μήνες ή σε ένα - δύο χρόνια, καθώς θεωρούμε πλέον ότι μας είναι απαραίτητες οι διαρκώς αυξανόμενες δυνατότητες των νέων συσκευών, ενώ στην ουσία γινόμαστε δέσμιοι της καταναλωτικής πολιτικής των μεγάλων εταιρειών.

(Μέθοδος ανάπτυξης: με παραδείγματα και αιτιολόγηση)

3. *Οι σημερινοί νέοι, σε αντίθεση με την προηγούμενη γενιά, δεν είναι πια επιρρεπείς σε οποιαδήποτε μορφή στενοκέφαλου εθνικισμού.* Παλαιότερα, που η τεχνολογία ήταν λιγότερο αναπτυγμένη και οι λαοί ήταν αποκομμένοι ο ένας από τον άλλο, οι προκαταλήψεις μπορούσαν να διαδοθούν πιο εύκολα. Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και η έλλειψη γνώσης σχετικά με τις φυλές και τα έθνη δημιουργούσαν πρόσφορο έδαφος για τη χειραγώγηση των συνειδήσεων και την καλλιέργεια φόβου και μίσους για άλλους λαούς. Σήμερα όμως, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η πλειοψηφία των ανθρώπων, και κυρίως οι νέοι, έχουν συνειδητοποιήσει τη σπουδαιότητα του πλουραλισμού και των δημιουργικών ανταλλαγών σε μια κοινωνία. Είναι ανεκτικοί στη διαφορετικότητα και γνωρίζουν καλά ότι δεν υπάρχουν λαοί ανώτεροι ή καλύτεροι από άλλους, καθώς και ότι το πολιτισμικό επίπεδο κάθε λαού είναι προϊόν των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών που επικρατούν σε ένα συγκεκριμένο τόπο μία συγκεκριμένη ιστορική στιγμή.

(μέθοδος ανάπτυξης: με σύγκριση και αντίθεση)

4. *Ενώ κάποτε η οικογένεια ήταν αυτή που έδινε την «ταυτότητα» στο παιδί, σήμερα η συμβολική μορφή του «πατέρα-εξουσία» έχει ανεπανόρθωτα ξεθωριάσει.* Παλαιότερα, καθώς οι σχέσεις στηρίζονταν στο φόβο και την πειθαρχία, ο θεσμός της οικογένειας ήταν ισχυρός έχοντας πυρήνα την πατρική φιγούρα. Σπάνια τολμούσε κανείς να αμφισβητήσει την εξουσία του πατέρα ή να έρθει σε ανοιχτή σύγκρουση μαζί του. Σήμερα όμως η κατάσταση έχει άρδην αλλάξει. Το πατριαρχικό μοντέλο οικογένειας έχει παρέλθει, αφού τώρα η γυναίκα είναι ισοδύναμη με τον άντρα οικονομικά, μορφωτικά και κοινωνικά. Σε μια οικογένεια οι δύο σύζυγοι μοιράζονται τις ευθύνες και την εξουσία επί ίσοις όροις. Παράλληλα, τα παιδιά δε διαμορφώνουν την «ταυτότητά» τους μόνο μέσα στο στενό τους περιβάλλον, καθώς έχουν πια πρόσβαση σε κάθε είδους πληροφορία μέσω της τηλεόρασης, του κινηματογράφου, του διαδικτύου κλπ.

(μέθοδος ανάπτυξης: με σύγκριση και αντίθεση)

5. *Με τον όρο επάγγελμα εννοούμε την ειδική εργασία με την οποία ασχολείται κάποιος, για να αποκτήσει τα αναγκαία για τη ζωή.* Το επάγγελμα είναι η κύρια βιοποριστική απασχόληση ενός ανθρώπου, η οποία, εκτός από την εξασφάλιση των υλικών αγαθών σε ατομικό επίπεδο, συνιστά επίσης την προσωπική προσφορά καθενός στην πρόοδο του συνόλου. Όταν μέσα από την εργασία ο άνθρωπος καλλιεργεί τις κλίσεις και τις ιδιαίτερες ικανότητές του και νιώθει τη χαρά της δημιουργίας, λαμβάνει ικανοποίηση, η οποία αντανακλάται στην πρόοδο της κοινωνικής ομάδας όπου εντάσσεται το άτομο.

(μέθοδος ανάπτυξης: με ορισμό και αιτιολόγηση)

6. *Ο άνθρωπος πρέπει να αξιοποιήσει κατά τον καλύτερο τρόπο τον ελεύθερο χρόνο του.* Στη σημερινή εποχή, αν και η τεχνογνωσία έχει αναπτυχθεί τόσο ώστε ορισμένοι τομείς της ζωής των ανθρώπων έχουν διευκολυνθεί και έχει μειωθεί χρόνος που απαιτείται για διάφορες εργασίες, εντούτοις οι ελεύθερες ώρες είναι περιορισμένες. Στην ανταγωνιστική κοινωνία που ζούμε, η επαγγελματική απασχόληση καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής μας και παράλληλα το άγχος, η μονοτονία και η αποξένωση κάνουν επιτακτική την ανάγκη να υπάρχει ικανός ελεύθερος χρόνος και να αξιοποιείται προς το όφελος ή την τέρψη μας. Οι ελεύθερες ώρες μπορούν για παράδειγμα να καταμεριστούν έτσι ώστε να περιλαμβάνουν ανάγνωση βιβλίων,

θέατρο, κινηματογράφο, εξόδους για διασκέδαση αλλά και επιμόρφωση, παρακολούθηση σεμιναρίων και δημιουργική απασχόληση κάθε είδους.

(μέθοδος ανάπτυξης: με αιτιολόγηση και παραδείγματα)

7. *Ο πνευματικός άνθρωπος δεν μπορεί να είναι φανατικός.* Η πνευματικότητα και ο φανατισμός είναι δύο έννοιες αντίθετες, που η μία αναιρεί την άλλη. Ο φανατικός είναι άνθρωπος με περιορισμένο μορφωτικό ορίζοντα, χωρίς κριτική ικανότητα και δίχως ηθικές αξίες. Γίνεται εύκολα υποχείριο των άλλων, προσπλητίζεται υιοθετώντας άκριτα απόλυτες ιδέες και στερεότυπα, στα οποία προσπλώνεται τυφλά και τα υπερασπίζεται με πάθος. Συχνά είναι μισαλλόδοξος, επιθετικός και βίαιος. Φοβάται το διαφορετικό, δεν μπορεί να κάνει διάλογο, αλλά προσπαθεί να επιβάλλει τις απόψεις του αυταρχικά. Αντίθετα, ο πνευματικός άνθρωπος είναι ανοιχτός σε νέες ή διαφορετικές απόψεις, τις οποίες ακούει, επεξεργάζεται, κρίνει και τελικά ενστερνίζεται ή απορρίπτει με ήπιο τρόπο και επιχειρήματα. Η ψυχραιμία, οι γνώσεις και η λογική που τον διακρίνει δεν αφήνουν περιθώρια για προκαταλήψεις και φανατισμό.

(μέθοδος ανάπτυξης: με αντίθεση)

8. *Η επίσημη βία γεννά την «ανεπίσημη» αντίδραση, γι' αυτό και επινοήθηκε η διάκριση ανάμεσα στη νόμιμη και την παράνομη βία.* Νόμιμη ονομάζεται η βία που ασκείται από το επίσημο κράτος, το οποίο επιβάλλει μ' αυτό τον τρόπο τη θέλησή του, εξασφαλίζοντας την ύπαρξή του και οριοθετώντας την ελευθερία των πολιτών, για να μην υπάρχει αναρχία. Φορείς της επίσημης βίας είναι κυρίως ο στρατός και η αστυνομία, η δράση των οποίων καθορίζεται από τους νόμους και περιορίζεται, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, από το είδος του πολιτεύματος. Αντίθετα, παράνομη ονομάζεται η βία που ασκεί κάποιος παραβαίνοντας το νομικό πλαίσιο και στρεφόμενος εναντίον συμπολιτών του ή εναντίον του ίδιου του κράτους. Γενικά, το κράτος καθορίζει τα όρια μεταξύ νόμιμης και παράνομης βίας. Έτσι, σε κάποιες περιπτώσεις που η εξουσία ασκείται με απολυταρχικό τρόπο, ο δίκαιος αγώνας των πολιτών μπορεί να θεωρηθεί παράνομος και να κατασταλεί από τα όργανα του κράτους με βίαιο ή και αιματηρό τρόπο.

(μέθοδος ανάπτυξης: διαίρεση, ορισμό και αντίθεση)

9. *Μια βασική προϋπόθεση για την επιτυχημένη έκβαση ενός διαλόγου είναι*

οι συζητητές να επιδιώκουν την εύρεση της αλήθειας και όχι την επιβολή των προσωπικών τους απόψεων. Ο διάλογος δεν είναι απλή συζήτηση, αλλά συνιστά ανταλλαγή απόψεων και επιχειρημάτων και στοχεύει στην ουσία ενός πράγματος. Αναγκαίοι όροι για την διεξαγωγή ενός διαλόγου είναι η ανοχή και η κατανόηση στα λεγόμενα του συνομιλητή, ώστε να αναπτυχθούν οι επιμέρους ιδέες, να υπάρξει θέση, αντίθεση και σύνθεση που θα οδηγήσει στη διερεύνηση της αλήθειας. Αντίθετα, αν οι συνομιλητές δεν ενδιαφέρονται για το σκοπό και την ουσία του διαλόγου, αλλά επιδιώκουν να προβληθούν και να επιβάλουν τις απόψεις τους, τότε επικρατεί ο εγωισμός και συχνά η μισαλλοδοξία, και ο διάλογος εκτρέπεται σε στείρα αντιπαράθεση ή σε έντονη λογομαχία.

(μέθοδος ανάπτυξης: αιτιολόγηση και αντίθεση)

10. Η δημοκρατία δεν είναι μόνο πολίτευμα και τρόπος διακυβέρνησης· είναι νοοτροπία και τρόπος ζωής. Η δημοκρατία εμπεριέχει την ελευθερία έκφρασης, την ισότητα, την ανοχή στο διαφορετικό, έννοιες δηλαδή που δεν είναι στενά πολιτικές, αλλά αντανακλούν τον τρόπο σκέψης και τη στάση μας απέναντι στους άλλους. Αληθινά δημοκράτης δεν είναι ο άνθρωπος που υποστηρίζει κάποιο κόμμα σύμφωνα με τις αρχές της δημοκρατίας· είναι αυτός που καθημερινά εφαρμόζει τις αρχές αυτές σεβόμενος την προσωπικότητα και τα δικαιώματα των άλλων ανθρώπων.

(μέθοδος ανάπτυξης: διαίρεση και αντίθεση)

Σελ. 184 Σχολικού Βιβλίου

- 11.** α) Να εξηγήσετε πώς συνδέονται μεταξύ τους οι παράγραφοι του κειμένου και πώς οι περίοδοι την πρώτη παράγραφο.
 β) Να βάλετε έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο.
 γ) Να ξαναγράψετε την τέταρτη παράγραφο με πιο αιχμηρό ύφος.
 δ) Να ξαναγράψετε την τελευταία παράγραφο διατυπώνοντας αισιόδοξη άποψη για το θέμα.

Απάντηση

- α) • **Σύνδεση παραγράφων του κειμένου**
- Η παράγραφος 2 συνδέεται με την παράγραφο 1 με το επίθετο συγκριτικού βαθμού «Χειρότερα».
  - Η παράγραφος 3 συνδέεται με την παράγραφο 2 με τη φράση «Άλλο μειονέκτημα ....».

- Η παράγραφος 4 συνδέεται με την παράγραφο 3 με τη φράση «Τα πιο πάνω αρνητικά στοιχεία».
- Η παράγραφος 5 συνδέεται με την παράγραφο 4 με τη φράση «Ας πάρουμε για παράδειγμα της γλώσσας».
- Η παράγραφος 6 συνδέεται με την παράγραφο 5 με τη φράση «Μια κι έτσι έχουν τα πράγματα».
- Η παράγραφος 7 συνδέεται με την παράγραφο 6 με τη φράση «Ίσως νομισθεί ότι απαιτείται ηθικοποίηση των Μ.Μ.Ε.» που σχετίζεται με λέξεις της προηγούμενης παραγράφου («ήθος», «τίμιος», «υπεύθυνος» κλπ.).
- Η παράγραφος 8 συνδέεται με την παράγραφο 7 όχι με κάποια διαρθρωτική λέξη ή φράση αλλά νοηματικά (ο συγγραφέας του κειμένου τονίζει ότι είναι δύσκολο να βρεθούν λύσεις για τη σωστή λειτουργία των Μ.Μ.Ε., ώστε να μειωθούν οι κίνδυνοι που αναπτύσσονται στην παράγραφο 7).
- Οι περίοδοι στην πρώτη παράγραφο συνδέονται μεταξύ τους:
  - με τις λέξεις «το πρώτο ... και το δεύτερο»
  - με τη φράση «Τέτοια πληροφόρηση» (η λέξη «πληροφόρηση» υπάρχει στην προηγούμενη περίοδο και εδώ επαναλαμβάνεται)
  - με την επανάληψη της λέξης «Μ.Μ.Ε.»
  - με τη λέξη «όμως»
  - με τη λέξη «στάση» (που συνδέεται με το ρήμα «να σταθούμε» της προηγούμενης περιόδου)
  - με τη φράση «Αυτή η δίνη» (επανάληψη)
  - με τη φράση «Τέτοιοι λόγοι» (επανάληψη)

6) Πλαγιότιτλοι

§1: Τα Μ.Μ.Ε. παρασυρόμενα από την ταχύτητα εξέλιξης των γεγονότων αδυνατούν να δώσουν σωστή πληροφόρηση.

§2: Η τηλεόραση παραμορφώνει την πραγματικότητα.

§3: Η χειμαρρώδης ροή πληροφοριών ταραξεί την ατομική και εθνική μας ισορροπία.

§4: Οι άνθρωποι των Μ.Μ.Ε. συχνά διολισθαίνουν στο λαϊκισμό.

§5: Η επίδραση των Μ.Μ.Ε. στην εξέλιξη της γλώσσας.

§6: Ήθος και κατάρτιση των εργαζομένων στα Μ.Μ.Ε.

§7: Τα Μ.Μ.Ε., ασπίδα της δημοκρατίας ή προαγωγοί της δικτατορίας;

§8: Προτάσεις για τη σωστή λειτουργία των Μ.Μ.Ε.

- γ) Το δεύτερο αμάρτημα των Μ.Μ.Ε. έχει σχέση με όσους εμπλέκονται σ' αυτά. Ιδιοκτήτες εφημερίδων και καναλιών, παραγωγοί και δημοσιογράφοι αδιαφορούν για την ευθύνη που έχουν απέναντι στην κοινωνία. Αντί να επιδιώκουν τη μόρφωση και την ανύψωση των πολιτών, προσφέρουν εκπομπές και αναγνώσματα ευτελή, χαμηλού επιπέδου, καταναλωτικά προϊόντα δίχως αξία, καθώς μοναδικός τους σκοπός είναι τα υψηλά κέρδη και όχι η παιδεία του λαού και ο πολιτισμός. Συχνά άνθρωποι ημιμαθείς ή εντελώς αμόρφωτοι, και από κάθε άποψη ανεπαρκείς, παρουσιάζουν θεάματα, τα οποία βαφτίζουν ειδησεογραφικές εκπομπές. Σ' αυτές η πραγματικότητα διαστρεβλώνεται, το μερικό και το ανούσιο γίνεται μέσος όρος και σημαντική είδηση, η αξιοπρέπεια του ανθρώπου εξεφετίζεται. Ο θεατής αποπροσανατολίζεται από τα πραγματικά του προβλήματα, μετατρέπεται σε αδηφάγο καταναλωτή εύπεπτων και άχρηστων πληροφοριών, όμως οι δημοσιογράφοι και οι καναλάρχες είναι ευχαριστημένοι: για μια ακόμη φορά η τηλεθέαση «χτύπησε» μεγάλα νούμερα.
- δ) Εύκολες λύσεις για τη σωστή λειτουργία των Μ.Μ.Ε. δεν υπάρχουν. Για να ανατραπεί μια διαμορφωμένη κατάσταση, χρειάζεται ισχυρή θέληση και ριζοσπαστικές κινήσεις. Ο αυτοέλεγχος και αυτοπεριορισμός των μέσων μπορούν να επιτευχθούν, αν αυτά στελεχωθούν με κατάλληλους ανθρώπους που θα έχουν τη διάθεση και το σθένος να έρθουν σε ρήξη με το κατεστημένο. Κι αν αυτή η άποψη φαίνεται ουτοπική, μένει η εφικτή λύση της αντίδρασης του κοινού, που είναι αναγκαίο να συνειδητοποιήσει ότι πληρώνει πολύ ακριβά ό,τι φθηνότερο και ευτελέστερο υπάρχει. Ο ίδιος ο πολίτης λοιπόν, με τη βοήθεια και τη συνεχή παρέμβαση των ανθρώπων του πνεύματος, πρέπει να αντισταθεί σε καθετί που αμβλύνει την κριτική του σκέψη και τον προσβάλλει, όσο λαμπερό κι εντυπωσιακό κι αν είναι· κι αυτό μπορεί να το κατορθώσει μόνο με τη σωστή ενημέρωση και την παιδεία.

Σελ. 187 Σχολικού Βιβλίου

12. Με ποιους τρόπους αναπτύσσονται οι παράγραφοι που ακολουθούν;

Απάντηση

§1: αναπτύσσεται με παραδείγματα

- §2: αναπτύσσεται με αίτια και αποτελέσματα
 §3: αναπτύσσεται με σύγκριση και αντίθεση
 §4: αναπτύσσεται με ορισμό
 §5: αναπτύσσεται με αναλογία
 §6: αναπτύσσεται με αιτιολόγηση
 §7: αναπτύσσεται με ορισμό
 §8: αναπτύσσεται με αίτια και αποτελέσματα
 §9: αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων (διαίρεση και παραδείγματα)
 §10: αναπτύσσεται με παραδείγματα.

Σελ. 190 Σχολικού Βιβλίου

13. Να γράψετε μία παράγραφο στην οποία θα υποστηρίζετε διαφορετική ή αντίθετη άποψη από αυτή που υποστηρίζεται στην παράγραφο 6 της άσκησης 12.

Απάντηση

Ακούγεται συχνά η άποψη ότι οι Έλληνες δε διαβάζουν, ότι δεν αγαπούν τα βιβλία και τη μελέτη, ή ότι δε διαβάζουν όσο άλλοι λαοί. Τα στατιστικά στοιχεία όμως δείχνουν ότι την τελευταία δεκαετία οι τίτλοι των βιβλίων που εκδίδονται έχουν πολλαπλασιαστεί, ενώ έχει αυξηθεί και το ποσοστό των αναγνωστών στη χώρα μας, ιδιαίτερα στις ηλικίες 18 - 35. Πράγματι, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι η πλειοψηφία όσων συχνάζουν σε βιβλιοθήκες και βιβλιοπωλεία είναι νέοι άνθρωποι, με ενδιαφέρον και αγάπη για τη γνώση και τα βιβλία. Το ερώτημα λοιπόν που θα έπρεπε να τεθεί δεν είναι αν οι Έλληνες διαβάζουν, αλλά «τι διαβάζουν». Κι εδώ οι διαπιστώσεις δεν είναι θετικές για τους συμπατριώτες μας, καθώς αρκετά, λογοτεχνικά κυρίως, από τα βιβλία που εκδίδονται δεν είναι παρά εύπεπτα αναγνώσματα χωρίς τεχνική, ουσία και στόχο.

Σελ. 191 Σχολικού Βιβλίου

14. Να γράψετε μία παράγραφο που θα έχει ως κατακλείδα την εξής πρόταση:
 «Από αυτήν την άποψη το κίνημα για την κατάργηση της θανατικής ποινής δεν μπορεί να διαχωριστεί από το κίνημα για τα ανθρώπινα δικαιώματα».

Απάντηση

Τον τελευταίο καιρό διεξάγεται μια μεγάλη συζήτηση για την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλα τα μέρη του κόσμου. Κράτη ουσιαστικά προηγμένα, διεθνείς οργανώσεις και μεμονωμένα άτομα υψώνουν φωνή διαμαρτυρίας ζητώντας την άρση του έσχατου μέσου τιμωρίας, προσάπτοντας την κατηγορία ότι η θανατική ποινή παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η θανατική ποινή δε σφραγίζει τον ένοχο, αλλά αυθαίρετα και αμετάκλητα τον εκδικείται, στερώντας το πιο ουσιαστικό από τα ανθρώπινα δικαιώματα: το δικαίωμα στη ζωή. Το 1948 η Γενική Σύνοδος των Ενωμένων Εθνών υιοθέτησε τη Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, σύμφωνα με την οποία τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι εγγενή σε κάθε ανθρώπινη ύπαρξη και καμιά κυβέρνηση δεν μπορεί να τα παραχωρήσει ή να τα αφαιρέσει από κάποιον. Η εφαρμογή της θανατικής ποινής όμως αντιβαίνει σ' αυτή τη διακήρυξη, καθώς η πολιτεία, προβάλλοντας κάποια σκοπιμότητα, θεωρεί ότι έχει το δικαίωμα να αφαιρεί τη ζωή ατόμων. Από αυτή την άποψη το κίνημα για την κατάργηση της θανατικής ποινής δεν μπορεί να διαχωριστεί από το κίνημα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Σελ. 192 Σχολικού Βιβλίου

15. Σου δίνονται οι λέξεις: α) ιδεώδες, άμιλλα, υγεία, πειθαρχία, αυτοπεποίθηση, υπομονή, επιμονή, ομαδικότητα, συνεργασία και β) εκφυλισμός, επαγγελματισμός, φανατισμός, βία, πρωταθλητισμός, σοβινισμός, σκοπιμότητες, αναβολικά.

Να τις χρησιμοποιήσεις σε φράσεις, τις οποίες στη συνέχεια θα εντάξεις σε δύο χωριστές παραγράφους: α) για την προσφορά του αθλητισμού και β) για τα διάφορα εκφυλιστικά φαινόμενα που παρατηρούνται σήμερα στον αθλητισμό.

Απάντηση

α. Η προσφορά του αθλητισμού

Το αθλητικό **ιδεώδες** είναι ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της μεγάλης κληρονομιάς που άφησαν οι αρχαίοι Έλληνες στο σύγχρονο πολιτισμό, ένα «κλήμα ες αεί». Το να αντιμετωπίζει κανείς τον αθλητικό αγώνα όχι ως στυγνό ανταγωνισμό αλλά ως ευγενή **άμιλλα**, δίνοντας προτεραιότητα στη συμμετοχή έναντι της νίκης, προάγει το πνεύμα **ομαδικότητας** και τη δημιουργική **συνεργασία** μεταξύ των ανθρώπων, στοιχεία αναγκαία για την ύπαρξη και την ευημερία του κοινωνικού συνόλου. Σε

προσωπικό επίπεδο, ο αθλητισμός συμβάλλει στην απόκτηση και τη διατήρηση της υγείας του σώματος και του πνεύματος και, παράλληλα, βελτιώνει τις ψυχικές δυνάμεις του ανθρώπου. Οι αθλητές μέσω της αυστηρής **πειθαρχίας** μαθαίνουν να εργάζονται με **υπομονή** και **επιμονή**, ώστε, σε συνδυασμό με την **αυτοπεποίθηση** που αντλούν από την καλή τους πορεία, να κατακτούν τους υψηλούς στόχους που έχουν θέσει.

β. Εκφυλιστικά φαινόμενα που παρατηρούνται σήμερα στον αθλητισμό.

Δυστυχώς στις μέρες μας η έννοια του αθλητικού ιδεώδους έχει αλλοιωθεί, καθώς ο αθλητισμός έχει γίνει πεδίο ισχυρών ανταγωνισμών ανάμεσα σε πολυεθνικές εταιρείες. Οι προσπάθειες των αθλητών δεν έχουν πάντα σχέση με την ευγενή άμιλλα και το πνεύμα συνεργασίας ούτε κινούνται από την ικανοποίηση που προσφέρει η συμμετοχή στον αγώνα, αλλά, με την επέμβαση των χορηγών, οι αθλητές επιδιώκουν τον **πρωταθλητισμό**. Ο **επαγγελματισμός**, δηλαδή η προσήλωση στην επαγγελματική επιτυχία δίχως συναισθηματικές και ιδεολογικές επιρροές, συνιστά **εκφυλισμό** του αθλητισμού. Η εξυπηρέτηση πρωτίστως οικονομικών **σκοπιμοτήτων** έχει αφαιρέσει τα αγνά στοιχεία από τον αθλητισμό δημιουργώντας θλιβερά φαινόμενα όπως είναι η χρήση **αναβολικών**. Παράλληλη πορεία φθοράς διαπιστώνουμε και σε ορισμένους φιλάθλους για τους οποίους το γήπεδο είναι χώρος εκδήλωσης της καταπιεσμένης επιθετικότητας ή του **σοβινισμού** τους.

Σελ. 193 Σχολικού Βιβλίου

16. Να γράψετε ένα μικρό κείμενο με θέμα τη βία χρησιμοποιώντας όσο περισσότερες λέξεις ή φράσεις μπορείτε από αυτές που σας δίνονται:

βανδαλισμός, ανισότητα, αναξιοπιστία, καταπίεση, ψυχοσύνθεση, επιθετικότητα, αναπαραγωγή βίας, αξίες, κοινωνική αδικία, ιδιοτέλεια, αστικοποίηση, αλλοτριώση, ανεργία, απανθρωπιά, δυσλειτουργία θεσμών, μιμητισμός, ανεπάρκεια σωφρονιστικού συστήματος, ολοκληρωμένη παιδεία, κοινωνική διαπαιδαγώγηση, πάταξη εγκλήματος, περιστολή της βίας, τέλεση πράξεων βίας, τάση για εύκολο πλουτισμό, ποικίλα συμπλέγματα, πολιτισμός, ενδιαφέροντα

Απάντηση

Η βία δεν είναι αποκλειστικό φαινόμενο της εποχής μας. Είναι μια έκφραση της ανθρώπινης **επιθετικότητας**, που υπήρχε πάντοτε, σε όλες τις κοινωνίες και σε διάφορες μορφές, καθώς κύριος φορέας της είναι η εξουσία. Το κράτος καταφεύγει στην **τέλεση πράξεων βίας**, σωματικής ή ψυχολογικής, προκειμένου να εξασφαλίσει την κυριαρχία του. Συνακόλουθα, τα άτομα που ζουν σε συνθήκες **κοινωνικής αδικίας, ανισότητας και καταπίεσης, αναπαράγουν** τη βία στο οικογενειακό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

Οι **βανδαλισμοί**, οι κλοπές και οι βιαιοπραγίες είναι μερικές μόνο εκφάνσεις του φαινομένου, το οποίο υποδαυλίζεται από τη **δυσλειτουργία των θεσμών**, την **ανεργία** και την **αλλοτριώση** του σύγχρονου ανθρώπου. Ζούμε σε μια εποχή σκληρότερη και πιο **απάνθρωπη** ίσως από άλλες, γιατί οι **αξίες** έχουν φθαρεί, ενώ η βία προβάλλεται και νομιμοποιείται εντονότερα παρά ποτέ: στην τηλεόραση, στα παιδικά παιχνίδια, στην αγορά εργασίας, στις ανθρώπινες σχέσεις.

Οι υποσχέσεις για **περιστολή της βίας και πάταξη του εγκλήματος** ή οι κατηγορίες για **ανεπάρκεια του σωφρονιστικού συστήματος** είναι ψευδείς, γιατί είναι υποκριτικές. Όσο βάρος κι αν δοθεί στην καταστολή του φαινομένου, αυτό δε θα περιοριστεί, αν δεν επέλθουν ριζικές αλλαγές στη δομή των θεσμών, ώστε η **κοινωνική διαπαιδαγώγηση** να ωφελεί ουσιαστικά τα μέλη της κοινωνίας. Και προς την κατεύθυνση αυτή μόνο η **ολοκληρωμένη παιδεία** και ο **πολιτισμός** μπορούν να βοηθήσουν.

Σελ. 193 Σχολικού Βιβλίου

- 17. Να γράψετε μία παράγραφο στην οποία θα συσχετίζεται νοηματικά τις εξής έννοιες: *ηθικές αξίες, τηλεόραση, σχολείο, οικογένεια.***

Απάντηση

Ο άνθρωπος είναι αναπόσπαστο τμήμα του κοινωνικού του περιβάλλοντος. Η προσωπικότητα, οι ιδέες και οι επιλογές του προκύπτουν και καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τη συναναστροφή του με τους άλλους, από τα πρότυπα και τις **ηθικές αξίες** της εποχής του. Η **οικογένεια** είναι συνήθως το πρώτο σύνολο στο οποίο εντάσσεται το άτομο και ένας σημαντικός πυρήνας επιρροής, καθώς του μεταδίδει κάθε παγιωμένη αντίληψη, γνώση ή αξία, που κατά κύριο λόγο η κοινωνία αποδέχεται. Έπειτα είναι το **σχολείο**, όπου το

παιδί κοινωνικοποιείται περαιτέρω και, παράλληλα, μέσα από τα επιμέρους μαθήματα - κυρίως όσα σχετίζονται με τις ανθρωπιστικές επιστήμες - προσεγγίζει και σε θεωρητικό επίπεδο το ισχύον σύστημα αξιών. Τέλος, στην εποχή μας, παιδευτικό ρόλο εξίσου σημαντικό με την οικογένεια και το σχολείο, παίζει και η **τηλεόραση**, η οποία όμως δεν είναι το καταλληλότερο μέσο «κοινωνικής εκπαίδευσης», αφού οι εκπομπές επιλέγονται με βάση το οικονομικό κέρδος και όχι με γνώμονα την παιδεία των πολιτών.

Σελ. 194 Σχολικού Βιβλίου

- 18. Ο μικρότερος αδελφός σου θέλει να παρακολουθήσει μία τηλεταινία που ξέρεις ότι περιέχει αρκετές σκηνές βίας. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιήσεις, για να τον πείσεις να μην παρακολουθήσει; Γράψε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).**

Απάντηση

Θα προτιμούσα να μη δεις αυτή την ταινία, γιατί περιέχει σκληρές σκηνές που θα σε κάνουν να νιώσεις άσχημα. Όταν η βία παρουσιάζεται ρεαλιστικά, σε κάνει να νομίζεις πως ζεις τα γεγονότα, με αποτέλεσμα να αισθάνεσαι άγχος και φόβο. Οι μεγαλύτεροι έχουν επίγνωση ότι όσα βλέπουν είναι κατασκευασμένα, ψεύτικα, κι επίσης παρατηρούν την ταινία από πολλές πλευρές: πώς είναι σκηνοθετημένη, αν παίζουν καλά οι ηθοποιοί το ρόλο τους, την ποιότητα της φωτογραφίας κλπ. Έτσι, μπορούν να διατηρούν αποστάσεις από αυτά που βλέπουν, αν και συχνά, όταν οι σκηνές είναι πολύ βίαιες, τρομάζουν και οι μεγάλοι. Ακόμη, πρέπει να καταλάβεις ότι όσο περισσότερο εκθέτουμε τον εαυτό μας σε βίαιες εικόνες τόσο περισσότερο εθιζόμαστε σ' αυτές και θεωρούμε τη βία κομμάτι της καθημερινότητας μας, ενώ στην πραγματικότητα είναι εξαίρεση που πρέπει να καταδικάζουμε.

Σελ. 195 Σχολικού Βιβλίου

- 19. α) Ξαναπλάσε την πρώτη παράγραφο του κειμένου αρχίζοντας από την κατακλείδα.**
β) Υποστήριξε σε μία παράγραφο αντίθετη ή διαφορετική άποψη από αυτήν που αναπτύσσεται στην πρώτη παράγραφο του κειμένου.
γ) Γράψε πάλι την πρώτη παράγραφο του κειμένου σε πιο ήπιο τόνο.
δ) Γράψε πάλι τη δεύτερη παράγραφο χρησιμοποιώντας λιγότερες λέξεις.

Απάντηση

- α) Στην εποχή μας κυριαρχεί μια τυραννία της παιδείας που κορυφώνεται από τον κοινωνικό ανταγωνισμό των σαλονιών, όπου τα παιδιά κατανοούν σκεύη ανταγωνιστικά, αφού στο πετσί τους αντανακλούν οι χιμαιρικές φιλοδοξίες ημιμαθών (ωστόσο με οικονομική ευρωστία) γονέων. Οι γονείς, πριν ακόμη τα παιδιά τους φοιτήσουν στο σχολείο, από την προσχολική ηλικία κιόλας, αγωνίζονται να τα κάνουν «σοφά». Η ανάγνωση, η μουσική, το μπαλέτο, οι ξένες γλώσσες, τα ποικίλα μαθήματα καθηλώνουν το παιδί στο σπίτι τις ώρες που δεν το περιφέρουν οι γονείς από δάσκαλο σε δάσκαλο και από φροντιστή σε φροντιστή. Μια από τις αιτίες αυτού του φαινομένου είναι ότι το σημερινό σχολείο - όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σ' ολόκληρο τον κόσμο - είναι καταναλωτικό, αφού καταναλωτική είναι και η κοινωνία την οποία αντιγράφει. Σ' αυτήν καταναλώνονται υλικά κυρίως αγαθά, στο σχολείο καταναλώνονται πνευματικά κυρίως αγαθά - γνώσεις.
- β) Έχω τη γνώμη ότι το σημερινό σχολείο -όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σ' ολόκληρο τον κόσμο- αρχίζει να ξεφεύγει από το πρότυπο του «καταναλωτικού σχολείου» του παρελθόντος. Μολονότι αντιγράφει μια καταναλωτική κοινωνία, το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα προσπαθεί να μάθει στα παιδιά πώς να κατακτούν τη γνώση και όχι να τα φορτώνει με πληροφορίες που σύντομα θα απαξιωθούν. Το σημερινό σχολείο προάγει την κοινωνικότητα, τη συμμετοχή, την ενεργοποίηση των δυνατοτήτων του μαθητή, τη φυσική και όχι την τεχνική, μηχανιστική μάθηση· αποτελεί το μέσο για την κατάκτηση του υπέρτατου αγαθού της παιδείας, που είναι η εσωτερική ελευθερία.
- γ) Έχω τη γνώμη ότι το σημερινό σχολείο -όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σ' ολόκληρο τον κόσμο- είναι καταναλωτικό, αφού καταναλωτική είναι και η κοινωνία την οποία αντιγράφει. Σ' αυτήν καταναλώνονται υλικά κυρίως αγαθά, στο σχολείο καταναλώνονται πνευματικά κυρίως αγαθά - γνώσεις. Γι' αυτό και οι γονείς, πριν ακόμη τα παιδιά τους φοιτήσουν στο σχολείο, από την προσχολική ηλικία κιόλας, αγωνίζονται να τους προσφέρουν γνώσεις. Περιφέρουν το παιδί από δάσκαλο σε δάσκαλο και από φροντιστή σε φροντιστή ή το καθηλώνουν σπίτι με ποικίλα μαθήματα: ανάγνωση, μουσική, μπαλέτο, ξένες γλώσσες. Αυτή η τυραννία της παιδείας υποκρύπτει και προσωπικές φιλοδοξίες των (ευκατάστατων) γονιών, τις οποίες δεν κα-

τόρθωσαν να πραγματοποιήσουν ή, ακόμη, χειρότερα, κρύβει ανταγωνισμούς σε κοινωνικό επίπεδο, που βλάπτουν ανεπανόρθωτα τα παιδιά.

- δ) Η τυραννία της παιδείας δεν είναι υπόθεση νεοελληνική. Αποτελεί βαριά προγονική κληρονομιά από την αρχαία Ελλάδα όπου οι μαθητές υποβάλλονταν σε βασανιστήρια προκειμένου να κατακτήσουν τη γνώση. Το λυπηρό είναι ότι η σημερινή κοινωνία δε συνειδητοποίησε ότι ο «σοφός άνθρωπος» βασίλεψε, καθώς αχρηστεύεται καθημερινά από τις ίδιες του τις γνώσεις. Το καταναλωτικό σχολείο αργοπεθαίνει. Το μέλλον είναι το δημιουργικό σχολείο όπου τα παιδιά θα μαθαίνουν πώς να κατακτούν τη γνώση, πώς να δημιουργούν και πώς να είναι ευτυχημένα μέσα στη δημιουργική δράση. Βέβαια, αυτού του είδους την αγωγή δε δίνει μόνο το σχολείο αλλά και η οικογένεια και η κοινωνία.

Σελ. 196 Σχολικού Βιβλίου

- 20. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις) την αμφίδρομη σχέση που υποστηρίζεται πως υπάρχει ανάμεσα στο σωστά ενημερωμένο πολίτη και στον ελεύθερο πολίτη.**

Απάντηση

Στη σύγχρονη εποχή οι δυνατότητες πληροφόρησης είναι σχεδόν απεριόριστες, καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται και διαδίδεται με ταχύτατους ρυθμούς. Όμως, παρά τον όγκο των πληροφοριών, είναι ακόμη φλέγον το ζήτημα της σωστής ενημέρωσης του πολίτη. Η πολύπλευρη και αντικειμενική ενημέρωση για ουσιαστικά θέματα συνιστά προϋπόθεση ελευθερίας. Ελεύθερος πολίτης είναι αυτός που έχει τη δυνατότητα ανίχνευσης της αλήθειας, που δεν παραπλανάται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, σκοπός των οποίων πρέπει να είναι να οξύνουν την κριτική ικανότητα του πολίτη και να ελέγχουν την εξουσία - όχι να την υπηρετούν. Διαφορετικά, ο πολίτης αποκοιμίζεται και έτοιμο χειραγωγείται εύκολα, περιέρχεται δηλαδή σε κατάσταση πνευματικής δουλείας.

Σελ. 196 Σχολικού Βιβλίου

- 21. Να γράψετε μία παράγραφο στην οποία θα συσχετίζονται νοηματικά οι έννοιες: ενημέρωση, πλουραλισμός, δημοκρατία.**

Απάντηση

Η πλήρης και σωστή **ενημέρωση** των πολιτών αποτελεί μια από τις συνισταμένες της δημοκρατίας. Στις ελεύθερες κοινωνίες όλες οι ιδέες κυκλοφορούν και γίνονται σεβαστές, ακόμη και οι πιο ακραίες ή παράλογες, οι οποίες καταδικάζονται και απορρίπτονται από την πλειοψηφία. Η δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης όλων των απόψεων, που ονομάζεται **πλουραλισμός**, είναι η κινητήριος δύναμη της **δημοκρατίας**. Το δημοκρατικό πολίτευμα δε φοβάται την πολυφωνία, αλλά την επιδιώκει, ώστε να υπάρχει διάλογος και, μέσα από τις διαφοροποιήσεις και τις αντιθέσεις, να προωθείται η εξέλιξη. Αν η ενημέρωση ελέγχεται και κατευθύνεται από τα κέντρα εξουσίας και απηχεί τις απόψεις λίγων, τότε οι αρχές της δημοκρατίας καταστρατηγούνται και το πολίτευμα συρρικνώνεται σε μία κατ' επίφαση δημοκρατία.

Σελ. 197 Σχολικού Βιβλίου

- 22.** «Ότι η εποχή μας είναι εποχή του εντυπωσιασμού και της επιφάνειας κάνει την άλλη ματιά - αυτήν που περικλείει το ουσιώδες και μιλά χαμηλόφωνα - όσο ποτέ αναγκαία».

(Γ. Γραμματικάκης)

Αν συμφωνείτε μ' αυτήν την άποψη, να την αναπτύξετε τεκμηριωμένα σε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).

Απάντηση

Στην εποχή μας, που είναι η εποχή του εντυπωσιασμού και της επιφάνειας, είναι όσο ποτέ αναγκαία η άλλη ματιά - αυτή που περικλείει το ουσιώδες και μιλά χαμηλόφωνα. Το μέγεθος, η λάμψη, ο θόρυβος και η εικόνα, όσο κι αν είναι απατηλά, κυριαρχούν σε κάθε τομέα της ζωής μας. Άνθρωποι χωρίς περιεχόμενο και βάθος σκέψης, συχνά χωρίς αξία και ικανότητες, επιβιώνουν και γίνονται γνωστοί, κατασκευάζοντας και προωθώντας προς το κοινό μια εντυπωσιακή εικόνα του εαυτού τους. Η τέχνη, η δημοσιογραφία και η πολιτική βρήκουν τέτοιων παραδειγμάτων, γεγονός που καθιστά αναγκαία την προβολή μιας διαφορετικής στάσης για τη ζωή, η οποία βρίσκεται πιο κοντά στα ανθρώπινα μέτρα. Ευτυχώς, υπάρχουν σε όλους τους χώρους άνθρωποι που χαρακτηρίζονται από ποιότητα και αξιοπρέπεια, οι οποίοι παράγουν έργο και παιδεία· αυτοί είναι οι επαναστάτες της εποχής μας, το έρεισμα του πολιτισμού μας.

Σελ. 198 Σχολικού Βιβλίου

23. «Σήμερα τα βιβλία είναι οι γέροι μας».

(Ουμπέρτο Έκο)

Αναπτύξτε το νόημα αυτής της φράσης σε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).

Απάντηση

Σε παλαιότερες κοινωνίες στις οποίες οι γραμματικές γνώσεις ήταν πρόνομο ελάχιστων ανθρώπων, οι γεροντότεροι λειτουργούσαν ως οδηγός για τους νέους. Αυτοί διέσωζαν και συνέχιζαν την προφορική παράδοση (μύθους, ιστορικά γεγονότα, παροιμίες, ανέκδοτα, τραγούδια), έδιναν συμβολές και πληροφορίες και μετέδιδαν το απόσταγμα της πείρας τους από τη ζωή. Σήμερα, που ζούμε στην εποχή της πληροφορίας και οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν πρόσβαση στη μόρφωση, πηγή γνώσης δεν είναι πια οι σοφοί γέροντες, αλλά τα βιβλία. Σ' αυτά μπορεί κανείς να βρει τα πάντα: πληροφορίες και αναλύσεις για κάθε θέμα, περιγραφές, θεωρίες, ιστορίες πραγματικές και φανταστικές. Τα βιβλία τέρπουν, διασκεδάζουν, πλουτίζουν τις γνώσεις μας, καλλιεργούν τη φαντασία και το πνεύμα μας. Ό,τι έχει περάσει από το μυαλό και τη ζωή του ανθρώπου βρίσκεται στους σοφούς αυτούς «γέρους» τού σήμερα, που μπορούν να ικανοποιήσουν κάθε θέληση και ανάγκη μας.

Σελ. 199 Σχολικού Βιβλίου

24. Προσπάθησε σε μία παράγραφο να αναλύσεις το βασικότερο λόγο για την τόσο χαμηλή αποδοχή του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας μας.

Δηλώνουν ικανοποιημένοι από το εκπαιδευτικό σύστημα:
μαθητές 11%, εκπαιδευτικοί 28%, γονείς 19%.

(Από εφημερίδα)

Απάντηση

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκει χαμηλή αποδοχή στους άμεσα εμπλεκόμενους στην εκπαίδευση, δηλαδή στους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς. Αυτό συμβαίνει γιατί, παρά τις συνεχείς αλλαγές και μεταρρυθμίσεις, το ελληνικό σχολείο παραμένει αναποτελεσματικό. Αν και σήμερα οι μαθητές έχουν μεγαλύτερη πρόσβα-

ση σε περισσότερες γνώσεις, εντούτοις μαθαίνουν όλο και λιγότερα από το σχολείο, το λεξιλόγιό τους φτωχαίνει και γενικά το επίπεδο κατάρτισης στα βασικά μαθήματα δεν είναι ικανοποιητικό. Πέρα από την παροχή γνώσης, το σχολείο δεν ανταποκρίνεται και σε άλλες ανάγκες των μαθητών, καθώς το πρόγραμμα είναι βεβαρυμένο, η εκπαιδευτική διαδικασία θεωρείται καταναγκασμός, το σχολικό περιβάλλον δημιουργεί ένταση και άγχος και όχι χαρά. Τα αίτια είναι πολλά και σχετίζονται τόσο με τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και την υποδομή (ελλιπή ή παρωχημένα εγχειρίδια, αίθουσες - φυλακές, αφιλόξενες και βρόμικες) όσο και με το έμπυχο υλικό, με τη νοοτροπία και με τους στόχους όσων είναι υπεύθυνοι για την εκπαίδευση στη χώρα μας.

Σελ. 199 Σχολικού Βιβλίου

- 25. Διοργανώνεται μία συγκέντρωση με μαθητικά αιτήματα. Εκφράσεις στους γονείς σου την επιθυμία σου να συμμετάσχεις, αλλά αυτοί έχουν αντίρρηση. Προσπάθησε (σε μία ή δύο παραγράφους) να τους πείσεις ότι η συμμετοχή σου είναι απαραίτητη.**

Απάντηση

Δεν είναι εύκολο να καταλάβω τις αντιρρήσεις που προβάλλετε σχετικά την παρουσία μου στη συγκέντρωση. Αν και εσείς οι ίδιοι τονίζετε συνεχώς πόσο σημαντική είναι η ενεργός συμμετοχή του πολίτη στα κοινά και πόσο λίγο η γενιά μου ενδιαφέρεται για τα δημόσια ζητήματα, τη στιγμή αυτή αντιφάσκετε και αυτοαναιρείστε. Πιστεύω πως η συμμετοχή μου στη μαθητική συγκέντρωση είναι η έμπρακτη απόδειξη του ενδιαφέροντος που έχω για ό,τι συμβαίνει γύρω μου, για όσα με αφορούν ως μέλος της σχολικής κοινότητας. Το να διεκδικούμε εμείς οι μαθητές καλύτερη παιδεία είναι πολιτική πράξη, ίσης αξίας με τους δικούς σας κοινωνικούς αγώνες. Όσον αφορά το φόβο σας, μήπως γίνουν επεισόδια στη συγκέντρωση, μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι θα υπάρχουν ομάδες μαθητών οι οποίοι θα περιφρουρούν τη συγκέντρωση. Άλλωστε, είμαι σε μια ηλικία που μπορώ να προστατέψω τον εαυτό μου, πολύ περισσότερο δε, αφού θα έχω τη βοήθεια των συμμαθητών μου.

Σελ. 200 Σχολικού Βιβλίου

- 26. Να αναπτύξετε το μήνυμα του σκίτσου σε μία παράγραφο (150 περίπου λέξεις).**

Απάντηση

Στη γελοιογραφία του Κ. Μητρόπουλου απεικονίζεται ένα ναυάγιο. Μέσα στα άγρια κύματα βυθίζεται ένα πλοίο που φέρει το εύστοχο όνομα «Δουλεμπόριο», ενώ οι λαθρομετανάστες που επέβαιναν σ' αυτό παλεύουν με τη μακροχρόνια θάλασσα. Στον ουρανό το ελικόπτερο ενός τηλεοπτικού σταθμού καταγράφει τα γεγονότα. Ένα μικρό παιδί που θαλασσοπνίγεται ρωτάει τη μητέρα του αν βγαίνουν στη στεριά, κι αυτή του απαντάει: «όχι παιδί μου. Στα κανάλια βγαίνουμε!».

Ο σκιτσογράφος με πικρό τρόπο σχολιάζει την εκμετάλλευση του ανθρώπινου πόνου από την τηλεόραση. Στις ειδήσεις και σε άλλες τηλεοπτικές εκπομπές παρουσιάζονται τραγικά γεγονότα, αποτροπιαστικές εικόνες, με μοναδικό στόχο να σοκάρουν τον τηλεθεατή, να τον παγιδεύουν στη συχνότητά τους, ώστε να προβάλλουν διαφημίσεις που θα αυξήσουν τα κέρδη των τηλεοπτικών σταθμών. Η φτώχεια, ο πόνος, οι αρρώστιες, η δυστυχία, η πείνα, τα διαμελισμένα πτώματα αναπαράγονται ρεαλιστικά μπροστά στα μάτια μας, όχι για να δοθεί βοήθεια ή λύση, αλλά μόνο για το κέρδος της τηλεοπτικής βιομηχανίας.

Σελ. 201 Σχολικού Βιβλίου

- 27. Να γράψετε μία παράγραφο (120-150 λέξεις) στην οποία θα παρουσιάσετε και θα αναλύετε σύντομα το μήνυμα του σκίτσου.**

Απάντηση

Στη γελοιογραφία του ΚΥΡ μια γυναίκα, που βρίσκεται στο διάδρομο ενός σούπερ μάρκετ, επαναλαμβάνει τη φράση «θέλω μόνο γραβιέρα» ενώ με το χέρι κλείνει τα μάτια της, για να μη βλέπει το πλήθος των προϊόντων. Ο σκιτσογράφος πολύ εύστοχα σατιρίζει τον καταναλωτισμό του σύγχρονου ανθρώπου, όπως αυτός καλλιεργείται από τα μεγάλα καταστήματα. Ο πλούτος και η ποικιλία των αγαθών και ο τρόπος με τον οποίο εκτίθενται στα σούπερ μάρκετ δημιουργούν στον καταναλωτή μια πολύ έντονη επιθυμία να αγοράσει πράγματα περιττά ή ακόμη και βλαβερά. Είναι λοιπόν αναγκαίο να αναπτύξει ο αγοραστής ισχυρή άμυνα στην πίεση που ασκεί το μάρκετινγκ των μεγάλων εταιρειών, ώστε να μπορεί να ξεχωρίσει τις πραγματικές του ανάγκες από τις πλασματικές.

Θ΄ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Περίληψη είναι η σύντομη απόδοση του περιεχομένου προφορικού λόγου ή γραπτού κειμένου

- ✓ Η περίληψη είναι μια μορφή πύκνωσης του λόγου.
- ✓ Στην περίληψη ακολουθούμε αφαιρετική διαδικασία: κρατούμε τα βασικά, τα ουσιώδη στοιχεία, και παραλείπουμε τα δευτερεύοντα.
- ✓ Με την περίληψη ελέγχεται η ικανότητά μας να κατανοούμε ένα κείμενο, να αποδίδουμε τα κύρια νοήματά του και να παράγουμε ένα νέο κείμενο με συνοχή και σαφήνεια.

Σελ. 204 Σχολικού Βιβλίου

1. Να παρουσιάσεις στην τάξη σου περιληπτικά (150 περίπου λέξεις) το κείμενο του Γ. Γραμματικάκη που ακολουθεί.

Απάντηση

Ο Γ. Γραμματικάκης, με αφορμή την κινηματογραφική υπερπαραγωγή «Τιτανικός», γράφει για την κυριαρχία του μεγέθους και του εύκολου εντυπωσιασμού σε όλους τους τομείς της ζωής μας. Τα αίτια αυτού του φαινομένου είναι οικονομικά. Το μεγάλο και το εντυπωσιακό αποφέρουν περισσότερο κέρδος από το ουσιαστικό και το ανθρώπινο. Ο συγγραφέας κάνει την οδυνηρή διαπίστωση ότι και στην Ελλάδα, η οποία δίδαξε το μέτρο και την αισθητική, διάφοροι «τιτανικοί» έχουν εισβάλει στην τέχνη, στην οικονομία, στη διασκέδαση, την ενημέρωση, ακόμη και στη σεμνή θρησκευτική πίστη. Από την άλλη πλευρά, ευτυχώς παραμένουν κάποιες εστίες αντίστασης, μερικοί άνθρωποι που συνεχίζουν αθόρυβα να δημιουργούν πράγματα όμορφα, με ρυθμό και ουσία, τα οποία μας δίνουν την ελπίδα πως ίσως κάποια μέρα γίνουν σκόπελος για τους κάθε λογής «τιτανικούς».

Σελ. 207 Σχολικού Βιβλίου

2. Το σχολείο σου διοργανώνει μια ημερίδα για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σου ανατίθεται να παρουσιάσεις το θέμα: «Αρνητικά φαινόμενα στην πληροφόρηση». Για να ετοιμάσεις την εισήγησή σου, διαβάζεις διάφορα κείμενα (άρθρα, επιφυλλίδες, δοκίμια κτλ.) και συντάσσεις από το καθένα μία περίληψη με το δικό σου ύφος. Κάνε το ίδιο (120-130 λέξεις) και για το κείμενο του Χρ. Γιανναρά.

Απάντηση

Στο άρθρο αυτό ο Χρ. Γιανναράς αναλύει τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται οι ειδήσεις στα Μ.Μ.Ε. Ο πολίτης καθημερινά βομβαρδίζεται με τεράστιες ποσότητες πληροφοριών, που περνούν φευγαλέα από μπροστά του, για να αντικατασταθούν αμέσως μετά από άλλες, αφού και η είδηση έχει γίνει πλέον προϊόν μιας χρήσης. Οι τέλεια οργανωμένες εκπομπές δεν προσφέρουν στον τηλεθεατή ουσιαστική πληροφόρηση που θα τον αφυπνίσει, αλλά αποκοιμίζουν τη συνείδησή του προβάλλοντας θέματα εύπεπτα, ανώδυνα και εθιστικά, όπως φαίνεται από το χρόνο που αφιερώνουν στις αθλητικές ειδήσεις, οι οποίες διαρκούν πολύ περισσότερο από τις πολιτικές. Εκτός από την

ιεράρχηση των πληροφοριών, πρόβλημα υπάρχει και στον τρόπο παρουσιάσής τους. Αντί να γίνεται σύνδεση των γεγονότων και ανάλυση σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, τα γεγονότα προβάλλονται αποσπασματικά και αυτόνομα, αποκομμένα από τις αιτίες και τα αποτελέσματά τους. Εντούτοις, υπάρχουν ακόμη ασυμβίβαστοι δημοσιογράφοι που πληροφορούν σωστά και ολοκληρωμένα τον πολίτη, λειτουργώντας έτσι ως άμυνα στην αλλοτρίωση από την καταναλωτική πληροφόρηση.

Σελ. 209 Σχολικού Βιβλίου

3. Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο που ακολουθεί και:
- α) Δώστε έναν άλλο τίτλο που να εκφράζει διαφωνία και αγανάκτηση.
  - β) Δώστε έναν ουδέτερο τίτλο, ο οποίος θα αναφέρεται μόνο στο γεγονός.
  - γ) Υποθέστε πως γράψατε εσείς αυτό το κείμενο και ο αρχισυντάκτης της εφημερίδας στην οποία εργάζεστε σας ζητά να το συντομεύσετε, ώστε να μείνει το ένα τέταρτο περίπου.
  - δ) Αν χρειάζοταν να γράψετε ένα σύντομο κείμενο (50-60 λέξεις), το οποίο θα περιλαμβάνει την είδηση και το σχόλιο/στάση σας, πώς θα το διαμορφώνατε;

Απάντηση

- α) “Ψηφοφορία μέσω Διαδικτύου: Η παρακμή της δημοκρατίας”.
- β) “Τα πρώτα προγράμματα ψηφιακής ψηφοφορίας στη Μ. Βρετανία”.
- γ) Το υπουργείο Εσωτερικών της Μ. Βρετανίας επεξεργάζεται τα πρώτα πιλοτικά προγράμματα ψηφιακής ψηφοφορίας. Στο άμεσο μέλλον οι Άγγλοι θα μπορούν να ψηφίζουν από το σπίτι τους, καθώς τα εκλογικά τμήματα θα συνδέονται μέσω Διαδικτύου με τους προσωπικούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές των εκλογέων. Η απόφαση για «ψηφοφορία από την πολυθρόνα» πάρθηκε έπειτα από τα υψηλά ποσοστά αποχής στις ευρωεκλογές.

Στη σύγχρονη εποχή οι πολίτες, για να ασκήσουν το δικαίωμα ψήφου που κατοχυρώθηκε με αγώνες, κόπους και θυσίες, πρέπει να εξασφαλίσουν ότι δεν θα ταλαιπωρηθούν. Η εποχή που οι εκλογές ήταν μεγάλη δημοκρατική γιορτή στην οποία συμμετείχε όλος ο λαός έχει περάσει ανεπιστρεπτή. Στο εξής ο ψηφοφόρος θα συνυπολογίζει τα κίνητρα που του δίνονται,

για να ψηφίσει. Κάτι ανάλογο δηλαδή με αυτό που συνέβαινε στην εποχή της παρακμής της αθηναϊκή δημοκρατίας, όταν οι πολίτες, προκειμένου να συμμετάσχουν στις εκλογές, έπαιρναν χρηματικά ανταλλάγματα. Αν ακόμη δεν έχουμε φτάσει στο σημείο να πληρώνουμε τους εκλογείς, πρέπει τουλάχιστον να περιορίσουμε τον «εκλογικό κόπο» που καταβάλλουν. Σήμερα που τα πάντα (αγορές, διασκέδαση κλπ.) μπορούν να γίνουν από το σπίτι με έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή, γιατί όχι και η ψηφοφορία; Άλλωστε δεν είναι ενεργοί πολίτες αυτοί που ψηφίζουν, αλλά ράθυμοι ιδιώτες, που ζητούν κίνητρα για να ασκήσουν το ύψιστο πολιτικό τους δικαίωμα.

Η αύξουσα αποπολιτικοποίηση της κοινωνίας μας καταδεικνύει ότι δεν είναι μακριά η εποχή όπου οι πολιτικοί ηγέτες και κυβερνήσεις θα κατασκευάζονται από διαφημιστές και θα εκλέγονται όχι πλέον από τους πολίτες, αλλά από έναν εικονικό ψηφοφόρο ο οποίος θα εκπροσωπεί την κοινή γνώμη, το μέσο όρο της κοινωνίας, δηλαδή θα είναι αδιάφορος, οκνηρός, εθισμένος στην τηλεθέαση. Σενάριο επιστημονικής φαντασίας; Το μέλλον θα δείξει.

- δ) Το υπουργείο Εσωτερικών της Βρετανίας ετοιμάζει τα πρώτα προγράμματα ψηφιακής ψηφοφορίας. Σύντομα οι Άγγλοι θα μπορούν να ψηφίζουν από το σπίτι τους, από τους προσωπικούς τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, οι οποίοι θα συνδέονται μέσω Διαδικτύου με τα εκλογικά τμήματα της χώρας. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται προσπάθεια να διευκολυνθεί η εκλογική διαδικασία, ώστε να μειωθεί το ποσοστό αποχής των ψηφοφόρων. Παράλληλα όμως, όταν η συμμετοχή του πολίτη στα κοινά γίνεται από τον κανapé, προκύπτουν εύλογα ερωτήματα σχετικά με το μέλλον της δημοκρατίας.

Σελ. 211 Σχολικού Βιβλίου

4. Με το Διευθυντή και έναν καθηγητή σου συμμετέχεις στη συντακτική επιτροπή ενός μηνιαίου περιοδικού που εκδίδει το σχολείο σου. Έχεις σκοπό να προτείνεις να γίνει στο επόμενο τεύχος ένα αφιέρωμα στο ερωτικό φαινόμενο. Ένα από τα κείμενα που επιλέγεις να συμπεριληφθούν στο αφιέρωμα είναι και αυτό που ακολουθεί. Να συντάξεις μια σύντομη περίληψή του (50-60 λέξεις), για να ενημερώσεις τα δύο άλλα μέλη της επιτροπής και μία εκτενέστερη (150-180 λέξεις), για να δημοσιευτεί στο περιοδικό.

Απάντηση

- **Σύντομη περίληψη**

Στο κείμενο αυτό ο συγγραφέας αναλύει το ερωτικό φαινόμενο, ξεκινώντας από την έλξη που ασκεί στον άνθρωπο η ομορφιά. Στη συνέχεια εξετάζει τον έρωτα ως εγωιστικό φαινόμενο, περνάει στην παθολογία, στη σεξουαλική του διάσταση, στην αλληλοεξιδανίκευση των αγαπώμενων προσώπων, για να καταλήξει στην αγάπη και τον αλτρουισμό. Τέλος, επικριματολογεί κατά της νομισαρχικής άποψης για τον έρωτα και συναρτά τον τρόπο που ερωτεύεται κανείς από το χαρακτήρα του.

- **Εκτενής περίληψη**

Στο κείμενο αυτό ο Σ. Γκίκας αναλύει το ερωτικό φαινόμενο, ξεκινώντας από την πλατωνική παρατήρηση ότι στον έρωτα ενυπάρχει η στέρση, αφού, όταν ερωτευόμαστε, γεμίζουμε κάποιο κενό και νιώθουμε αυτάρκεια. Σύμφωνα με το συγγραφέα, ο έρωτας σε πρώτο στάδιο είναι η δυνατή έλξη που ασκεί πάνω μας η ομορφιά. Παρά την εγωιστική του διάσταση, ο έρωτας εμπεριέχει την αγάπη και τον αλτρουισμό, όταν υπάρχει αμοιβαιότητα συναισθημάτων και σύμπτωση αναγκών. Στη συνέχεια ο συγγραφέας εξετάζει την παθολογία του έρωτα και εξηγεί από πού πηγάζουν ο φόβος και οι ανασφάλειες των ανθρώπων που εμπλέκονται σε προβληματικές σχέσεις. Ακολουθώντας το Φρόιντ, συνδέει το ερωτικό συναίσθημα με το σεξουαλικό ένστικτο, τονίζει όμως και την ψυχική έλξη των «αγαπώμενων» προσώπων, τα οποία συχνά αλληλοεξιδανικεύονται. Για να διατηρηθεί μια ερωτική σχέση στο πέρασμα του χρόνου, όταν θα έχει φύγει η κινητήριος δύναμη, η ομορφιά, είναι αναγκαίο να υπάρχει αγάπη και κατανόηση, αλτρουισμός. Ο έρωτας δεν είναι μόνο ένα τυφλό πάθος, όπως υποστηρίζει η νομισαρχική άποψη, η οποία υποτιμά τον έρωτα. Τελικά, κάθε άνθρωπος, ανάλογα με το χαρακτήρα του, ερωτεύεται αλλά και αντιλαμβάνεται τον έρωτα με διαφορετικό τρόπο.

Σελ. 214 Σχολικού Βιβλίου

5. α) Να γράψετε με το δικό σας ύφος ένα μικρό κείμενο (150 περίπου λέξεις) που θα στηρίζεται στο κείμενο του Κορνήλιου Καστοριάδη, για να δημοσιευτεί στη στήλη «Οικολογικά» του περιοδικού που εκδίδει το σχολείο σας.

- β) Να σκεφτείτε για το κείμενό σας έναν τίτλο διαφορετικό από αυτόν του κειμένου του Κορνήλιου Καστοριάδη.

Απάντηση.

- α) Ο καπιταλισμός είναι το οικονομικό και κοινωνικό σύστημα που κυριαρχεί στον πλανήτη και έχει επιδράσει καταλυτικά στο φυσικό περιβάλλον. Η λογική της αδιάκοπα αυξανόμενης παραγωγής και κατανάλωσης οδηγεί σε εξάντληση των φυσικών πόρων, των προϋποθέσεων δηλαδή για την επιβίωση του ανθρώπου. Μοναδική λύση είναι η οικολογία, που δεν πρέπει να θεωρηθεί γραφική υπεράσπιση της φύσης, αλλά αγώνας για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Η οικολογία είναι δύναμη ανατροπής, αφού έρχεται σε σύγκρουση με τον καπιταλισμό, ο οποίος επιδιώκει την υπερεκμετάλλευση του φυσικού πλούτου· χρειάζεται όμως και πολιτική αναδιάρθρωση της κοινωνίας, ώστε να λυθούν τα σύγχρονα προβλήματα.

Μια από τις αιτίες της σημερινής κατάστασης του περιβάλλοντος είναι η αυτονόμηση της τεχνοεπιστήμης, η οποία αναπτύσσεται ταχύτατα χωρίς να υπολογίζεται η αναγκαιότητα κάθε επιτεύγματος ή οι παρενέργειές του: «η επιστήμη για την επιστήμη» και όχι «η επιστήμη για τον άνθρωπο». Για να μην ολισθήσουμε στη λογική του ολοκληρωτισμού, πρέπει να θέσουμε ορισμένες αρχές, σύμφωνα με τις οποίες η οικονομία θα είναι μέσον και όχι αυτοσκοπός και η γνώση θα διαδίδεται ελεύθερα, αλλά με υπολογισμό των κινδύνων εκ των προτέρων.

Για να πραγματοποιηθούν τα παραπάνω, χρειαζόμαστε μια πραγματική δημοκρατία αυτόνομη και αυτοπεριοριζόμενη, την οποία θα διαμορφώσουν με φρόνηση οι σωστά ενημερωμένοι πολίτες και θα τη διατηρήσουν συμμετέχοντας ενεργά σε αυτή.

- β) “Οικολογία και δημοκρατία”

Βιβλιογραφία

- **Ανδριώτη Ν.Π.**, Ετυμολογικό λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Θεσσαλονίκη 1983.
- **Βοσταντζόγλου Θεολ.**, Αντιλεξικόν ή ονομαστικόν της νεοελληνικής γλώσσης, Αθήνα 1998.
- **Δημητράκου Δ.**, Μέγα λεξικόν ύλης της ελληνικής γλώσσης, εκδ. Ν. Ασπμακόπουλος & Σία - ΔΟΜΗ Α.Ε., Αθήνα 1964, τόμοι 1 - 15
- **Λεξικό της “άσπρης λέξης”**, α΄ χρόνος, εκδ. Tinbrain, Αθήνα 2004.
- **Liddell - Scott**, Μέγα λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, εκδ. Σιδέρη, Αθήνα 1972 - 77.
- **Μπαμπινιώτη Γ.**, Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα 1998.
- **Νατσούλη Τάκη**, Λέξεις & φράσεις παροιμιώδεις, εκδ. Σμυρνιωτάκη, Αθήνα
- **Νεοελληνική Γραμματική**, αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2001.
- **Παπαζαφείρη Ιωάννα**, Λάθη στη χρήση της γλώσσας μας, εκδ. Σμίλη, τόμοι Α΄ και Β΄, Αθήνα 1996, 1997.
- **Σπυρογιάννη Μαρία**, Νεοελληνική Γλώσσα Γ΄ Γυμνασίου, εκδ. Βολονάκη, Αθήνα 2002.
- **Συντακτικό της νέας ελληνικής** Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου ΟΕΔΒ, Αθήνα 1996.
- **Τεγόπουλος - Φυτράκης**, Μείζον ελληνικό λεξικό, Αθήνα, 1997
- **Υπερλεξικό της νεοελληνικής γλώσσας**, εκδ. Παγουλάτου, Αθήνα, τόμοι 1-6.